

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Animadversiones et discursus Dn. D. Hermanni Conringii In Tractatum de Republica Rom: Germanicâ, I. G. Lampadii - Cod. Durlach 200

Conring, Hermann

[S.l.], [17. Jahrh.]

Animadversiones et discursus dn. d. Hermanni Conringii in tractatum de
republica Rom: Germanica

[urn:nbn:de:bsz:31-263757](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-263757)

ANIMADVERSIONES ET DISCUR-
SUS DN. D. HERMANNI
CONRINGII

In
TRACTATUM DE REPUBLICA
Rom: Germanicā,
IG. LAMEADII.

Vulgo existimatur, Juris publici cognitionem eandem esse
cum cognitione Status alicujus Reip. et qui illam habeat, etiam
hanc habere. Verum illa sententia falsa est, et jam tum in
praefatione ad Tacitum lib: de moribus Germanorum refutata.
1. enim multa pertinent ad Statum alicujus Reip. quae LL.
definita non est, nec etiam definiti possunt: Unde colle-
ctum facile est, non idem esse jus p. et Statum alicujus
Reip. nosse. 2. Multa in Rep. fiunt, quae LL. non sunt
consentanea; inter Leges enim et ipsam praxin plurimū
mum inter est, quod potissimum videre est, cum Respubl:
mutantur, tunc enim ne illa mutatio sentiat, praesca
Leges in suo relinquuntur vigore; secundum vero ipsas
minime vivitur. Ad Statum autem alicujus Reip. pertinen-
dum non tantum pertinet, quid obtinere debeat, sed quid
etiam re ipsa obtineat. Idem jam Aristoteles observavit,
dum ait: Multas Resp. LL. regias habere, actu vero et
re ipsa tyrannicas esse. Et Romae quidem primis Caesarum
temporibus, illud arcanum observatum fuit cum antiqua

Cons. Praetorum, Tribunorum nomina manerent, potestas
autem omnis adimeretur, quae ante Caesares illis compe-
tuerant, hoc fine, ut populo imponeretur, qui prisca auctoritas
nomina, priscum etiam statum obtinere arbitraretur. Demum
sunt qui putant, cognitionem alicuius Reip. consistere in eo
ut scias, quid receptum et constitutum sit, v.g. quomodo
Imperatores eligantur, a quibus eligantur etc. Sed haec non
sufficiunt: Verum requiritur, ut noris, bene, an secus ita
constitutum: quemadmodum non sufficit medicum agrotum
curaturum novisse morbum, et ea, quae in sensu externo
incurrunt, sed si feliciter velit curare, tenere debet causa
morbi, et sciat medicinam admittat, nec ne.

Quaeri hic posset; num igitur omnino ius publicum
ad status alicuius cognitionem non pertineat? Quod nego:
et s. omnino requiri. Est enim pars cognitionis status
alicuius Reip. Sola autem eius cognitione hanc ipsam
non absolvi. Priusquam progrediamur, consideranda nota
erunt duo vocabula CIVITATIS et REIPUBLICAE. Ci-
tas est civilis hominum societas, instructa omnibus rebus
quae ad civilem vitam et felicitatem obtinendam pertinent.
Respublica vero est ordinatio seu constitutio omnium illarum
reum quae sunt in civitate pertinentium, ad obtinendam
felicitatem civilem, imprimis summae potestatis, magistraturarum
et iudiciorum. Potestatis summae vocabulum venit
potestas ferendarum et abrogandarum Legum, belli et pacis

caerum, tributorum indicendorum, illa omnia novissime
conveniunt ad cognitionem Reip. Proximi summe potestatis
sunt magistratus, circa quos notanda sunt haec tria:
1. quomodo magistratus obtineant 2. a quibus soleant con
stitui. 3. Ex quibus, et quomodo. Circa notitiam iudicio
rum notanda sunt quatuor; 1. quae nam, et de quibus rebus
iudicia obtineant 2. Quinam habeant potestatem iudices
constituendi. 3. Ex quibus constituantur et quomodo.
Ipsa ratio iudiciorum seu modus procedendi. Quicumque
igitur vult Reip. aliquam accuratè nosse, illum attendere
oportet ad omnia illa, quae ad civilem felicitatem obtinen
dam spectant. Eorum autem alia animum, alia corpus, alia
fortuna bona respiciunt, quae ut circa privatum hominem
ita etiam circa Reip. sese habent. Inde animum novisse
debemus omnium, vel praecipue Imperantium, deinde corpus
an aegrum, an sanum sit, deinde bona fortuna, quibus omnia
vivendi instrumenta intelliguntur, quorum alia sunt animata
alia inanimata; Animatorum, alia rationalia alia irrationalia
pertinent igitur huc etiam servi, circa quos quomodo sese
Reip. habeat multum refert, deinde sumenta etc. Ad inani
mata pertinent divitia, quae sunt vel naturales, ut ali
menta, ligna, aedes, vestes, quibus omnibus alia Reip. abun
dant, alia, ut aliunde inferantur, opus habent; vel artifi
ciales, ut nummi etc. in quibus pariter multum est situm,

Hæc et similia novisse, pertinent ad accuratam status a-
cognitionem, de quibus plura in præfatione ad Tac. de mor-
t. Germ. item in Disputatione de Regno. Lorrø Notitia Reip.
seu status est vel presentis vel præteriti. Presentis no-
titia cum primis est necessaria, si voles consiliū Reip. dar-
quamvis etiā omnino præteriti cognitio requiratur, Multo
etiā presentis status pro fundamento ex statu antiquo pos-
test habere, quæ quidem etsi non ad quamvis actionem neces-
saria, tamen ad perfectam presentis status cognitionem multo
faciunt. Comparari talis notitia potest, primum si teneatur
civilis prudentia, eò ut melius totò quò cognoscere et de-
de de rebus iudiciū ferre queas. Si enim Gallie Sta-
tum examinare velis, generali de Regni cognitione insti-
tus sis, necesse erit, si Reip. Veneta, Aristocratia et
Oligarchia etc. Deinde etiā necessaria est cognitio ex-
nim, quæ olim et nunc contingunt, illa autem vel proprio
experientia, vel aliunde ex rationibus fide dignis hominum
prudentium. Ad cognitionem igitur status alicuius Reip.
sibi comparandam, requiritur etiā familiaritas magnorum
vironum, à quibus multa possunt cognosci, quæ aliis late-
huc pertinent etiā monumenta huius et veteris ævi
arcana litera, tabula, diplomata, contractus etc. Ad co-
gnitionem igitur totò quò rerum presentium alicuius Reip.
non difficile pervenire, si exploremus, quid quotidie fiat

circa tota ratio, cuius sit potestas ferendarum Legum
 de iudicanda pangerendi aut tollendi. Cum autem interdum ea sint
 abstractiora, et multa in speciem fiant, quae revera aliter se
 habent, requiritur civilis prudentia, quae instructus quis multa
 potest perspicere, in quae alij rudes non penetrant.
 Multa cognitionem tota omni rerum praeteritarum plura requi-
 untur. Comparari autem potest ex omni generis monumentis,
 non novis, quam antiquis historiis, contractibus (ut iam diximus)
 quae etsi initio videantur leviora, tamen ipse usus docet
 tantum momenti in se habeant, neque etiam illa quis intel-
 ligere aut cum fructu in ius versari potest, nisi sit pruden-
 tia civilis instructus. Cognitionem autem tota omni maxime
 requirit cognitionem Politicam, perinde ut in arte medica
 esse res habet, cuius, nisi quis gnarus sit, non potest iudicare
 medicamenta sint ne salutaria, nec ne; Ita qui consilium
 suggerere aut in Reip. versari cum laude volet, ei necesse
 est civilis prudentiae cognitio. Caeterum flectendum nobis
 iam est ad res Germanicas, quarum cognitio, unde et quomodo
 acquiri possit, quibus in rebus consistat, iam venit in
 specie dicendum. Notandum autem, omnes Principatus et
 urbes potentiores, ut nunc quidem se res habet, peculiarem
 quasi constituere Reip. Sunt enim Principatuum nostrorum,
 perquam multi, qui quasi parva sunt regna, nec obstat,
 quod Principatuum nomine appellentur, nomina enim non

sunt spectanda, sed res ipsa. 2. Illos Principatus et
urbes tamen, quodammodo unum constituere corpus, quam
quam vinculum, quo continetur, non sit adeo validum.
Hinc apparet, cognitionem Reip. Germanicae, partim consistit
in cognitione integri corporis, in quantum integri Principatus
et urbes constituunt unum corpus, partim in cogniti-
one singulorum Principatum et urbium; quae peritia
aliquando est difficilior, quia sunt multi, et diverse con-
ditiones. Interim tamen cuiusvis, qui aliquando cum laude
et fructu versaturus est in consilio sive Senatu alicuius
Principatus aut urbis, plenam et exactam cognitionem
habere competit eius loci, in quo vivit; quae auctori eam
efficiunt, in superioribus dictum; sed neque haec sufficit
scire, verum oportet etiam illa novisse, quae ad compa-
rationem totius Reip. pertinent, etsi enim cognitio particularis
alicuius Reip. magis necessaria sit, cui quis se applicare
instituit, tamen neque illa universalis negligenda in totum
ad plenam partis notitiam, quia etiam requiritur cognitio
totius. Cognitio autem totius ideo facilius est compa-
ratur, quia unum est corpus, unius autem cognitio melius
potest comparari, quam multorum, deinde quoniam sum-
mum circa illa indaganda, quae faciunt ad compa-
rationem illam intelligendam, multa sunt literis tradita

8
de singulis vero Principibus et urbibus non item. De
illa nobis in posterum erit agendum, cuius tamen cogni-
tio non nihil est intricatior, praesertim τὸ δῖοτι, secun-
do etiam rerum veterum, quomodo sese semper habuerint
nec non penetrare in illa omnia, quorsum tendant, quae
sunt, aliquid difficultatis habent. Sicut autem diximus
ad exactam Resp. alicuius cognitionem requiri prudentiam civi-
lem, ita etiam ad Imperii cognitionem requiritur cognitio
Politica, et quam maxime cognitio de Regno simplici et mixto.
An vero Imperium nostrum revera sit Monarchia, an Regnum
mixtum, infra ostendemus; iam vero videndum est, quae
nam sint iura illa publica Imperii, et unde illa desum-
enda? Quidam illa desumenda putant ex corpore Iuris
Iustinianeus, de quo vide Praefat. ad Tac. de mor. Germ.
quae sententia non satis probabilis; est quidem Ius Iustinia-
neum satis praclarum, et nobis consilium bene constituendi
regni dare posset, tamen non statim sequitur id nos obli-
gare; nam in quantum Ius Iustinianeum sponte est rece-
ptum, redegit id ipsum in Epitomen Joachimus Stopperus
lib. 4. de vera Iuris prudentia; huius nostrum publicum, quoniam
admodum Ius omne Romanum, partim a Iure natura,
partim Iure gentium dependet, partim utitur civilibus, non
Romanis, sed Imperii nostri institutis, nam quaelibet Resp.
habet Ius suum civile positivum et arbitrium. Ante omnia

autem danda est opera, ut cognoscamus iura illa, quae
omnium recentissima, quae sunt, quae Osnabrugi et Monas-
rii pacta sunt, instrumentum pacis, et deinde omnia Imperii
decreta, constitutiones Imperii, quae passim in unum volu-
men collectae habentur, non tamen quae ante Fridericum II
latae sunt, excepta Aurea Bulla. Habemus igitur decreta pro-
fer propter 200. annorum; reperiuntur etiam in illo opere, quae
desiderantur. Quod autem praeteritorum seculorum non habet-
ur, eius enim sanctior cura haberi modo cepit temporibus
Caroli V. constituta Imperiali Camera Spirensi. Frustra
latim tamen non nulla, fide licet non satis proba collegit
Melchior Goldastus, quo ipso aeternam meruit gratiam
discernenda tamen accurato iudicio vera a falsis; solent
enim pro libitu aliquid addere aut demere. Porro ad
res veteres intelligendas faciunt plurimum leges Francorum
quas Carolus M. Germanicis gentibus intulit, aut latae
confirmavit, quas collegit Joh. Bosilius Neroleus; accuratius
autem edidit Lindenburius in Cod. LL. antiq. Haec quo-
dam legum vim iam non habent, tamen ad veterem sta-
tum cognoscendum plurimum iurant. Praeter leges atten-
tenda imprimis acta publica quaecumque tandem fuerint
horum quaedam continentur in tabulis, quae imprimis paranda
dein quaedam historiis continentur rerum in Imperio gesta-
rum. Tales historiae prodierunt quae plurima, cum primis

tractatum est Theatrum Europaeum. Quod si quis manu feri-
 mata accipere possit, haec ipsi magno erunt usui. Tractatus
 acis Osnabrugae et Monasterij hactenus nemo publicavit, quod
 illi publicarentur, multum jurarent ad cognitionem status,
 quod latent in Archivo Imperij, non nihil prodijt multum afferens
 utilitatis, in quo censu est Caroffe Liber Germaniae sacrae
 avaritate, in quo plurima deteguntur Pontificionum consi-
 lio, cum nunciis in aula Caesaris Apostolicis omnium
 forum particeps esset, qui tamen ipsis Pontificijs fides in
 scribulis. Pertinent huc etiam Scripta, quae hinc inde sunt edita,
 ut ipse, qui bellum gesserunt cum Caesare ante bellum Svecicum
 referri potest Cancellaria Anhaltina, et quae contra ipsum
 milita, de ipse, qui bellum gesserunt, et similia. Res quod alii
 et post annum 1630. gestas, multi descripserunt, quos inter
 referendus liber Anonymus, cui titulus, Epitome rerum Ger-
 manicarum magna prudentia et iudicij aequitate conscriptus,
 nisi quod haec in eo consideres, quod conglomeratione multa-
 rum in unam periodum rerum dicitur obsecutor fiat. Sunt
 etiam et alij libri, qui merentur legi, imprimis bellum Svecico
 Caesarem Gammithij, quamvis fere cum Gustavo Adolpho
 exinat. Item libri illi Chronographici Francofurti cura
 tenari editi, multum huc faciunt. Praeter haec attendenda etiam
 a quae vulgo fiunt, et homines prudentes consulendi, qui versantur

in consilio et Rep. gravis conversatio perutilis est. Quod
si pro ulterius velimus novisse res superiori seculo gesta
peti eorum cognitio potest ex Sleidano ob prudentiam et
diligentiam insignem. Sunt deinde qui continuaverunt Sleidano
sed minime cum ipso comparari merentur. Qui in angulis
Septentrionali et Saxonia vivunt, illis commendo Chronicon
Saxonicum Davidis Chytrai, nec tamen solum res Saxonicas
cas, quod alicui ex titulo videri possit, sed multas etiam
alias continet, et licet fuerit Theologus, tamen peritia Imperii
omnes sui aevi superavit; incipit a. 1500. commendo omnium
illis qui in hisce terris vivunt, Albertum Cranziū, et tamen
quidem omnia eius, etsi non carant suis necis, cum primis
vero eius Metropolim et Saxoniam. Eodem fere tempore
vixit Aventinus cuius historia admodum praecleara, fidei
et prudentia singulari conscripta a Pontificis odio habetur
ut qui Pontificum Romanorum vitia detegere non dubitavit.
Nec movere aliquem debet titulus Amalium Bosporanicum
nam ipsa totius Imperii res complexus est. Non possumus
non etiam laudare Chronicon Spirense Lehmanni, imo omnibus
reliquis preferre, qui res antiquas tractavit. Certe nemo
santa prudentia aggressus est lectionem veterum historiarum
ideoque ab ipso regno Franconum opus suum incipit, et quamvis
libro suo titulum Chronici Spirensis fecerit tamen plures quam
Spirenses res, imo totius Imperii complectitur. Illa enim pro-

...ntarum cognitio, effi similem non habeat utilitatem, quam
 ...presertim, suo tamen non caret fructu, cum per multa, quae
 ...die aguntur, illis tanquam fundamento innitantur, ut ex illa
 ...ibili inter Moguntinum et Coloniensem Electores de iure coro-
 ...andi controversia liquido apparet, quod decidi nequit, nisi
 ...sca respiciantur tempora. Ante Lehmannum Henrico Müllero
 ...scribere conatus est historiam totius Imperij, qui quidem liber
 ...ctus, sed nequaquam tamen cum Lehmanno comparandus.
 ...ter praclarissima rerum nostrarum monumenta poterit nune-
 ...ri Vir clarissimus Boeclerus, si pari, ut coepit, diligentia
 ...tulerit in enumerandis rebus Germanicis a Carolo M. usq[ue]
 ...ctis, hactenus tamen usq[ue] ad Henricum II. venit, reliqua
 ...pectantur. Poterunt haec et similia etiam peti ex antiquis
 ...torijs, quas in aliqua Volumina quidam colligerunt, inter
 ...pos numeratur Marquardus Freherus Scl[us] doctissimus,
 ...stus Robertus, Christophorus Hostijus Basiliensis, Johanne
 ...storijs, Andreas Gernerus, et demum Melchior Goldastus,
 ...ei omnes multum conferunt ad res Imperij cognoscendas.
 ...nt extra illos historicos in Volumina redactor, etiam alij
 ...iti cura Reineri Reneccij et Meribomij, in horum autem
 ...riptionum lectione cum fructu nemo versari potest, nisi sit
 ...abacto ingenio et civili prudentia instructus, adeoq[ue] tales
 ...nt qui demum legi possunt ab ijs, qui sunt aetate adultiore
 ...ropter defectum iudicij adolescentis aetatis et otij inopiam.

Quin etiam res antiquissimas à Tacito et alijs antiquis
simis descriptas, si quis legat, multum iurat ad Imperii
cognitionem, quin etiam aliarum gentium Europeanarum, quae
omnes à Germanis descendunt et Germanos habent majorem
Nam multa instituta, quae etiam ab antiquissimis veteribus
temporibus adhuc obtinent. Ex hisce fontibus non nulli singu-
lari studio, ad res Imperii Germanici illustrandas, et iuribus
cio accurato accesserunt, quorum numerus sat magnus
inter quos tamen hoc discrimen, quod alij totam Rem-
aliq selectos quosdam locos sumserunt illustrandos. Illi
qui totam Remp. descripserunt, iterum duplicis sunt dis-
tincti, alij enim prolixè, alij in epitomen Rom. Imperii
conjecerunt, inter prolixiores eminet Lymneus de iure publico
quo etiam pertinet eius liber de capitulationibus Caesaris
Fuit ille ductus communi errore, quasi in cognitione iuris
publici consistat cognitio status, indeq titulo iuris publici
insignivit. Sed tamen 1. multa in illis vastis libris
dehiderantur spectantia ad cognitionem Imperii 2. Plurima
ibi reperiuntur aliena, quae Lymneus non ex ipsis fontibus
sed ex quibusdam novis scriptoribus sua petiit, nec idem ob-
servavit seriem temporum, non tamen fraudandus homo dili-
gentissimus sua laude, potestq esse insigni usus. Jam antea
Lymneum Dominicus Animaus, eius Praeceptor idem conatus
sed multum superatus à Lymneo, ut si quis Lymneum habuerit

non multum Arumicum desideraverit, quamvis primis rebus
perij studium impenderit. Hic magnam operam impo-
Christophorus Besoldus, tamen in eo multa etiam desiderant,
circumfertur libellus, quo descripta Resp. Imperij, sed pleraq;
valde sepe et indigna Besoldo. Inter omnes autem Epi-
scopos natos eminet Lanpadius, quamvis multa etiam in eo deside-
antur, quae ad Resp. Imperij Germ. pertinent, etiam multa
miscet ab hac materia aliena. Prodiit etiam Libellus Becken-
Imperio, sed videtur scriptor juvenis accurato iudicio
stitutus, nec multum habet momenti. Commendandus vero
attias Stephani de Jurisdictione, Professor Gryphiswalden-
item Laurmeisterus Cancellarius Halberstadensis Episcopa-
rum presentium sic satis graves. Vana Scripta, quibus
Imperij explicata, in unum collecta a Simone Schardio,
Cuius maiorem operam impendit Melchior Goldastus nomine
Historiarum Imperialium edito libro. Eodem pertinent eodem
Goldasti cura edita duo vasta volumina Monarchiae Sa-
Imperij, imprimis huc facit Goldasti replica contra
Hardenum. In universum omnia Goldasti insigni rerum
ritia, et optime de Resp. nostra menti, magno usui pote-
runt esse. Fuit ille Nobilis Helvetus ex oppido S. Galli, vel
in procul inde oriundus interdum solet dici Schillingus
familia ab Gruningsfeld. Praclarum eiusdem scriptum
de Regno Bohemiae, item de Majoratu. Eandem laudem
meritus est Marquardus Freherus. Certi hi duo non habue-

erunt patrem, nisi in eundem censum referendus Le
mannus, recentiorum etiam quidam varias Disputationes
iuris publici collegunt, inter quos est Nucleus Juris pu
ci editus Giesae. Sunt praeterea multi alij, qui postea
indicabuntur. Hisce jam praemisissis nihil restat cur non
opusculum nostrum aggrediamur. Antequam id fiat, opo
est, ut mecum attendatis ad historiam illam, quam Au
tor in Praefatione commemorat, de qua sic habetur:
Quae narrantur in Praefatione de lapide mirabili et tra
allato, desumpta sunt ex Thuanis, qui haec hausit ex Episto
quodam Johannis Lipinij ad Antonium Mezaldum. Et
vero non Thuanis duntaxat, sed etiam alijs praestantibus
viris, inter quos et fuit Franciscus Calceolanus, qui ma
gnis impensis ex Lusitania, imò India usq; lapillum istum
sibi petijt, fuit visa narratio mereri fidem, est tamen
tota fabulosa, imò nihil est in enigmatica quaedam de
scriptio, quae cum totidem penè verbis reperitur in tot
Fernelij lib: 2. de abditis rerum causis cap: 17. per est
verisimile ab illo doctissimo viro enigma hoc inventum
et descriptum esse. Tacite sc: Mezaldum perstringere
voluerunt, quod totum sese daret novae naturae operibus
scrutandis, cum ea tamen, quae inter et pra oculis nostris
quotidie versantur, non minus, imò fere interdum plus
admirationis merentur, atq; adeo sola sua frequentia
enlescant

resciant. Splendorem lapidum Autor confert splendori
 Imperij, quod sub eo natus, sed hic ut plures alij
 errores dependent inde, quod putat Imperium nostrum
 Germanicum vere esse Romanum, quod tamen veritati dis-
 certaneum, uti videre est in meo de Imperio Rom. Germanico
 libello, ut et lib. 1. de fimbriis. Observandum et hic ab
 Authore multa praemissa, quae ad hunc locum s. cognitionem
 Leip. non pertinent, incipit enim tertia demum parte
 rerum huius loci argumentum.

AD PARAGRAPHUM PRI-
 MUM
 PARTIS PRIMAE.

Agitur initio libelli non nihil de iurisdictione, quam
 prima editio pra se tulit titulum: de iurisdictione Imperij
 Germanici. Merito autem mutari illam inscriptionem statim
 in editione Batavia, quamvis et Tobia Laurmeistero et
 Matthia Stephani, et alijs viris erimjs similis titulus
 placuerit. Nec tamen ab illo aliquo veteri Scriptore, unde
 vocum usum accipere par est, iurisdictionis vox accipi-
 tur pro regimine univrsae alicuius Leip. Quod ipsum
 vel ex ipis quae s. d. ipsemet Autor adfert (non enim
 primam significationem ulla testimonio probare potuit)
 manifestum est. Et tamen Autori nostro consilium
 fuit, omnem Leip. Germanici Imperij rationem exponere.
 est igitur omnis hac de iurisdictione tractatio ab hoc

argumento plane aliena, ac proinde non etiam est, quare
in illam porro animadvertamus, veritati se: consentanea
ne, Sufficit monuisse hunc Romani iuris locum voca-
tionis Jurisdictionis ancipiti et multiplici acceptione obsequi
atque impeditum prae alijs illustrasse et explanavisse Scipio-
nem Gentilem et Bernardum Suthularium singulari
utrumque libello. Vocabulum Jurisdictionis apud Romanos
sumitur partim pro legibus et iuris statuendi facultate
partim pro potestate secundum leges iudicandi, et posteriori
haec significatio est maxime propria. Ratio est, quia
Romani Praetores sic iurisdicendi potestatem concesserunt,
ut simul concederent potestatem ferendarum Legum.
Haec Jurisdictio bipartita Praetoribus integra mansit usque
ad edictum perpetuum Praetorium per Salvium Julianum
conscriptum auctoritate Hadriani Imperatoris constitutum
quo illis tantum secundum leges iudicandi causas po-
testatem reliquam fecit.

Quae D. S. usque tota parte prima disferuntur non
ad doctrinam de Rep. Germanica, aut ulla aliqua singu-
lari, sed cum universalia sint ad ipsam doctrinam Poli-
ticam pertinent. Potuissent igitur, imo debuissent etiam
haec ab Autore de Rep. German. diuturno tractaturo
ab hoc argumento segregari. Sed et si illa ab Autore
allata magnam partem quidem a vero haud disjuncta

et multa tamen rigidum examen haud ferunt, sed non est,
pare is animadvertendis hic immoremur.

DISSERT.

Haec universalia non debent tradi in singulari aliqua doctri-
a Reip. cuiusdam, sed haec iam dum debent fieri, et pas-
sunt cuilibet doctrinae permitti.

In §. 3. 4 et 5. Auctor agit de origine Rerump. mens-
ur est, quod cum homines post lapsum Adami promi in-
reccata essent, ipsi de regimine quo improbi isti in officio
contineri possent cogitarint, sed haec omnia rigidum examen
non ferunt. Nam (A) quod Auctor noster hic statuit
differentiam illam inter parentes et imperantes exortam
esse ex hominum malitia post lapsum Adami, falsum est.
Nam si homines nunquam lapsi essent, fuisset tamen ordo
quidam parentium et imperantium, cum natura ipsa alia-
alijs fuisset prudentiores, ut adulti iuvenibus. (B) etiam
ratione Sexus est naturalis distinctio, inter virum et feminam,
mulier enim natura imbecillior et imprudentior viro. Nam etiam
in statu integritatis si permansisset femina, mulieres etsi perfecti-
ores fuissent, quam nunc, tamen non est dubium, viris ali-
quando inferiores fuisse futuras, cum natura illud quod perfe-
ctius, imperfectioni imperet. (C) Quod dicit Auctor propter
improbabilitatem hominum necessaria fuisse imperia, inde non
requiritur, necessarium fuisse imperium civile. Verum originem
Rerump. quod attinet ita habendam, Aristoteles lib. 1. Politic.

putat hominem naturā esse animal sociale, veni hinc re
sequitur ad civilem societatem, cum plures sint societas
sermonis quoque usus non solum in civitate, sed etiam aliis
societatibus esse potest. Fortius argumentum videt sequens
sine quo homines non possunt beate et feliciter vivere
ad id homo natura propendet; Atque homines sine socie
tate civili beate ac feliciter vivere nequeunt. Ex. Sed op
servandum requiri quaedam ad beatam vitam simpliciter
ut illa, sine quibus hominibus plane bene esse non potest
propter varias circumstantias. Ex. Minor non simpliciter
vera, cum homines primo extra societatem civilem sint
creati, et Patriarchae bene satis extra eam vixerint, in
rim tamen sunt quaedam in humana vita, quae per acci
dens efficiunt, ut homo non possit sine societate civili felici
ter vivere, quorum duo sunt, hominum luxuria et malitia.
Luxuria enim si absit, non tam multa reperiuntur, qui
enim volunt luxuriose vivere, illis utique in magna socie
tate videndum, ut suppeditari possint luxuria instru
menta. Hinc in urbibus magnis quam felicissime vivitur
posito quod luxuria requiratur ad societatem, illi autem
qui in agris vivunt, etiam si sint ditissimi, misere vivunt.
Secundum quam civilem societate opus, est malitia hominum
nam qui in oppidis et urbibus vivunt, futi sunt a latro
nibus, qui in agris, non item. Hodie vero non licet tuto
et feliciter vivere, nisi in magna aliqua Rep. propter

intentionem et malitiam vicinorum. Alias si homines essent
 simplicibus moribus, qualibus narrantur fuisse in seculo au-
 reo, non opus esset societate civili, quod etiam illi intelle-
 xisse videntur, qui aetates descripserunt; fabulantes in au-
 rea aetate nullam fuisse felicitatem civilem, sed demum
 seculo ferreo coepisse. Scopus maxime naturalis rerump.
 est felicitas civilis, atq. adeo, ut possint etiam quodammodo
 leganter et delicate vivere, et tuti sint ab injurijs aliorum.
 Ceterum multae sunt Resp. quae vi quaedam factae, coierunt
 reg. hunc habent scopum, sed spectant felicitatem solam
 eorum, qui imperant, et si illis sit bene, tunc creduntur bene
 constitutae: haec autem minus sunt a materia, imo quodam-
 modo magis a verbo.

S. 5. Quod hoc S. dicit Auctor, ex parte verum, ex
 parte falsum, cum omnium rerump. ut henricum etc. non sit
 scopus utilitas communis, sed primario in illis salo domi-
 nantium spectato. Bene autem dicit Auctor, limititer regenda
 Resp. dependere a scopo Resp. ut in Resp. commune commo-
 dum spectante, ille scopus definit omnem regendi potestatem.
 Nempe sine quo felicitas communis obtineri non potest, sum-
 mae potestati commissum est, ut possit omnia ad eam dirigere,
 ratio est, quia, qui vult finem, velit etiam media ad finem
 auctoritate. Quapropter iustum civile est utilitas communis
 vel Resp. quae fons omnis juris civilis: et qui vult examinare

leges, illa quoque maxime estimanda a scopo, an ei sint a
ferenda, tunc bene se habent, si dispendaneae, male. Vid.
Disfert: ad L. Theodos. Cod. et praefat. ad Stopperum
Lebisp. herilibus, iustum civile aliter se habet, quia scopus
est alius, atq. adeo in ipso iustum, sine quibus denominantes
non possunt esse felices, atq. ex utilitate dominantium ibi
omnia definienda. Hinc non omnino errant, qui iustum
estimant status rationem, quae ipsa utilitas est Resp. vid.
cap. 2. de civili prudentia. Errant tamen in eo, qui
putant rationem status exigere iniusta, cum tantum ta-
men honesta erigat. Sic summae potestati competit
potestas ferendarum legum, quia, sine qua nulla Resp.
potest esse salva, illud competit summae potestati: Atqui
sine legibus Resp. non potest finem suum obtineri, nec
salva esse. Es.

§. 6. Vult Auctor: Quod omnia illa sine quibus
Resp. felix esse possit, non pertineant ad summam pote-
statem, et ex adverso, sine quibus vita non potest esse
felix, ea pertinere ad eam.

§. 7. Verum hoc est varijs occasionibus homines
cepisse civilem felicitatem, interim certum est, ob causas
supra enumeratas, scilicet: ob luxuriam et malitiam omnem
societatem civilem coepisse.

§. 8. Hoc itaq. vult Auctor, in quantum homo vult

civilis felicitatis particeps esse, in tantum obstrictus est
 felicitati civili, sed integra aliqua felicitas consistere
 nequit, nisi alij pateant, alij imperent, nam si omnes
 velint libertate communi frui, non possunt in civili socie-
 tate feliciter vivere. Sic Romani semper aspirare ad nimiam
 libertatem, hinc soluta fuit horum societas, cum amplius
 parare noluerunt, sublato enim ordine parentium et impe-
 rantium, soluta in simul omnis societas civilis.

S. 9. Quapropter ut civilis obtineatur felicitas, necesse
 est, ut imperantes instructi sint potestate coercendi ac plecten-
 di fontes, alias enim ordo degenerat in Anarchiam.

S. 12. Quæritur: In quantum Populus debeat obedire
 Magistratui? & Teneri illos, quatenus obsequium illud ten-
 dit ad scopum civilitatis, adeoque in herilibus Rebusp. in quan-
 tum requirit utilitas dominantis; in civilibus in quantum
 utilitas communis. In Rep. simpliciter optima, omnia quæ Reip.
 sunt iustitia, honesta, in alijs autem non simpliciter
 optimis, parum a naturali statu abeuntibus, quædam insti-
 tuta sunt iustitia vicinia, quæ autem plane abeunt a
 naturali statu, non possunt servari nisi iniusta et honesta
 multa admittantur, quia ea Respublicæ sunt iniusta non
 autem necesse est, ut omnes leges in eiusmodi Rebusp. sint
 iniuste, sed quædam. Civiliter igitur iustum est, sine quo
 Resp. servari non potest, quod si fuerint iusta, civiliter

quod est revera et natura iustum, si minus, pariter quod
aliter sese res habet de iusto civili. Fons proinde omnis
iusti civis est ratio status et utilitas Reip. Multa videntur
iniqua et iniusta, et revera talia non sunt, ut si forte sub
ditorum quidam propter salutem publicam, quae aliter ser-
vari nequit, damnum patientur, non est iniquum, et si posset
videri, cum quilibet saluti Reip. sit obstructus animi et
fortuna bonis, imo etiam ipsa vita, et quoties sine illa
salus Reip. obtineri nequit, tradat eam necesse est. Quod
licet durum ac grave sit, non tamen iniustum. Dulce enim
et decorum, pro Patria mori. Et minus malum semper ha-
bet rationem boni, iam vero melius est unum caput necesse
dare, quam totam Rempublicam interire. Legendus de his Cicero
lib: 3. Officiorum. Iustum civile, sine quibus Rempublica salvanda
esse haud posse dicimus, duplex est. Aliud ad ipsam rem-
publicam pertinet, aliud ad felicitatem civilem, a priori genere
promanant iura publica, quae ad ipsam statum spectant,
et ex usu et commodo regimini publici sunt estimanda,
quod regimen, sine quo salvum esse non potest, id est ius
publici. Talia autem vel sunt communia omnibus Reipublicae
ut maiestatis iura, uti sunt potestas ferendarum LL. belli
gerendi etc: quia nulla Reipublica potest conservari nisi ab
quo sit, qui istam potestatem habeat, vel sunt propria

cuius statum, sic ius publicum Romanum alios statum, Democriticum, aut Oligarchicum corrumpere. Alia sunt iura priuata ex altero genere profluentia, sine quibus Reip. non potest esse bene, quae petenda ex utilitate priuata ciuium, quod raro solent abire ab honesto, licet interdum aliquid duri habeant, et hoc est fundamentum iusti ciuis.

D. 13. In hoc quaeritur: Quousque se extendat potestas illa regenda Reipublica? R. breuiter: ad omne illud, sine quo Reip. non potest esse salua. Desinit autem obsequendi vinculum quo parentes obstricti sunt imperantibus non statim, cum Reip. inueniant aliqua mala, unde apparet, teneri subditum ipsam vitam et fortunam pro Imperanti profunderi. In Reip. communi commodum spectante subditi obsequium prestare tenentur tantum diu, quam diu id commodum commune exposcit. In illa autem ubi primario Dominantium salus quaeritur, magis sunt obstricti subditi et eo usque diu obsequium ad salutem dominantis facere vident et manifestum est. Si autem videant plane non posse suo obsequio prodesse saluti Imperanti, etiam sibi met ipsis consulere possunt subditi.

D. 16. Hinc scitur vult probare rem sacrarum curatio nem spectare ad Politicam potestatem, modus autem probandi obscurus est, quae enim de iustitia dicuntur, valde sunt ambigua. Si I. de naturali iustitia loquitur, verum est, nullam Reip.

esse que nihil de ea habeat, tamen multas esse Resp. ab illa
iustitia multum disidentes constat. Sic in ipsa Rep. iudicium
multa que iniqua videri possunt, permixta sunt. In omni etiam
Republ. multa instituta sunt a iuribus nature distincta,
imo quaedam quoad contraria et iniqua, longe igitur clarior
argumento probari potest h. m. Sine quibus Resp. salva esse
non potest, illud in omni Rep. necessarium requiritur; Alteri
sine curatione rerum divinarum et humanarum de: Et illud
in omni Republica est necessaria. Minor probatur 1. quia
impossibile est, ut inter homines constet societas nisi colant
Deum, religio enim et cultus divinus iustitiam conservat
absq. qua societatem consistere non apparet. Unde constat in
Rep. a Deo non debere tolerari. Nisi enim firmiter persua-
sum fuerit civibus, esse Deum, qui bona facta premijs, mala
penis afficiat, omnes in omni generis vitia et peccata ruunt.
2. Requirit hoc ipsa iustitia naturalis, ut qui vivunt in
societate civili Deum colant, cum Deus sit auctor omnium
bonorum, et eius cultus neglectus in Resp. inducat mala
gravissima, ut igitur bona tribuat, mala averuncet, co-
lendus est. 3. Omnibus in Resp. viventibus id faciendum
quod recta ratio praebet. Et quo primo argumento con-
victi etiam ipsi a Deo, ut fateantur, in Resp. necessariam
esse de Deo et eius providentia opinionem, in quorum nume-
ro est ipse Machiavellus, parcus et infrequens Dei cultor.
Hinc in omnibus Resp. inter maxima et potentissima vincula

societas religio erga Deum habita est, nullus enim totus
 populus nunquam fuit ad Deos. Hinc etiam quilibet summa
 vestis credidit ad se pertinere curationem rerum divinarum
 non nonnulla ipsam summum sacerdotium sibi attribuere. Si
 eges Rom: sacra peculiararia obierunt, quibus pulsi creati
 eges sacerdotum, nec opus est singulana exempla adducere
 un liceat ad omnes Resp. provocare. Contra hanc sen-
 tentiam pugnant hodie Pontifices Rom: qui sibi solis curam sa-
 crorum a Deo commissam esse, et multis abhinc seculis per VI.
 et VII. nugantes in orbe hoc occidentali pleraque sacra ad se
 traxerunt, et eo ipso monarchiam sacram statuerunt pretextu
 religionis: Ideo cum Carolus V. multa sacra ordinaret, a Julio III.
 papa vehementer oburgatus, quasi in aliena iura inviolasset.
 Sed argumentum quo Pontifices sibi tantam arrogarunt vim, nullum
 aliud est, quam quod Pontifices sint successores Petri, huic autem
 curam Ecclesie a Salvatore commissam et super eum adificatam
 Ecclesiam dicunt. Coeterea hoc argumentum nullig est ponde-
 ris, quoniam ex nullo Scriptura dicto ostendi potest, soli Petro
 Ecclesie curam commissam esse, et super hunc solum, Eccle-
 siam exstructam. Illud dictum autem: Tu es Petrus et super
 hanc petram adificabo Ecclesiam meam, nemo Latron inter-
 pretatus est de solo Petro, sed ut super omnes Apostolos ut
 hoc: est structa Ecclesia dicatur. Deinde etiam non
 requiritur: super Petrum condita est Ecclesia, Et etiam super

Pontificia Rom: Nam Pontifex ex parte Successor Petri
ex parte non: De interpretatione huius Dichi videri potest
Cassaubonius in exercitationibus suis ad Baronium, et con
cusio fidei Pontif. mea relat. c. 3. Si autem est Vice-De
Pontifex Rom: ostendet documenta, sine quibus nemo amittit
Contra Pontificios ita argumentamur: Si est a Deo summa
potestati erepta potestas circa sacra, factum id oportuit
claris et perspicuis verbis, cum Deum occasionem turbid
et motibus dedisse, impium dictum sit, Atqui hoc in sacris liti
ris non reperitur. Et Item: Quodcumque Reip. omni natura
competit, illud ipsum a Deo aut permixtum aut non permis
si est permixtum, non competit Pontifici Rom: sed cuiuslibet
summae potestati. Si non permixtum, utique oportet illam po
testatem verbis claris et disertis esse summae potestati ereptam
quod tamen ex sacris literis nunquam probabitur. Nusquam
enim legitur summae potestati, quod natura illi competit, ius
cui ammentatur cura sacrorum, eripuit. Tum etiam senten
tia haec Pontificum Romanorum nova, nam Caroli M. L. Anse
gisi collegit, quae sunt de rebus sacris constitutiones, quae
iam tum clancularis tamen artibus id egerint Pontifices, ut
sacra ad se paulatim attraherent, paulo post tamen alia re
facies esse coepit, imprimis tempore Gregorij VII. Pape, qui
primus Monarcham egit sacrorum. Manet tamen firmum ad
summam maiestatem curam religionis pertinere. Sed hic non
esse offert difficultas, quoniam colenda religio? cum eis sint

variae species, pagana, mahomethana, cuius et duae sectae, una
 Persae, altera quam Turcae sequuntur, et alij in hoc con-
 veniunt, quod Mahometem summum Prophetam existunt. Persae
 etiam praeter alios etiam habent et colunt imprimis Halo.

Quaeritur: Quousque ius in curanda religione summa potestati
 competit? § 1. istuc ut summa potestas populum per religionem
 officio contineat. 2. ut Deus sincere colatur, et quamvis, ut
 supra dictum de cura rerum sacrarum ita disputent Pontificij
 theologi, tamen Reges et Principes permittunt Bullas pontificias
 nisi a se recensitas promulgari. In Germania fortasse ad Impe-
 ratoriam aulam Bulla censenda non transmittuntur, ipsorum
 tamen Episcoporum nonnulli sibi tribuunt eas recensere, et pro
 habitum non nunquam omnino non promulgare. In Gallia certe
 concilium Tridentinum, cuius tamen apud Pontificios maxima est
 auctoritas, non est promulgatum. Ut adeo hinc constet, non ut
 solent Pontifices a Regibus et principibus ipsis relinquere cura-
 tionem sacrorum, et quidem iure Reges et principes id agunt
 cum alias non plenam, sed saltem a Pontifice dependentem
 potestatem haberent, adeoque tantum Magistratus officio fungi
 viderentur. Nonnulli putant religionem, quae in Rep. obtinet, ser-
 vandam esse, nec omnino immutandam, cuius sententia est etiam
 Recoenas apud Dionem in consilio quod de Augusto de Rep.
 ordinanda, quo etiam pertinet eruditissima Agrippae Oratio.
 eandem sententiam fovent plerique Historum sub Caesaribus paganicis
 imprimis vero Ulpianus religioni Christianae infensus fuit,

qui sacra christiana essent opposita receptis sacris, eodem
animo multi in aulis versantes Principum sunt, quia licet
religio recepta habeat aliquid falsi, tamen apta sit eorum
ratione continendo populo, metuendum enim, ne per mutatio-
nem religionis ipse status Reip. mutetur. Hinc Politici tam in-
tentum sunt recepta sacra retinendi, et videtur haec sententia
fatis plausibilis, si enim falsa religione possit obtineri in
Reip. quod requirit status Reip. et quod a vera religione
expectandum. Sed primum falsum est, quod assumitur pro-
vero, quod scilicet: quamvis religio ~~potest~~ etiam falsa possit
prestare id, quod vera religio potest: nam multae religiones
tales forent sententias, quibus non potest non corrumpi homi-
num vita, quibusque homines potius incitantur ad scelera.
Talis fuit religio Pagana, quae sane non fuit apta hominum
moribus corrigendis, sed alliciendis hominibus ad scelera. Illa
coegit homines ad Deos colendos et immutandos, quos ipsa genti-
tas credebatur omnibus sceleribus esse pollutas. Certi quaedam sacra
tam spurca fuerunt, ut gentes moratiores ea reiecerint, ut Livius
testatur de Rom: in Bacchanalijs recipiendis. Secundo, famelica
religio sit apta ad continendum populum, et ad virtutem sectan-
dam, atamen falsa religione Deus non placabitur, quod in
quo Deus ei faueat, tamen necessarium est. Attenim argu-
mentum quod attinet, mutationem religionis, mutare statum
falsum est, nam non quavis mutatio hoc facit, sed ea tantum
quae conjuncta est cum tumultu et furibus, quod praecaveri

test; qualem in modum tribus seculis prioribus coepit religio
mestiana absq; ullis motibus, ita ut nihil plane Christiani tenta
ent contra Kemp. sed docendo fuit propagata: nisi quod tem
oribus Caroli M. vis quaedam accesserit, et vi ad religionem
Christianam adacti pagani. Verum ante quam pergamus, itenon
era difficultas hic discutienda venit.

Convenitur enim: Num liceat summa Majestati sacra in
emp. inducere vi, nec ne. Cum summa potestatis sit, operari
are, ut recta religio in Rep. obtineat. Verum enim vero
mmis Religio solet vti principis duonem generum, aut ex reda
atione s. natura notis, aut ex revelatione perinde ut res sese
abet in iure, quo aliud jus naturale, aliud positivum.
hristiana religio multa natura nota, multa quoq; ex revelatione
vina patefacta. Posterioris generis sunt Incarnatio et Passio
misti, quae absq; revelatione mira et incredibilia videri possunt.
ariter sese res habet circa religiones alias, nulla enim fuerit
sa non ex revelatione multa habuerit. Sic Pagani a Daemonibus
lecta sua edocti, nec enim illa ab hominibus fuere ficta. Mahumet
rani quoq; plurima habent ex revelatione Mahometis, quem
li ut nos Christum colunt, cuius dogmata, ut nos libros
vangelicos observant, in univrsum nulla sacra fuerunt, aut ad
ic sunt, quo non magnam partem debeant revelationi. Non
item eodem modo circa haecce genere sese debent summa po
esteter. Natura autem notum est, esse aliquod numen, a quo

omnia dependent, habens curam rerum humanarum, quodq; sit
bona praemii, mala paenis remuneraturum, illum esse Deum
omnipotentem, omniscium, unicum, maximum, colendum in
modis quibus numerus potest gaudere; omni genere virtutum
et actionum bonarum. Talia omnino omnis summa potestas
II. ita definire debet, ut etiam praemii et paenis adigat in
hanc religionem servandam, quia sine illa religione natura
nota, nemo in Rep. vivere potest. Nam si fuerit persuasum
Deum non curare humana neq; omnia scire, neq; esse omni-
potentem, nemo virtuti studebit. Si contrarium fuerit per-
suasum, continere homines in officio possunt. Unde apparet
licere summae potestati gravissime animadvertere, qui homines
quos in dubium vocat, aut illis opere adversetur. Miser
autem sese habet de iis, quae nobis per revelationem innotu-
erunt, sunt illa quidem verissima, neq; sine illis aeterna
felicitas obtineri potest, sed non sunt talia, ut non possit sine
iis civilis felicitas obtineri. Alias enim Deus ab initio talia
revelasset. Itaq; sic argumentamur: Quaecumq; non faciunt
simpliciter ad obtinendam felicitatem civilem, ad ea non possunt
paenis ab imperantibus subditi adigi. Atqui talia sunt divinitus
revelata, Es. Interim et si non per vim, famen omnibus aliis
modis, quibus potest summa potestas tenetur rectam propagere
religionem, quia majestas debet curare, ut civibus sit non solum
in hac, sed etiam in futura vita bene. Tum debet operam
dare

care, ut Deus quam maxime placeat, quod non nisi vera
 et pura religione effici potest, quamvis varia hæc de re sint
 sententia. Superioribus enim temporibus, præsertim tribus pro-
 ximis sæculis edita scripta nihil habent, quæ possit probari,
 quæ divinè revelata sunt, vi esse imperanda et obtru-
 denda, quin imò contrariam hanc sententiam primitiva Ec-
 clesie tenuerunt. Sæculo IV. et V. errantes in religione alij
 Imperatores inter alios graves fuere, ut si horum sæculorum
 auctoritate standum sit, non facile appareat, quam in partem
 sit inclinandum, in Codice Justiniano reperire licet L. ii.
 hæreticos graves, atamen in ipsam vitam non sensitum, sed
 panis tantum, nec tamen omnes coerciti: quando obser-
 vandum ex historijs L. ipsas non exercitas, ut tantum
 in errorem late possint videri. Post illa tempora non invenio
 per complura sæcula, fùm in orientali, fùm in occidentali
 Ecclesia gravibus supplicijs animadversum in hæreticos.
 Sæculo V. Priscillianus quidem capite plexus est, non autem
 simpliciter quod hæreticus esset, sed magia et blasphemijs
 infamis. Sæculo autem XIII. gravissimè gladio, vivi comburio
 è flamma à Pontificibus servare cepit, ut exinde quasi hære-
 ticonum supplicium proprium flamma fuerit. Hac occasione
 instituti inquisitores, qui in hæreticos inquisiverunt, et eos flam-
 mis emanciparunt. Hac sententia etiam postmodum transire
 in jus canonicum, secundum quod iustum et flamma animad-

vertere in haereticos. In iure autem civili Romano nihil
tale statutum, quod perlegendi titulum C. de haereticis pa-
tescit. Superiori seculo facta per universam Europam in-
genti religionis mutatione, qui Pontificijs adhaerunt, ean-
dem retinuerunt sententiam. Protestantes autem non omnes
idem sentiunt, cum antea omnes docuissent cum adhuc sub
cruce essent, nefas esse vim adhibere in religione propagan-
da, nobis autem nostris ei firmatis et auctis, et transiuntibus
multis magnatibus ad nostram Religionem multi Theo-
logi a pristina sententia recesserunt. Nonnulli autem mo-
rationes docuerunt, vi esse gravissimisq; penis in illos ani-
modoverendum, quod simul seditionem praeberent coeteros
in exilium pellendos. Primus Calvinus Geneve extulit fa-
cem inter suos ad haereticos graviter puniendos. Michaelen
enim Servethum Hispanum, Anti-Trinitarium auctoritate
Senatus Genevensis lenti flamma comburi curavit. Non
multo post Berna Valentinus Gentilis male et ipse sentiens
de divinitate Christi, capite plexus est. Haec res multas tur-
bas dederunt, et prodierunt pro supplicijs dunt haereticorum
Scripta varia, imprimis Theodori Bezae discipuli Calvini
assensu etiam sunt multi de nostris. In Batavijs haec in-
re multum dissentitur, qui semp. administrant, statuunt
permittendam conscientijs libertatem, modo nihil seditionis
moveant, aut atheismum foveant, et in permessa conscientijs

libertate, hi ipsi securitatem rationem status sui collocant.
Theologi plerique ibidem statuunt, licere illas graves penas
in hæreticos, demonstrantes autem mitiorem sententiam sequuntur.
Nostrorum partium Theologi neque ipsi idem statuunt, ut
adeo si ex opinione doctentium hæc controversia sit deciden-
da, in ambiguo relinquatur, quæ pars præsertim sit sequenda.
Singulari vero opusculo Theologorum varias hæc de re sen-
tentias Argentorati edi curavit Joachimus Clutenus Magiste-
r polus et juris prudentia insignis decus; item de penis hæreti-
corum quidem Minicæsum se appellans libellum edidit. Nostri
autem plerique mitiores sunt Calvinianis. Quod attinet Poli-
ticos nostri temporis, nec illi conveniunt, Lippius dubitavit
decere utendum et secandum, cum adhuc Professorem
ageret in Babaria, quo odium sibi ingens concitavit. Et
hæc causa eum ad Pontificios deflexit. Non dubitavit contra
Lippium librum evulgare lingua Batavica Theodorus Corn-
hardus, pictor indoctus, sed valde ingeniosus, respondit
ibi Lippius libro isto adversus Dialogistam, quo intellexit
hunc ipsum Theodorum Cornhardi, qui librum instar Dialogi
fecerat, eo libro sane docto propugnare tantum esse foren-
dam puram religionem in Rep. et servendum quovis modo
in dissonantes, et quidem lingua latina, quam interea tem-
poris addidicerat, Thomas Morus in Utopia sua, in qua

exartissimam formam alicuius Reip. depingere voluit,
dicit, sanxisse Utopum, ut cuius religionem, quam vellet,
amplecti liceret. Hic tamen inde plane aliter se gerit, cum
esset Cancellarius Henrici VII. Angliae Regis, et gravi-
ter animadvertit in Protestantem tum primum ibi nascentem.
Principes quoque, et Reges diversimode sentiunt. In
Turcia enim, Polonia, et Batavia libertas religionis
permittitur, ex adverso alij Reges et Principes non dubitant
gravissimis poenis in hereticos javire, sed ad controversiam
hanc decidendam hypotheses quasdam nos praemittimus,
quibus quaestio determinabitur. Prima est, religio una vera
et perfecta convenit Reip. quae est simpliciter optima, at in alijs
non etiam simpliciter optimis potest error aliquis in religione
intervenire. Casus posterioris census sunt omnes fere Reip.
universi orbis, in quibus multa tolerantur et dissimulantur,
necesse est, quae minime concederentur, si ex voto optima Reip.
essent: nam haec Iudaica Reip. ex voto optima a Deo instituta
fuit potuit, et ideo multa propter Geduzogoo tam per-
missa: ita etiam in religionis negotio se res habet, nec
possunt in eo omnia ad summam perfectionem pervenire quod
ostenditur parabola de fructu tritici et zania mixto. Ut igitur evi-
tetur magis malum, Magistratum conveniendum est ad errorem
interdum in religionis negotio. Nam et hic habet locum illud
tritum: E duobus malis eligendum est optimum. Secunda haec
etiam Magistratum competit prudenti omnibus modis, quibus

fieri licet, etiam divinitus revelata, ut in Rep. obtineant
 et valeant curare, modo status civilis id permittat.
 Tertia hinc liquet, competere bono Magistratui docendo
 veterem religionem propagare, et magno opere curare, ne
 dehinc Doctores, qui possint errores bonis rationibus con-
 vellere et errantes in viam reducere, imo per solam doctri-
 nam potest religio Christiana propagari. Quomodo ab
 initio in Imperio Rom. et per totum orbem vera religio
 propagata est, si Christus saltem iussit Apostolos docere,
 non autem armis instruxit, sed miraculorum donis. His autem
 non est opus ad haereses convincendas, cum ille satis possint
 revelli Scriptura Sacra et recta ratione. Quarta propaga-
 tio vere doctrina potest a Magistratu etiam fieri praemijs
 extra ordinarijs. Ordinaria in Rep. sunt honores, et alia
 quae solent ordinariè civibus in Rep. conferri. De illis
 hic non est sermo, quamvis etiam in nonnullis factum fuerit
 regnis. Sic in Polonia Reges ad Pontificia dogmata invi-
 tari conati sunt Proceres, quod solum Pontificiae Religioni
 deditus, vel certe hoc praedictis ad munia Reip. admitti-
 rent. Ea ratione Sigismundus plurimos ad suam religionem
 deduxit. Idem in Gallia ante 30. annos tentatum, quo ipsi
 permulti ad pontificiam religionem transierunt veritati
 lucra et honores praeposcentes, quod ipsum indicat Salvator
 parabola de semine vario, solo petroso, spinoso etc. injecto.

Sed in omni Rep. non licet homines ad veritatis profes-
sionem provocare, quia in multis Rebus hoc fas non est,
cum in illis, qui falsam, quam qui veram religionem am-
plectuntur Reip. muneribus admoveantur. Sic cum in-
iuria conjunctum fuit, cum Sigismundus proferre morem
solos Pontificios reliquis Reip. muneribus exclusis coherens
admovent. Quarta haeretica sententia alia opposita
sunt dogmatibus istis, quae per revelationem innotuerunt
alia, quae natura et ratione sunt nota. Sic plerique pri-
ncipium haereticorum ipsis principibus natura notis adversari
sunt, cum crederent alij mundum a malo Demone cre-
atum, alij profiterentur perinde esse, sive bene sive male
agere, quod dogma etiam a Pontificis nobis solet ob-
ijci, d. valde injuriose. Similiter nec hodie quidem de-
sunt, qui dogmata recte rationi adversa foreant. Sic
recte rationi adversatur, licet Pontifici Reges, prout
placet, de solio deicere, subditos juramento solvere post
Pontificem juratam fidem rescindere, eidem competere cu-
ram omnium sacrorum. Quae dogmata everfunt haec
Anabaptistarum non nulli quocumque, quorum ingenium discernere
est, nisi quod in eo conveniant, omnes non nisi auctores
esse baptizandos, qui profitentur non licere Magistratui
gladio aut alia coactione contra improbos uti, recte
rationi repugnant. Eodem facit ipsorum insensum dogma

esse sanctum Dei populum, sibi competere in omnia
 regna arma expediendi a Deo datum, quorum numerus
 adhuc non exiguus est in Anglia Quaders dicit, qui ipsi
 Protectori, quia antea ipse defendit, plus satis molestiae
 facerunt. Sexta hinc constat, hereticos illos, qui natura
 mota religioni repugnant, non esse in Rep. tolerandos.
 Et hinc etiam potest decidi nobilis illa controversia, cum
 Jacobus, Rex Angliae initio huius seculi Pontificis praeser-
 tim praescriberet iuramenti formulam, quo se obstringere
 Regi debebant. Extant de ea re multi libelli, ipse Jacobus
 duos edidit, quibus titulus: Triplici nodo triplex Cuneus,
 et Apologia pro iuramento veritatis. Pontifex autem mani-
 mus nempe Romanus formulam illam iuramenti improba-
 vit, misitque Epistolas duas in Angliam, dehortatusque est suos,
 ne id iuramentum. Sed si ipsa formula inspicatur, liquet
 quomodo in eo a subditis suis postulet esse iustum et na-
 turam notum, primaria eius Scripta haec sunt. 1. Se nempe
 Jacobum esse unum Regni sui Monarcham. 2. Omnes qui
 in regno suo viverent, debere iuramentum fidelitatis praestare.
 3. nemini fas esse subditos ab illo iuramento absolvere.
 Procerum autem Angliae plerique, quicquid reclamaret Ponti-
 fex, approbant, Jacobus Rex ab omnibus illud iura-
 mentum eregit, alias liberum cuiusque religionis exercitium
 relinquit. Septima, exacta observatio eorum dogmatum

Religionis Christianae, quae nobis per revocationem innove-
runt, propriè non pertinet ad felicitatem civilem,
1. Quia Deus instituit Remp. suam, in qua illa dogmata
non sunt observata. 2. Christus nunquam observantibus
religionem Christianam revelatam felicitatem promissit ter-
renam, sed coelestem: et licet Apostolus dicat: Pietati
promissio facta huius et futurae vitae; tamen id intelligi
debet de pietate naturali, quia imò Christus sectatoribus
suis arumnas et calamitates huius vitae praedixit.
Octava. Quodcumque pertinet ad Officium alicuius summae
potestatis, illud natura notum est, nihil autem divinitus
revelatum. Nam nihil dicitur in N.T. de summa potestate
quod non sit natura cognitum. Hinc apparet, non esse
ex revelatione divina expectandum, quid liceat summae
potestati circa religionem et dogmata vel docenda vel prohi-
benda.

Hisce Hypothesibus positis, constat, per vim non esse
fas imperare illa, quae revelatione innoverunt, quia
tale Imperium non permittit summae potestati lumen natu-
rae nec injunctum per revelationem divinam; Lumen ratio-
nis non permittit, quia illud tantum ea vult imperari
a summa maiestate, quae pertinent ad civilem felicitatem
ad illam non pertinet dogmatum revelationem observatio.
Verisimilior igitur est sententia, negans fas esse vi impe-
rare divinitus revelata, aut ab ijs aberrantes vi ad veri-

atis professionem adigere, hoc argumento: Quacūq;
 non tendunt ad scopum felicitatis civilis, illa non per-
 tinent ad summam potestatem, quae Propositio major per
 se est nota. Minor est; atq; observatio eorū quae nobis
 per revelationem innotuerunt, non proprie tendunt ad fe-
 licitatem civilem, ut ex hypotheseb; iam constat. &.

Secundo qui modus propagandae religionis ab ipso Christo
 est improbat; ille in Rep. non est ferendus. Haec major
 idem per se patet; quia nihil, quod ab eo ipso Deo petitur
 in Rep. tolerandum. Minor: Atq; iste modus, quo vi etc:
 Minor probatur, quia Christus monuit Christianam religio-
 nem docendo propagandam, unde apparet, hunc modum ipsi
 displicuisse. Huic probando etiam faciunt Christi verba ad
 Apostolos: nescitis, cuius spiritus estis? Et Pauli: arma nostra
 sunt spiritualia. Accedit huc tertio, quod primitivae Ecclesiae
 Christiani, quorum in aurb; Apostolorum voces sonaverunt,
 et maxime pietate antecelluerunt omnes, qui postfuerunt Christi
 avos in hac sententia fuerint: Hinc sic argumentor: Quic-
 quid placuit unanimiter omnibus Christianis primitivae Ecc-
 lesiae, illud non potest non conforme esse doctrinae Apostolicae,
 Atq; haec sententia. &. Haec tria argumenta talis sunt
 ponderis, ut possint sufficere. Sed posset obijci: Ita fieri
 posse, ut status Ecclesiae minus sit elegans, si plures obine-
 ant sententia. Resp: res humanas non pati eam elegantiam
 Ecclesiae, exemplo Zizaniorum cum fructu crescentium

permittente Patre familias, imo etiam si sit mihi elegans
Ecclesie status, tamen, si vi egeris in dissentientes, li-
bertas quidem ecclesiam ab aperta dissenſu, sed non ab
hypocriſi, et tamen nec hoc elegans est. Si in Hispania
innumeri diverſa à Catholicis dissentientes ipſorum homi-
norum testimonio reperiuntur, quoniam non aperte
tamen clanculum. Ad hoc, si violentia utens, via ape-
ritur atheismo, et suspecta redditur religio vera,
suspectum enim redditur quod violentia sua utitur, nec
enim veritas impia caveri potest, nisi permittatur fa-
cultas inquirendi in dogmata religionis. Cuius rei testi-
monium abunde dare potest Hispania, ubi multi affectant
veritatem et ignorantiam, ut illa tunc sint. Posit etiam
obici: homines facile perducuntur in errorem, si vis absit, sed
hoc est veritati diffidere, cum ipsa per se satis potest homi-
nes vincere. Multa autem creduntur vera, quae non sunt.
Saepe etiam idonei desunt Doctores, quales sunt, qui in Co-
mitibus et tumultuando agunt, neque modestiam observant.
Cum primis observandum est Majestati summa, multo mi-
nus fas esse violentia uti, si erraticum numerus adeo
excrevit, ut non possit sine discrimine Reip. summo in illis
animadverti, unde apparet, haec qui sentiunt, male sentire.
quo pertinet vox illa Ferdinandi II. se malle ferram ha-
bere tribulos et spinas, quam haereticos ferentem, sed
eventus Consilij is fuit, ut ferat omnem terram suam

perdidisset, neq. vel hæreticos, vel tribulos habuisset. Idem
 consiliū Regis Hispaniæ fuit in Belgio, sed eo eventū,
 ut nobilissimam Provinciarum dominio excideret, et pa-
 rum abesset, quæ pacem ab ipsis emendicasset. Quam-
 tum hoc consiliū ipsi Hispaniæ nocuerit, constat, cum
 Judæi omnes cogerentur vel sacra Christiana accipere
 vel Hispaniam relinquere 1000. hominum ea excesserint,
 et exinde inopia hominum laborare coepit Hispania.
 Interim omnino tenetur, Majestas cavere, ne hæretici
 per tumultum aliquid agant, aut turbulenter doctrinam
 suam proponant: observat hoc ex parte Turca, qui per-
 mittit Christianis in regno suo religionem suam colere,
 sed ita tamen, ne vel Mahometi vel Turcis sacris aperte
 maledicant. Etiam primi Cæsares Christianis permisissent
 sacra sua docere, sed omnibus turbis et mobis excitandis
 apertis orationibus remotis, in universum non ferendum,
 ut veritas turbulenter doceatur. Hinc apparet, quid scri-
 bendum de concitijs, quæ in concionibus nonnunquam infi-
 ciuntur, quibus suspicio movetur, deesse argumenta quibus
 veritas propugnari possit. Unde parum laudandi etiam
 nostratum illi, qui in templis magis concitijs et proclamati-
 onibus turbulenter, quam veris argumentis agunt. Hæc summa
 eorum est, qui perferunt ad illam questionem de Officio civi-
 lis majestatis circa sacra. Legi præterea potest Disputatio

de maiestatis officio circa sacra, ut et Hugonis Grotij
de summa potestate officio circa sacra liber posthumus
pereruditus disputans, quidem non argumentis Lohis
sed testimonijs ex antiquitate, sanctissimisq. Patrum sen-
tentijs petitis. Pertinet etiam huc eiusdem libri, cui titulus
Pietas Ordinum Hollandiae, quo idem, quamvis non adeo
plane, ut illo altero, argumentum pertractatum. Prior
ille liber bis editus, primum in Batavia, post Lantius a
Davide Mordello emendatus, et multis notis illustratus,
quam posterior editio merito priori praeferenda.

§. 16. Sensus est, non debere Reges simul esse Sac-
dotes. Autor videtur sentire, Reges ipsos non debere fuisse
Sacerdotes, et tamen §. 25. contrarium asserit.

§. 17. Autor ait, rerum divinarum curationem in
tribus consistere 1. in fidei Praeceptis. 2. In ordinati-
one externi cultus. 3. in ministerio verbi divini. De
quo agit §. 18. et 19. de 2. §§. 20. 21. 22. 23. et 24. de 3.
§§. 25. ad 30.

§. 18. Ad fidei Praecepta pertinent duo, 1. Eorum
traditio. 2. Conservatio. Pro fidei Praeceptis
catur vocabulum religionis seu cultus divini, illi
autem, ut Deo placeat, non est in hominum potestate
sed necesse est, ut a Deo sit praescriptus, sic enim
quodammodo. Quicquid dependet a solo arbitrio

divino, illud positivis LL. humanis constitui non potest.
 quoniam religio Deo placens est: Et. Ideo etiam Deus talia
 a de causa praescripsit, partim tanquam est autor na-
 turae, partim tanquam iuris naturae; alia per revelatio-
 nem, et tota dependet a divino arbitrio. Haec tenus
 leges non est penes homines religionem praescribere et con-
 stituere, quomodo colatur Deus, quo fit nobis placatus,
 et religionem Deo placentem tradere. Ex parte vero
 sic d. falsus cum etiam aliqua fides s. religio pertineat
 ad civilem felicitatem, ut sine ea esse nequeat.

§. 19. Potest etiam Majestas LL. mandare divinum
 ultimum, ut etiam ipsos LL. naturae promulgare civibus
 potest, non quod illa LL. dependeant ab arbitrio Majestatis,
 sed quod velit animadvertere in eos qui contra eas pec-
 cant. Nam furari, forficari, homines occidere LL. natu-
 rales prohibent, et tamen summa majestas itidem ea
 acinora LL. prohibere potest.

§. 20. Quaecumque sunt iuris naturae, ea possunt
 magistratibus duplici modo proponi, vel simpliciter,
 vel cum additione, quae consistit in circumstantia loci,
 temporis etc. Ad eundem modum sese res habet circa
 religionem, nam et eam quidem naturae nota est per
 imperium LL. homines possunt; adeoque etiam Majestas,

deinde aliqua circa eam ordinare additis circumstantiis
ita precibus placandum Deum, natura notum est, homines ta-
men possunt certas dies, ritus, quoniam etiam loca & positiones
definire, ut tempore certo, modo, loco, certis horis sacris
vacent homines, certas ferias celebrent, et jejunia certis
temporibus observent, et singula singulis horis preces reci-
tentur. David circa ritus sacros, ut ex 1. Chronic: patet qui
erant ab ipso Deo ordinati, mutare non potuit, licuit ta-
men quaedam addere, cum Deus prohibuisset & nihil
addere vel demere: cum autem Deus concessisset in re-
gem terrenum, simul illi legislativam potestatem concessit
ut etiam quaedam immutare posset, Deo tamen fortassis non
inconsulto.

S. 21. Bene monet Autor, coepit enim illud potestatis
saeculo 13 post N. C. nec tantum Imperium Rom: sed totam
Europa hoc malum sensit. Lotharij temporibus, cum Roma-
num jus resuscitatum fuisset et Icti plurimas & in
Codice ad res sacras pertinentes reciperent, coepit metueri
Pontifex, ne illa & devalere inciperent et cederent hu-
mines Majestati jus competere ordinandi sacra. In
Pontifex Eugenius jus canonicum colligi curavit, et fuit
Rom: opposuit, ut excuteret hominibus opinionem, compe-
tere Majestati jus ordinandi circa sacra. Canones quidem
jam ante observabantur in Ecclesia, non ab uno tantum

...piscopo lati, sed in toto aliquo concilio, nec illi canones
 LL. habuerunt, nisi ab Imperatoribus fuissent confir-
 mati. Notandum decretum Gratiani compositum quodammodo
 esse ad decretales et codicis extra vagantes ad
 novellarum modum. Nostro tempore Christophorus Fustellus
 mortuum iam librum canonicum Ecclesie universalem revisi-
 vit, et preclare observavit illos Canones a Justiniano fuisse
 promulgatos, Pontifices autem quantum in se fuit, operam dede-
 rint, ne LL. Imperatorum servarentur. Huc pertinet caput hu-
 jus specul: quo prohibetur, docere Parisiis ius Justinianicum
 etuenter, ne inde aliquid detrimenti caperet auctoritas sedis
 Romanae. Ex eo tempore nullus Regum potestatem plenam re-
 nuit, neq. hodie iugum illud excutere possunt, quamvis
 hodie non ita Pontificem curent. Nulla autem Res. tantum
 otium et periculi experta, quam haec nostra Romano-Germa-
 nica, causa fuit, quod Romani Pontifices nullam quam nostram
 habuerint iniuriam, quia nostri Caesares simul per Italian
 naperunt, cui semper inhiant Pontifices, tum etiam Caesa-
 res Pontifices exercent sibi alienam potestatem.
 ...at nostrum regnum, habuimus Pont-
 ...lestiores, semper fame n-
 ...vident Caesares, ... quod mi-
 in bello Germanico cum ... nulli ...

contra Svecos suppeditati sunt urgente se: Cesare. Deinde
promptius fuit Pontifici nostrum Regnum convellere, quam
reliqua, quod esset electivum, electiva autem hereditaria
regnis sunt debiliora. Sponsum autem Pontificum instaurum
nostrum Imperium more electivum redditum.

D. 23. Fidem non posse imperari precepta humana, ve-
rum est. Fides enim ex parte est opus intellectus, qui non
patitur imperium, sed liber est a coactione: in quantum
igitur fides est opus intellectus, non potest imperari nisi
ab ipso Deo. Ex parte autem opus voluntatis eo modo,
quo omnis scientia est a voluntate, in quantum nempe
voluntatis fuit attendere ad eam, et operam dare. Sic
doctrina ex parte potest imperari, etiam si sit ab intellectu
castigantur enim juveniles proprie non propter igno-
rantiam, sed propter negligentiam superinam, quod vitium
est voluntatis. Quaedam enim sunt talia, que quis facile
dignoscatur, modo voluntas fit ad ea intendere. Eodem mo-
do se res habet in fide, que non potest imperari,
in quantum est intellectus: nec errores in fide possunt pu-
gnetari sunt ab intellectu, quatenus autem sunt a
fate, possunt. Causa autem cur doctrina celestis et re-
lata non possit imperari, non est ea, quam stultor adfert,
sed

sed quæ supra allata, nempe quod proprie non faciat ad
civilem societatem.

S. 24. Quod Romani Pontifices hodiè volunt, olim à
Pontificibus indicta Collegia, repugnat omni historicorum fidei.

S. 25. Quæstio est: An etiam munere Ecclesiastico
possit fungi summa potestas? quod S. 20. videtur Autor
noster negare, h. l. non simpliciter negat. Observandum
autem est iure divino hoc non esse vetitum, quia in N. T.
nunquam hoc ita prohibetur, quod in eo non est prohibitum,
id non est prohibitum. In V. T. id ex parte est prohibitum,
ex parte non: alia enim sacra obire poterant ab Aaronis
posteris, alia à Tribu Levi. Sed illud non est simpliciter
iure divino prohibitum, cum saltem ad illius Reip. usum
fuerit institutum. Contra in sacris prohibetur Melchise-
dechum et Regem et Sacerdotem fuisse, unde sic argumen-
tamur: Si Melchisedech fuit Sacerdos et Rex Deo pro-
bante, non simpliciter V. T. durante hoc fuit prohibitum,
Atqui sic: Ex. Exemplum enim Uria tantum pertinet ad Reip.
Iudaicæ usum, non etiam iure naturali Reip. prohibitum ut
interdum fungatur munere Ecclesiastico, cum nihil impediat,
quo minus possit ea agere, quæ ad Ecclesiam pertinent et
tamen Reip. vacare. Sic nostri Episcopi Germanicæ et Sacer-
dotes et Principes agunt. Atamen impossibile est, ut quis
possit utroque munere aptè perfungi, ut usus Ecclesie et

Reip. erigit, cum utriusq. requirat totum hominem. Quia
propter a negotijs civilibus abstinere debent, qui volunt
Episcopi esse, et contra muneribus Ecclesiasticis, qui Reip.
vacare volunt. Sic Apostolorum tempore cum utriusq. cure
et docendi, et honorum, quae erant communia, vacare non
possent, Diaconi creati. In Canonibus qui Apostolorum
perhibentur sacrae personae rebus mundanis vacare: contra
quem plane agere videntur Pontifex et eius Episcopi. Ex
his est utriusq. hoc officium discernere.

§. 26. d. 149. vult definire Auctor, quae proprie ad
munera Ecclesiastica pertineant, et ita argumentatur:
Quaecumq. non fuerunt Apostolici muneris, illa etiam nec
sunt muneris Ecclesiastici. Atqui praeter doctrinam Evan-
gelij, sacramentorum administrationem et clarium potesta-
tem etc: nihil fuit etc: §. Verum nec maiorem ne minorem
satis firmiter probavit. Quod minorem attinet, certum est
Apostolos, Presbyteros, in ijs locis ubi docuerunt, instituisse
et quod ad ritus Ecclesiasticos attinet, id quod ex Actibus
Apostolorum abunde constat. In minore §. non plena facta
enumeratio. Verum nec maioris consequentia valet, quia Pres-
byteris multa possunt permitti et mandari quae Apostoli
non fecerunt, cum multa ab Imperio maiestatis depende-
ant. Sic consecratio nuptiarum ab Apostolis nunquam
facta. Tum etiam quae Apostolis a Christo mandata sunt
non solum Apostolis, eorumq. Successoribus sacerdotibus

Presbyteris competunt, sed omnibus Christianis, nam docere
 Evangelium, et si non inde ade sacra, et baptizare omnes
 Christiani possunt, inde est, quia illa munera certis personis
 a jure Ecclesiastico sunt mandata: perinde ut in rebus cipi-
 libus, si nulla esset resp. cuius et injuriam vindicare et fa-
 miliae LL. praescribere liceret, at ubi nunc coetus civilis
 est, non oportet hac cuius agenda permittere, sed illa
 potestas debet esse pene unum aliquem commune corpus cu-
 rantem. Sic etiam Ecclesia coetus est, quem ut quidam certi
 administrant, saltem est jure Ecclesiastico positivo, cum coetus
 sine certo ordine consistere non possit. Vide definit. Ecclesia
 Protestantis adversus Pontificios.

S. 27. Secundum jus Canonicum duplex est communicatio
 duplex est excommunicatio, alia minor, qua is, qui communicat,
 excluditur a communione Sacramentorum Ecclesiae, sed etiam
 civili communicatione omnium hominum excluditur. Hanc
 utramque pertinere ad Ecclesiam eiusque caput Pontificem, et
 omnes, qui illam clavam potestatem accipiunt, volunt Lapi-
 da; non tamen legitur ullum Pontificem ante Gregorium VII.
 erga Reges et Principes excommunicatione majore usum.
 Gregorius autem VII. Henricum IV. excommunicatione ma-
 jori punivit et subditos juramento solvit. Theodosius
 quidem ab Ambrosio excommunicatus, verum minore. Solet
 aduci a Pontificis, a Gregorio II. Imperatorem Constantino
 opolitanum majore excommunicatione depositum, atque Italos

*Talia major, qua o hñ a comoc
 Sacramentoy Ecclesie*

hoc modo describisse. Verum id ex Historiis non apparet
quoniam id certum sit, Italos instinctu Pontificis defecisse.
Post Gregorium VII. idem multi sunt secuti, et adhuc po-
lunt illam potestatem sibi esse. Reges Galliae aliquando
et tempore quidem Philippi pulchri et Clementis V. sibi cum
venirent cavere ab excommunicatione majori, sed verba
illa ambigua, adeoque superiori saeculo non dubitaverunt
Pontifices, Reges Galliae anathemate ferire (notum tempo-
rum illa fulmina saepe expertum) Sic a vicus excommunicatus
excommunicatione majori, sed eventu-
res caruit, manserunt enim subditi in fide et Pontificem
execrati sunt. De excommunicatione Henrici IV. Galliae
quo extat perennitum scriptura sub titulo fulminis Britanni-
Verum eius libri Auctor est Franciscus Hostmannus. Et
Galliae Reges hodie se ab illa excommunicatione liberos
putant, adeoque Parlamentum Parisiense anno huius saeculi 14
Jesuitas coegit, ut permitterent, se velle ita suos docere, ne
serio promiserint, merito quis dubitet. Oriuntur hic duo
Quaestiones I. An ius excommunicandi tum per majorem
quam minorem excommunicationem sit proprium Ecclesiae
neque etiam pertineat ad potestatem civilem? De postero
Auctor noster nihil agit. Inter Thomam, Erasmum, et Tho-
donem Bezaem, utrumque Calvinum dogmata sequentem, in quo
de hac materia controversia fuit. Prior Helvetio Medico

Academia Heidelbergensi Professor scripsit peculiaris
 librum, quo vult probare, in illis locis ubi tota Resp.
 Christiana Religioni debita sit, excommunicationem etiam
 minorem competere Summæ potestati, et magistratui civili.
 Condemnari sententiam foret Beza Theologus eximius Geneva.
 Beza autem majorem applausum reperit in Gallia et Belgio.
 Erasmi sententiam amplexi sunt Helvetij, unde adhuc excom-
 municatione minori ibidem igitur magistratus civilis. Vide-
 tur hæc controversia adhuc agitari in Anglia Magistratibus
 Erasmi, Presbyteris Beza sententiam amplexantibus. Brevis
 excommunicatio major in non nullis Ecclesijs competit
 Episcopis, sed non jure ecclesiastico, sed sola magistratus
 concessione. Multa enim ab Imperatoribus permisa sunt
 Episcopis, ex singulari quædam concessione: quæ concessiones
 prout salus Reip. erigit, possunt revocari. Deinde in illud
 Episcopis datum in subditos, non autem in ipsos Principes,
 quin nec Magistratus inferiores. Hinc apparet, nec si Pontifex
 Caput Ecclesie esset, ei jure ecclesiastico competere excommuni-
 cationem majorem, quia cum excommunicatio major a summâ
 potestate sit concessa Pontifici, hodie autem Pontifex non
 agnoscat superiorem, constat Pontifici eam non competere,
 nec cuiquam illam sine magno periculo posse permitti,
 ita enim argumentamur. Quodcumq; evenit statum Reip.
 illud jus non potest concedi, et si concessum est, ipso jure est
 nullum. Atqui tale est jus excommunicationis majoris, &c.

Si enim a nutu alicujus Episcopi salus status pen-
deret, tum facile negotio everteretur tota Resp. imò non
debet cuiquam illa ipsa permitti, quia eo ipso detrahitur
auctoritati majestatis civilis. Haec est causa, cur adhuc
durante Pontificia tyrannide Laici sunt congesti de ex-
communicatione majori. Hodie ea in Gallia non est ju-
ris merè episcopalis, ut et alibi, sed homines provocant
ad Regem, et quidem rectè, valde congruentibus Episcopi.
Secundam Questionem, quod attinet de excommunicatione
minori, Presbyteris videtur solis concessa, quia sunt in qua-
possessione illius juris, et ubiq; ferè ita obtineat: at non ex
usu magistratus est, cum et haec habeat effectus civiles, non
quidem per se, sed per accidens, dum importat quasi igno-
niam civilem, ac eiusmodi excommunicati habeantur pro
infamibus, et nisi illo vinculo soluti ante mortem sint, ad
communia sepulchra non admittuntur, sed quod Beza et alii
volunt, solis Presbyteris concessam hanc excommunicationem
minorem, neq; ex N. T. neq; ex praxi primitivae Ecclesiae
probari potest, vid. definit. Ecclesiae Protestantis contra Pontificem
Laici enim antiquitus ad illam admisi sunt, neq; tamè
exinde sequitur, cuilibet magistratui civili illud jus con-
petere. Summae autem potestatis jus est, inquirere in omni
excommunicationem minorem, et debet concedi appellatio

ad ipsos impetentes, quia majestatis est, videre, ne cui
 subditorum fiat injuria. Observatur hoc etiam in Germania
 non simpliciter Principes illud concedunt Presbyteris,
 creditur etiam id Principibus per transactionem Lasjaviensem
 competere. Verum summa potestas omnino hoc jus habet,
 quia omnem injuriam a subditis avertere debet, nec jure
 divino sibi solis illam concessam possent probare Ecclesiastici.
 Videtur etiam ex re esse, ut summa potestas non quidem
 plenum, sed ex parte jus excommunicationis minoris Magistra-
 tibus in omnibus Provinciis, non autem solis Presbyteris com-
 mittat: Et hoc proxi primitivae Ecclesiae conveniens est, nam
 longe majori cum fructu hoc modo potest fieri excommunicatio
 illa minor, et magis accommodate nonibus Leip. cum etiam, ut
 iam dictum, aliquam secum infamiam ferat.

S. 30. Vult Auctor ubiorem esse tractationem curationis
 profanarum rerum, cum factuorum fuerit difficilior, et quoniam
 imminere malum Leip. imminet, vel internum, vel externum est,
 cavere majestati propro modo id averruncare. Lectius
 locutus esset: Quoniam bona quae Kemp. perficiunt et
 exornant, alia domi nascuntur, alia foris petuntur, sequi-
 tur summam potestatem circa ea occupari.

S. 31. Mens haec est, jurisdictionem appellari pote-
 statem, quae averruncat mala interna, sed quousq[ue]
 all.

S. 32. Ius belli autem quod averruncat externa. Sed
hic merito quaedam desideramus; scimus enim quod lites
civilium sint mala inter, sed non sola, adeoque ex parte
venit id ex parte non. Sunt enim etiam alia mala, ut
fames, morbi et defectus multarum aliarum rerum ad vitam
pertinentium, quarum nulla fit mentio in Auctore nostro.
Rectius sic dividuntur mala interna, quod alia circa bonum
animi, alia corporis, alia fortuna referuntur. Prioris gene-
ris sunt vitia opposita, partim intellectualibus, partim
moralibus virtutibus, omnino enim danda est opera, ut
in Resp. sint artifices, eruditi, doctique viri. Secundi ordi-
nis sunt morbi, nam et corporibus civium, ut bene
sit, evitandum. Tertij generis alia sunt naturalia, alia
artificialia, dein alia necessaria, alia minus necessaria.
Bona porro, quibus Resp. indiget, alia sunt communia
alia privata, quae omnia adesse debent. Contentiones
aliae sunt, aliae de rebus privatis, aliae de communibus,
cuius divisionis non meminit Auctor, cum tamen multum
referat, ratione et personarum, ut lites distinguantur,
an homines plebei, an factiosi et magni viri litigent.
Multa hic apparent ab Auctore praetermissa, ad quae
tamen LL. conditionibus attendendum, ut in codice, in
quo agitur de multis, quae ad Resp. pertinent in

Landectis autem fere de rebus privatis agitur.

§. 33. Non male nonnulli addunt: Circa ipsa actiones,
permodum in institutis omnia ad personas res et actio-
nes referuntur.

§. 34. Verus est si agamus de personis in quantum de
illis solis litigatur, cum alias in illis plura sint attendenda.

§. 35. Auctor mutat terminos vulgares, indeq. fit obscurus.
Singulae res sunt, quae non omnibus civibus, sed nonnullis
tantum conceduntur, melius dixisset singulares. Nam de
omnibus vel singularibus agitur. Leges solent respicere
omnes, privilegia tantum unum aut alterum, quia de omnibus
referuntur. Pertinent etiam ad singulos, non ad singulae res.

Perperam igitur pro singularibus Auctor noster dixit singulas.

§. 39. Apud veteres Scriptores parum habetur de re-
rum divisione in feudales et Allodiales. Nam omnia bona
apud veteres fuerunt allodialia, neq. feuda apud Graecos
vel Hebraeos in usu fuerunt, sed tantum apud gentes Germanicas.

§. 40. More suo obscurus est; sed hoc vult: Negotia
et lites ubi componantur, necesse est ut observetur iustitiae
ratio, quae non observari potest, nisi sint LL. secundum quas
definiuntur lites. Nam cum rationis iustitia intellectus sit
difficilis, opus est, ut in Rep. LL. ferantur, ut sint, qui
secundum eas lites definiant et decident. tura autem in Rep.

quæ obtinent aut competunt naturæ humana spectata
extra civilem societatem, et hæc sunt jura naturæ, aut
debentur societati civili, quæ sunt jura positiva. Priora
sunt æterna, neq; ab homine mutari possunt, quia non
est hominis illa mutari, quæ pertinet ad naturam, sed
tantum naturæ conditionis. Posteriora sunt merè positiva
cum ipsa societas civilis sit à mero hominum arbitrio
humano, illorum etiã et leges et jura non dependent
ab eodem. At naturæ humana institutio etc: Eg. Etiam insti-
tutio juris naturalis non dependet ab arbitrio humano.
Argumentor porro: Quoniam cùm institutio tota depen-
det ab arbitrio humano, illorum leges, institutio, moderati-
ones, sunt humani arbitrii. Atq; LL. et juriùm institutio
in societate civili dependet à mero arbitrio humano, Eg.
Cum itaq; in omni Rep. habenda sit ratio et naturæ humane
et societatis civilis, hinc in omni Rep. necesse est, ut LL.
alia sint naturales, alia positiva; positive autem ferenda
sunt ex utilitate Reip.

§. 43. Nobilis est controversia. Majestas sine Principe
sit adstrictus legibus? Fuit de hoc argumento disputa-
tum à quorundam multis Sctis, Philosophis et Politicis. Scti
Romani ea occasione divergent in hoc argumento, quod
reperierunt dictum Ulpiani Scti: Princeps LL. est solutus.
Cammum autem optime de hoc argumento, meo quidem

iudicio dissenit Gothofredus Jacobus Dionysij filius in
 no Illiano. Potest autem illa res facile decidi hoc modo
 (X) Majestas omnis est adstricta LL. nature, quoniam omnis
 Majestas pertinet ad humanum genus, humanum vero genus
 est adstrictum iuri nature e. q. Quapropter qui dicunt Prin-
 cipem simpliciter non esse adstrictum LL. illi gravissime pec-
 cant; ita scortum illud noverca Imperatoris, cum Impera-
 tor diceret; vellem, si liceret, illa dixit: licet utiq; si libet,
 in nescis te Imperatorem esse, et LL. dare, non accipere.
 Item Anaxarchus ad Alexandrum, cum interfecisset Clitum:
 Nescis ius et fas aspidem Regi, ut quicquid ille faciat, id
 iustum fasq; sit, admodum impie haec dixit: ius enim
 nature docet, novercam esse matris loco habendam, nec
 um ea conjugium contrahendum. (Z) Majestas quoq;
 omnis est adstricta iuri gentium. Quomodo itaq;
 singuli socij unius civitatis tenentur observare, quae placue-
 rint omnibus socijs: Ita et majestati omnibus modis obser-
 vanda sunt iura gentium. (Y) Respectu LL. civilium seu
 arbitrarium Principes non sunt adstricti, ratio est, quoniam
 illa LL. pendunt ab arbitrio summae potestatis seu majestatis.
 fieri etiam potest, ut Legislator sibi met legem figat. Clansij
 mium huius rei exemplum habemus in Monarchijs multis,
 in quibus multa Monarchae sibi ipsis detraxerunt. Tali modo

si sunt data LL. non illis solutus est Princeps, quia libe-
rino contractu se ad illas adstrinxit, tum etiam non am-
plius in sua potestate est LL. refugere. Tales LL. possunt
esse non nisi temporaria, vel aeterna, et quidem quia Prin-
ceps ad haec vel illa observanda certo tempore sese ad-
stringere potest, et illae sunt temporariae. Quod si aeterna
lege sese devinciant Principes, nunquam possunt eam
revocare. Sic Lacedaemonij Reges magnam partem im-
mae potestatis aeterno pacto populo omni commiserunt,
unde et illi in perpetuum obligantur. Adhuc modum
saepe factae mutationes multarum Respublicarum.

§. 44. Leges tantum in universum pronunciant,
ut, non machabentis, non furabentis, at ut Resp. bene ju-
vetur, necesse est ut Leges applicentur ad factum, ad
singularia adulteria, furta.

§. 45. Potestas iudicandi omnia, primario competit
summe potestati. Nam penes quem est administratio un-
verse Resp., primario et per se, penes eum quoque est
iurisdictio primario et per se. Atque penes de: Ex. De
iurisdictione vide infra c. 15. part. 3. Vocabulum Prin-
cipis ante Augustum nihil aliud significabat, quam
Primarium, at postea sub eo potestas regia latere capi-
promdi ut nomen Protectoris rari accipitur. Inde Caro
dixit: Signum mutatae Resp. esse mutationem vocabulorum.

§. 46. Quandoquidem de facto ferenda sententia, in
 fit a cognitione facti, ut inquiramus in omnia
 re ad factum pertinent. Tota haec inquisitio dicta est
 omnis cognitio, post cognitionem fit facti cum lege
 collatio, in quantum fit congruum, in quantum non.
 Pronunciatio autem de congruitate illa proprie est iurisdictio.
 Non sufficit autem illa pronunciatio, sed totum negotium
 cui factum reddendum congruum legi, dicitur excusatio, ve
 mbur Romano imperium.

§. 48. Si attendatur diversitas temporis et multiplex
 significatio iurisditionis, difficultas illa facile tollitur: nam
 omnis difficultas inde oritur, quod in corpore iuris multe
 habentur L. diversis temporibus late. Iurisditionis autem
 vocabulum pro ratione temporum diversas obtinet significa
 tiones. Posset hic obijci, haec omnia §. 49. ad iuris
 dictionem pertinent, nunquam ab ipsa S. P. exerceri,
 sed ab alijs, et quidem magistratibus? S. illos quidem
 am potestatem exercere, ceterum non propria auctoritate,
 sed dependenter a summa potestate.

§. 50. Magistratus intelligitur vicaria quaedam po
 stas administranda seip. admodum abusive interdum
 esse Princeps Magistratus appellatur. Proprie autem ministeriali

tantum auctoritate agit magistratus, quicquid agit. Et
modi magistratus opus esse putat stultor, quoniam immedi-
ate, ut omnia agat summa potestas in Rep. impossibile est.
Unus Rex in Monarchia non potest omnia agere, inde
necesse est, ut sint vicaria potestates. In statu popu-
lari totus populus, penes quem est majestas, non potest
omnia agere, unde necessario opus magistratibus. Uebe-
rementer autem falluntur, qui in statu populari penes
ejusmodi Consules et Senatores putant esse summam po-
testatem. Par est ratio in statibus Oligarchicis et
Aristocraticis.

§. 57. Voce Imperatoris intelligitur, qui summam
habet potestatem, loquitur enim de Justiniano. Sine
provocatione jus dicere potest etiam Magistratus com-
petere, verum non nisi ex mandato et arbitrio summi
potestatis. Nam interest Reip. ut saltem in aliquibus
rebus non sit concessa provocatio a iudicis sententia
proponi si permittitur, ab omni sententia provocatio-
nem, nullum erit litium finis, et summa potestas in
numeros involveretur ineptis. Ergo apparet, cum
summa potestas non possit omnibus litibus vacare
necessarium esse, ut aliquibus aliqua sine provocatio-

jurisdictio concedatur. Hinc est, quod nulla sit Resp.
 quæ à quavis sententiâ liceat provocare. Sin in Ger-
 mania non à quavis sententiâ licet provocare ad Imp-
 torem, imò in nonnullis Provincijs nulla omnino datur
 provocatio. Sic et Principes non in omnibus causis ad
 appellationem concedunt. Sunt quidem in usu apud nos
 varij modi appellationis, Reiterationis, appellationis sic:
 um à Resp. vel bono vel incommodo, infra patebit.

§. 52. Auctor male et contra morem loquendi usi-
 tum antiquissimis Scriptoribus omnia negotia admi-
 nistranda Resp. comprehendit vocabulo Jurisdictionis.

§. 53. Dicitur est supra §. 31. ab Auctore sum: Tot:
 incumbere averruncationem vel domesticorum vel ex-
 ternorum malorum. De malis domesticis hactenus
 Actum, jam de externis videbimus. Jus belli et pacis
 omnino pertinet ad majestatem, quoniam sine potestate
 elligerandi non potest ulla societas esse salva. Nam
 ebet Respubl: salva esse fami à malis internis, quam
 externis. Illa certi civitas, quæ se non potest tueri
 adversus hostes, illa non est beata, et omnia
 illa, quæ faciunt ad bellum, sunt penes Majestatem,

conscribere sc: militem, iubere, ut cives abeant in
litam, erigere arma, pecunias etc:

§. 54. Belli potestatem inquit consistere vel in
derivando, vel gerendo bello: possit hic addi vel in
apparandis iis, quae faciunt ad bellum gerendum.

§. 55. Ius fecciale nihil aliud est, quam ius
dicendorum bellorum, apud Romanos enim semper
dicebatur bella, de quibus Rosinus. Legati mittun-
tur non semper propter bellum, nec semper propter
pacem, sed et propter negotia, quae possunt alicui
Leip. intercedere cum hac vel illa Rep. Hodie obi-
net in Europa, ut Legati appellentur vel Ambassadeurs
vel Abgeordnete, vel Abgeordnete. Ambassadeurs vocan-
tur illorum Legati, qui gaudent summa potestate
Summarum tamen potestatum Legati non omnes dicun-
tur Ambassadeurs, sed vel Agentes vel Residentes.
Abgeordnete vocantur tantum Legati Principum
Germanicorum, quamvis mittant propter maxima
negotia. Abgeordnete seu delegati dicuntur, qui ab
Ordinibus Provincialibus mittuntur. Si legationum
nomine intelligerentur omnes, qui mittuntur, rerum ex-
dicendarum

sendanum gratia, tum legatos mittere non esset summa pote-
 atis. Qui mittuntur Legati a Pontifice Rom: quod obiter
 hic etiam notandum, illi non solent uno eodemque nomine ap-
 ellari. Si enim gaudeant, qui mittuntur Cardinalia
 dignitate, dicuntur Legati a latere; Si non sint Cardi-
 nales, dicuntur Nuncii Apostolici. Medio loco sunt
 Nuncii cum potestate Legati a latere, et illi sunt tales
 persona, quae etsi nondum gaudeant Cardinalia
 dignitate, brevi tamen gaudebunt.

§. 57. Pleraque haec hic repetit Auctor, a me iam
 sunt falsitate convicta. Male autem citat Aristotelem
 in hoc §. Aristoteles enim libro 3. Politic: c. 10. recen-
 set varias Reip. species, et numerat inter Regna
 imperfecta heroica Regna et alia, dicitque in talibus
 Regnis fuisse penes Reges jus sacrorum et bellandi, et
 vero Aristoteles agit ibi manifeste de Regnis imper-
 fectis.

§. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. continentur, a vero
 pleraque abeunt, nos rem ita breviter definiemus. Voca-
 tum Reip. solet accipi aut pro πολιτεία, aut
 pro integro aliquo corpore, quod requiritur. Politia
 solet alias latine appellari Status vel regimen Reip.

Quando Resp. sumitur pro civitate, sum Politia est
forma seu essentia illius corporis, atq; adeo corpus
ipsum non est materia proprie, sed est ipsum
totum, e.g. Regnum Gallia, Svecia integrum est corpus
populus cuiusq; Regni est quasi corpus. Resp. autem
seu status, seu forma illius corporis consistit in
ipsa forma regimini, atq; adeo Politia est toti civitati
• quod anima est homini, illud politia est populo. Ordo
autem Resp. vel spectat summam utilitatem, vel non spectat
Plurima Resp. se habent priori modo, ipsa forma seu Poli-
tia ita differt, quod minimum summa potestas sit penes
unum idemq; subiectum, aut vero penes subiecta di-
versa, ut scilicet pars summae potestatis sit penes hunc partem
penes illum. Cum ordinatio penes unum est subiectum,
Resp. est simplex, cum vero penes diversos, tunc ordinatio
mixta Resp. Ad Resp. simplices quod attinet, fieri potest
ut summa potestas sit penes unum idemq; subiectum, et
tunc, quando vero summa potestas est penes plures, eos
optimos, tunc status est Aristocraticus. Sunt autem variae
Aristocratiae, aut penes paucos, qui censentur magis nobilitate
et divitijs quam virtute, tunc est status Oligarchicus.
Sunt autem Oligarchiae etiam variae, aut enim Resp.
est penes totum populum, aut penes plerumq; ex populo

Quando est penes totum populum, tunc Status est Demo-
 craticus. Sunt autem iidem varij Status Democratici. To-
 tum populi nomen solit mentiri is Status, qui est penes
 plerumq; ex populo sc: penes plebem Regimen Reip. et tunc
 creditur regimen illud esse penes populum, cum plebs sit
 magna pars populi, et hic Status ut ut vocetur Demo-
 craticus, est tamen rapse Oligarchicus. Hae differentiae
 Reip. sunt verae essentiales, non accidentales, ut
 tutor nult d. b. Essentia enim Reip. consistit in ordinatione
 summae potestatis, quae summa potestas potest deinde dividi,
 et misceri inter sese, ut partem summae potestatis habeat
 unus, partem alij praeter unum, illa mixtio autem penes
 unam eandemq; partem summae potestatis fieri potest, aut
 penes partes diversas e.g. fieri potest, ut potestatem legis-
 latoriam participant varij in Rep. et quidem diversimode
 ad hunc modum ergo demonstrabo, habuisse sese rem in omnib;
 ere Principibus Germania. Ita potestas legislativa in
 imperio nostro est ex parte penes Imperatorem, ex parte
 penes ordines, sed diversimode, plus enim sibi capit eius
 Caesar, minus ordines. Mixtio itidem fieri potest, ut nempe
 penes unum sit ex integro aliqua pars summae potestatis,
 et vero pars altera sit partim penes unum, partim penes alios;
 ita in multis Principibus Germania potestas belli et pacis

solet esse penes Principem, non tamen potestas indicendorum
rectigalium, sed potestas illa est penes partim Principem
partim ordines. Haec varia resp. mixta oriuntur
ut plurimum ex varia ordinatione summae potestatis.
Hoc ita fieri, accurate dicere necessarium habui, quoniam
nam infra nihil veniet ostendendum, omnes resp. Ger-
manicas fuisse mixtas et etiamnum plerasque esse.
Quapropter hodie etiam ex variis regnis constituitur
Europa, tamen nunquam penes obtinet Regnum sim-
plex, Gallia aspirat ad Monarchiam, primum hoc
curante Ludovico XI. Cum primum hoc egit Cardinalis
Ritschius ante annos quatuordecim, hodie vero Car-
dinalis Mazarinus. Haec est vera doctrina aliena
a falsa illa, quam Auctor noster tradit. Haec tamen
pars prima, sequitur

PARS ALTERA.

Quae parte secunda saltem usque ad §. II. conti-
nentur, nihil itidem faciunt ad Imperium Germanicum
quod huius describendum proposuit Libellus: nec enim
vel referent eius statum depingunt, vel quocumque
faciunt ad hodiernum statum illustrationem, Germanicum
niquidem resp. non est pars aliqua superstes veteris

Imperij Romani, nec ulla modo tenetur ad L. Ro-
 mani Imperij proprie ita dicti, nec deniq; illa ratione
 d normam eius est composita, id quod adversus rece-
 tos vulgo errores, quos hic libellus sequitur, prolixè
 abstrinximus libro singulari de Germ: Imper: Rom: proinde
 et in Prooemio ad Tacitum de moribus Germanorum
 atè docuimus, temp: Imperij cum Justinianis L. publicis
 convenire, nec ad eos adstringi, in Opus etiam
 de finibus Imperij nostri cap. 9. demonstravimus, non
 nisi exiguam Italia partem cum ipsa urbe Roma
 Romani Imperij titulo fuisse quondam auspicijs
 Ithonis M. Germania Adiunctum, propagato inde
 in Germ: Imperium, quod Germania, Lotharingia, Bur-
 gundia et Italia Regna comprehendit Solomanni titulo.
 Et verò longè majus fecisset pretium opera libelli Autor
 noster, si docuisset, quis in Germania fuerit Reip: Status,
 antequam unum in corpus concrevit, quemadmodum
 porro totum illud Imperium coaluerit, et deniq; qua
 ratione sensim Reip: Status et robur mutaverit. Certè
 collatio antiqui Germania status publici multum illu-
 strat res nostri prog: aevi, etiam si ad antiquissimam
 aera Casari et Tacito coeva, recurrimus.

§. 1. Et si Reip. Rom: cognitio huc non faciat, tamen
ad doctrinam accuratam aspiranti est neces faciat
1. quod ea multo fuit illustrior et splendidior 2. quod
facit ad intelligentiam latinorum scriptorum. 3. Ad
intelligentiam juris Justiniani, imprimis ad intelligenti-
tiam Codicis et juris publici facit cognitio Imperii
Rom: quale illud fuit a Caesarum temporibus mari-
me Constantini M. usq. ad Justinianum. Pandectarum
autem cognitio, qualis fuit ab aetate Hadriani usq.
ad Gallienum. Jus publicum Justinianum hodie qui-
dem vim legis non habet, sed tamen notum esse de-
bet viro ad accuratam eruditionem aspiranti: nemo
in id majorem impendit operam Stoppo, qui tanquam
in speculo exhibet statum Justinianum vere Monar-
chicum. Inter veteres qui de Reip. Rom: scripserunt
Princeps est Dionysius Halicarnassus, qui longe Lin-
um industria superat, neminem habet secundum.
Praeter eum legendus omnino Polybius, cum primis
eius liber 6. qui totum πολιτικόν, cuius quid-
dam dolendum, tantum fragmentum seu epitome nobis
super est. Fuit ille illustri genere natus Dux Achaenorum

amicus et consiliarius Scipionis Africani Junioris, doctus
 et eruditus. Tum potest adungi Livius, post illum
 Tacitus. Ex recentioribus felicius nemo tractavit Rom.
 Rom: Carolo Sigonio. Cateri magis grammaticè, quam
 politice disputant. Quod Auctor dicit, Imperium magnitudo
 sine laborasse, verum est. Nam felix Reip. ut ex Aristotele
 patet, potius angustioribus limitibus inclusa esse
 debet. Inde Augustus voluit Imperium certis limitibus
 definire, ab Occidente nim: Rheno, Euphrate et Danubio,
 cuius exemplum multi alij secuti sunt. Valde ambigua sunt
 quae Auctor tradit de superstite Imperio Rom. maximam
 enim partem Imperij Rom. Orientalis tenet Turca, neque
 amen existimat se illa tenere, tanquam ab Imperatore
 Rom: de iure belli, ex Occidentali magnam partem
 tenet Hispanus, Gallus et Anglicus, et ita ut Imperatorem
 Rom: non agnoscant superiorem. Ipsum urbem Romae
 omnium et reliqua, quae aetate primi superfuere, actu
 sunt in potestate Rom: Pontificis, quamquam de iure
 adhuc possit dubitari, neque tamen Pontifex Superiorem
 Caesarem agnoscit, ut si possessionem videas, nullum superstit
 Rom: Imperium, debere tamen superesse, multi volunt,
 adducti vaticinio Danielis de somnio Nebucadnezaris

Ex Daniele id nemo exculpserit, cum somnium Nebuchadnezzaris, et quae a Daniele dicuntur, terminentur Christi adventu, non ad iudicium, sed in carnem. Nam omnes Prophetae in Christo defecerunt. Notandum tamen, novum quasi Imperium natum, nempe Pontificis, qui vult se successorem Petri, qui sedem fixit Roma et potestatem habuit in universum orbem. Nec vero putandum, illud Imperium fore aeternum, cum aliquando instar Babylonis Roma cum Pontifice sit casura.

§. 2. Autor intendit temporum legum obtinuisse puram et absolutam monarchiam, mihi vero, cum Regnorum varia sint genera, regnum mixtum obtinuisse, videtur ex statu unius et Optimatum, ut tamen unius Imperium praevaleret, de qua mixture supra.

§. 3. Durante regimine regio plebis, nulla fuit potestas sed sola Regis et Nobilium, ex quibus constitabat Senatus post victos Reges, Nobiles puram Oligarchiam condere conati sunt, sed statim per Plebem in participationem Reip. fracta est plebs, ut illud aliquando erigui tantum sit temporis. Ortus igitur est mixta Reip. ex Oligarchia et Democratia.

ita tamen ut Oligarchia prevaleat, sensim tamen cre-
vit auctoritas populi, usq; dum aequata demum Nobilium
et populi potestas et vera exorta Democratia.

Quaeri hic posset: Quia factum fuerit, ut Resp. Rom:
statum Oligarchicum non potuerit servare, cum tamen
Veneti, quorum Nobiles respondent Senatoribus Rom:

iam multos per annos absq; ullis motibus in eo perse-
veraverint? Rg. (a) Romanis erat propositum pro-

copo latum Imperium per vim partum, Venetis non idem.

Oligarchicum enim statum servare, et simul latum imperi-

um quaerere, ad longum tempus non potest, quoniam

ad bellum gerendum requiritur magnus nervus, ille au-

tem non posset citra magnam administratum populi

comparari. In Oligarchia autem, si populus premitur

tributis conferendis, necessario requiritur, ut inde que-

relae et discordia existant. Et haec est ratio, cur Resp.

Veneta studeat admodum paci, modo aequis possit

obtinere conditionibus (b) Romani Imperium milite

lecto et ipso populo sibi parere voluerunt, quod in

Oligarchia non nisi magno cum periculo fieri potest.

Populus enim dolet se excludi a muneribus Resp.

cum famen suo sanguine bella gerantur, unde seditiones et discordia. Veneti autem utuntur milite cenario, nec unquam populo lecto, quo sit ad obitum promissus, neque res novas movet. (V) Populus Romanus iam tum sub legibus erat compositus ad bellum, et spiritus gerebat ut milites. Venetus autem populus semper fuit imbellis, id quod studuerunt semper Veneti, ut imbelles manerent.

§. 3. Non debet increpani Publicola, quasi impudenter egerit, impossibile enim ibi erat Oligarchiam condere, cum populus non esset aptus Oligarchico statui longe diverso a regio. Coeternum cum varia sint partes summae potestatis, videtur populum imminuti statim participem factum alicuius partis, nempe quae circa iudicia. Coeternum non statim communicata populo cum Consulibus et Senatoribus potestatem LL. ferendarum et belli gerendi solum haberent, postea famen omnia mutata, ut iniuriam populi non potuerint adire Magistratus et ita aliquo modo apud Magistratum tantum Imperium remanere.

§§. 6-7. Enarrat Auctor, quis status Romae post

41
tractos Reges fuerit. Hic quaeri solet: Annon potuerint im-
pediri seditiones et discordiae, quo minus inter sese colli-
derentur populus et Nobiles, populusq; magis magisque ad
maiores libertatem aspiraret? R. Vix potuisse caveri,
propterea, quia perpetuis bellis populo crevit animus, per-
petuisq; victorijs, quod dum fieret non potuit caveri, quo
minus populus ad maiores in dies aspiraret libertatem.
ateor aliquo modo (meo iudicio) potuisset illud impediri,
i. Resp. Rom: vel bello abstinuisset, vel externo usa esset
vilitate. Impossibile enim est non insolescere populum
victorijs, imprimis si videat adversariam factionem
non esse parem, cum numero praevalet et virtute aequet
Nobiles, si Nobiles studuissent populum virtute antecire,
am forte melius conservassent suam Oligarchiam. A non
illis increpantur Senatores Rom: quod tantum indulserint
populo, cum ab initio nemini ex plebe licuissent Patriciam
vincere, coacti autem fuerint communionem connubiorum
populo permittere. Potuissent aliquo modo suum statum
servare, si Senatores iuxta Aristotelis monitum l. s. Polit:
omnes plebeios vel fortuna vel virtute eminentes
a suum ordinem cooptassent, illos enim hoc modo

huos fecissent, sibi conciliassent, separassentq; a reli-
quo populo, tumq; ille potuisset minus. Si porro distri-
xisset populum, ita ut alij quasi medij ordinis essent
inter Nobiles et populum, eosq; sibi aliqua participati-
one dignitate et honorem excluso reliquo populo con-
ciliassent, tum etiam melius rebus suis consulissent.
Peccaverunt igitur. 1. Latricij Romani, quod non
meliores ex populo in suum ordinem acciperent. 2. Me-
os non constituerent, sed illi sola nobilitate tumida
non potuerunt non suam potentiam perdere.
2. Queritur: Qui tamen factum ut illi motus non
eriperent in bellum civile? R. Causa prima fuit
metus externi hostis potentis erat Romanis bellum cum
Carthaginensibus paribus Romanis, utrisq; Imperij
Orbis ambientibus. Quamdiu igitur fuerunt externa
bella cum hostibus potentissimis, domi omnia fuere pa-
ciora, postea gravius inter se contendere ceperunt.
Vide Vellei. Latrocil. l. 2. Rinc. Deinde quod post
Carthaginem devictam magis magisque crevit fortu-
na populi Romani, quae res secunda ipsum magis

42
stulerant, et Nobiles in luxum et molliam prolabantur,
robioresq; erant in patinis et delicijs quam in armis,
de q[ua] vide Sallust: in bello Jugurt: Excogitaverunt
Romani remedium morbis suis in creandis Dictatoribus,
qui regiā habebant potestatem, sed tempore circum-
scriptam: Illo remedio interdum satis feliciter sunt
uti, non tamen omnino tollendis morbis par fuit, imo
valde periculosum, cum eiusmodi Dictator potuerit semp.
placere opprimere, quod dum demum contigit. Cum
enim Senatus populo iterum gravis esset erectus, per
Syllam, Julius Caesar videns disensionem populi et
Nobilium, simulavit se defensorem populi, itaq; ipsum
sibi devinxit: Cumq; dies dictus esset, Tribuni ad eum
profecti sunt, armatq; cum ipso sociarunt, atq; hac rati-
one cum solo Senatu ipsi bellum fuit, quod cum ipse
feliciter cederet, non solum Nobiles, sed etiam Populum
suis se defensorem simulavit, oppressit: Regem quidem
se dici noluit, sed Dictatorem perpetuum se creari passus
est. Quid autem est Dictator perpetuus, nisi Rex?
sic notanda recordia populi, qui libertatem sibi volens

conservare, tamen odio Nobilitatis creavit Legem.

§. 8. Potest duplici modo aliquid à populo dici
deferri 1. ut populus deferat alicui potestatem scilicet
native, vel irrevocabiler, nulla potestate sibi relicta.
2. Relicta sibi potestate revocandi. Si posteriori modo
Dictatura delata fuisset Cæsari, fuisset ea in potestate
populi; sed illud non est factum, cum perpetuo ei de-
lata sit, quæ excludit potestatem revocandi.

Quæ in fine §. 8. habentur, optime cum hodierna
Angliæ Statu possunt comparari, ubi perinde ut temporibus
Cæsaris antiqua vocabula et simulacra libertatis manent.
Sic hodie comitia convocantur, ut ex Novellis constat, in
speciem autem tantum omnia prohibita agat Protector
Cromwellius.

§. 9. Cæsare à Bruto et Cassio, uti notum est
interempto, multi aspirant ad pristinum Reipublice
statum, inter quos et Cicero, sed omnia frustra fue-
runt, nam primum ad Dynastiam, deinde ad
Monarchiam res rediit. Post Claudium nunquam
populus Rom: studuit libertati recuperande, sed

43
mimum animi ad servitutem ita propendebant, ut eam
ambiguus Rebusp. preferrent. Cum autem invidium
esset Romanae Dictaturae nomen, Augustus prudens et cau-
sus eo invidioso nomine abstinuit, et vocari voluit Prin-
eps, quod apud ipsos esset Primarius, sub quo titulo
amen idem egit, quod Caesar sub Dictatura, alij Reges
Regni nomine. Deinde usus his titulis Imperator, Ponti-
ex maximus, Tribunitia potestatis (Tribuni enim cum
essent ex plebe, Augustus vero Patricius, Tribunus dici
non potuit) quibus et titulis per 300. fere annos, ut
ex impressione numerum patet, contenti fuerunt. Notan-
dum hoc loco Diadema et Coronam antiquitus fuisse
distincta. Diadema erat fascia purpurea, qua multi
apud Graecos, etiam apud Macedones sunt usi, sic non
merum Alexandrum videas Corona, sed semper Dia-
demate ornatum. Caesares Seculo 3. coeperunt uti
diademate gemmeo scilicet et unioibus, ut Diocletianus,
Constantinus M. et eius successores, quin et ipse
Justinianus expressus videtur in nimis Diademate,
non corona ornatus, habitum enim semper majus
quiusque Diadema Corona, Hinc est, quod Legibus

Cæsares permiserunt gestare coronam, non Diadema
utpote soli conveniens Cæsari. Legis regiae meminit
Ulpianus, sed in antiquis scriptoribus, vel ipsi Augustus
coarctis, vel panim posterioribus expressi eius nomi-
tio non fit, neque verisimile est, populū suū tempo-
ris, quo in usum erat regium nomen, lege antea
quæ regia appellaretur Augusto summam potestatem de-
tulisse, reapse quidem contulit, sed sub tribunitia
potestate. Exstat hodieque Romæ antiquum marmor cum
inscriptione, quamvis mutilata: Plebisiti et Schi, quo
spasiano conferuntur potestas talis, qualis Augusti fuit.
Bodinū et alij putant, suū tempore latam vel regiam
sed neque hoc verisimile videtur propter eandem quam
adduximus rationem. Quibus artibus post Cæsarem
quæstus monarchicam potestatem sibi comparaverit de
Tacitus libro 1. Annalium cap. 1. 2. et seqq.

§. 10. Quæ affert Auctor, non probant absolutam potestatem
habuisse Cæsares post Augusti tempora: Nam
sepius dictum Imperij Germ: initium merito ad tempora
Caroli M. qui primus in unum corpus ad ipsum redegit
de quo lib: 1. c: 2. etc: De finibus Imperij Germanici.

§. 11.

444
D. II. Perperam existimat Auctor usq; ad Ottonem tem-
pora Caesarum Germanicorum potestatem infinitam et libe-
tam fuisse. Certum enim est, iam ab antiquissimis tem-
poribus in nullo populo Germanico fuisse infinitam le-
gis potestatem. Francorum itidem Reges neque belli et
pacis, neque ferendarum LL. neque indicendorum tribu-
torum, nec vite et necis primariorum subditorum
plenam habuisse potestatem, sed quicquid horum est,
ad summam leip. regenda potestatem pertinens
non nisi de Ordinum consensu et in comitijs potuisse
decernere, ex monumentis Francorum liquido apparet.
Certum tamen est, post Ottonum tempora sensim de-
crevisse, etiam regiam potestatem illam, quae fuerat
nactenus; utpote cum primum permissum fuerit ma-
gnos Magistratus, quales sunt Ducatus et Comitatus
ad heredes transferre, tantum superstiti aliquo feudi
vinculo. Nam provisum etiam fuit, ne multi comitatus
atq; adeo amplissima Provinciarum bona ad unum
Dominum transferentur, atq; adeo, ne excresceret
nimium presentia Procerum subditorum, ad hoc
Episcopis a Caesaribus data est nimis ampla potentia

temporalem quam vocant. Quo effectum ut Episcopi
creverint in potentia ipsis Caesaribus amula. Cumprimis
autem multum diminuta fuit autoritas Caesarum Legum
nostrorum, quando erepta fuit Caesaribus libera potestas
qua hactenus usi fuerant conferendi omnes Episcopatus
et Abbacias universi Imperij. In cumulum denique ubi
accessit prodigia donatio omnium per se regalium et
fisci regij proventuum facta Principibus alijsq; ordi-
nibus. De Caesarum potestate antiqua fere actum
fuit.

AD PARTIS III. CAPUT I.

Prudenter Auctor doctrinam de Leg. Germanica
orditur a fine; quippe cum nihil recte possit institui
in Leg. aliqua, nec Leg. instituta possint commodum
dijudicari, nisi habito respectu illius finis universalis
quem una quaeque Leg. sibi propositum habet. Ceterum
haud satis distincte proponit, quoniam sit scopus
tum Aeternum omnium, tum seorsim Imperij Germ. Con-
veniunt enim quidem Leg. omnes in eo, quod propo-
sitam habeant sibi utilitatem communem, differunt tamen
plurimum, quod illam utilitatem non eodem modo

spectent. Alia enim quidem commodum publicum omnium
 in universum civium ex aequo propositum habent, alia
 autem primario quarunt salutem regnantium, subditorum
 vero non, nisi per accidens, et habito respectu commodi
 dominantium. Praeterea in omni Rep. haud pauci inveni-
 untur, qui dignitate civium non polleant, sed vere sunt servili
 conditione, atque adeo in omnibus rebus etiam illis, ubi civi-
 um felicitas ex aequo quaritur, aliquorum qui nempe in ser-
 vili sunt statu, utilitas solet dari, non primario sed per
 accidens. Atque hoc ipsum publicum commodum non ab omnibus
 rebus idem observatur. Est enim revera felicitas humana
 decus et rerum sit collocata in studio virtutis, cum rerum
 omnium sufficientia conjuncto. Solent tamen rerum quan-
 tumlibet abundantia aberrare a vera illa felicitate, eamque collocare vel in
 ostentia a lato quodam imperio vel in divitiis civium priva-
 tum, vel denique etiam in voluptate, etsi quae voluptatem
 simpliciter sequitur Resp. inventum sunt difficiliora. Quod igitur
 ut attinet Resp. Imperii Germanici, eadem illa ita composita
 ut videatur spectare utilitatem communem omnium Imperii ci-
 vium, minime tamen hinc sequitur, id quod videtur Auctor
 velle omnium omnino qui in Imperio nostro vivunt salutem
 ex aequo Resp. propositam esse, etsi et ipsorum salus saltem
 aliquo modo et per accidens, in quantum scilicet interest domi-

nantium, et eorum qui proprie sunt cives Imperii, quarenda
§. 1. Titulus Augusti, qui primum obligit Octaviano
Caesari revera denotat sanctum quidem. Olim enim, qui
bono augurio praeciale erat factum aut conditum, dicebatur
Augustum. Quo sensu occinit olim Ennius.

Augusto augurio primum incluta condita Roma est.
Datum igitur hoc nomen Octaviano est a Senatu Romano
feste Dione l. 34, et Suetonio in vita Augusti, ut indicat
refert Octavianum Caesarem quasi sacro-sanctum, atque
adeo inviolabilem habendum esse. Mansit idem nomen
successoribus, eoque Graeci vocabulum illud interpretati sunt
βασίλευς, cui ultimis temporibus adiecerunt vocem
quasi dicitur semper venerandus. A Graecis sequiorum tem-
porum Imperatoribus leges et Caesares Germanici titu-
lum semper Augusti acceperunt, sed per errorem
Germani nostri voculas illas interpretati sunt. Sicut
Mabrum de Friso quasi vox Augustus non ab au-
gurio, sed augendo derivata. Nec verum est, quare
meus popularem hunc errorem nostratum dissimulam
aut defendere.

CAPUT SECUNDUM.

§. 1. Antiquam Germ: Leip. memoriam repetentibus
apparet olim quidem in variis populis variisque Respubl:

cisse divisam, donec tandem felicissimis Francorum armis,
 unprimis autem iis, quae à Carolo M. in unum corpus, non
 tantum universa Germania, usq. ad mare Balticum, verum
 riam quoq. Gallia cis et Italia usq. ad extremam Canta
 nam, Hispania item pars ad Iberum usq. amnem, una
 rum Pannonia et insigni Dacia portione. Non una vero
 Germania populis quondam etiam Reip. fuit forma. Et
 vero Taciti aere paucissimi Germanorum populi leges
 uos habuerunt, ipsi Franci non nisi seculo V. Christia
 nos leges sibi creaverunt. In univrsam autem apud
 omnes Germ: populos insignis semper obtinuit populi
 libertas, eoque etiam alicubi Regis dignitas quaedam prevaleret
 ipso tamen illis Regibus nusquam infinita, nusquam libe
 ra fuit potestas, sed alicubi quasi prevaluit, quasi ipsa
 populi auctoritas, ubi vero partem Reip. saltem dimidiam
 sibi populus retinuit. Haec ratio regenda Reip. cum olim
 esset communis, propagata deinde fuit in univrsam Eu
 ropam, atq. adeo in omnia illa regna, quae in Provincia
 Imperij Rom: Occidentalis à se occupatis Germanici po
 puli concederunt, donec tandem non nisi ultimis hisce for
 mibus in Gallia et Hispania praeter solitum vis crevit

ordinum auctoritate pereunte. In Germania veteris illius
leip. forma luculentissima omnium vestigia supersunt
dieg. Plurimum vero falluntur, qui restrictam illam Regis
aut Caesaris nostrorum potestatem tanquam novam quidam
et insolidum auctumant. Imo vero eadem hodie super
leip. ratio in Svecorum, Danorum et Anglorum Regnis,
videtur ex antiquissimo more Germanico, ut pote cum et
illi populi Germanice sint originis, et olim magna
Germaniae accersiti. Imo vero etiam ad Sarmatas et mo
Germanico eadem libertatis ratio devenit, cum olim sibi
addicti plerumque illorum more illo, qui hodie apud Lusitanos
aliosque Africae populos obtinet, regerantur.

Unde Germanorum leip. Certissimum est et per
petua quasi consuetudine in Imperio Germanico receptum
ut Caesari seu Regi nostro non sit fas, sive LL. condere
aut abrogare, quae universum Imperium obstringant, sive
bellum aut pacem Imperii nomine iniire, sive tributa
aut vectigalia indicare, sive denique in capita Principum
ferre sententiam, haec vero omnia non licere nisi ex
ordinum auctoritate agere, adeoque nimium graviter
falluntur, qui audent Regibus et Caesaribus Germaniae

tribueret infinitam illam regiam potestatem, quae olim competijt
 Imperatoribus Romanis, idq. non nisi obtentu inani Impera-
 torij tituli, cum tamen nihil sit notius quam titulus in se
 superstitibus. Reipublicae tamen rationem mutari pluri-
 mum, atq. adeo ex solo titulo Romimp. formam accipi non
 posse. Nec nunc dicam quod Imperatores Germ: Germania
 imperent, non iure Imperatorio sed regio, proprie enim ad
 Imperatorum titulum nihil praeter urbem Romae et reliquarum
 aeternum Imperij Romani imperium pertinere.

S. 2. Imperatorum Rom: veterum non unus idemq. fuit
 titulus. Primis sane duobus saeculis omnes pene hoc nomine
 dicti: Imperator, Caesar, addito deinde proprio nomine
 subjunctis illis Pontifex maximus, Tribunitia potestatis,
 Consul, Pater patriae. Interdum adita sunt et cognomen-
 ta populis devictis, ita ut simul audiret Germanici, vel Britan-
 nici, vel Gothici, vel Sarmatici, vel Alemannici, vel Parthici
 vel simul hisce omnibus cognomen-
 ta, aut certa ex parte junctis.
 Mansit etiam idem mos pene saeculo III. verum initio IV.
 tituli Tribunitia potestatis et Pontificis maximi, ut et
 Consularis caput amitti. Ex adverso dicti pleriq. hoc fere
 titulo: Imperator, Caesar, subjuncto deinde proprio nomine

et mox addito: pius, Felix, Augustus, Pater Patriae
vid. Wejenb. Comment. ad Proem. Instit. V. Seculo
nulli iam audire ceperunt h. m. Imperator, Caesar Do-
minus, subjecto deinde proprio nomine, eius, Felix, Au-
gustus, Triumphator etc. Ceperunt eadem penè tem-
pestate nonnulli etiam Flavios se appellare. Quo prae-
nomen usus est etiam ipse Justinianus, cuius iam tum
Graeci Imperatores appellabantur aei βασιλεως ceperunt
et ipsi dici Augusti sc. semper Augusti. Porro qui nonnulli
Imperatoria dignitate fruebantur, interim vero tum in
spem Successionis recepti, seculo iam 3. ceperunt dici
simpliciter Caesares, non addito Augusti cognomen.
Plerumq. vero Caesares nobilissimi, atq. Caesarum illud
praenomen quidem originem suam habet a nobilissima
et antiquissima familia Romana Caesarum, qui cum esse
natus Julius Caesar primus Monarchia Romana Con-
tor, ille quidem ex sorore Nepotem Octavianum, et hic
Tiberium, et Tiberius vicissim Caesarem atq. Claudium in fa-
miliam Caesarem adoptavit, reliqui vero Successores non
adoptione, sed sola dignitatis Successione in idem nomen tran-
serunt. Similiter Augusti titulus primùm Octaviano a Se-
nato Rom. fuit collatus, transiit vero et ille ad Successores
solo iure parae dignitatis. Etymologiam vocabuli Caesaris

vide Borchold. in Comm. ad consuet. feud. c. 5. fol. 76.
 tem Calep. in voce Caesar. Flavi prænomen proprium
 fuit Vespasiano eiusq. filijs Tito et Domitiano, quod hic
 essent nati familia Flavia, olim tamen ignobili. Quare nonnulli
 Caesarum idem prænomen usurparint, certo vix constat, nisi
 quod videatur verisimile eodem iure non nullis nomen hoc
 affectasse, atq. omnes dicti sunt Caesares vel quod incerto
 quodam vulgi nómre voluerint videri oriundi ex familia
 veteri Flavia. Et verò observare est idem nomen et affectasse
 Reges quosdam Gothorum simul et Longobardorum, postquam
 uxorissent uxoribus familia Imperatoria natis. Notandum dignum verò
 est, etsi vox Principis à temporibus usq. Augusti Regem nota
 perit Romanorum, et nomine Principis in ditionem acceperint
 Romanum Imperium Octavianus, nunquam tamen inter titulos
 obleses Rom. Caesarum voculam illam occurrere. Quod
 spectat titulos Regum et Imperatorum Germanicorum, illi tit
 ulos multum variarunt. Nam Carolus quidem M. initio au
 dit non nisi Rex Francorum, deinde verò Rex proq. Longo
 bardorum post deiectionem Desiderium ultimum Longobardorum
 Regem, interdum, sed rarissime etiam Dominator Saxonum,
 frequentius verò post patriciatum Romanum audiit proq. Patri
 cius Rom. deinde verò adeptus iam Imperatoria dignitate hoc
 ere titulo splenduit. Carolus Imperator Rex Francorum et Longo
 bardorum, huius Filius Ludovicus Pius plenè non nisi

Imperator audiit Romanorum, abstinens autem ab omni
titulo regio, diviso Francorum Imperio inter tres filios, illi
qui Romana urbi imperabant et Italia, dicta fuerunt Imperatores
Romanorum, reliqui vero omnes contenti fuerunt
nomine regio, ita ut vel simpliciter audierint Reges, vel
vero Reges Francorum. Hic mos fuit observatus donec
Otto Magnus, qui hactenus Rex audierat, vel Rex Fran-
corum Imperatoria dignitate cepit appellari simpliciter
Imperator Romanorum. Ex eo tempore is pene mos ob-
servatus, ut qui nondum fuerunt coronati Roma a Pontifice
Romani: dicti sint simpliciter Reges, paulatim vero a seculis
magister propter XIV. dicti fuerunt idem Reges Romanorum
abstinenter omnino a titulo Caesareo, Caesarem ante
coronationem. Sec. XV. vero ceperunt idem etiam ante
Romani coronationem appellari electos Imperatores, qui mos
ad nostra usque tempora perdurat. Fuerunt autem Reges
Caesares Germanici contenti uno nomine seu Regis seu
Imperatoris Romani: quoniam omnia ad unum Reip. corpus
pertinebant. At vero Fridericus II. sese etiam Siciliae et
Hierosolyma Regem appellavit, quod utrumque Regnum a
Romani Imperii communiter ita dicti corpore esset divisi-
tum. Idem exemplum secutus Carolus IV. praeter Imperatorium

49
tulion audiſt et Bohemia Lex, idem fecit Wenceslaus,
igitur mundus porro et Hungaria Lex audiſt. Cuius exem-
plum ſecutus eſt Albertus II. Auſtriacus. Huius ſucceſſor
Dionicius III. novo exemplo adiecit etiam titulos variorum
dicabunt, quos poſidebat, quia in re ſecuti ſunt eum
ſucceſſores ad haec noſtra tempora. Obſervandum
vero unice meretur Maximilianum I. dictum fuiſſe ſimul
Germanorum Regem, quo nomine ante illum uſus
uerat nemo, eſſi hodie iam ſit uſu receptum. Videtur
vero ille id ipſum ex conſilio Frithemij egiſſe, qui pri-
mo ſua etate prudenter animadvertit, quid voce et pro-
nomine Romani Imperij nomine ſit dicendum, adeoque Germaniam
non niſi titulorum Romani Imperij partem eſſe. Haud diffi-
cilliter vero liquet, ex re fuiſſe Germania futurum, ſi ab
initio ſtatim obſeruaſſet illud inter Imperium Rom. proprie
dictum, et reliquum corpus Leip. discrimen. Ita enim
emper potuiſſet Imperij Rom. ſplendidum illud nomen
ſolidae poteſtatis penè nihil comprehendere, atque adeo minus
potuiſſet Leſp. fraudibus Rom. Pontificum, qui obſcuro illo
et inani titulo Imperatorio multum impentioribus aliquot
perſecuta impoſuerunt, quaſi nimirum, cum coronatio Caſarea

à Pontificibus dependeat, hujus incho Francorum Regibus
ut et post Ottom. et successoribus Regni Germanici
illum titulum concesserint, nisi fuerit magno beneficio Ger-
maniam affecisse, ut adeo ipsis merito in omni Reip-
publica jus aliquod competat.

§. 3. Quomodo habuerit sese successio veteris
Imperatorum Rom: breuiter quidem, doctè tamen et plene
persecutus est Onuphrius Laminius auri libelli de Co-
muni Imperatoris cap: 1. Quæ si ex merito expendatur
facile apparet, hereditariam successionem rarissime locum
inuenisse, ac proinde grauer A. N. hallucinari, imo
verò diligenter ad omnia attendentibus, haud difficile
fuerit perspectum vim ipsam creandorum Caesarum ab
Augusti ætate tantum, non semper fuisse penes militem
Rom: Et verò, etsi Senatus unum aut alterum Caesarum
dixerit non tamen nisi militum consensu id factum esse
Qui itid. Parentibus Augustis successere, coacti fuerunt
militum consensum et suffragium sibi conciliare, multum
eorum rejecti à milite, imò occisi sunt. Nec verò aliter
sepe res habuit Sec: 1. 2. etsi minus tumultuatum à mi-
lite illo æro fuerit. Cum primis verò militaris illa vis

nunciavit integro seculo 3. Regnum Germ: Successionem
 ad attinet, habuit quidem illa in omnibus populis Germa-
 nis aliquid magis tamen minusve hereditarij. Vis tamen
 ipsa creationis fuit penes populi electionem. Ab antiquis si-
 sc: temporibus mos fuit omnium Germ: populorum Re-
 ges sibi sumere, ut Tacitus loquitur, ex nobilitate hoc est
 abita ratione generis, atq; ideo ex sanguine Regum Re-
 ges sibi creare, quoad quidem pateretur salus Reip. et
 Reip. regenda ex stemmate regio superessent. Simul
 ero creditum, interesse Reip. aliunde Reges adsciscere nunquam
 habitatum fuit ab omnibus populis Germania fas sibi esse nul-
 lum habere in Regibus eligendis pristini sanguinis rationem.
 Et sane ubivis fere obinuit is mos creandorum Regum, qui
 etiam in Danis, Hungaris et Polonis observatur. A prisco
 utem illo more in Germania quidem non nihil capit, nec
 it seculo 12. laxiori quodam eligendi ratione introducta,
 atq; ex consilio et hortatu Rom: Pontificum quorum inter-
 ventu ut robur Imperij licentia eligendi ratio observata
 fuit, donec seculo 12. et 14. illa magis effrenis eligendi
 ratio observata fuit, donec seculo 15. necessitas adiecit Ele-
 ctorem Principem ex una familia Austriaca Reges creare.

Quod nimirum in Germania nulla familia superest
ferendis sumptibus, quos majestas regia requirit, omnino
fisci bonis, iam in privatam Principum possessionem
reductis. Ut distincte autem pateat, quemadmodum Im-
peratoria dignitas fuerit propagata, ex quo illa ad Fran-
cos devenit, principio observandum est a Leone III. Papa Romani
populi scitu et rogatu Ceteri Carolum M. quoniam
titulo Regis Franconum et Longobardorum imperio
continebat Germaniam, Galliam omnem, etiam hi-
spaniam partem, Italiam penè universam, Rannoni-
am item et Noricum, et Daniam partem. Patricij vero Ro-
mani titulo iam tum in ipsam urbem Romanam, Papam
et veteris Imperij Romani reliquias Principatum obtinebat
Imperatorem appellatum et aureo diademate redimitum
quodvis esse renunciationem. Eo ipso vero non Carlo tantum
personale aliquod jus datum esse, sed ipsius etiam familiae
hereditariam datum Imperatoria dignitatis possessionem
inde colligere est, quoniam ipse inconsulto Romano Pa-
pae aut populo filium Ludovicum Imperatorem creavit
Ludovicus vero pari ratione Lotharium filium, Lotharius

Ludovicum II. filium suapte sponte imperatorio titulo
 naverint. Usq; sane adeo id verum est, ut Onuphio
 amvinius dilente hisce verbis utatur: c. 5. l. de com:
 up. Imperium Franciscum Romanum hereditarium in suo
 timordio fuit. Carolus enim M. Ludovicum Primum, filium,
 Ludovicus Primum Lotharium, Lotharius Ludovicum II. filios
 reder Imperij reliquerunt. Eodem cap. de q. illis primis
 rancia Imperatoribus ita loquitur: ipsi cum ex sola her
 late nullo electionis iure sibi invicem successissent Augusti
 el Imperatoris nomen non die sua coronationis a Rom:
 ontif. assumerunt, sed eo potissimum, de quo a Patre appel
 bantur Imperatores, a quo etiam die eorum Imperij amor
 emerare solebant, nulla habita ratione Pontificia conse
 rationis. Ad enim satis eorum privilegij et diplomatijs
 qpet, in quibus tam ante, quam post Romani Pontificis
 coronationem se ipsos Imperatores Caesares Augustos appellant,
 od nullus sequentium deinde Imperatorum fecit. Hactenus
 Onuphio. Et vero Ludovico II. mortuo, cum Carolus
 alvius malis artibus a Pontifice Rom: Johanne VIII. archi
 fratre Ludovico Germanico, cui hereditario iure com
 sebat, dignitatem Caesarem sibi fuisset mercatus, ob

timuit fore, ut nemo posterorū dignitatem et titulum
quidem Imperatorum sibi sumserit, priusquam a Pontifice
Rom: esset coronatus. Nec enim obtinuit hoc florenti
adhuc Carolinā familiā, verum et post, ubi Leo VIII. Pa-
pa aeterno foedere imperatoriam dignitatem Germaniae Re-
gibus in Ottone M. devinxisset. Et sane tale aeternū
pactum fuisse sum initium, ut nempe omnes Germ: Reges
in posterum sint Imperatores Rom: atq; adeo, quo momento
creatus Rex, simul et illū, qui iure debeat Romae imperator
constitui, tale in lib. de Germ: Imperio demonstravimus,
essē vero titulo Imperatoria antiqua illa consuetudine iam
recepta abstinuerint semper Germ: Reges ab Imperatoris
titulo, contenti vel factum Reges, vel electi Imperatores
audire, semper tamen firmiter p̄st̄ illis persuasum, etiam
ante tituli Caesarei plenam consecutionem iura Caesarea
in urbem Romanam, Papam et reliquias Imperij veteris sibi
competere, ut ut Rom: Pontifices conati fuerint doctor hominū
ne regia quidem iura plene ipsis ante consensum suū
impetratum convenire. Quicquid sit, certē ex quo Imperatoris
dignitas Francorum, Germanorūq; Regibus fuit adhaerens
eadem ratio, imō idem actus fuit constituendum, di-
gentiorū

gendoniū Imperatorū, qui Regū. Ex his quæ
 iam allata sūt in mediū, id demū constat, perperam
 ab hūc nostro itā diseri, tanquam in Imperio Germanico
 post Ottonem III. nova succedendi ratio cepit, ut enim alia
 nunc faciam, certe post extinctam familiam Carolinam non
 alio modo ad Conradum I. Regem, et similiter ad Henricum
 I. dignitas regia pervenit, quam illo, pro translata est
 ad Henricum II. imò et ad Lotharium Saxonem, Cūna
 tum III. et Fridericum I. Perinde etiam atq. aliqua ratione
 hereditaria successio videri possit, obtinuisse post Henricum
 I. in tribus Ottonibus, itā etiam sese res habuit post Con-
 radum II. Saltem in Henrico III. et IV. ne de V. nunc aliquid
 dicamus. Et verò Henrico IV. imperante facta demum est illa
 Crebellantium Principum constitutio, cuius hisce verbis me-
 minit Auctor libri de bello Saxonico illis temporibus coæpos.
 hoc sibi inquit, communi consensu comprobatur, ut regia
 potestas nulli per hereditatem cederet, sed filius Regis etiam si
 valde dignus esset per electionem spontaneam non per suc-
 cessionis lineam perveniret. Si vero non esset dignus Regis
 filius, vel si nollet eum populus, quem Regem facere vellet
 potestate haberet populus. Hactenus ille. Et vero seculo 12.

cum Friderico I. Electori Stouens filius esset, eius statim in
alijs habita est ratio. Hoc etiamnum viro electus fuit pater
Fridericus II. quoniam repentina mors Patris, electionem
reddidit irritam. Etiam ita vero a plerisque in eligendo
Philippo respectum fuit ad sanguinem Imperatorum
natus erat. donec demum seculo 13. plena illa eligendi li-
tia invaluit, donec tandem a Friderico III. semperbus ita
tantum nova hereditaria successione forma aliqua necesse
sitatis Leip. expressa est.

S. 4. Quoniam h. l. prima quasi fuit mentio Aurea
Bulla, meretur ante omnia observari Bullam primo
significare ex dudum recepto usu sigillum aliquod ap-
pensum solemnibus literis magnatum. Secundario vero
literas ipsas talibus Bullis insignitas. Hinc adeo etiam
litera Imperatorum et Regum nostrorum bulla appella-
sunt. Fuit vero et apud Graecos Imperatores Constanti-
nopolitanos, ut et horum exemplo apud Imperatores Ger-
manicos in usu, appendere solemnibus tabulis illis Bullas
aureas seu inauratas. Quomodo ex antiquissima
consuetudine appenduntur solemnibus Pontificum literis
Bulla plumbea ex filo camabino. Hac occasione illa

Caesarum tabulae solennes omnes, dictae sunt olim Bullae aureae:
 nam inter cum praclarissima sit fama illa à Carolo IV.
 Casare, de electione regia conscripta constitutio kalendas
 jam audit illa Bulla aurea, communi alias omnibus
 solennibus Caesarum tabulis cognomento. Meretur vero etiam
 hoc notari, papalibus quidem Bullis, quae tabulis appensa
 sunt, commune esse, quod ornata sint imagine Petri et
 Pauli, Caesarea item, quod imaginem referant Imperatoris,
 reliquas tamen inscriptiones non eodem modo semper
 habuisse. Et vero videas in antiquissimis fere in-
 scriptionem hanc: Roma caput mundi regit orbis frena
 totius; effigiem iterum aquila, non bicipitis tamen ut hodie
 ed veram aquilinam formam referentis. Quod attinet
 vero Auream Bullam Caroli V. lata est constitutio illa
 Caesarum et Electoribus in id potissimum, ut et antiquae
 consuetudines iam receptae, scripto roborarentur, et quae
 spererant controversia circa electionem, et Electores tolle-
 rentur e medio. Plurimum certe falluntur, et possumt refelli
 non tantum historis seculi 13. et 14. verum etiam ipsi,
 etiam met Aurea Bulla saepius repetitis verbis, qui existimant

omnia quoniam in Aurea Bulla fit mentio, tum demum
novo instituto fuisse introducta. Aurea Bulla porro Ca-
roli IV. authenticum est exemplar, reperitur Francofurti
loco electioni consecrato, constans folijs 43. et ex fili-
sericeis flavi ac nigri coloris, dependente Bulla aurea
in cuius altera parte reperitur imago Caesaris; altera vero
alicuius arcis aut potius ipsius Romae. Optime denique
omnium in sedecim quidem priora illa capita, commen-
tatur est Gerlacus Buxtorffius.

§. 6. Aliquandiu invaluit eum alibi, ubicunque fuerit
Regna libertate populi mixta, et in Germania nostra
ut Reges et Imperatores non nisi in certas leges elige-
rentur. Haec leges solent vulgo appellari capitulationes.
Scrutantibus autem res antiquas Imperij, haud difficile
patet, ab antiquissimis usque temporibus non nisi in
versis et de paucis fuisse pactum, nempe in genere
de colendo Deo, tuenda vera religione, et de iustitia
cuius tribuenda; at vero a temporibus usque Caroli V.
crevit numerus illarum legum, et plurima plane sig-
nificata sunt definita, atque ita quidem, ut penes ex eo tempore
in quolibet electione novae leges capitulares fuerint ortae.

Ironiam autem hoc ipsum fuit visum, nec immerito con-
 junctum cum magno detrimento seip. hinc in Instrumento
 pacis nuperime diserte definitum est, ut in posterum per
 perpetua aliqua ac certa Capitulationis forma (Sectione 8.)
 et quidem consensu omnium ordinum, utpote cum ad
 omnes, non vero ad solos Electores plurimum pertineat
 legum saluum observatio constitueretur, quod tamen
 in proximis Comitibus Ratisbonensibus expediri non potuit
 per studia multorum electoralium, imprimis in contrari-
 um sententia. Collegit vero in unum omnes Capitulationes
 Carolo V. usq. ad Ferdinandum III. et prolixo commen-
 tario illustravit Johannes Lymæus, qui perinde meretur
 egi.

Viventis successor destinatur sic: Cautum ista fuit
 nimium quidem a. 1612. in capitulatione Mathiæ Art: 35.
 repetitum idem est in capitulatione Ferdinandi III. a. 1619.
 Art: 34. item in cap. Ferdinandi III. a. 1636. Art: 38.
 et quidem nunc dicam de capit: Ferdinandi IV. Ocas-
 ionem autem ferendæ legis de invito etiam Cesari dando
 successore dedit disfidium, quod fuit inter fratres
 Rudolphum Imperatorem et Mathiam, qui initio fratre vivo

Succesor obtrusus est in Regno Hungaria et Bohemia
Lata autem illa lex haud sane est inutiliter: utpote cum
interfit leip. successorem certam habere, fieri possit
ut Imperator vivus id velit, esse leip. fuerit necessarium

§. 7. Facile patet, licere Imperatoribus, utpote cum libe-
rime arbitratu habent Imperij quilibet assumere, nec
in perpetuum sese muneri adstringere teneantur. Laudo-
simi autem sunt in veteri Imperio Romano, tum etiam
in Regno Germ: fuere, qui resignarent, esse plurimis
molestis afficerentur. Indubie quod magna potentia an-
imos mortaliu nimium quantum delectet, ut in privata
conditionem se redigi nemo temere patiatur, sciens qui-
dem volensq. Ex historijs vero constat, Maximilianum
quidem Diocletiani Collegam facti penituisse, nec de-
sunt idem, qui testentur de Carolo V. Est autem exem-
plum illud Diocletiani et Maximiani ex seculo Christi
ano 3. Letharij ex seculo 9. Caroli V. ex seculo superiori
desumptum.

§. 8. Carolus Crassus Rex Germaniae et Imp. Longae
ar. potentissimus, cum incidisset in morbum animi pariter
et corporis, ab Ordinibus Regni Germ: conspiratione

facta fuit, violenter potius depositus, quam ut resigna-
rent regiam suam dignitatem. Ex historia autem illius
facile apparet, magno malo Reip. cessisse violentam
depositionem, utpote cum occasio, hac ratione data
ad invitandi varias Imperij partes, et nova Regna per
Galliam, Burgundiam, et alicubi cum summo Germ: detri-
mento instituti, et non haud degenerem Successorem Fr-
dericum, Carolus Crassus nactus sit.

55
S. 9. Haec quid propositio vocat dubio: Quicumq; con-
tulerint potestatem aut dignitatem aliquam in illorum
Regnum, ut ita loquar: potestatis et dignitatis faciendam
resignationem. At vero Pontifex praefendit collationem Im-
perialis dignitatis a se esse, ac concludit proinde apud
se quod resignationem institutam esse. Caeterum Rom:
Pontifici circa constitutionem Regum et Caesarum non eli-
gendi, nec etiam confirmandi, sed solum coronam Caesarem
Germaniae Reges inaugurandi ius esse, alibi probatur.
Ita proinde iniuste postulasse Paulum IV. Papam, ut apud
se Caesaria dignitas fieret resignatio, manifestum est.
Sed noster alio utitur argumento, quo probet coram
lectoribus omnino fieri debere renunciationem. Quod nempe

renunciatio nihil sit aliud quam remissio debite obedientia, fieri ergo proinde debere coram iis, qui obediunt
honorum vero omnium personam quasi referre. Electores
Verum enim vero hanc coram Electoribus resignationem
esse factam propterea, quoniam Carolus per illos fuisse
Imperator constitutus, iusque illis solis sit, Caesares eligere.

§. 10. Principem et omnibus iuribus maiestatis gaudentem, si fundamenta Reip. convellat, possit deponi
ipsum fatetur, Auctor cogitur proinde etiam fateri, quod
si Imperator iuribus, quae ab Imperatoribus accipiuntur
abusus, velit Reip. fundamenta destruere, posse merito
deponi, utpote cum Electores et Principes Imperii magna
partem maiestatis iurium participent. An vero Imperator,
si quid iniuri committat, quod Reip. non convellat
etiam si capitulationis legibus adversetur, iure possit
deponi, questio alia est. Nec vero iure tale quid licere
Armiferae professus est, utpote qui simpliciter censet
Principum Auctoritatem inviolabilem oportere esse, quam
diu fundamentis Reip. haud noceant. Et vero verisimile
illud est, quoniam vix fieri potest per ingenii imperitiam
cillitatem, ut non interdum Principes iniure aliquando

decernant: Si liceret igitur Principes exuere statim
 potestate, propter iniura, quæ nullum regnum, nullius
 Principatus proinde, ut nulla alia Resp. vel ad breve tempus
 salva et censenda sunt jura positiva et civilia, ut impune
 liceat legibus ac Principibus interdum iniqui quicquam
 agere, modo Resp. fundamenta sint certa et stabilia. Quæ
 propter operosa omnino ac intricata disputatione Auctoris
 nostri non fuit opus. Quod exempla autem attinet dispo-
 sitionis Cesarum Legumq. Germ: reperitur illud in Amalphi
 Cesare, Henrico IV, Fridenico II. et Wenceslao. Coeterum
 an illis legibus et Imperatoribus Germ: iustis de causis
 negatum fuerit obsequium, merito dubites. Et vero aduerso
 pene omnes ipsi quidem ordines Imperij siapte sponte nihil
 ferre moverunt, sed incitati potius pravis artibus Rom: Luthi-
 ficum. Et si vero aduersus Henricum IV. initio quidem Saxo-
 rum arma iniusta fuisse haud dixerim, unum Wenceslaum
 omni dignitate exuerunt Electores, et propria sententia, ut et
 omnes ordines Carolum Crasum. Neutrum autem facinus
 ortasse excusare licet præq. eo uno, quod ordinibus et Electo-
 ribus fas sit omnibus modis cavere, ne quid detrimenti
 apiat Resp. ab ignorantibus legibus, quales fuerunt et Carolus
 ille et Wenceslaus. Certe decuit eventus Caroli Craschi

depositionem nocuisse plurimum Leip. data sc: occasione
hoc ipso varias invadendi Leip. partis sibi vindicandi.
S. 13. Sed id A. B. etc. Nusquam in Aurea Bulla
legas, licere viro Cesare eligere quempiam in specu
cessionis. Sed ita omnia definiuntur, quasi demum fas
sit, eligere Regem, si quando vacat Imperij dignitas.
Et vero a temporibus usq. pene Frederici II. cuius avo
capit. VII. Electorum dignitas usq. ad Carolum IV. atq.
adeo per 150. amplius annos nemo erat creatus Rex Rom.
nisi vacante Imperio. Ideo ex Aurea quidem Bulla
non licet colligere, sitne fas, an nefas, eligere Imperatorem
citra alterius adhuc viri consensu. Ad hoc cum Rom.
Regi electo nulla competat cura Leip. viro Cesare, sed
tantum spes aliqua successionis, facile apparet, nihil ad
rem facturum, si Caesar forte negligentior sit, ut nem
extet electus Rom. Rex, nec ne; ac proinde quod A. crisi
mat. B. convenire, ut liceat Cesari invito, si negligen
tius Rom. curat, dare successorem, plane est de nihilo.
In capitulationibus cum Matthias, Ferdinando II. et suc
cessoribus in his demum liget invito Cesare viro succes
sorem eligi posse.

§ 14 Jam dudum ante Carolum IV. aliquandiu obti-
 uerat, ut Francofurti ad Moenum fieret electio, itaq.
 pro consuetudine quasi receptum erat, etiam lege scripta
 definitum fuit. Antiquissima autem Leip. Germ: tempora
 respexerimus, observare est, nullum fuisse quondam electi-
 onis destinationem locum, sed varijs et sine discrimine
 in locis institutas fuisse. Coeterum nec post Carolum
 hunc adeo unum Francofurtum fuit electionibus dica-
 tum, semper prevalente publico commodo. Et vero nihil
 est causae solidae, quare uno in loco omnis institui de-
 eat electio, ut merito proinde id, quod per temporis rati-
 onem commodissimum est, praefertur, et consuetudini ali-
 quandiu recepta et legi huic scripta.

§ 15. De Caesaris obitu. Observare licet in historia
 Imperatorum Germ: olim quidem sic satis fuisse frequens
 et successor constitueretur vivo Imperatore. Sic Carolus
 IV. vivus constituit filium Ludovicum Primum, Ludovi-
 cus Lotharium, Lotharius Ludovicum II. eodem tempore
 in Germania Ludovico Germanico vivo 3. filij dicti
 sunt Reges, in certissimam successionis spem. Henricus
 princeps itidem Oltonem M. filium, et hic Oltonem II. vivi

Succesores declarare. Item observatum fuit circa Henricum
cum III. IV. & V. Friderico etiam Barbarossa viro in Caesaria
re electus fuit Henricus VI. et hoc viro Fridericus II.
effi res successu caruent. Similiter Friderico II. viro
Conradus filius electus & coronatus fuit. Ex eo vero tem-
pore raris tale contingit, nisi Fridericus III. Maximilianus
I. Filium curarent inaugurari. Fecit idem circa Fer-
nandum I. fratrem Caroli V. Ferdinandus itidem fecit
inaugurari filium Maximilianum II. et hic Rudolphum
Similiter Ferdinando II. viro electus ac coronatus fuit
Ferdinandus III., is qui hodie rerum potitur, nuper etiam
Ferdinandus IV. piissima memoria viro Latre Successor
creatus est. Et vero Sec: 9. Statim ita viris Parentibus
creatus. Ante quidem Carolum Crasum in ipsum Imper-
ratorium nomen assumpti sunt. Sequenti tamen tempestate
omni tantum Reges vel nude vel addito nomine Romanorum
dicti sunt. Cum vero in A. B. pene sit definitum
quasi demum vacante Imperatoria dignitate fas sit non
Imperatorem eligere, merito queratur, quid sit Reip. utilius.
Et vero non desunt hodie, qui existimant, non esse ex

imperij re, ut vivo adhuc Imperatore successor designe
 ur in eo obtentu, quod videatur libertati Principum
 Electorum minus bene ita consuli. Ex adverso tamen
 drens potius Resp. id ipsum per esse utile, propterea, quod
 um alijs Regnis, tum cum primis electivis inter regna paulo
 uturniora et minima eligendi libertas propter partium
 studia summa sint noxia. Et vero etiam cautum fit
 A. B. ut durante interregno a duobus vicarijs Resp.
 Administretur; facile tamen apparet momentaneam illam, ut
 ta dicam, dignitatem non pollere ista auctoritate, qua tamen
 isto Imperio par sit. Ac proinde vicariatū illo duplici
 rohibere non posse, quo minus durante interregno Imperium
 otibus ei disfidijs, potissimum autem armis externis sit
 xpositum. Solere esse majorem eligendi libertatem, si
 prando iam sit mortuus is, qui hactenus rebus praesuit
 docet experientia in omnibus plane electivis Principibus,
 um sacris, tum alijs, at vero, non quaelibet libertas pro
 est Resp. imo interesse salutis publicae, ne libertas in
 icentiam degeneret, atq. ita Resp. per libertatem capiat
 mid damni et detrimenti. Et vero usq. docet illam miniam

eligendi libertatem hoc penè effecisse, ut per Leges
et capitulationes, quas appellant ab eligentibus minima
licentia propofita fit vis et authoritas Regnum et
Principatum tantum non omnis perierit, quod non
utiq; contigisset, si jam tum vivis Regibus ac Principibus
de successione fuisset actum, utpote cum auctoritate
viventium facile potuisset coerceri illa publice auctori-
tatis per novas leges deminutio. Satis profecto vera heri-
tati leip. cautum est modo electio aliqua instituatur,
etiamsi illa fiat vivo Imperatore.

§. 16. Sed tenetur. Non est quidem hoc A. B. diserte
definitum: interim tamen hoc ipsum exigit officium Electoris
quippe quibus præ alijs datum id sit, uti videant, ne
quid detrimenti capiat Imperium.

§. 18. Consistere quidem est: Autor noster existimavit
nec male Principem Electorem non vocatum, ultro sese
sistere debere. Et verò cum in Aurea Bulla diserte sit
cautum, omnes Electores teneri sese ultro sistere, si officium
non faciat Moguntinus, facile apparet unum à Moguntino
neglectum sistere sese itidem debere. Atamen hoc proq;

59
prode Buxtorffius vult, si postea quam sese sinit Elector,
nullis iustis tamen de causis ab electione excludatur, tunc
merito electionem irritam habendam esse. Huc sane faciunt
argumenta, quibus etiam Innocentius III. Papa usus fuit
cap. venerabilem adversus Philippi electionem. Alia
tamen ratio est, si quis electorum a Collegio electorali iure
exclusus, quod iudicatum non ita pridem fuit de Archi-
episcopo et Electo Trevirensi in electione Ferdinandi III.

§. 19 Principes Electores politici Ordinis, si 18. annos
impleverint, idoneos esse ad electionem, expressa lege
autum est tit. 7. Ecclesiasticos vero idoneos esse, et si non
sunt confirmati a Pontifice Rom: potius consuetudine
non scripta receptum est. Facili vero constat ratio
iuris consuetudinis, utpote quia hoc non admisso fieri
posset, ut nulli Electores Ecclesiastici idonei sint electioni.
eos autem omnes abesse ab electione, utiq. fuerit cum disci-
pline Leip. conjunctum. Legis illius scripta de maioren-
tate electorali ratio minus patet, utpote cum Electio etiam
immode possit institui ab eo, qui tutorio nomine Electorali
provincia preest. Videtur itaq. potius condita Lex illa
non tam in commodum electionis, qua illius cui iure

competit Electoralis dignitas, ut nempe ille cito possit
Dominus esse bonorum suorum, eorumque fructum capere
quoniam nimirum receptum est usum, ut fructus, qui non
impenduntur in sustentationem pupilli cedant futuri-
bus Principibus.

§. 21. Jam aliquot seculis obtinuit, ut electio fieret
Francofurti, etsi initio Imperij nulli certo loco adstricta
fuerit. Post Auream Bullam latam, non tantum Rupertus
Bavariae fuit electus, sed Ferdinandus et III. et IV.
alter Ratisbona, alter Augusta Vindobonum. Etsi vero
hoc ipsum adversetur A. B. cogitandum tamen est, legem
quamlibet positivam, qualis haec est, cedere debere neces-
sitati et commodo Reip. Quod si tamen nulla urgeat
necessitas, quin lex quidem exigat, uti Francofurti fiat
electio, vacat dubio. Fortassis tamen in universum Reip.
fuerit commodum, si illa loci distinctio tollatur e medio.
Certe cum olim crederetur vana quaedam superstitione
solum Francofurtum esse electioni idoneum locum, vehe-
mentissimis saepe turbis patuit Respublica, tum pro-
sertim, quando Francofurtenses nova electioni
se se opponerent.

§. 22

60
§. 22. Germania Stirpes etc: Stirpis Germ: cum
eligendum esse Imperatorem, nulla lege scripta, atq; adeo
nec A. B. constitutum. Consuetudine tamen quasi perpetua
per annos 800. amplius est receptum, nec enim electio Richardi
Angli aut Alphonsi Arragonia in exemplum contrarium
adduci merentur. Utpote cum uterq; electus fuerit per facti
ones et civiles tumultus, utriusq; item electio non multo
post sit reddita irrita. Hodierna Imperij necessitas etiam
inuitos adigit Electores, propemodum non nisi Germanum
eligere, cum peregrinis aliquis, si quidem fuerint a Germ:
remotus non nihil, non possit commode Imperium admi
nistrare, utpote cum omnia bona Imperij publica unde
impensa publica sunt ferenda, in privatorum manus
ductum pervenerint. Observandum autem est, non sta
tim habendum pro non Germano illum omnem, qui extra
Germaniam natus est. Debuisset etiam excludi Ferdi
nandus I. natus in Hispania, imo potuisset dubitari
de Carolo V. etsi ille natus fuerit Gandavi in Flandria,
qua urbs antiquitus quidem pars fuerat Imperij Germa
nici, ut in libro de finibus expositum est, iam dudum
vero Imperij finibus excidisset. Germanus itaq; omnis,

habendus fuerit, qui origine naturae Germanica bona possideat, intra Imperii Germanici limites constituta. Saluberrimum
però est consuetudo, quae omnes peregrinos nunc arcens
à capessenda dignitate Caesarea, quoniam à peregrinis
praesertim si illi fuerint à Germanis moribus alieni, facile
in ingens discrimen Resp. possit conijci. Eadem autem ra-
tione fortassis commodum esset, si lege excludatur omnis
qui, tametsi stirpis sit Germanicae, bonae non nulla Ger-
mania possideat, opibus tamen et viribus alienis simul
polleat, nec verò non falsis aliquis itidem Resp. facilimo
negotio possit nocere, atque libertatem in dominatum con-
vertere.

§. 23. Conditae haec lex est proad modum ad exemplum
conclavis Pontificij. Neque tamen momenti nullius utpotè
cum nemo habeat vim auctoritatis Electores aut Electo-
rales cogendi legatos.

§. 24. Et quoniam haec disertè habetur in proemio
Aureae Bullae, conditam illam esse in comitijs plenae Impe-
rij, ac proinde cum non liceat refrigere legem, nisi ipsa, à
quibus est lata, pariter etiam non esse fas Electoribus pro
arbitratu suo ab ipsis, quae in Aurea Bulla decreta, recedere.

61
ex adverso tamen multo plus auctoritatis sibi sumserunt
Electores, aucti iam a temporibus Caroli V. inconsultis omnibus
reliquis Imperii Ordinibus, novas atq; hactenus non usitatas
Leges, quas appellant capitulationes eligendis Imperatoribus
prescribere; imò vero tacito silentio omnium ordinum (nec ta-
men tanto temporis spatio unquam ab Ordinibus fuit contradicium)
Hæc ab Electoribus sumpta potestas videtur fuisse confirmata.
Atamen in Instrumento Læcis nupera disertè est cautum de
formula Capitulationis in plenis comitijs ordinum instituenda.
Quod instrumentum, quoniam in leges publicas Imperij re-
ceptum est, facile iam apparet non amplius, quemadmodum
ante hæc solitum in arbitrio Electorum collocatum esse mu-
tationem autem, novos ritus condere ad electionem pertinentes.

§. 26. Ita sane caveri sibi fecerunt Electores c. 2.
H. B. non possum satis mirari, si Aurea Bulla est lata
in plenis Imperij comitijs, reliquos Imperij ordines non etiam
mutavisse summi et status rationem. Bene tamen est, quod
iam tum in capitulatione cum Carolo V. imita, atq; ex illo
recepto more reliquis proq; omnibus Imperij ordini-
bus disertè non minus atq; antehac, solis Electro-
ribus cautum sit.

§. 27. Primus Clemens V. Papa Clementina II. cap:
pastoralis de sententia et re iudicata, et post illum Joha-
nes XXII. in X. vagantibus cap. unico ne sede vacante
decreverunt diversa quādam constitutione ne Imperator
electus habeat potestatem administrandi Imperij, priusquam
fuerit a Rom: Pontifice confirmatus. Et vero huic con-
stitutioni inherenter Papa Ludovici IV. Imperatoris actus
omnia irrita pronuntiaverunt, quod nimirum a Rom: Pon-
tificibus non etiam confirmatus. Huic insolentia Pontif-
icis Rom: et ipse Imperator et Imperij Electores sese opponen-
tes contrariam legem condiderunt Ao 1539. cuius ab Auctore
nostro, ex Petro Stersp. et Reddorsfensi hoc loco fit men-
tio, habetur autem integra apud Albericum de Rosate
Actum, Hieronymum Balbum et alias. Atq. Omphius quon-
dam Laminius cap. ult: scribit, hanc legem statim fuisse
abolitam. Hactenus tamen illius abolitionis nullum vestigium
potui reperire. Et vero usque docet, omnes nostros electores
Imperatores a momento usque electionis, nondum subsecuta
aliqua Rom: Pontificis approbatione plene omnia admi-
nistrare, Ferdinandum etiam I. Pontificis Pauli IV. ca-
nibus acriter sese opposuisse certissimum est. Quod si vero

antiquiora tempora velimus respicere, liquido apparet, iam post
tempora Heinrici IV. Imperatoris ingessisse sese Rom: Pontifi-
ces Constitutionibus Caesaris. Ordines quoq; Imperij Germanici
Pontificibus ei superstitione temporum necessitate haud parum
induluisse. Et vero iam fuit Lothario Caesare ceperunt
Papa cum suis cūrialibus pretendere quasi nostri Reges
in Dominium Imperialem dignitatem à Pontificibus consequantur.
Friedericus tamen Barbarossa generose adiecit Rom: Pontifi-
cem Adrianum, novam atq; aliam verbis Imperatoria Majesta-
tis adiecit dare significationem. Cum Otto IV. contra Phi-
lippum electus esset, disertis verbis illi elegerant Principes
à Pontifice Innocentio III. confirmationem electionis expeterunt.
Innocentius quoq; ipse III. cap. venerabilem extraragi de electi-
one et electi potestate. Idem aliquot argumentis conatur osten-
dere Rom: Pontifici competere confirmationem. Nec potest ne-
gari, sequente tempestate voce confirmationis non minus Prin-
cipes Imperij Electores quoq; Pontifices in negotio hoc usus
esse. Et vero in ijs literis, in quibus nonnulli Principes Otto
IV. à se electum Innocentio III. Pontifici commendaverunt,
disertis verbis petitur confirmatio Ottonis. Huc quoq; omnino
respexit Innocentius ille Papa in cap. venerab. Verum enim
vero, ex adverso certum est, multisq; à me ostensum libro

de Imp. Germ-Rom: Ante Hildebrandi quidem tempora
electos Caesares etiam ante omnem coronationem confirmatio-
nem aliquam Pontificiam non in ipsa urbe Româ in ipsâ
Pontificem Romanum Caesarea iura exercuisse. 2. etiam id
certum est Regnum Germ: imò et Italicum à proprio dicto
Rom: Imperio plane quid diversum esse, atq; adeo corona-
tionem Pontificiam, et si qua forte ipsi competat, confirma-
tio ad solum illud proprie dictum Rom: Imperium id
pertinere. 3. etiam observandum est vocabulum confirma-
tionis modo proprie modo improprie accipi, atq; adeo pos-
sint interdum quomodo dici, confirmare, qui tamen id vere non faci-
at, sed tantum ritum externo facere videatur. 4. Ita
quod certum est, quod rarissime Principes Imperij aut
noviter electi Caesares disertis verbis confirmationem
à Rom: Pontifice sibi petierint. 5. etiam hoc observa-
ndum est, si qui forte tale quid fecerint, eo ipse non petere
iura Imperij, multo minus illa Innocentio III. pro Ottone II.
missa epistola meretur attendi, cum sit projecta à pacis
admodum Principibus, in schismate et vehementissimo
civili motu. Loro 6. id utiq; liquet, Pontificum Rom: verum
etiam in Canonicum ius transierint, non habere vim aliquam

legis adversus imperij dignitatem et jura utpote cum in
 propria causa jus dicendi nemini ferere fides habenda sit,
 atq; tantumdem valeat Imperij Germanici contradictio, quantum
 valet Rom: Pontificum assertio. Deniq; observandum est ex
 ipso cap: venerab: cūprimis si integrum legatur, haud
 difficulter apparere ab ipsomet Innocentio III. Papa, accu-
 rati distingui Imperium veri Rom: à Regno Germanico,
 atq; adeo hoc tantum urgeri ab illo, confirmatione opus esse
 ad vere Imperatorium jus in reliquis sc: Veteris Imperij Germ:
 consequendum: ac proinde præter fas, omnemq; hactenus rece-
 ptum morem Johannem XXII. Papam, aliosq; pretendisse quasi
 nec in Germ: et Italia quicquam juris electo sit Casari ante
 Pontificiam coronationem, nec vero et Principes illi, qui
 petierunt Ottonis IV. confirmationem, videntur aliud quid
 voluisse voce illa confirmationis quam coronationem dū-
 taxat, atq; adeo impropiam dictam coronationem. Meretur
 cūprimis omni hoc argumento legi eximius tractatus, quem
 de juribus Regni et Imperij Rom: Ludovico IV. Casare
 conscripsit Leopoldus de Bebenburg, post episcopus Bam-
 bergensis, præclarum tandem illud volumen, quod jussu Mari-
 miliani Bavaria Ducis ante hosce 30. amplius annos pro

Ludovico Bavaro conscripfit Johannes Georgius
Herwardus, et deniq; consiliū illud Ferdinando I. Im-
peratorī datū a Georgio Sigismundo Seldo Imperij
Vice-Cancellario, quod noster Auctor sectione hac comendat

§. 28. Atq; hæc quidem. Nihil hic legitur de ri-
tibus in ipsa electione observandis, ut nec de coronati-
one, quæ tamen omnino momenti sunt haud exigui. Itaq;
fortassis haud absq; pretio opera fuerit, nonnulla de
iis addere. Et quidem quod ritus atinet electionis, quales
quidem nunc observantur, vel potius debeant observari
petendum est quam maxime ex ipsa Aucta Bulla Caroli
IV. potius possint addi libelli varij, interq; eos maxime
Georgij Sabini de electione et coronatione Caroli V.
historia, quales in unum collegit Melchior Goldastus Soluti
Imperialium part: 1. et 2. Et verò observatū dignū est
in aliquot Electoribus proximis fuisse receptū, ut ipsi
electores curaverint publicas fabulas confici per Nota-
rios, quibus omnia, quæ in electione contigerint, narra-
rentur, quemadmodū verò olim sese habuerint electiones
illud ex antiquis monumentis, non nisi obscure dicere
est, nisi quod nonnihil explicatius electionem Conradi II.

Wippo in illius vita, et Friderici I. l. 1. de rebus gestis
Friderici Otto Frisingensis refert. Meretur vero cum primis
laudari, quod hodie Electores et praescripto Aurea Bulla
Carolina teneantur Sacramento promittere, sese electuros
illum, qui Leip. videri possit maxime idoneus. Tale enim
institutum convenit Leip. quod pro scopo habet communem
utilitatem. Nec vero alio pro vinculo Electores ad optimum
quemque eligendum, quam iure iurando possint adstringi.
Coronationem quod attinet, non fuit illa omnibus tempo-
ribus vel ab iisdem, vel eodem in loco, vel iisdem ritibus
semper peracta, et vero antiquissimis quidem Regum Fran-
conum temporibus ante familiam Carolinam de Regum
coronationibus paucissima leges in monumenta relatae.
Si vero nummos veteres consulamus, dicendum videtur,
Merovingicos Franconum Reges diademate proprie dicto,
hoc est, fascia quadam, gemmis et unioibus ornata, caput
cinxisse more Imperatorum veterum Romanorum post
Constantinum M. recepto: coronis autem ad nostrum
morem insignitos fuisse haud licet asserere. Non
etiam videntur illi quidem Regem manibus Episcoporum
seu consecrati, seu uncti, seu etiam diademate cincti.

Primus vero Pipinus a S. Bonifacio legitur et unctus
et coronatus, et consecratus, more quantum videtur Romani
Cesarum isthac aetate recepto, utpote cum S. Bonifacio
haec omnia egerit tanquam Legatus Pontificius. Ex eo
itaque in omni Regno Francorum novi illi coronationis ri-
tus videntur coepisse. Quamquam vero hi ritus ex eo
per omne Imperium Francorum recepti fuerint, atque ad
nostra haec tempora derivati; attamen in ipso quoque hoc
Imperio nostro Germ: circa illos ritus varietas quaedam
contigit. Primo enim, postquam Regnum Francorum
orientale, hoc est, Germanicum nostrum a Lotharingico
et Francorum occidentali divisum est, propriam aliquam
inaugurationem seu coronationem suorum Regum instituit
fuit, quae se: propria sit quae Regno Germ: Si grande
vero etiam Rom: Imperii dignitas, hoc est Imperium ipsum
urbis Romae, legibus Romanicis obligit seorsim. Illi etiam
Romae fuerunt coronati ad exemplum Caroli M. qui cum
Imperatoria auctoritate fuit insignitus, simul etiam
Romae seorsim a Rom: Pontifice coronatus fuit. Et vero
haec quoque coronatio quae perpetuo iure data est Germ:

Regibus, ex quo Otto M. pacto quodam aeterno cum Pon-
tifici X. Romano populo invito urbis Romae Imperium
regno Germanico adiunxit: Idem porro Otto M. postquam
occupatum Regnum Italicum, expulso Perengano, coro-
natus quoad fuit Rex Italiae. Quod exemplum plurimis
post seculis itidem sancte fuit observatum, ut nempe Re-
ges Germ: initio quidem coronarentur Regni Germanici
corona, deinde vero et Italicam, idque manu Archiepiscopi
Mediolanensis, demum vero atque adeo tertia vice a Rom:
Pontifice coronarentur in ipsa urbe Roma, coronam, quae
propria est Caesarea. Testatur porro et Wippo in vita
Conradi cum Regnum Burgundicum adiunctum esset
Germanico, et occupatum a Conrado II. hunc anno 1033.
filium eius Henricum III. biennio post corona regni
Burgundici fuisse insignitus. Coeterum illa coronatio
quidem non perinde in exemplum tracta est, utpote cum
vix legas praeter Fridericum I. quinquam alium exem-
plum hoc secutum. Et vero nescio, an satis credendum
sit Christophoro Marcello, ceremonialis Romani lib: 1. Sect: 5.
cap. de triplici Imperatoris corona, Carolum etiam IV.

in Burgundia seorsim coronatum fuisse. Et si porro
triplex illa coronatio aliquot seculis perfuerit familiaris,
attamen haud pauci, cum primis inter regnum illud magnum
et Friderici II. tempora electorum Casanum nec Corona
Italica nec Rom: fuerint inaugurati, omnes tamen Corona
Germ: insigniti sunt. Germanica inquam, nec enim admo-
dum improprie nostra haec hodie Casarea corona appella-
tur a vulgo, contra certe morem olim receptum, quo in-
uenerat, ut corona isthac corona Regni Alemannici aut
Regni Teutonici appellaretur. Et vero ipsa haec corona no-
stra videtur illa esse, quae fuit in usum Regibus Germanicis
antiquam Otto M. Romani Imperij Titulum, regnum et
dignitatem regno Germ: adiunxit, et quidem videtur esse
illa, quam Conradus I. confici et Henrico II. offerri fecit,
non autem illa, qua Carolus M. fuit coronatus, etsi hodie
et quidem iam penè a 300. annis passim omnibus sit per-
brasum, quam opinionem tamen facile confutarent ipsius
Conradi nomen, quod in Corona ista nostra inuenitur.
Qua de re possunt non nulla legi cum in assertionem Iuris
Moguntini in coronandis Regibus Rom: p. 6. edit. Helmst.

et in castigatione libelli, cui titulus, Anti-Conringiana
defensio pag. 6. §. 6. quæst. 1. Porro hodiè quidem, imò
però iam aliquandiu non nisi sola Germanica corona
tequim nostrorum capita insigniuit. Nec verò Maximili-
anus I. vel quisquam post Carolum V. alia corona ornato
uit. Ipse etiam Carolus V. nec Italici Regni coronam,
Modatiæ vel Ticini, vel Mediolani more solito, nec Cæsa-
reæ Coronæ Romæ imponi sibi fecit, sed utrag coronam
Bononiæ insignitus fuit, idq̄ partim ut verentur iunctis
binas coronationes faciendi, partim quoniam Romæ ob
expilationes urbis illius, recensq̄ epus suum damnum com-
modè coronatio institui non potuit; et verò parum refert
coronatus sit Imperator noster Romæ aut Modatiæ, nec
ne, cum etiam non coronatus tantundem possit, ipsa
verò coronatio utrag maxime impensis magno discri-
mine petenda sit. Huic sane fini introductus est usus
illius tributi tantum Fridrico III. Cæsare, quod vulgò
Römerzug appellatur, cum olim ipsi Principes uni-
uersi Imperij cum delecta militum manu cogerentur
eligendum Imperatorem in Italiam comitari, sub penâ

amittendi feud: Imperialis. Qui mos videtur sane saltem
ab Ottomio M. temporibus fuisse in usu, nec enim temere quis
admisit illud, quod nomine Caroli Crasfi curante Rittershu
sio editum est diploma, et si non dubitaverit Marquardus
Freherus insigni illud commentario illustrare. Secundo ri
tus quidem Coronationis Romae, qualis proximis hisce tem
poribus fuerint in usu, possunt peti ex ceremoniali Romae
cum eo, quod auctoritate pontificia Romae prodijt, sicut
altero illo a Christophoro Marcello diligenter itidem
conscripso. Mediolanensis coronationis ritus minus quidem
videntur in certum ordinem redacti, possunt tamen haud
difficiliter peti ex monumentis antiquis. Non est tamen
quare hodie quidem alterutri ritus vel utriusque ritus nos
multum sollicitent, cum utriusque coronatio per se iam
defuerit. Itaque potius attendendum fuerit ad Coronationem
Germaniae omnia, utpote quae sola hodie locum dignum
invenit. Tertio, quod coronationem illam Germ: aliter
certum est, ut ex monumentis facile constat, ante secul: 2
locum coronationi dicatum admodum fuisse diversum.
Et vero postquam post tempora Ludovici Rj Germaniam

67
et orientale Francorum Regnum à reliquis Imperij Carolini
fuit divifum, haud difficulter observare est, alios Francofurti
alios Moguntiae, alios alibi coronatos esse, Coeterum cum Otto
I. coronari se fecisset Aquisgranum, hoc exemplum pleriq; Germ:
Imperatorum secuti sunt, nisi quod pauci Moguntiae alibiq; se
coronari fecerint. Fridrico vero I. Caesare ab Aquisgranensibus
reducta aliqua Caroli M. nomine fictitia Bulla decorandis
legibus Rom: in urbe Aquisgranensi. Tum quidem illud credi
ex etiam sanctorum certum et propemodum infallibile exemplum
haberi atq; usum recipi coepit. Quo factum ut aliquot seculis
usquam alibi, quam Aquisgranum nostra coronatio regia
fuit instituta, obtentu se: Caroli M. donec demum Maximi-
ilianus II. omnesq; eius successores non Aquisgranum diutius
sed nec in Diocesi Coloniensi sint coronati, sed alibi Franco-
furti aut Ratisbona, nec vero etiam hodie tenere quis
suevit, licere nisi Leges Germ: seu Germanorum, quos appel-
lant coronari extra Aquisgranum si Leip. necessitas eriget.
Primo coronationem illam aut consecrationem regiam Germ:
non semper iidem peregerunt. Indubie enim quidem, quandiu
Regnum Saxoniarum à Germanico divifum fuit, solus
Coloniensis coronationem illam instituit, utpote qui illa aetate

cum nemini alij in antiquis monumentis id adscribatur, nec
saltem Coloniensi potuerit convenire, utpote qui illa etate
non Germanici, sed Lotharingi regni membrum fuerit. Post
quam Regnum Lothar: Germ: fuit junctum, in ipsa Aquisgra
nensi urbe 3. Ottones, ut Moguntia Henricum IX. et Con
radum II. idem Archiepiscopi Moguntini coronaverunt.
Henricus vero III. primus omnium ab Archiepiscopo Coloniensi
Aquisgrani fuit coronatus. Cum vero idem Coloniensis et
Henricum consecrare instituerat, vehementer quidem is, qui tum
temporis Moguntia sedit, Rudolphus Archiepiscopus sese
opposuit, prevaluit tamen Coloniensis Imperatoris Henrici III.
benivolentia accedente iure Diocesios, utpote in qua Aquisgra
num sit collocatum, ex eo tempore tamen non omnes electi
Imperatores nostri, cum primis ex quo perspatum fuit Frideric
o ex instituto Caroli M. coronationes regias Germanicas
quam rite quam Aquisgrani, atq; adeo in Diocesi Coloniensi
posse peragi, in illa Aquisgranensium urbe fuerunt coronati.
Superiori tamen seculo cum Maximilianus II. iam electus esset
coronandus, et qui tum temporis Coloniensi Archiepiscopatu
presidebat, propterea quod infulis Episcopibus destitueretur
midon

idoneus esset consecrationi peragendae, prebita occasio fuit
 Moguntino Archiepiscopo consecrationem instituendi Franco-
 furti extra diocionem Coloniensem. Maximilianus porro illius
 exemplo Ludolphus proq. Matthias et Ferdinandus II. III. IV.
 à solo Moguntino fuerunt consecrati. Caruit haec res et
 omni contentione, nisi quod coronationis externa tempore Epi-
 scopi Coloniensi eo obtentu, quod sibi simpliciter ubicunq.
 etiam locorum institueretur, coronatio competat ius consecrandi
 Moguntino latishona, atq. adeo extra Diocesim Coloniensem
 non autem intra illam Diocesim. At Moguntinus quidem
 quam maxime eo nititur, quod sit Primus omnium Archiepisco-
 porum Germ: et ab initio usq. Imperij exercuerit omnes coro-
 nationes extra Diocesim Coloniensem institutas. Pro Coloni-
 ensi vero quam maxime speciosum illud est, quod legitur in
 Aurea Bulla Caroli IV. Indefinite dictum Coloniensi com-
 petere ius coronandi. Est autem hodieq. lis illa sub iudice
 Cesare, de qua interim legi merentur, qui pro utraq. parte
 libelli in lucem prodierunt. Praeterea vero hoc proq. non in-
 dignum est observatione, coronam ipsam Germanicam nostram
 ante ab aliquot seculis fuisse in possessione, ipsorum et Regum
 et Imperatorum nostrorum, atq. ita unam eandemq. coronam

per manus succedentium sibi Regum quasi fuisse tradi-
tam: à primo autem Sigismundo Casare occasione mo-
tuum Bohemicorum seu Hussiticorum Nonnberga fuisse
depositam, ibiq; etiamnum hodie in usum Imperij adseruari
Postremo ritus ipsi quos coronationis videntur per tempora
mutasse, quarequam difficile dictum sit in defectu monumentorum
antiquorum, quinam ritus semper observati fuerint. Et verum
quos habemus descriptos ritus inaugurati Wilhelmi Hollandi
Sect: 3. apud Johannem Beeam in Chronico Ultrajectino et
alias multum profecto à moribus nostris disident, quin imò
dixeris haud iniuria fortassis secundo demum tempore solem-
nia missa Sacra perpetua quasi lege coepisse coronationem
adiungi, ceu iam fuit in asfert: Mogunt: juris à me est
monitum.

AD CAPUT III.

§. 1. Proceres autem etc: Hodie ut iam ante 100. annos
praterpropter ab Imperatoribus nostris in Principum ordi-
nem allekti, verum etiam Imperij Principum nomine haud
pauci sunt exornati, qui tamen in Rep. Imperij Germ: nul-
lum suffragij jus habent. Et verò unus Ferdinandus
iam fuit anno huius seculi crearetur Principes 22.

Comites plus quam 60. Barones ultra 120. post illos
excrevit horum omnium numerus quam maxime. Eoq; ex titulo
quidem illo Imperij Principum nequaquam colligendum est illum
qui isthoc titulo sese jactat, participem esse Comitionum Imperij.
Qua de re jam fura non nulla diximus An: 12. lib. de Civ.
Imperij Germ: Interim vero certum est, id quod Autor
prudenter affirmat, illum demum veri esse amicum
statibus Imperij, quicumq; jus habet suffragij fe
rendi in Imperij comitijs. Quod ipsum conveniens est illi
Aristotelis doctrinae, qua traditur lib: 3. Polit: illum demum
verum esse civem, qui in conventu populi jus habet suffragij,
atq; adeo facultatem regenda Leip. participat.

Singulorum territorium etc: Per territoria intelligenda
sunt illa, qua immediate subiecta sunt Imperatori tanquam
Imperij capiti. Alias enim nulli sunt comites et territoria
sua Domini, multi etiam proximi Caesarem agnoscunt
superiorem, nec tamen sunt in numero Ordinum Imperij, quia
quidem territoria, quibus praesunt non proxime atq; immedi
te Caesarem, tanquam caput agnoscunt superiorem, et si
vero hodie nemo inter Imperij ordines computetur, nisi qui
alicuius eiusmodi territorij sit Dominus, olim tamen etiam
pendebat ingenium ex populo ad comitia Germ: gentium

perlinuisse, idē etiam in Rep. Franconū fuisse obser-
vatum. Donec tandem ad Principes penē solos comitionū
comitionū auctoritas devenit, prolixē ostensū est in Dis-
de Civibus Imperij Germ: q̄ d. 15. ad 39. quae repetere
hōc locū fuerit supervacaneū. Observandum porro
est, hodiē nobilitatem Franconicam et Svecicam habere
sua territoria immediate Casari subiecta, nec tamen in
comitijs Imperij locū reperire, ac proinde nec status
Imperij dignitate potiri. Laborant tamen illi vehementer
hodie, ut in numerū Statuū recipiantur; nec verō ratio
nec vel pauci vel exigui momenti pro illis militat, cui
videre est in libro illo anonimo Von des Grafs von
Haud und Sersion. Certē quare urbes, quae quondam pri-
us fuerē Ducatus Svecici post extinctam ducalem digni-
tatem, non tantum in consortiū liberarum Imperij
bium, sed et Imperij Statuū sint receptae, eodem iure
dixeris haud immerito, etiam nobiles illos in eundem
numerū recipi debere. Demū notari et hoc meretur
non obstare isti ab Auctore allatae definitioni dignitatem
bium Imperialium, quae appellantur. Esi enim Andreas

70
Knicgijus conatus fuit perfradere singulari quodam libello
urbibus illis non competere ius territoriale, ab omnibus tamen
vel certe plerisque prudentioribus nova atque absurda sententia
rejecta est.

§. 7. Allegantes Imperatorie: Solius Imperatoris alle-
gantis aliquem in consortium Statuum, factum et consensum
ad probandum ius Statuum non sufficit, quoniam interdum
in Casarea aula non nulli allegantur in illud consortium,
dissidentibus tamen ab omnibus ordinibus aut eorum non
nullis, eorum cum ius illud sub iudice et consensu illa Ca-
esarianus non probet argumentum certum accipitis iuris
ceum notum est, vel ex sola causa urbis Bremensis et Archi-
episcopi quondam, nunc vero Bremensis Ducatus. Similiter
non ex lato semel atque iterum suffragio nemine nondum im-
probante satis cum primis aut longa quadam ferendi suffragii
consuetudine.

§. 2. Adeo ut ex matricula etc: Bene Gailius monuit
ex inscriptione nominis in matriculam praesumi posse de iure
Statuum illi competente. Nec enim certum argumentum
peti hinc potest. Et vero condi ceperunt matricula quantum

quidem ex monumentis Imperij colligere est, primum quidem
Sigismundo Imperatore sec: 15. Tantum abest vero iam
tum temporis constitutam esse certam aliquam et omni con-
troverfia carentem, ut in omnibus pene post annum 1431.
Imperij Comitibus usq: ad 21. sec: 16. nova quaedam matricu-
cula sit confecta. Ut proinde quidem ille omnes matricu-
la rerum, nullum documentum prebeant juris status. Imo
vero nec matricula illa ultima in Comitibus Wormatiensibus
año 1521. digesta, etsi credatur optima omnium et in recessu Im-
perij año 76. pro alijs commendata sit et observari iussa, addi-
ta tamen et tum clausule multe et conditiones sunt au-
toritati et fidei illius multum detrahentes. Ubi apparet
ex d. *Ubi aig: 3° Gaudisfurt.* Eod. Matricula illius inces-
sitate, luculenter proq: apparet ex actis comitionum Ratisbo-
nensium año 1603. imo vero in Instrumento Pacis nuperimo
cautum est, ut in Comitibus Imperij proximis agatur de reno-
vanda matricula et reducendis Statibus exentis. Ut adeo
ne quidem matricula ulla Statuum Imperij omni ex parte
controverfia reperiat. Quod quanto sit cum damno Reip-
publice conjunctum nemini non facile est manifestum. Hic obiter non
possumus non monere illam, qua circumfertur Imperij Ordinum

71
veterem per quaterniones divisionem videre potius inane com-
mentum otiosorum hominum et pictorum, quam illam fidem
mereri, similiter fabulam illam ordinum, quam Melchior Goldastus
Tomo unico Constit. Imper: p. 24. refert, et ex illo repetit Cúneo
lib: 1. c: 7. n: 48. Ordinum Imperij Catalogum, itidem nullus est
fidei. Quia imò nec fide digniorem esse multo Catalogum or-
dinum à Laurmeistero recensitum libr: 2. de Jurisdictione c: 1.
n: 17. de quibus omnibus plenius disseruimus alibi Disp. de
Civ: Imp. Germ: á l. 40. usq. 50.

S. 2. Cogit quod aliquod argumentum etc: recte Autor
monet, aliquid duntaxat argumenti peti hinc posse, utpote
suum nec id statim certum et indubitatum testimonium præ-
beat. Et vero non semel universa Anseatica societas tribu-
um in ararium Imperij detulit, solent quoque idem facere
Equites Svecica Franconia etc: et Ahenana provincia liberi,
nec fovei vel Equites illi, vel urbes Anseatica omnes reapse
potiuntur dignitate Imperij. Quod ipsum iam tum iudica-
vimus Disp. de Civ: Imp. Germ:

S. 3. Ita libellum formare solet. Argumenta illa valent
aliquid conjunctim fieri, non autem seorsim, nisi quod 4.
separatim etiam locatum, plurimum valeat, si sermo sit

de sessione et voto in Comitibus longo tempore obtento, et circa
ca omniem controversiam.

S. 4. Ex dictionibus non proficit: Antiquum Statum
Lenorp. Germ: atq; adeo Imperij Germ: si videamus, depre-
hendere quidem est, olim ipsi etiam, qui nullo sublimis
territorij iure gaudebant, ius fuisse comitionum. Hodie vero
si accurate omnia perpendamus, ius illud suffragij ferendi
videtur proximè atq; immediatè annexum alicui territorio.
Et verò rectè observavit Auctor, usq; adeo hodie videri
illam territorio annexam, ut pro ratione diversarum ditio-
num, unè eidemq; competat suffragandi facultas multiplex.
Quod tamen non est satis consentaneum ipsi, quæ mox dicitur
ut Auctor de Regia Principum auctoritate in suffragijs
illis comitialibus collocata. Observandum autem est hæceno-
quidem, nondum omnia esse expedita. De multitudine suffra-
giorum facienda pro numero ditionum quibus impe-
rat, offi in nuperrimis Comitibus Ratisbonensibus multum sit
in ea re multis indultum, contra morem hæcenus receptum.

S. 5. A sessione hæc s. usq; ad 21. agitatur Auctor
illam Questionem: An Principibus Imperij Germ: com-
petat aliqua regia iurisdictio seu potestas, quæ in re illa

confidat? Existimat vero omnino competere Principibus
talem aliquam potestatem, eamq̄ collocari in liberam suffragandi
in Comitibus publicis auctoritatem. Ut res tota fiat manifesta
ante omnia monendum est, vocabulo regie jurisdictionis signi-
ficari potestatem summam independentem, id quod ipse Auctor
fatetur §. 6. illis verbis: Regia Jurisdictio est majestatica
cui prima potestas administranda leip. et contra qua granta
est. Aliunde dependet tota, nomine quidem regia appelletur
et re ipsa eam jure Magistratus tantum convenire contendo.
Similiter §. 8. cum observasset a Laurmeistero propositam su-
premam Principum jurisdictionem simpliciter dependere: Colli-
git Laurmeisterum majoritatem Principum sustulisse, passimq̄
idem in omnibus scribis th. istis profiteretur; non solum vero
tantum ad regiam potestatem requiritur illa independentia,
verum non necessum est, ut illa potestas sit penes unum
alioquin enim in Aristocratibus, Democratibus, Oligarchiis, si-
milibusq̄ alijs rebusp. omnes illi, qui sunt participes summe
potestatis, Leges dicendi essent, aut regia potestate gau-
dere, quod est contra usum receptum, atq̄ adeo plane
absurdum. Hinc vero patet, etsi fortassis Principibus com-
petent aliquid independentis juri suffragiorum, non tamen

ius illud posse merè regium appellari, utpote cum non utique
im alicui, sed plurimis tale quid conveniat more in Aristocrati
recepto, eoque verè equidem, an quisq; præter auctoritatem
natiùm liberam independentem suffragandi potestatem iura
regia Principibus adscripsent. Certè hæc quidem A. sententiæ
videtur planè nec ferè admittenda. Non probavit porò auctor
illo solito argumento illam suffragandi potestatem Principi-
bus independentè competere, quod tamen indiget utiq; quò
maximè firmâ quòdam probatione; et verò cum certum
utiq; est suffragandi facultatem et iura competere Principi-
bus propterea, quod sint variarum ditionum territoriorumq;
Domini, talia autem dominia possidere illos non simplici-
ter iure proprio sed beneficiario, quod nimirum sint à Ce-
sare auctoritate Imperij constituti, docet Principes Comites
vel Episcopi et Abbates. Et quidem tametsi ius illud suffra-
gandi amicum proximè sit ipsi ditionibus, atq; adeo iure
illo gaudeant Principes tanquam capita ditionum, tametsi
immediatè atq; independentè ius illud sit pene ditiones
Principum, tamen dissimilis ratio, quippe qui, quod sint capi-
ta ditionum, non independentè habeant, sed Cæsarem atq;
Imperij beneficio. Longè rectius itaq; summa gradam

regia potestas Principum quaerenda fuerit in illis iuribus
 regalibus, quae domi quisq[ue] sua circa bellum et pacem fe-
 rendas leges, foedera tributorum indictionem, ac demum
 constitutione magistratum. Hac enim, qui unus tenet et
 independenter, is demum regia potestate fruatur, at vero
 isthaec omnia plerumq[ue] Principes ne quidem dependenter habent,
 utpote Principes omnes aut certe plerumq[ue] obnoxii sunt
 iurisdictioni superiori, nec plenam horum quidem omnium
 potestatem principalem esse apud Principes beneficiario tan-
 tum iure; hoc vero proinde est, ac si dicas, dependenter,
 si dependenter, utiq[ue] non voce regio iure Principes nostri
 fruuntur. Quoniam tamen saltem plerumq[ue] summa potestatis
 in Rep. munia fas est Principibus exercere, illudq[ue] benefici-
 orum vinculum, quo Caesari sunt adstricti, perquam est reapse
 quidem exiguum, quippe cum hereditario iure, atq[ue] adeo si
 paucos excipias, prope modum plene ditionibus suis praesint,
 iactenus verum est omnes Principes in ditionibus suis
 prope modum regia potestate uti, atq[ue] adeo Germanicos Prin-
 cipatus, etsi non omnino ex parte tamen, atq[ue] adeo imper-
 ecta quaedam regna esse.

§. 6. Vel formalis cē: Vix illa formalis obscurat
negotium, nec solet in eā quidem significatione temere ac-
cipi ab alijs Scholasticæ Philosophiæ addictis, quos tamen
vult videri Auctor noster festari. Clarius est et verius,
omnem potestatem regenda Reip. dependentem esse vel
independentem.

§. 7. Quod Kimchiū vir cē: Non Venichij tantum
sed multorum et aliorum Doctorum Italicorum, imprimis
dudum hæc vox fuit: non admittenda tamen, nisi eo sensu
quod Cæsari seu Capiti Reip. competat summa potestas
regenda Reip. verè regia, Principibus autem in suis terri-
torijs ead. quodammodo competat dependenter, tamen et quasi
vicario iure, revera autem respererunt illi, qui initio ita
locuti sunt antiquam Rom: Cæsarium potestatem, creden-
tes eodem iure et nostris Regibus convenire. Quæ in re
tantum, quantum sint falsi, alia ostendimus.

§. 8. Laurmesteri sententiâ verisima est, nec tamen
Principibus nostris competat nulla aliâ potestas, quam illa
quæ competijt olim Magistratibus in Imperio Rom: Veteri:
olim enim omnes Magistratus ad nuntium Cæsarium mitti
potuerunt, hodie verò Principibus nostris competit potestas

hereditaria, prae mutari non potest, nisi iniqui aliqua
causa culpa. Non erit etiam Praeceptoris Principes ali
qua potestate, quam nec Caesari quidem illis potest pro ar
bitrio adimere, nec enim quod proficitur Principibus com
petere potestatem dependentes quidem, quam illis iurium eripit,
ut eo ipso assonit, licet Caesari pro arbitrio eripere,
ut pote cum non esse quod dependet a Caesare, a merito ipsius
arbitrio et iurium dependeat.

74
§. 10. Reddendi iuris. Reddendi iuris potestatem pro
ut esse Caesaris, proxime quidem et per se nequaquam
ferendum est, uti latius disputabitur ad caput 6.

§. 13. Summa Caesaris reddendi. Eadem hac de re
viserendum fuit ad c. 16. §. 14. Bene quidem Auctor dispu
at, illa quae soli Caesari competunt, non pertinere ad iura
Principum, minus bene vero hinc colligit, illa quae ex parte
Principum seu Principibus Imperij cum Caesare communia
sunt, cuiusmodi est ius constituendi aliquid de summis
eius negotiis in Comitibus, Principibus competere indepen
dentem et regiam.

§. Sed quis independenter etc. Falsum id esse, iam
supra evicimus illo argumento, quod Principibus non

competat suffragij ius, nisi in quantum sunt Principes aut
sunt dependentes, atq; adeo neutiquam iure vere regio.

§. 18. Uoborum numero. Nihil magis alienum à regia
potestate summa, quam posse aliorum sententijs superare et
quasi tolli: eog; vel hinc apparet, ea, quæ ab huiusmodi
sunt, de regia Principum potestate, à vero plurimum
disfidere.

§. 20. In suis ditionibus. Quæ statuta sunt in comi-
tibus, illa utique in singulis territorijs non libera amplius
potestate exercentur, sed vi legis coactiva. Alioquin enim
dicendum esset pari ratione, in omni Democrazia, Aristocrazia
Oligarchia, singulos quæ ab universis statuta sunt in-
dependenti et libera potestate gubernare, quo nihil est
absurdius dictum.

§. 21. Si quæ civitates. Fieri potest, et docet exper-
ientia taler aliquas urbes, modo fuerint potentes, non
minus regie res suas domi gubernare, quam illos, qui ius
habent suffragij in comitijs Imperij. Et vero non magis
quidam illarum tenentur constitutionibus comitionum
quam ipsi illi, qui Comitijs interfuerint.

AD CAPUT IV.

de
ELECTORIBUS.

75

§. 1. et 2. Circa institutionem Electorum Imperij occurrunt duae nobiles Quaestiones, altera: cuius auctoritate quoniam institutum Electorale Collegium, atque adeo auctoritas eligendi Caesarem ad Principes Septemviri delata? Altera; quo tempore illa potestas eligendi ad 7. illos Principes devenit. Quae prima quidem Quaestio eo magis hodie est momenti, quod iam Innocentius X. Papa nuperrime non dubitavit Leges sacris publicae Conabruis inire, hoc quoque nomine impugnare, nisi non fuerit fas & Electorum addere sine Pontificis auctoritate. Verba Papae sunt: numerus VII. Electorum Imperij sine auctoritate Apostolica praefinitus sine nostro et sedis sacrosanctae beneplacito augetur et Octavus Electoratus in favorem Caroli Ludovici Comitis Palatini Rhemi haeretici instituitur. Posterior Quaestio minoris quidem non ponderis, dignum tamen omnino scitum est, quemadmodum electio Imperatorum per se habuerit, quo iure ad solos VII. Principes tanta potestas pervenerit, certe ad intelligenda antiqua monumenta est hoc plurimum. Quod primam vero altinet Quaestionem, in reperire est nullum antiquum monumentum, quod quidem

antiquius sit seculo 13. quo Pontificis auctoritate institutos
esse Septemvros Electores, proditum sit. Omnium primo legere
est in cap. venerabilem X. de Elect. et Electorum potestate
ab Innocentio III. pronunciatum jus eligendi Caesarem ad
Germanos pervenisse auctoritate Romanae sedis, in illo
tamen capitulo distictis quidem verbis, imò ne obscuris
quidem de Electoribus VII. sermo est. Et si juris Canonici
Doctores, imò et ipse Simon Schardius libro de institutione
Electorum eo sensu capitulum illud fuerint interpretatus.
Et verò simpliciter Innocentius et Germanus in persona
Caroli M. Caesarem dignitatem delatam affirmat, agit quod
de electione Ottonis IV. quem à Septemvris electum non
esse, sed ab alijs Principibus, Baronibus, alijsq. renum anti-
quarum peritiores ultro fatentur. Post Innocentium quoniam
Bulla illa inter Decretales à Gregorio IX. Papa recepta est
ubi invaluerunt Decretales illae novae, simulq. eodem tempore
Septemvrorum auctoritas invaluisse, parum sane capitum
à Pontificia auctoritate esse Electoriam potestatem, hac oc-
casione enim tantum non pleriq. in illam sententiam abrepi-
sunt: et quidem iurg. adeo, ut jam tum illo 13. seculo iphi
met Electores non dubitarent potestatem eligendi Ca-
saris

fane ex praescripto quasi illo Innocentij III. Pontificia
medi acceptam referre. Simul vero persuasum quod fuit
fuit Ottone III. imperante a Gregorio V. Papa septenni-
talem Electoratam originem suam accepisse. Neq. vero etiam
historiconum Germania seculi temporis quisquam hoc vel
in dubium vocavit, donec primus Joham. Aventinus do-
cere ausus fuit, omne illud septenniale Institutum seculo
demum 13. capisse, et quidem jam finito longo illo interregno
primusq. adeo Ludolphum a Septennis esse electionem, quod
fortassis ita esset Institutum in concilio Lugdunensi
II. post Aventinum vero non dubitavit quod Onuphrius
Lanvinus lib. de Con. Imp. omnem originalem Septenni-
ralis Electoratus in 13. seculum referre, et quidem auctoritate
Gregorij IX. Pontificis. Imo vero ipse Cardinalis Baronius
non dubitavit receptissimam illam de Gregorio V. Papa senten-
tiam prolixo refellere, origine septennialis Electoratus
relata itidem inferi XIII. auctoremq. Innocentium IV. Papam.
Ex eo tempore nonnulli tamen nihilominus veterem illam
sententiam tutari aggressi sunt, inter quos sane fuit Bellar-
minus lib. 3. de transit. Imp. Rom. quoniam auctor noster tan-
quam primum defensorem eius opinionis adducit, ille tamen

retractavit. hanc suam opinionem in recognitione libro
suorum Baronij sententia accedens: at vero singulari
libello adstruere illam conatus est Simon Scharidus contra
Onuphium et cum primis libro de Septemvitali Christopho
ro Gewoldo, ut alios nunc faciam, qui obiter disputando
idem adstruxerunt. Etsi vero in corpus Canonicum
receptum, et jam per IV. amplius secula a perquam multo
creditum Rom: Pontificia sedi debent Septemvitalis electo
nis institutionem, omni tamen illa sententia caret certo
fundamento. Primum enim utiq; a Gregorio quidem V.
Papa institutum illud non est profectum, utpote cum
ralis electionis ante Sec: 13. nulla omnino vel levissima
reperiatur memoria: quod nunc quidem sufficit probare ipse
usmet Cardinalis Baronij et Onuphij Ranvini. quorum
et curia Rom: addictissimus, et antiquitatem eiusmodi per
fissimus fuit, testimonio. Fatetur porro ipse Onuphij
atq; Arentinus non nisi per conjecturam sese hoc institutum
in Auctorem Gregorium Papam referre, nullam vero Bullam
papalem, nullum item monumentum illius aevi sibi visum
pro Pontifici illi institutum hoc fuisse adscriptum. Accedit
dit. quod liquido constat, uti post apparebit, iam ante Gregorium

Septemvros Principes fuisse institutos, atq; ab ijs cum alios
tum Hermannum Landgravium, tum Wilhelmum Hollan-
dum in Caesares electos fuisse. Similiter et Baronio
ultro fatetur, ibid. sibi non Bullam Pontificis, o monu-
mentum aliquod primum lectum, pro Innocentio IV. Pa-
pa institutum hoc adscriptum fuerit. Existimat Baronius
proppideni ab Innocentio IV. Papa in concilio Lugdunensi ita
esse institutum, nihil tamen habet, id quo potuerit probare,
praeterquam non nulla ex Chronico Matthaei Parisiensis, Scripto-
ris Anglici desumpta. At vero etsi Matthaeus ille Paris isthac
aetate vixerit, tamen concilij illius fuerit peritisimus,
proinde ipsius testimonio tuto liceat fidere; attamen et in
Chronico illo notantur in Concilio Lugdunensi vel Pontifi-
cis auctoritate, vel etiam tum temporis ad singulares aliquos
Principes eligendi ius pervenisse. 2. In narratione ista
ex Chronico isto solet produci, multa habentur inepta,
et a moribus Germ: plane aliena, nec enim eligendi ius
imperii Septemvris Imperij adscribitur, sed Principibus qui-
dam, quos praeter alios eligendi iure unquam prevaluisse,
nullo vel levisimo testimonio ostendi potest. V. vel leviter
attendentibus illa Chronici apparet, non esse illa Matthaei,

sed ab aliena manu irreptisse, ut pote cum neg cum ipsi
quæ antecedunt, neg sequitur connexa sunt; sed et is
qui curavit editionem nuperam Parisiensem, inter variantes
lectiones annotat, totum illud, quod in Landis historia
de Electoribus habetur in manuscriptis codicibus non in
margini adscriptam, adeoque ad Landis historiam non
pertinere. Idem porro colligere est, quæ ad annum 1554
p. 633 edit: Parisiensis de Electoribus dissonat a prio-
ribus illis longe diversissima. VI. Fafetur ipse Baronius la-
tere se se, quis tandem cum in Chronico habeatur inter
laicos Principes eligendi ius esse penes Austria, Bavaria
et Brabantia Duces, inter Episcopos vero penes Salisburgen-
sem, quisnam tandem in Trevirosem, Palatinum, Branden-
burgensem et Bohemum ius illud retulerit, suspicatus tantum
Principes Germ: ita postulare, atq ab Innocentio IV. vel Alexan-
dro confirmatum esse, ex quibus utiq apparet, Baronij
quod illam sententiam non nisi inanibus conjecturis nitri
ac proinde merito non posse illam admitti. Cum itaq ipsi
Pontificia cause Latroni non possint aliquem producere Lan-
tificem, cui certis quidem testimonijs queat, quæ attribui
Septemvironum institutio palam est nullo iure Pontificis Romæ

illud institutum posse sedi Pontificiae attribuere. Nec vero
 isertio illa Innocentij III. quicquam valet, ut pote cum in
 propria causa Pontificis ostentationibus non sit utiq; fiden-
 tium. Imò vero Innocentius ille de Septemvirali Collegio
 non fuit locutus, sed de eo tantum jure Germ: legi,
 quo competit illi Imperium in urbem Romam, adeoq;
 dignitas Imperatoria, quod ille in Persona Caroli M.
 credidit Germania collocatum, perperam tamen cum in
 Ottone demum M. jùs illud Germ: accepit. Similiter non
 est, quod opponantur nobis verba quorundam Principum;
 pro errore enim factum est, et quidem culpa Rom: Pon-
 tificum, ut ipsis perfractum fuerit acceptum referri debere
 Rom: Pontificibus, quod tamen neutiquam ab illis profectum erat.
 Cæterum pervidetur verisimile, potestatem illam electoriam,
 quæ antehac omnibus Principibus fuerat communis, re-
 strictam fuisse ad VII. illos singularem quodam consilio
 ipsorum et Imperij Principum. Nec vero per vim potuisset
 removere quis eripere ipsis hanc communem omnium potestatem,
 nec legitur tamen illos cum Septemviris unquam postea
 ostendisse, ac proinde videntur utiq; non potuisse non insti-
 tutum illud novum singularem quodam ipsorummet Principum

consensu cepisse. Idem confirmatur haud leuiter Alberti
Hadensis verbis, qui illa ipsa vixit aetate. Diserte
enim de Septempvris verba faciens, scribit: ex praeser-
tatione et consensu Principum eliguntur hic etc: Quam-
vis enim verba illa videantur non nihil obscuriora
et diverso sensu posse accipi, ipse tamen Baroni-
us ita interpretatur qd. Principum Imperii consilio et sta-
tuto septem illi Principes eligendi facultatem acceperint.
Accessisse deinde et Pontificum Rom: aliquam approbati-
onem, non equidem negaverim, respiciens mores illorum
temporum. Et vero Engelhusius in Chronico quodam M.S.
quod penes me est, ita loquitur de Innocentio IV. ipse
contra Fridericum Imperatorem adornavit, eligi Hein-
ricum VII. (qua tamen in re fuit falsus) et eo mortuo,
Wilhelmum, et ut sic fieret, Alemannis confirmavit in
perpetuum eligendi auctoritatem Imperatorem in concilio
Lugdunensi: Nec tamen est, quod Engelhusij illo festina-
tio multum moveantur, utpote cum viderent demum se-
culo 15. nec festem afferat, qui seculo 13. rem istam

commemorant. Altera exestio facilius iam etiam ex iis
quae allata in medium sunt, potest desimiri iam tum
scilicet constat ab Ottone III. et Gregorio V. Papa septem
viralem electionem institutum non esse. Clarissimum
etiam fecit Omiphrius c. 6. neminem omnino Impera-
torum Regumque Germania nec Fridenci quidem II. ex-
cepto a solis Septemviris renunciatos atque electos esse.
Urg sane adeo ab illo liquidum id additum est, ut ipse
etiam Cardinalis Bellarminus tandem confiteri,
nec vero vel ipse Christophorus Gewoldus producere
quonquam potuit testem fide dignum, quia a solis Septem-
viris quonquam illorum Germania Regem electum esse
asferent. Omnes certi quos producit, vivere post tem-
pora Fridenci II. Si excipias duos manuscriptorum li-
brorum auctores, quos tamen nemo prudens admiserit, ut
potest, quia nemini quonquam alio sint memorati, aut hacten-
us eorum libri lucem viderint. Ceterum Saeculo 13.
postquam Fridencius II. anathemate a Romano Pontifice
Innocentio IV. esset percussus, ipso illo Caesare adhuc

vivo captum est. 2. Anti-Cæsares à Solis Septemviri
renunciatos esse. Diserte in Chronicis Ultrajectensibus
ita scribit Johan. de Beke iisdem temporibus Fride-
ricus Imperator ab Hamovico Papa dudum excommu-
nicatus per Innocentium IV. ad Imperialem dignita-
tem restitutus est Landgravius Thuringia, per Offi-
ciales Imperij Rom: rex electus, sed idem Landgravius
paucos annos supervixit, et Rom: Regnum denovo va-
care coepit. Quapropter idem Apostolicus de generali
concilio fratrum suorum Dn. Petrum Capuzium ad ve-
lun aureum S. Georgij Diaconum Cardinalem dele-
gavit in Germaniam, monens ut Officiales iterato cele-
brarent electionem regiam. Electores itaq. convenientes
ad pagum Borinria Coloniensis Diocesis, elegerunt in
Regem Wilhelmum Domicellum Hollandia Protestantem ipsum
potentiorum esse Principem in Regno Germanico: Haec omni-
no Johan. Beke; idem paulo post late describit, quemad-
modum à Septemviris Wilhelmus ille Agri-grani coronatus
restat. itidem epistola Innocentij Papae, qua asseritur,
Wilhelmum istum communi voto Principum, qui in

electione Caesaris ius habere noscuntur (verba sunt ipsius,
met Lapa) in Romanum legem coeternis Principibus ap-
plaudentibus esse electum. Indubie itaque Friderico II. ad
huc imperante ius eligendi ad solos Septem viros devenit,
quod antehac fuerat commune omnium Principum. Et sane
per est verisimile, communi decreto Principum ad paucos
ius eligendi traductum, ut in posterum evitarentur dissi-
dia circa electionem, quae aliquandiu post obitum Se-
strenici III. vehementer universum Imperium conturbave-
rant. Quod institutum indubie iuravit nova ratio eligendi
tum Romanorum Pontificum, tum passim omnium Episco-
porum, quae plane istae tempestate demum coepit, delata
minimam facultate ista eligendi Pontifices Romanos ad
solos Cardinales, Episcopos vero ad solos Cathedralium
Ecclesiarum Canonicos, quae hactenus fuerat communis
soli populo apud singulas Ecclesias. Ad solos autem hosce
VII. reliqui exclusis devenisse hanc potestatem eligendi,
per itidem est verisimile, propterea quod soli illi VII. Principes
in omni reliquorum Principum numero publicis Imperii offi-
ciis hereditari quasi successione eminent. Certi officio-
rum illorum habitam esse rationem, et iam tum VII. Principibus

quasi in hereditate fuisse data, manifestum est, cum ex
sp. iuris Saxonici, cuius Auctor illo ipso vixit tempo-
rum ex Alberti Stadenhis Chronico, utpote cum uterq; hic
Scriptor disertè testetur, ideo Principes facultate eli-
gendi pollere, quod tres illi Cancellarij sint Imperij,
Palatinus Dapifer, Saxo Marischallus, Marchio Bran-
denburgicus Camerarius, Rex vero Bohemiae Lincornia
Arandonam tamen officia illa caperint, penes hosce
esse Principes incertum est, nec enim firmis testimonijs
ex antiquitate petitis, certi quicquam licet adstruere. Obser-
van tamen meretur, Conradum Abbatem Ursbùrgensem
tempore qui vixit Fridenici II. disertis verbis memorare
Philippo curiam Imperialem et officiales Imperij adha-
sisse, ut proinde iam tum officia illa non amplius am-
putatoria, sed stata fuerint, ac solis VII. illis Principibus
commissa. Vulgaris porro quidem sententia est, Henricum
II. Imperatorem instituisse, ut in feudum, si non omnia,
saltem qui officia laica ab illis Principibus recipentibus.
Verum enim vero, nullo argumento id quidem ostendi
potest. Verisimilius id, quæ alij affirmant ab isto Hen-
rico II. institutum esse, ut Bohemus, Palatinus, Saxo et

Brandenburgicū nobilia ista et sublimia officia isthac
 aulica Episcopatu Bambergensi a se instituto prastarent,
 eorum muneron erga non nulla in feudum ab Episcopo
 illo reciperent. Et vero de secularibus illis quatuor
 Principibus diserte scribit Margvardus Frehenus part. 1.
 Orig. Palat. c. 15. cui, ut rem Germanicam summe
 merito hac in re futo potest credi. De 4. enim Prin-
 cipibus illis officialibus Imperij cum dixisset officijs
 et ministerijs illius Episcopatus esse prefectos addit:
 et in hunc diem usq. ac in feudum inde recognoscere
 solent: ita tamen ut vicarios et substitutos suos habeant,
 propter quos munis illis suis, quande res exigit, honore ergo
 defungi possint. Palatinus nimirum in feudum Dapi-
 ferie Dapiferum de Bommersfelden. Bohemus in Lin-
 cernatu suo illum de Hufst. Saxo Mareschallum de
 Ebenat. Brandenburgicū illum de Rotenhan.

Et si vero de hodierno illo instituto dubitare non
 liceat, non tamen est certum, vel hoc proflixisse
 ex Henrici II. Imp. constitutione: tantum abest, a certi-
 tudine ab eodem Imperatore institutionem esse, ut ydem
 sex Principes sublimibus Imperij officijs fungarentur.

Certe quae à Bambergensi Episcopo Electores Seculares
in feudum accipiunt, ad solius Episcopatus illius, non
autem Imperij iura pertinent, ut post alios rectè quò
observavit Lymnaüs in Comm: ad capit: Cæs: p. 123.
Ubi observat ut hoc nomine Electorem Saxoniam possidem
et in feudum accipere à Bambergensi oppida duo Witte
bergam et Müllbergam, cum arce Thülnos et pagos 4.
Zinslande, Zinsdorff, Wilsingen et Disullegast, usq
adeò sanè hac vera sùnt, ut fametis Frehenüs prænu
admodum sit in illam vulgi sententiam de Institutis
ab Henrico II. septem Imperij Officialibus, nihil tamen
in testimonium adferre potuerit, contentus dixisse hoc
ita asseruari. Cæterum ab aliquo Sveria stirpis Ca
sare, si non primo institutum, saltem confirmatum
fuisse munus illud officiale seculanum Electorum, vi
detur verisimiliter posse colligi ex eo, quod vicaria illa
munera dilata jam olim sint, solis ex Sveria Nobilitate
ortis familijs. Ita sanè lex Bohemus vicarium pincernam
Imperij habet pincernam de Limburg, Galating Truxer,
sunt de Walburg. Saxo marschallum de Pappenstein

Brandenburgicus Comitem de Hofen zöllern. Quicquid vero
de origine officiorum Imperij hereditariorum ante Frid-
rici II. tempora officialibus hereditarijs solis eligendi Ca-
pitem, ius non fuisse concessum, ex ijs, quae attulimus,
manifestum est.

82

§ 4. Tres illi Archiepiscopi videntur quam maxime
tracti ius eligendi, cum quod reliquis episcopis iam du-
m dignitatis nomine eminent, tum vero quam
maxime quod functi sunt muneribus Cancellariatus.
Quandam vero officia illa facta fuerint perpetua,
et tribus hisce Archiepiscopis commissa, preclare dispu-
tant Bernhardus à Matenroch, elegantissimo libro
de Archi-Cancellarijs Imperij. Certè Sect: 13. iam hisce
titulis tres hi Archiepiscopi audiverunt, nisi quid
Trevirensis forte per Auzanam Bullam consecutus primum
sit, ut Cancellarius audiat per Regnum Arelatense,
cum ante non nisi Cancellarius Imperij per Galliam
nuncuparetur. Fridencus certè I. Imp. Archiepiscopo
Vienenfi Cancellarium Regni Arelatensis olim contu-
lerat. Palatinus Rheni etc: Historica monumenta sine

discrimine omnia, quae quidem à seculo 13. fuerunt ex
rata, ita loquuntur M. Comiti Palatino Rheno com
petat et ius papificatus, et ius simul eligendi fuer
etiam ab eo usque tempore in Aurea Bulla aliquoties
Comitatus Palatino utrumque illud ius adscribitur.
Nihilominus tamen mota per Christ: Gewoldum
à Maximiliano Bavariae Duce, Palatinis lite, quae
nimirum illa dignitas Electoralis familiae Comitum
Palatinorum, quae eadem quoque est Bavariae Ducum
non ratione Comitatus Palatini, sed Bavariae Duc
tus competat, hinc inde primum controversia ista
est agitata scriptis inter Gewoldum et Freherum;
inde inter N. Bürgundum Gewoldi defensorem,
et alios Palatinae partis patronos, ut et inter ipso
Ducem Bavariae Jo: et Fridericum Palatinae eiusque fili
um Carolum Ludovicum. Ac Caesar quidem Ferdinandus
II. Fridericum Palatino devicto, ut omnibus feris exulati
Electoralen dignitatem Maximiliano Bavaro tanquam
iure Bavariae Ducatus contulit: cum tamen nec Domus Pala
tina, nec reliqui Principes sententia illa acquiescerent

factum tandem est, ut Osnaburgi pax Imperii fuerit con-
 stituta in hanc etiam legem; ut Carolo Ludovico Friede-
 richi filio totiq; adeo familiae Palatinae, Stirpis Ludolphi-
 nae ius novum quasi concederentur, Electorale, relicto
 iure eligendi etiam Bavariae Domui Stirpis Wilhel-
 mianae. De omni hoc negotio quid constitutum sit, liqui-
 dum apparet ex Instrum: Sacris artic: 4. §. et quidem quod
 ad Domum Palat: ff: quod si vero contigerit etc.

§. 6. Bohemum ab indigenis regni per suffragia con-
 stituendum diserte quidem cautum est in Aeterna Bulla a Carolo
 V. qui ipsemet erat Rex Bohemiae. At vero non tantum lo-
 cum habere debere suffragia, sed ius quoque hereditarium suc-
 cedendi obtinere, nec liberum electioni indigenarum esse
 locum, nisi demum emortua familia, iam olim idem Carolus
 singulari Bulla regno Bohemiae data, definierat frustra
 urgentibus Bohemis et sequentibus etiam temporibus libe-
 ram semper eligendi facultatem si arrogantibus. Cum
 primis de hoc argumento meretur legi Goldasti praecela-
 rum opus de regno Bohemiae, idq; vel ideo, quod haec indi-
 genarum Bohemorum praesensio accendit flammam istam,
 qua postea non Bohemia tantum, verum universa Germania penè conflavit.

S. II. Jūr illud præcipuum, quò solent gaudere multis
 in locis primogeniti, est ubiq̃ merè positivum, atq̃ adeo de-
 pendens à varijs constitutionibus hominum. Nec enim ipsa
 natura rerum præcipuum aliquid pro primogenitis dedit,
 ut nec jūr gentium. Posteriùs hinc certè apparet, quoniam
 ubiq̃ gentium primogenitis nihil præcipui jūris datur: nec
 obtinet inter gentes Germanicas multis in locis, ut illi, qui
 ultimo natus sit, aliquid jūr præ primogenito. Ideo, quia
 primogenito electorali debeat, non ex aliqua natura lege,
 ut nec ex aliquo jure gentium, aut aliorum populorum,
 sed tantum ex LL. et consuetudinibus Germanicis peten-
 dum est. Jam verò non videtur consuetudinibus quidem
 Germanicis satis consentaneum, ut primogenitus ipso momento
 natiuitatis consecratur jūr aliquid præcipuum plenè quidem
 alioquin enim per delicta paterna non posset utiq̃ filius
 suo, quod obtinet beneficio primogenitura privari. Ex
 adverso autem utiq̃ Johannis Fridenci, Saxonis culpa omnes
 filij, etiam antegeniti fuerint privati electorali dignitate.
 Contigit idem primogenito, ut et alijs Fridenci I. Palatini,
 nec tamen de injurijs libens facta apud Cæsarem aliq̃

Principes Electores conquesti sunt. Itaque non quidem negari
potest, ipso natiuitatis momento acquiri aliquid iuris pro
cipui primogenito. Videtur autem omnino asserendum ali-
qua quidem parte illud acquiri, non plene tamen, sed tunc
quidem cum morte Patris, atque ita et paterna culpa postea
illud iure liberis adimi, reuera itaque primo Natiuitatis mo-
mento non aliud acquiritur primogenito ius, quam ut succedat
dat in qualitate defuncti Patris. Unde patet, si ipse ante
Patrem discesserit, nepoti superstiti ius illud paternum non
posse competere, nisi per solam representationem, ut nec
iura Laruntum decedentium in posterum propagari dicatur,
quam per transmissionem, atque adeo perperam ab Auctore
nostro perstringi illos, qui secus sentiunt. Non negaverim
alibi maius et pleniùs ius primogenitis competere ab ipso
natiuitatis momento. Verum nobis hic sermo est non
de illo iure, quod alibi forsan primogenitis competit, sed
de solo illo, quod competit primogenitis Electorum Germani-
cia. Obiter obseruari meretur cum apud omnes Germani-
populos, et in uniuersa Germaniâ p̄sa hactenus obtinuisse
ut avis nepotes haud succederent in hereditate, si patris
essent superstitis. Otonis tamen M. aetate controversia et

nata, rem duello more seculi istius fuisse commissam in
centibus illis, qui partes nepotum pugnaverant, atq; adeo
ex eo tempore multis in Germania locis, inq; multis heredita
tibus nepotes avis defunctis succedere cepisse, exclusis pa
trinis, quam rem lib: 2. legere opera pretium est.

§. 15. Quae disputantur ab Auctore nostro a §. 15. ad 20.
de successione descendentium, a secundo aut tertio genitis
primi acquiruntis, ut et §. 21. de successione agnatorum
per A. quidem B. deserte definita non sunt, eaq; non semel
motu hinc controversia. Et vero cum primis ea de re disputa
tum est ante hos 40. annos inter Altenburgicam et Vinarien
sis domus Principes praeclearis Ictis in partes euntibus. Atq;
Auctor quidem noster complectitur sententiam, quam Vir cla
rissimus Arnoldus Engelbrechtus singulari commentariolo
pro causa Altenburgica defendit. Eandem quoq; propugna
vit post alios Marquardus Freherus singulari Commentario
posthumo ad cap: 7. A. B. in aliam tamen plane sententiam
conceserunt, nempe non simpliciter id quod Auctor vult, ob
servandum, sed in successione habendam rationem et aequi
tatis sanguinis proximioris, itidem praecleari viri, rerumq;

Germanicum longè peritissimi. Et verò non dubitaverunt
illam asserere ex ipsis Sacr: Cæs: iudicij asserionibus dicitur
Matthæus Wackerus, et Johann Ludolphus Sayon müller
Andreas H: Krügerius, Joh: Hartibius et Georgius Obrecht
tius, cū primis verò longè doctissimo opere, cui titulus
Senior seu de Majoratū Engelbroscht: libello potissimum
opposito, alio iten discursu perdocto de iure representati
onis in primogenitura Imperij Germanici ipse Goldastius
Est autem hac controversia ne hodie quidem auctoritate
publica decisa, sed hæret sub iudice: ideoq; satius for
tasse est, in neutram partem quicquam temerè decernere, do
nec tandem decisio Casarea subsequatur. Certè fundamen
tum, quo nititur Auctor nostri tota disputatio, hoc per se
est unum, quod singuli filij Electorales statim ipso nati
vitate Exordio consequantur iur succedendi per ordinem
plenum, pro se et omni posteritate sua. Ostendimus vero
iam tum fundamentum hoc minus esse firmum, certè legi
nulla Imperij nostri definitum aut constitutum.

§. 23. Kimchius: Negat Kimchius Electorali alicui
familia, que quidem proximè et actu ipso ista dignitas

frueretur, haud ministraverit, atq; adeo nullum Archivum
 forte excussit, nihil causa, quare illis velimus credere potius,
 quam Trehero, rerum Electoralium Palatinarum sagacissimo
 indagatori, praesertim cum ei testatur Lymnaeus lectas sibi
 fabulas de hoc negotio a Bambergensi latas Electori Bran-
 denburgensi, idemq; una cum alijs testetur a consilijs Saxo-
 nicis intima admissionis idem sibi acceptum de mareschal-
 latu Bambergensi ad Saxonicum Electoratum pertinente.

S. 24. Secus quidem. In Aurea Bulla, quae habetur
 constitutio de futuro Electorali universalis est, et Bohemum
 non excipit, eaq; nihil videtur esse causa, quare non et
 Regno Bohemia idem observetur, quod de reliquis Electori-
 bus institutum est. Nec vero est quid, moneamur illo, cuius
 auctor meminit, utpote cum Bohemo illi in universo Germania
 Imperio nullus fuerit agnatus, et in Bohemia non semel
 deficientibus agnatis, futelam regni ipsi proceres exer-
 cuerint.

S. 25. Quae tribus hisce proximis DDD. disputantibus
 de futela testamentaria et legitima Electorali videntur qui-
 dem opposita illi sententia, quam ante hosce 46. propter
 propter amos ipsa domus Electoralis Palatina et Palatinus

Bipontinus, quem Neuburgico Elector Fridericus IV. testa-
mento praefulerunt. Et famet si non esset proximus
agnatus, constituerat tutorem, acriter defenderunt. Verum
tamen fortassis haud omni ex parte statum illius tunc per-
ventis controversia est assecutus. Etenim nec Palatina
domus electoralis, nec Palatinus Bipontinus, in dubium
tunc revocare, an non proximus agnatus vi A. B. sit
minoris Electoris tutor, an idem praeferi debeat testa-
mentaria constitutio, tutela constitutioni legitima. Utrum
enim videtur concessum, tantum illo manente in Contro-
versia, utrum is, qui secundum LL. debet tutela fungi
sit semper et simpliciter admittendus, etiam tunc, si quod
certum periculum imminet. Leip. illi, cuius tutelam gerere
debet. Latet illud ipsum ex varijs scriptis illorum, qui
testamentariam tutelam illam defenderunt, quae inter
excellunt M. Freheri et Dionysij Gothofredi Scripta
doctissima. Gothofredi certi libri 3. de tutelis p. 18
verba disorta sunt: Etiam successionem in Electoratu
regulariter fieri testamento quis disponere de ea Elector
res saltem regulariter non posse. Maxime perspicue

hanc sententiam suam, atq; adeo statum controversia re
 rum idem exposuit libro cui fecit titulum: Mutatoris de
 tutela testamentarijs Electoralibus, qui a parte respondet
 ad narrationem Friderichij, qui omnem testamentariam
 tutelam in Electoribus damnaverat, Patronus partis Neobur
 gice. Non est nostri instituti disceptare, utrum iure an in
 iuria Palatinus Neoburgicus suspectus fuerit de statu
 Reip. turbando ubi tutelam occupasset. Si transferamus
 autem negotium illud a hypothesi ad thesin, haud difficul
 ter liquet, non semper et simpliciter proximo agnato tute
 lam iure meritoq; committi. Primo enim est quasi communis
 conditio omnium positivarum legum, ut quoniam non nisi
 respectu publicae utilitatis sunt lata, ea cessante ex ipsa
 Legislatoris mente vis LL. prog; evanescat. Quid ergo
 itaq; liquido appareat lege observata fore, ut per tutelam
 status Electoralis in discrimen advocetur ipsam illam Legem
 de tutela legitimam non amplius obligare manifestum est. Et
 vero repugnat essentia tutela, ut per illam res pupilli non
 defendantur, sed perdantur: atq; adeo non protectio is ex
 mente Legis merito est tutor, qui fuerit Kemp. non nulli, sed

perdere. Effi. Edo disertis verbis non fuerit de eâ re
in Aurea Bulla prævisum, ita tamen accipiendum esse le-
gis mentem, vel inde apparet, quæ præmissis c: 7. simpli-
citer primogenito ius succedendi tribuisset, cap. tamen eod-
ita loquitur: Primogenitus filius succedat in ijs, sibi
soli ius ad dominium competat, nisi forsan mente captus
fuerit, seu alteri famosi et notabilis defectus erit,
propter quem non debeat seu possit hominibus imponere,
hi sane similesq. casus etiam in tutela erunt admittendi,
et si lex A. B. verbis disertis eos non expresserit, usq.
adeo sane clarum est, ut non dubitaverit ipsemet Lud-
phus II. Imperator tutelam testamentariam Bipontini pro-
bare, Neoburgico legitimo tutore et petitionum remis-
sio idq. certo loco merito est notandum, imo vero usq. id adeo
est manifestum, ut Reschinus Cancellarius ipse Neobur-
gicus in responsione Apologetica pag: 12. itidem disertis
hisce verbis usus fuerit, posse interdum in legitimo tu-
tore occurrere tam graves et pregnantes suspensiones cau-
sas, quæ repulsam seu remotionem sperdeant, et alibi: Electo-
rem non posse fratrem ut suspectum excludere, nisi pro-

abis legitime suspicionibus. Igitur id quidem ponendum est,
 tutelam testamentariam auctoritate A. B. omnino exclusam
 esse regulariter, hoc est: Si omnia in proximo agnato, prout
 par est, sese habuerint, sin minus vero A. B. haud exigere,
 ut strictissime observatis legis verbis, ad solum proximum
 agnatum tutela deferatur, et quidem Auctor noster nihil ali-
 ud demonstrat, quam communiter ei regulariter per A. B.
 testamentariam tutelam esse rectam. Singulariter autem et
 omnibus in casibus rectam esse, neququam demonstravit. Ob-
 servandum porro etiam illud haud immerito posse forte in
 dubium vocari, quod Auctor noster initio §. 25. dixerit, quasi
 se: per illam legem Carolinam de legitima tutela multum
 commodi allatum sit Reip. atq; adeo legitima illa tutela
 testamentaria sit preferenda. Certè testator facilius videtur
 cavere posse testamento, ne quid res sua capiant detrimenti
 à tutore, quem ipse eligit, quam fieri possit à lege, siue
 universim, aut alteri alicui, aut certè proximo agnato
 cui tutela deferatur. Nec enim inter agnatos semper bene
 convenit, imò vero, inter illos multum saepe est dissensio,
 nis domestica, ut proinde ab illis saepe maximum immineat
 periculum, ceu usus rerum quotidianus docet. Nec vero

est abiciuus momenti, quod tutor noster disserit §. 27.
quæ testamentaria tutela admisa, possit fieri, ut Elector
testamento Electorum vel vicarium Imperij nũtico vel
tutori conferat, atq; ex plebeij ac subdito hũmũm in
Imperio Magistratum efficiat, tale enim quid per Legem
facile possit prohiberi, in reliquũ tamen admisa liberi
potestate testamento tutorem constituendi.

AD CAPUT V.

§. 1. Voces sũm Germanice, tũm latina, quibus
potissime Magistratus Imperij nostri solent appellari, ab
antiquo et primario usũ plurimum hodie disident. Germa-
nicas enim voces si spectamus, Fürst, Erbmater, Herzog
Ducem militia aut exercitus. Graf autem iudicem notat
Similiter et latinarũ vocũ, Dux nimirũ, Principis
et Comitũ significatio, quæ quidem initio fuerit apud
Latinos, notũ est. Postea vero, et quidem cũ primis
seculo 4. Christiano Comites sigillatim dicti fuerũt
rij magistratus, magna quidem, non tamen summe aucto-
ritatis, quã in significatione vox illa passim occurrit in
ũniverso Codice Justiniano. Dux vero aũdiebat is, qui
rei militari unũ præerat, per aliquam magnam Pro-

incian, Principis vero nomen soli Imperatori fuit tribu-
 tum, et vero more illo quodam Romano, cum etiam apud
 Germanicas gentes non nihil institueretur Resp. ex similitu-
 dine quaedam illius Imperij, illi qui apud Germanos per
 pagos et ricas ius dicebant, Francones à nonnullis; ab
 alijs comites, qui vero per regionem aliquam late patentem
 nationi cum auctoritate belli se gerendi imperabant, Duces appel-
 lantur ab ijs, qui latinus loqui affectant, ceperunt. Fuit vero
 per univrsum Imperium Germanicum diu Comitum quidem, qui
 ius per ricas et pagos dixerunt, ex antiqua prosapia octo-
 rum numerus perquam maximus. At vero, quo tempore Carolus
 M. Franconum Imperator rexit non nisi duos magnos ducatus
 alter in Germania Bojanicus, et in Gallia alter Aquitanicus fue-
 rit, quos tamen ut Imperio inutiles e medio sustulit. Post tem-
 pora vero Caroli M. in hac nostra Germaniam superstiti etiam
 eius familia, enati sunt Ducatus Saxonia, Alemannia, Franco-
 nia, Lotharingia, Bojaria, ne quid nunc dicamus de Ducatibus
 Sclavonicis, alijsq; in Burgundia exortis sequentibus tempe-
 stibus, numerus ille magis magisque excrevit, donec ferè nomen
 Principis et Comitum quidem honorarius potius titulus esse
 cepit, quam magnam aliquam magistratum denotare. Ex adverso
 autem Comitum numerus decrevit, eorum nimirum, qui ferè tali

aliqua dignitate fruuntur, nec enim eas, qui honorario
isthoc titulo honorantur, nunc moramur. Factum autem
illud est, quoniam Comitatus ditiones paulatim absorptae
sunt, et contracta in unum a Principibus, quo major
ipsis potentia accesseret. Qui simile quoque accidit circa
Ducatus, quoniam iidem multi paulatim coaluerunt in unam
familiam. Quae ratione ingens profecto uniuersa de
facta est mutatio. Observandum est porro, etsi vocabu-
lum Principis ceu Fürst more Germanico sit commune
omnibus etiam Ducibus et Episcopis, sigillatim tamen nonnullis
competere, quibus nomen Ducis negatum est ex antiquo in-
stituto, ac proinde communem quidem esse illum titulum, alta
tamen dignitate inferiorem tituli Ducali. Contra plane ab
Imperio Romano veteri fuit observatum Caesarem aequo, utpotest
cum in tota tempestate solus Caesar titulo isthoc usurparetur.
Observandum quoque est, etsi in comitiis Imperij, alijsq; locis
conuentibusq; minor comitum sit, quam Principum dignitas,
tamen domi et inter suos non minori, multos eorum saltem
qui Caesarem agnoscunt superiorem eminere, imo non nullis
viris et potentia Ducibus ipsis nequaquam cedere, quoniam
imò Ducibus omnino pares sunt, qui Marchgraves et

andgravij appellantur, ut proinde non simpliciter possit cesti-
 ratio institui de potentia et auctoritate sola ex titulorum diver-
 sitate. Denique etiam hoc observandum, solos Austriacos ho-
 die Archiduces seu Erzherzoge audire, idq. demum insti-
 tutum ita esse contra majorem morem a Carolo IV. Impe-
 ratorem, posteaquam nim: iam tum familia ista preter Du-
 catum Austriae, Stiriam et Carinthiam, Ducatum item Ca-
 rinthianum longe vetustissimum, Landgraviatum item Alsa-
 tiae, late item patentem Comitatum Tirolensem, aliasq. regi-
 nes in suam potestatem redigisset.

S. 4. Marchionici sunt Comites limitanei aut Comi-
 tum praefecti: Omnes certe marchionatus universi in
 Germanici a limitum illis praefecturis acceperunt nomen,
 sic Marchionatus Brandenburgensis et Misnensis fuit consti-
 tutus ab Henrico I. adversus gentes Sclavicas. Marchionatus
 Saxonensis itidem fuit institutus contra Regnum Burgundiae,
 quod tunc temporis a regno Germaniae fuit diversum; Marchio-
 natus itidem Antwerpensis Scaldi fluvio adiacens, fuit oppo-
 situs Regno Francorum occidentali. Similiter Landgraviatus
 proprie nihil aliud sunt, quam insignis alicuius Provinciae, non
 videntur Ducatus, aut tali titulo insignes, prope modum tamen
 omni Magistratus. Eoq. inter eos eminent duo illi per Thuringiam

et Maslian instituti, antiquis Ducibus atate haud parum
inferiores.

S. 7. Austronenses et Cabiloni Principes sunt Regni
Burgundici, non magnae tamen potentiae. Caro vero inter
fuerunt Imperij Comitibus exemplo reliquorum Regni Burgun-
dici Procerum, cum quidem ad summam aspiraverint li-
bertatem, tum vero quod respererint ad Regnum Galliae
Carolus V. ut prorsus a Regno Galliae Philibertum utrius
Principatus heredem defleceret, ita eius posteros et Successores
Imperio Germanico inseruit, ut in posterum pars esset
Imperij Comitiorum. Verum enim vero eius Successores
affectantes iterum summam libertatem, maluerunt ab Imperio
comitibus abstinere, nec se Imperij quoque communi iugum
ferre coegerunt. Haec non est quod quis miretur, eos
iure illo suffragiorum in Imperio frui amplius noluisse
haud fuerit fortasse ab eo opere pretio, si consuleretur
quae de utroque Principatu disputarimus in opere de finibus
Imperij Germanici c: 25.

S. 8. In matricula Imperij qui appellantur Von der
Maß, Duces esse Masovia recte existimat Autor, et si aliter
in alia sint sententia. Ducatus ille autem quando ex-
stitit aut extinctus sit, quo iure aut iniuria possideretur

91
nient facta Regni Polonici, prolixi à nobis disputatum
est in Opere de finibus Imperij Germ: c: 18. 19. Est autem
Ducatus illius Metropolis Warsavia.

§. 9. De Principibus illis num sint Status Imperij,
nec ne, fidei Imperij acriter litigavit Elector Saxonia
cum agnatis, proq se iudicis sententiam obtinuit: atq
ideo hac de causa non amplius Imperij Comitibus illi
inter sunt.

§. 10. Quæ hoc loco Auctor monet de Ducibus Mantuae,
Austriae et regij item Ferrariae, planè sunt ab hoc loco aliè
a, utpote cum libellus hic propriè agat de regno Germa-
nico, cum hi Principes sint regni Italici, quod semper
distincta Comitibus à Regno Germ: habuit. Injuriam porro
videtur Auctor facere §. 12. Rom: Pontifici circa Ferraria Duca-
tum. Nec enim Ducatus ille proximè quidem feudum fuit Cas-
tion, sed Pontificium, ac proinde Clemens VIII. Papa, deficiente
legitima Jovole mascula merito potuit Ducatum illum tanquam
vacuum recipere.

§. 13. Quo tempore comitatus nomine adhuc audiebat Hol-
stia jam dudum Comes Holsatia in ordine reliquorum Comitum
Imperij suffragia tulerunt. Similiter cum à Friderico III.

Holsatia, Stormaria et Ditmarsia possessio transcribere
tur Christiano Regi Danie ex antiquissima Oldenburgia
prosapia orto, Ducatus titulo simul ipsi eiusque posteris inter
Principes semper locus datus est. Non tamen interfuerunt
Comites vel ipsi vel posteri, propterea quod nec ultimum
locum haberi, sed alijs potentia minoribus forte vellent ante
ferri. Hanc litem itaque de iusta sessione in Comitibus Chri-
stianus III. a Ferdinando Rom. Rege decidi petiit, quapropter
non demum anno 1570. primum Holsatia Duces ius Comiti-
um adepti sunt, sed iam hinc a primo Ducatus exordio
Lis tamen de iusto loco inter Principes, et hi varijs contum-
acibus et modis agitata fuerit, ne hodie quidem satis est sopita
Lauenburgici Principes qui appellantur, illi idem tanquam
Duces Saxonie sedem in Comitibus a temporibus Frederici
Barbarossae habuerunt; Postquam vero Sigismundo Impe-
rante dignitas Ducatus Saxonie ad Marchiones Misniae
translata est, nec Lauenburgici res suas adeo diligenter cura-
rent, aliquandiu a Comitibus abstinuerunt, ut proinde et illi
nunc nomen inter Principes seorsim inveniatur, demum anno 1570
non tamen tunc demum ius Comitionum illi acceperunt

S. 14. Comitum Hennebergenſium ampliffimū fuit
Patrimonium per Franconiam, quā ratione acceperunt à
Cæſare titulum, *Kurfürſten Grafen Von Henneberg*, ſi-
milis adepti ſunt inter Principes locum. Verū hæc
familia iam ſatis conceſſit, territorio illonem omni
occupato à Ducibus Saxoniæ miſnenſis proſapia.

S. 16. Cūr autem etc: Id quidem hodie eſt emenda-
tum quatuor iam ſuffragiorum iura ſerenſis: Brün-
ſwicenſis. et Lüneb: Ducibus ſibi in comitibus uſurpanti-
bus.

S. 17. Si antiquitatem nobiſſimæ proſapia et gene-
ris ſpectemus, uniuerſa Europa non habet, excepta regia
Gallia familia, qui cum Germania Principibus nobilitate
poſſint contendere, quanquam etiam inter illos alij alijs
hæc parte emineant. Commune omnibus eſt, quod ſaltem
ab 800. armis inter Comites, Hennebergica tamen familia
denota locum inuenit. Singulare autem eſt Brünſwicen-
ſium Ducum, quod præ alijs Ducalem dignitatem quam
diutiſſimè obtinuerint, nec enim hæc quidem in parte
nulla Principum familia Brünſwicenſi meretur anteferri

Inter Marchiones vero omnium antiquissimam pro sapian-
mento dixeris Marchionum Misicie, qui hodie Ducali Saxo-
nia dignitate potiuntur, utpote qui ea dignitate iam sunt
insigniti a temporibus Henrici Aucupis. Reliquae familiae
Principum omnes senius citius in Principum ordinem sunt
cooptatae. Quas inter Anhaltina, Lomeranica, Bavarica
seu Palatina, Megapolitana, Saxonica, Lauenburgica
Friderico Barbarossa suum illum honorem debent, alijsq[ue]
per demum Principum ordini insertis.

§. 18. De Wittixindo, eiusq[ue] dignitate inter Saxones
antiquorum recentiorq[ue] historiae parum conveniunt. Indi-
cie vero antiquioribus illis, plus fidei tribuendum, quam in
centioribus. Jam vero res Caroli M. cum Saxonibus gestas
descripserunt quidem nonnulli, qui vel ea ipsa aetate, vel
paulo post vixerunt, nemo tamen eorum, in Saxonia memo-
ravit Legem, aut vel unius Saxonici populi aliquam Mo-
narchiam. Wittixindi certe, quotquot meminerunt, Angli-
canorum duntaxat Ducem illum, in bello Saxonico interdu-
m fuisse memorant, Carolo M. Regi saepe rebellem, et tandem
illi post susceptum Baptismum reconciliatum. Ostendit

93
Welfūto, Wilticindus, Monachus Corbejenfis, lib: 1: Histor:
ta scriptit; Lemp. Saxonum antiquam, uti itidem facile
apparet, recentiorum commento, a vero plurimum disfidere.
Notatu digna sunt illius verba: a tribus, inquit, Principi-
bus totius gentis, Ducatus administratur certis terminis
exercitibus congregandi potestate contentis, quos suis legibus
ac vocabulis nominis signato in Ostphalos sc: Angarios,
et Westphalos. Si autem universale bellum ingrueret,
forte eligitur, cui omnes obedire oportet, ad administran-
dum imminens bellum. Quo pacto aequo iure ac lege
propria contentus, potestate unusquisque vivebat. Hactenus
Wilticindus Lex fuit omnium Saxonum, imo ne qui-
dem Angariorum Dux hereditarius, nisi admodum restrictis
potentia terminis. Quod posteritatem eius attinet, in an-
tiquissimis quidem scriptis vix pauculas invenias,
praeterea quod in Wilticindo inveniamus, Mechtildem,
uxorem Henrici Aucupis stirpe illam esse procreatam,
Recentiores ex sanguine illius varias adduxerunt familias,
verum tamen tuto credere illis nec ne, per est incertum,

praesertim cum circa originem familiarum, et ambitio
et inscitia multum valeant, nec facile in promptu sit
unde coargui fragmenta possint. Et verum parum quod
refert isthac scire, praesertim si constet antiqua origi-
gentis alicuius. Sigillatim quod attinet Saxonicos seu
mionenses Principes, hinc a Wittikindo orti nec ne
non profecto indubitatum est, et si id Auctor affirmet
nec enim ab antiquis Scriptoribus tale quicquam est pro-
ditum. Lar est ratio familiae Oldenburgicae, et cui
ortum debent reges Daniae et Duces Holstiae. Leges
porro Franconum a Wittikindo ortos, nemo veterum
asseruit, qui vero nostra aetate in originem nobilissi-
mae illius familiae inquirere, longe prodiderunt alia
Sabaudiae Duces solent quidem in Ottone Casarem su-
am originem referre, verum itidem incerta admodum
fide, si non plane reiicienda sit assertio illa, cum Otto-
non filij et res diligenter sint a Scriptoribus coarctis
memoria tradita, nullius tamen filij, cui ortum debere
possit familia Sabaudiae, vel levisfima reperiatur me-
moria. Tunc vero nec Ottone, ut nec Henricum suum

hem ex posteris fuisse Witticindi, haud difficulter potest
 respici ex eo, quod Witticindus Corbeiensis lib: 1. Solig
 rechildis uxoris Henrici Aucupis originem inde arcesjat,
 indubio item facturus de Henrico Aucupe ipso, si tunc tempo-
 ris origo illa fuisset nota. Et si vero illa a Witticindo
 propagatio sit incerta, certum tamen est, quas modo memo-
 ravimus familias, usq; adeo antiquo esse genere prognatas,
 ut prima origo omnem rerum Germanicarum memoriam
 excedat, quod ad nobilitatem demonstrandam sufficiat, ut
 adeo necessum non sit de Witticinda propagine solici-
 tum esse.

S. 19. Ora de Brunsvicensium et Lüneburgensium
 lucibus memorantur, iusto sunt proliora, nec enim omnia haec
 ad institutum pertinent. Nonnulla etiam minus vero sunt consen-
 anea. Hic enim, qui primus in Germania longe nobilissi-
 mam hanc propaginem ex Italia transtulit, non Dux, sed
 Marchio fuit, nec IV. sed V. eius nominis. Filius quoq; Guel-
 phus aut Wulff, cui ab Henrico IV. datus est Ducatus Bava-
 ria, non VI. eius nominis, sed IV, nec ille avunculo suo Guel-
 pho V. in Bavaria Ducatum succerfit, sed Ottoni Saxonia

Stirpis Principi, per sententiam principis damnato et
Ducatu isto exuto. Avunculus sane Guelphi I. Bavarie
Ducis non nisi Norici Dux audist. Later vero Künigūn
de matris Guelphus quidem fuit dictus, dignitate tamen
non nisi Comitis Attorffensis fuit gausus Stirpis antiquae
sive Sueviae, cui tamen primum Ludovicus Pius ducta
Juditha conjugē illa familia nata addidit potentiam
Etsi vero certum sit, Azonem, quem modo memoravimus,
iam tūc Henrico III. Cesare inter Principes Italiae sive
Longobardiae potentissimos numeratum, atq; Longobardia
Stirpe profatum, quando tamen in familiam illam Hsteti
nam Marchionalis dignitas pervenit, incertum est, quamvis
id satis quidem constet, iam tūc circa initia seculi 10.
magna illam familiam potentia floruisse.

§. 22. Falluntur qui Megapolitanos Duces ad Henni-
lar referunt; Henni enim fuisse Gens Germanica, et relicto
Patris solo, cum alibi per Lamomian tūc deniq; in Italia
Rege Odoarro sedem suam fixit, donec ibi Resp. ipsorum
perisset, dericta ab Ostro-Gothis. Ex adverso certum unig
est, illustrissimos illos Principes fuisse Venetiae seu Scla-
vicae originis Majores ipsorum obstinitorum Venetiae

gentis Principes fuisse, sic satis constat, regio autem titulo
 appellatos, in antiquis monumentis haud reperire est. Nam
 satis porro verò est consentaneum, illos fùm demùm cùm
 sacra Christiana accepissent Germanico Imperio subiectos
 redditos, aut sponte quasi suo Imperio sese subdidisse, titu-
 lo Ducum accepto. Jam enim à Caroli M. temporibus, ut
 alia Venetica gentes, ita et obstructi fuerunt pars Germ:
 Imperij idem deinde gravissimam servitutem passi sunt à
 Saxonica Ducibus, quam, licet excusissent semel atq; iterum,
 mox tamen domiti, denùo servierunt, cùm primis certe impe-
 ravit illis Henricus Leo herilem penè in modum, donec
 tandem fracta Leonis potentia à Friderico Barbarossa Caesare
 Saxonica Ducibus subductis, inter Principes ducesq; Imperij
 locum atq; dignitatem suam acceperunt. Et si porro Auctor
 noster modum vulgum secutus, illustrissima illius familiae
 Duces Megapolitanos appellat, observandum tamen est,
 morem illum interea 100. praeter propter annos coepisse, ex quo
 de: Graecorum literarum in his literis coepit aliqua peritia.
 Et verò caret omni fundamento antiqui quidem testimonij
 substructa illa Megapoleos appellatio. Nec enim illis in lo,

cis unquam Græcorum nominum usus, nec ulla urbs, quæ
à magnitudine meretur *νεσάποδος* appellari, multumq;
abest *Μαχλουβιργι* Vox, et tota loci conditio à facie
magna alicuius urbis à Græco *νεσάποδος* voce.

§. 23. Pomerania Principum memoria prima existat
in ijs Scriptoribus, qui prima Christianismi exordia in
gente illa narraverunt. Nec verò domestica Pomeranis
monumenta ulla fuerunt ante Christianismi exordia
cumq; procul remoti essent ab alijs populis, qui iam tum
Christiana religione erant imbuti, hinc senior etiam in
monumentis memoria illorum reperitur. Prima itaq; Ducum
illorum mentio reperitur facta, seculo circiter 12. Quæ
ante illa tempora contigerunt, incerte omnia sunt fidei,
si non universim fabulosa: Certi quæ de Gryfforum
familia aut regia per Sarmatiam, Europæam dignitate
feruntur, nullo nituntur certo testimonio, ac proinde
mera potius figmenta videntur. At verò iam tum seculi
12. magnâ fuisse Principes illarum terrarum poten-
tia, ex monumentis illius ævi manifestum est. *Armenad*

modum verò fuerint primùm quidem ab Henrico Leone
 gradatenus sub iugum missi, illiusq̄ potentia concedente
 per Fridericum II. Cæsarem in Ducem et Principem Imperij
 Germ: numerum relati, prolixius persecuti sumus in Opere
 de Fin: Imp. Germ: cap: 16. Verùm hæc omnis Ducum
 familia tota iam intercedit pristina eorum auctoritate
 partim ad Reges et Regnum Sueviae, partim verò ad Ele-
 ctors Brandenburgenses relata.

S. 24. Fertur Genealogia Anhaltinorum deducta
 à Caroli M. usq̄ temporibus. Verùm an antiquorum illorum
 temporum historia certis monumentis possit probari eadem
 vehementer dubio. Nec tamen quicquam est causa, quare
 dubitemus, longè ultra illa tempora stirpis illius originem
 procurram. Maxima claritudo gentis capit Friderico I.
 Cæsare delata in illam beneficio illius Cæsaris et Saxo-
 niae Ducatus et Marchionatus Brandenburgensis dignitate,
 imò verò paulò post omnis familia Anhaltina seorsim in
 Principum numerum et titulum recepta.

S. 25. Ita quidem ab antiquissimis usq̄ temporibus
 in Rep. Germ: fuit observatum, nuperime tamen præter

morem illum receptum, inter Principes cooptati sunt, atque
ad Comitia admissi etiam, qui nulli, aut etiam exiguae
ditioni praesunt. Quod, quanti sit momenti in omnem par-
tem, non potest fere prouidentem quendam latere.

§ 26. Recte ita dissentit Auctor, si observentur LL. capi-
tulationis, at vero, quod illa parum curentur, manifeste de-
cuit nuperimum Germania bellum: utpote cuius tempore
in Ducum Mecklenburgensium damnationem locum receptus
fuerit Wallensteinus, ne de alijs nunc dicam.

Ibid: quo argumento eic: Successionum foedera seu
de Erbverbindung plerumque sunt antiquiora Capitulationi-
bus istis, quibus feuda vacua transferre prohibitum est,
quaedam sunt recentiora, tamen a Caesaribus confirmata, ut
proinde usus a praescripto LL. sit multo diversus. Obser-
vandum tamen est, Principes Electores in conventu Labobo-
rensi anno 1630. gravissimam querelam adversus Ferdinandum
II. instituisse de non observato capitulationis cap. 20. art. 18.
Dandem habe, inpiertes, Was der Inhalt seiner Capitulation dem
Kaiser durch Todtsfälle, oder durch Vererbung dem Kaiser Vor-
fallenen, oder durch die byschliche Armada verordnet sein son-
stiger, Dastu und Gussafften aus Vorhissen der

Electoribus rescriptis, rescriptis, transferunt in abalienant.
 Tandem porro legem repetisse additis clausulis sic satis
 reveris in capitulationibus Ferdinandi III. et IV. ac proinde
 ea, quae Ferdinandi II. temporibus contigerunt, tq. vitia
 facta censeari potius oportere, non vero legibus opponi.
 Et vero illa Ducatus Megapolitani in Wallensteinium
 collatio, eo quoq. laboravit, quod siquidem delicto Prin-
 cipum Ducatus ille fuisset vacuus redditus, debuisset fumen
 potius in marchiones Brandenburgenses transferri, utpote,
 quibus de successione in feudum illud vacuum iam dudum
 fuerit cautum consensu Electorum in varijs Imperatoribus,
 confirmatum ab ipso Imperatore Ferdinando II. a. 1622.
 die 28. Augusti, quod e Lymneo observatum in amotamen-
 tis ad Articulum 28. Capitulationis Ferdinandi II.

§. 27. Commoda et incommoda utriusq. successione si
 spectemus, observare licet utriq. neutrum horum deesse.
 Si enim successio deferatur tantum uni primogenito,
 in singulis quidem Provincijs obtinetur major potentia,
 majorq. concordia, ex adverso facile fieri potest, ut una
 aliqua familia in majorem excreseat potentiam qm. toti
 Leip. corpori commodum sit, utpote, cum ad salutem Leip.
 pertineat, ut inter cives unius Leip. virium quoq. sit aequa
 litas. Ad hoc perire quoq. ita facile solent familia, utpote

cum illi filij, quibus nulla datur territorij paterni portio a matrimonio sua familia haud indigno bene probeantur. Cumq; ex impari matrimonio sunt nati, solent fere a successione excludi. Quod si vero porro ex aequo dividantur patrimonialia, fere ad incitas solent redigi vires et dignitates illustrium familiarum, quod ipsi pariter publice privatimq; multum noceat. Contra tamen in divitum domibus conficitur multiplici sobole familiarum illustrium conservationi. Posset vero fortassis huic incommodis occurrere salutaris aliqua Lex, qua nimis constitutum sit, ut secundo aut tertio generationis filiorum etiam ex impari, adeoque cum infima nobilitate in matrimonio posteris, Principis familia reliqua extincta jus succedendi concedatur. Interim tamen omnes Nepotes cogantur esse contenti aliquo titulo haud illustri, pinde ut ex parte fit in Gallia, Hispania et alibi. Similiter si constituitur certus quidam modus comparanda potentia, ne scilicet cuius integritas sit, parare sibi potentiam quam possit sed eam demum, quam salus Reip. sive publici Imperij permittit. Tales certe leges si observentur, videtur commo distine fore, ut ad unum primogenitum omnis potestas deferatur.

S. 28. Quo tempore Auctor noster hac commentabatur, duplex erat ordo Comitum et Baronum in Imperio Germanico.

Alij enim Comites et Barones immediate sc: Imperio subiecti,
 alij inter ordines Imperij numerabantur. Alij vero erant
 subiecti Principibus immediate, Casari vero non nisi mediate,
 iunguntur illi qui vulgo Landgravi dicuntur. Jam accessit et
 alij qd: intermedius ordo, qui sc: et ipsi Comites Imperij
 subiacent. Verum ratione solum personarum Casari sunt
 subiecti, realium autem nomine agnoscunt superiores alios
 principes. Fuerunt autem Landgravi magno numero, hodie
 ad paucos sensim rediguntur, exspirantibus sc: eorum familijs,
 non nullis tamen bona defunctorum deferantur, pro magis
 magisq: Principum potentia excrescit.

S. 30. Accipi haec debent de bonis feudalijs Principum
 optimioribus Imperij. Distincte enim capitulationes habent:
 "Dan auch Euse dem Reich und in der Expiration
 röffend und Ludwig sein fallou Uirdeu so et das mureh
 ruffen ertrügen, ad Fürfürstlichen, Grafen, Pfaffen,
 Rittern, Stäten und der gleichen, die sollen und wollen
 hier für sich niemand Euseu."

AD CAPUT VI.

EPISCOPIS ET PRAELATIS STATIBUS
 Imperij.

S. 2. Quo tempore primum Principum titulo cape
 rint audire, Episcopi et nonnulli Abbatum haud facile est
 definitum. Verisimile est sensim hoc factum dum minimam

nonnullis Archiepiscopis, ut et Abbatibus paulatim conpe-
runt conferri, vel si simpliciter bona Principum ve-
multi Comitatus. Factum autem est huius rei initium
ab Ottone M. Cesare in Germania quidem. Hic enim
omnium primus Brunoni fratri Lotharingie Ducati
cum Archiepiscopatu Coloniensi et Wilhelmo filio Ar-
episcopo Moguntino Thuringiam gubernandam commisit
tam ante illa tempora vero in Regno Francorum Episcopi
pariter et Abbates inter Regni Proceres in comitis locum
inveniant. Bona vero an malo ceserit illa in Ecclesi-
asticos secularium dignitatum facta collatio, non mi-
serum est difficile indicatum. Notum quippe fieri vix potest
ut unus idemque animarum Coelesti cura simul et bonorum
communiurum curam a sese in Diaconos eiecerint magno
rum secularium administrationem vacet. Hinc sane
Apostoli ipsi statim in initio nascentis Ecclesie bona
rum communiurum curam a sese in Diaconos eiecerint,
postea per universam Ecclesiam constituti sunt Oeconomi
et Advocati, qui dicebantur. bonorum sacris dicaturum
Curatores: In Canonibus item Apostolicis qui appellantur
diserte vetita est Episcopis omnis talium bonorum admi-
nistratio. Germania profecto ex quo ab antiquo illo more

recessit, Episcopus verè pius et doctus habuit longè pau-
 rissimos, pleriq; rerum secularium curationi unice intentis,
 atq; adeo non nisi nominatenus Episcopus se gerentibus
 omni sua episcopali curatione rejecta in vicarios, quos vo-
 cant (Sfor Episcopus) et quidem usq; adeo, ut plurimi ha-
 bitenus Episcopus fuerint habiti, et bonis gavisi, qui ta-
 men ne Presbyterij ordinem acceperant, atq; adeo sacra
 nulla potuerunt celebrare.

S. 4. Hierarchia Ecclesiastica per Imperium Transal-
 pinum atq; adeo per Germania Regnum proprie sic dictum
 Saxonicum, item Burgundicum et Arlatense varie hactenq;
 fuerunt mutationes, ex eo certi, quod finium Imperij huius
 non semper fuerint eadem ratio, modo sc: illis latius, modo
 strictius expositis, quemadmodum ex Opere de finibus est
 manifestum. Initio superioris seculi habuit Imperium hos
 Archiepiscopatus VIII. Moguntinum, Coloniensem, Treviren-
 sem, Cameracensem, Magdeburgensem, Salisburgensem,
 Brevensem, Vesonium et Rigensem. Tres item Episcopatus
 Liberos, h. e. nulli Archiepiscopo proxime subiectos: Mis-
 nensem, Bambergensem, Ratisbonensem. Posit merito
 Archiepiscopatibus amunerari et Pragensis, utpote cum

universum Regnum Bohemia tum temporis usque intra fines
Imperij Germ: collatum. His Archiepiscopi porro fuerunt
jecti suffraganei Episcopi Moguntino 12. Cuiusmodi
Stardienfis, Argentinens, Spirens, Wormatiens, Würzburgen
fis, Augustanus, Eichstedenfis, Hildesienfis, Ladebornens, Halberstadiens, Verdenfis, Colonienfi 5. Monasterienfis, U
iectinus, Leodiens, olim Tungrenfis, Mindens, Osnabrügen
fis. Magdeburgens 4. Merburgens, Havelbergens, Naumburgens
fis. Zizens, Brandenburgens. Trevirens 3. Metens, Tullenfis, Viordunens. Salisburgens 2. Tri
entinus, Britiens, Passariens, Prunshingens, Viennens, Schonenfis, Würtenfis, Laventinenfis, Chimerfis. Bre
mens 5. Lubecens, Schwerinenfis, Lebuschinenfis, Schleswicens, Ratzenburgens. Ligenfi 4. Revaliens, Cuiusmodi
Cuiusmodi, Osoniens, Dorpatens. De suffraganeis Archie
piscopi Cameracens autem aut Pragens, non est, cui
hic quicquam dicamus, utpote cum illi quidem ad regnum
Gallie hi vero ad Bohemia spectaverint. Habent quod
et Lomerania Episcopum Cameracensem, veniunt nec ille ulli
Archiepiscopo Germania subfuit, sed suffraganeum equit
Archiepiscopi Gvornens. Ceterum huius hierarchiae
peniori et hoc seculo ingens facta est mutatio, primam
in eo, quod per passariensem sacri tractationem super
ori seculo omnia iura Ecclesiastica Episcoporum per omnes
Provincias

rovincias, quibus fas fuit Augustana confessioni se ad
 acere, fuerit sublata, ut ita Episcopis et Archiepiscopis
 nihil iuris manserit reliquum, praeterquam in propriis sui
 territorijs secularibus. Secundo eo ipso, quo subducta
 sunt Imp. finibus uniuersa Livonia et Prussia, simul etiam
 Archiepiscopatus Rigenfis cum suffraganeis Episcopatibus
 perierunt. Tertio cum ante Lasfanensem Sacram Saxoniae
 Electi territoria 3. Episcopatum, Mersburgensis scilicet et
 Naumburgensis et Misnensis: Electi Brandenburgico duo,
 Brandenburgens scilicet et Havelburgens: Lomerniae Duci
 unus, Camiensis scilicet: ceserunt. Paulo post ius item Episco-
 patibus Metens, Tullensis et Virodunensis cum suis terri-
 torijs in potestatem Regum Galliae peruenire, nuper
 iton per instrumentum pacis Regno Galliae pactione in
 Regni Gallici successione translati sunt, quod quarto
 loco notari meretur. Quinto per Philippum II. Regem
 Hispaniae in omnibus Provinciis Belgicae sibi subditis nova
 plane Hierarchia facta institutione Episcopatus Ultrajecting
 Colonienfis subductus, et Archiepiscopatus Cameracensis
 in non omnis est absorptus. Sexto denique nuper
 cum Regno Sueviae inter ipsos Germaniae Principes
 Onabruga facta pace quidam Archiepiscopatus et Episco-
 patus ex ordine Principatum Ecclesiasticorum in seculares
 Station transierunt, et iure hereditario partim Regno Sueviae

partim alijs Principibus transcripti. Hac ratione Archiepiscopus
patus Sverinensis & Ratiburgensis Magdeburgensis cum
Episcopatu Verdensi, Halberstadiensi et Mindensi, Elector
Brandenburgensi: Archiepiscopus Bremensis cum
Episcopatu Verdensi Regi ac Regno Suecia: Episco-
patus Sverinensis & Ratiburgensis Ducibus Meclenburgicis
ceserunt. Porro inter suffraganeos Bremensis Episcopatus
numeratus quidem etiam fuit Episcopus Schlerwicensis
nunquam tamen iam ab aliquot seculis inter Episcopos Ger-
mania fuit numeratus, prout reapse omne illud territorium
Schlerwicense est pars Regni Danici.

S. 5. Prelatorum seu Abbatum in Germania di-
plex est summa differentia. Alij enim immediatè sub Caesaris
& Imperij iurisdictione sunt, alij vero membra sunt Du-
catuum & Principum. Riores in universum dicuntur Episcopi
& Abbatibus, habentq; locum in comitijs Imperij. Sunt autem illi ite-
dem in duplici differentia; alij enim ad Principum ordines
pertinent, dicunturq; Electores & Archiepiscopi; alij vero in Comitibus
et fere tria sunt dignitate, quia Comes inter seculares. Quae
Abbatum vero differentia, idem quoque discrimen est Abbatibus sa-
nim, nam etiam harum nonnulla sunt in numero Imp. ordinum
imò et inter Principes solent numerari.

S. 6. Hodie constitutionibus etc: Haec quidem tradit Lan-
cellerius, et si quid iura canonica communia Pontificum
spectet, habet sese ita res, verum praxis ipsa multum

dis sentit, etiam hodie in Regnis Pontifici addictis, quae
sunt Regna Hispania, Gallia Regnum, Bohemia, Sicilia,
Neapolitanum, et reliqua penè omnis pars Italia. Nec n. in
omnibus hisce terris illius ferè Electioni est locus, adeo nec
constitutiōi s. Regibus s. ipsi Rege s. Principibus constitutiōi
Episcoporum liberam facta potestate. Porro à tempo
re usq. Caroli M. ad Henricum usq. IV. omnium Episcopo
rum constitutiōnes maxima ex parte fuerunt iuris Legij
Imperiali Casari, si qu. verò Electio haberetur locum, erat iur.
illud pene omnes qui ad Diocesim Episcopalem pertinebant
atq. adeo et pene omnes populum. Primum Gregorius VII.
Papa antiquo huic Legum iuri sese opponens, vitij et impie
tatis omnem illorum Episcoporum constitutiōem ausus est
damnare, unde orta ingentia bella, et mala innumera, quae
omnem Rempublicam non tantum concusserunt, verum plene
evenerunt. Et verò tandem coactus fuit filius Henrici IV.
et successor Henricus V. amplissimo illi, et quo uno adhuc
stabat regia dignitas, iuri renunciare. Ex eo igitur in Ger
mania sola iterum electione Episcopi constituti coeperunt,
eligendi tamen potestate initio seculi 13. retracta ad solos
Canonicos, qui appellabuntur Cathedralium Ecclesiarum, reli
quo omni populo excluso. Caeterum fracta Imperato
rum potestate, erexit se magis magisque Pontificum Rom.
Dominatus, qui proinde sensim varijs modis eligendi

occasio unde nata

Concordata germania.

illud ius frangere, et per reservationes et provisiones, quas appellant facultatem constituendorum Episcoporum, non omnem ad se pertraxerunt. Cum vero inde ingens omnium rerum nata esset perturbatio, nec tyrannidem Pontificum cum ferre possent aequo animo Ecclesiastici Germania, quae rebellionem hinc exorta, eo tantum evectum est, ut in vita Constantinae acta fuerit Romana curia in certas leges cum Germania natione pacisci. Factum illud est saeculo 15. cum Nicolaus V. pontifex illud accepit nomen Concordatorum cum natione Germanica. Morem vero primum observans Romana curia nunquam hactenus concordatorum illorum vim observavit, eoque a temporibus usque Caroli V. Capitulationibus omnibus Caesaris, hoc quoque insertum est, quoniam Romana vis fiat concordatis nationis Germaniae: videat Caesar, atque det operam, ne quid detrimenti accipiant Ecclesiae et Imperii iura. Merito tunc legi elegans liber de istis concordatis, Roma primum, postea Colonia recensuit Georgii Brandenici. Si extirpias, verum est, quae vitio sunt adversus Concordata illa, verum est, quae auctor ex Cancellato refert, constitui hodie Episcopos Germaniae vel Electione, vel Postulatione. Interim tamen hodie hoc sibi iuris tamen credit datum Romae Pontifici, ut extra ordinem, si iuri suo conveniens electio vel postulatio institui nequeat, ipse pro liberrimo arbitratu Episcopatus possit alienare. Et vero

suo iure usq; nuperrimo bello civili Germ: Archiepiscopa
 um Magdeburgensem et Bremensem, Episcopatum item Halber
 stadensem et Verdenensem contulit Leopoldo Wilhelmo, Archiduci
 Austriae, Ferdinando II. latere hunc per Germaniam victoris filio.
 plenius de omni ratione constitutionis Episcoporum Germ: actum
 est singulari, de argumento isthoc, Exercitatione, quam me
 Praefide, ante novem annos disputandum hic proposuit Henrico
 Julius Shuifer.

S. 8. Is mos est juris Canonici S. Pontificis Rom: ut
 christian maxime salutaribus legibus, vim omnem per aliam
 aliquam Legem s. dispensationem adimat; effi igitur summe in
 ferfit Ecclesia, ut non nisi maxime idonei ad Episcopalem
 dignitatem eleventur, cauctum sanien est J. Canonico, alijsq;
 legibus, ne illa priores observentur. Quale quid in omni
 antiqua Ecclesia, rebus bene constitutis, nunquam fuit auditum.
 Quod igitur novam illam constituendam Episcoporum consti
 tutionem, noluerit electionis, sed postulationis titulo, appellare
 id vere factum esse tm, ut inanis exercitatio quaedam, haud
 deesset, illi, a sanctis moribus Ecclesiae antiquae, factae defecti
 oni manifestum est.

S. 9. Per superiorem intelligitur Rom: Papa: Hic enim
 iure Pontificis perhibetur supremus Dng omnium Episcoporum,
 et Sacrorum bonorum - Eoq; secundum ius Canonicum, postulatio
 omnis, debet institui ap Rom: Pontificem.

§. 10. Quo tempore hæc commentabatur Auctor, erat in
adhuc controversia, num aliquis protestantium posset Episco-
pus constitui, nec ne? Hodie penè sublata è medio contro-
versia illa, tum omnes Archiepiscopatus et Episcopatus, quos
hactenus tenuerunt, Protestantes, effecti sunt hereditarij Prin-
cipatus, excepto uno Principatu Lubecensi, à reliquis vero
Principatibus omnibus, protestantes sunt exclusi; verisimili-
tamen est, quod huc Auctor noster disputat, Imperium Germa-
nicum, non esse omni ex parte sui juris, si omnes Episcopi
et Archiepiscopi, et prelati dependant à Rom: Pontifice.
Nec tamen negari potest, iam ab aliquot seculis eam esse
vim et auctoritatem Pontificis per Imperium Germ, ut ille
semper ab omnibus fuerit agnitus summus Dñs uniuersi
Cleri Germanici, saltem ratione Personalium; idem porro
sibi arrogarent summum Imperium omnium bonorum opti-
morum uniuersi Cleri, etsi in plenam potestatem arrogata
sibi potestatis nunquam devenirent. Et verò usq; adeo èt
notum, Episcopos omnes et Archiepiscopos, Rom: Pontificem
agnoscere summum Dñm, ut ipsi, iam ab aliquot seculis non
auderent, se profiteri Episcopos, Dei et Apostolicæ sedis
gratiã. Archiepiscopi vero pallium suum, quod vocant
Archiepiscopale, à Rom: Pontifice grandi ære mercari
sunt coacti.

Ibidem. Henricum etc. Henricus V. inito pacto cum

Parchali Papa, renunciavit quidem iuri Caesareo constitutum
 condonum Episcoporum, non tamen illud ius, Rom. Pontificibus
 concessit, sed liberam fecit eligendi potestatem ipsi, penes quos
 antehac fuerat potestas eligendi: venum interim illa renunti-
 atione perdidisse Caesarem, dimidium auctoritatis suae Caesareae.

Ibid. Si vero Pontifex etc: Constat inter omnes Ponti-
 ficem Rom. arrogare sibi ius in Episcopos, praetextu sui vi-
 canatus divini; non autem aliquo iure a Caesaribus Rom.
 dependente, hinc sane non in Imperio Germ. tm Episcopos,
 sed in omnes plane universi Christiani orbis, summum domi-
 natum sibi adscribit.

Felices Galliarum Lege etc: Nusquam in universa Europa
 ubi quidem adhuc superest auctoritas Rom. Pontificis minus
 ille potest, quam in Regno Francia, frustra incrementibus
 Lapis in omni eius curia. Quinam sunt limites potestatis
 Pontificiae, aut potius, quam sit adhuc libertas Ecclesia
 Gallicana ab illo tyrannico Pontificum dominio, brevi
 sed eleganti libello complexus est Vir Clariss. Petrus Butherus
 Opusculo Gallice conscripto. In illum libellum doctissimum
 Commentariorum non adeo pridem edidit tamen Gallice Petrus
 Butherus, Vir Illustris. Idem, duobus grandinibus Volu-
 minibus omne hoc argumentum Gallice, quam accuratissime
 est persecutus, qui libri eo magis meretur accurate

legi et expendi, quoniam auctoritate regia in lucem pro-
diunt, idq; binis iam vicibus.

AD CAPUT VII.

de

CIVITATIBUS IMPERIALIBUS.

§. 1. Urbium Imperij Germanici, ratione status quod
liberi, triplex est in univ[er]sum differentia: Alia enim citra
Controversiam sub sunt Principibus, alia immediate superio-
rem agnoscunt Caesarem et Remp. Imperij, alia demum
partim controversi sunt iuris; cuiusmodi hodieq; est
nobilissimum Germaniae Emponium Hamburgum, partim
vero nec omni ex parte sub sunt soli Caesari, nec omni
tamen etiam ex parte, solis subiciuntur Principibus.
Quod priores attinet, eorum numerus non adeo magnus.
Tertij ordinis copia maior est; propterea, quod pleraeq;
urbium, quae Imperiales appellantur, careant suprema iuris-
dictione, solum criminali, obnoxia Episcopis aut Prin-
cipibus, aut alijs quibusdam, nomine Caesaris praefura ista
(ut ita loquar) fungentibus. Quod tamen sit proprie iuris
illius Praetorij, haud videtur una definitione commode
exponi posse, propterea, quod non in omnibus oppidis
eodem modo sese habeat: meretur vero cum primis
de hoc argumento legi praefatum Scriptum, nuper

editum, titulo: Historiæ von der Stadt Voigt.
Cuius Auctorem constat esse Danielem Heiderum, virum Germa-
nicarum rerum peritissimum, Consiliarium Lindaviensem.
Sicut porro multæ urbes Imperiales ^{vix} alijs modis, vel iure
protectionis, vel aliâ ratione, Principibus item obnoxia atq[ue]
adeo non omnino sui iuris planè, et soli Cæsari subditæ.
Medij Ordinis urbium ingens est multitudo. Ut proinde
hodiè, numero urbium, Germania nostra, nec Italia, nec
Gallia cedat, et si amplitudine et divitijs sit minor. Constat
verò ex antiquis Scriptoribus Romanis, ante 1500. annis
annos, Germaniæ nullam fuisse urbem, h. e. nullum oppidum
munitum, et si iam tum parsim, per universam Germaniam
plurimi vici fuerunt culti. Antiquissima certè urbes, quæ
hodiè Germaniæ fines comprehendunt, trans Danubium et
Rhenum in solo Gallico, Retico, & Norico et Pannico
à Romanis sunt extructæ. Germanicæ ipsæ Gentes ad
maxima oppidis circumdata, intra 600. annos animùm
appulerunt, ita, ut vix ulla Germanicarum, cis Rhenum
et Danubium, Urbium, ultra 600. annos fuerint munita,
imò verò pleræq[ue] earum, intra 400. annos demùm munitio
cingi coeperunt. Fortunam urbium quod attinet, pleræq[ue]
in universum post annum 1200. et quidem post initia inter
se mutua foedera, et commercijs et civium frequentia
et opulentiâ florere coeperunt. Ante sanè seculum 13.

hic satis exigua fuerunt in universum Imperium urbium res
Resp. porro urbium hodie quidem vel est Aristocratica
vel Democratica, iidem tamen inter sese modis multis differ-
rentes, prout et Democratiarum et Aristocratiarum species
sunt varia, una Norimberga Oligarchiam hodie observat
Ante hac vero, et quidem cum primis ante seculum. rarissi-
ma fuit in Germania Democratia, ex adverso quae tum
quidem erant potentiores Rheno et Danubio proximi
Oligarchiam, aliae Aristocratiarum observarunt. Facta autem
denique hac mutatio in Democratiarum, quod numerus plebis
post annum 1300. et eiusdem opulentia coepit per commer-
cia et varij generis artificia insignem in modum crescere.
Ex adverso Oligarchici et optimates minus prudenter se-
gerent, partim in admittendis passim Collegijs artificum
quibus ad Democratiam parandam solet aditus patefieri,
partim in depecutando aetano publico, partim denique in po-
tenti plebis Dominatu. Observandum tamen est cum omnes
urbes, etiam quae Imperiales appellantur, non sint sui iuris
plene quidem, hinc nunquam Aristocratiarum integras, aut Demo-
cratiarum aut Oligarchiarum reperiri, sed earum tantum speci-
em, quamvis nonnullae urbes hodie sint ea potentia, ut
a plena libertate parum absint. Observandum porro et hoc
est, primos Offones Caesares Episcopis multum iuris in urbibus

Imperiales concessisse, illam tamen potentiam sensim ab
 Henrico III. IV. & V. ut secutus Caesaribus fractam, postquam
 enim. esset observatum, interesse Reip. nimiam Episcoporum
 potentiam circumcidi. Eodem certe consilio Fredericus I.
 Imperator etiam Principibus constituit nobiliores quasque
 urbes eripere, et Imperio proxime subicere, hinc
 enim in Ducatu hoc Saxonia, quae tunc censebantur nobilissima
 urbes, Libecam, Bardanicam et Brünfrigam Imperio ille pro-
 xime asseruit Ducatui ereptas. Fecit idem in Bavaria circa
 Ratisbonam hactenus Bavari Ducatus Metropolim. Quod
 continet urbes Principibus subditas, et itidem non una illarum
 differentia, quod nimirum aliae sint melius solum Principum
 Ratisbonae ad omnia, aliae vero nullis immunitatibus ac pri-
 vilegijs mactatae, imo non nullae ad eam libertatem erectae,
 et audeant contendere cum urbibus Imperialibus etiam po-
 tissimis. Post ad pleniorum cognitionem urbium Germa-
 nicae parandam facere Christophori Besoldi liber de Ur-
 bibus Imperialibus, et me praeside habita disputatio de Urbi-
 bus Imperij, et quicquid huius argumenti collectum est
 in Gymnasio. Cum primis vero fuerint operae pretium in
 hunc usum accuratè evolvere urbium quarumvis Chronica,
 si tamen quae attulerint cognitionem Politicae Doctrinae de
 Aristocratibus, Democratibus, Oligarchis, ac mixtis Statibus

omnium sc: horum varijs differentijs, mutationibus et consuetudine.

S. 2. Atq; hi sunt. Hi sane sunt præcipui Imperii Germanici ordines, per incuriam tamen ab hæclore neglecti sunt duo potentes ordines equestres; Alter Mariæ, qui appellatur, vel Teutonicus; alter S. Johannis. Et quidem prior ille ordo a temporibus Fridenci II. ad Fridencium III. eximia fuit potentia, pariter atq; auctoritate, Prussia omni atq; Livonia non tantum in potestatem suam redacta, verum etiam fortiter defensa et plurimis modis exultata, solis in illum ordinem admisis illis, qui ex nobilitate Germanica erant orti. Verum hæc potentia plurimum decrevit, ex quo ordo ille Prussia omnem et Livoniam deinceps Regibus Polonia subycere coactus fuit, imò vero sua omnia ipsi in locis perdidit, in hereditariam versa possessionem. Neq; vero hodie quidem Ordini illi Teutonico quicquam superest, præter bona nonnulla parsim per Germaniam dispersa. Ampla illa quidem, ea tamen ut cum priore fortuna nequeant comparari. Alter ordo Teutonicus sc: sedem magistri sui ex Syria in Rhodum insulam demum in Maltham seu Melitam Insulam transtulit, bona vero tenet plurima, non per Germaniam diuturnat, verum etiam per universam Italian et Galliam, partemq;

Hispania. Coeterum primi quidem Mariani ordinis nomine
 ipse magnus magister totius ordinis Johanneus, v.g. qui
 praesidet omnibus per Germaniam dispersis bonis, inter ordi-
 nes Germaniae solet numerari, atque in Comitibus Imperii ferre
 suffragium. Coepit vero uterque ordo seculo 13. demum fer-
 ventibus adhuc bellis sacris, quae recuperanda Palaestina cau-
 sam viribus universae Orbis Ecclesiae Romanae addicti, ea
 tempestate adhuc gerebatur. Si usum vero spectes utriusque or-
 dinis, aut nullus ille est, aut perexiguus. Nec vero Marianus
 ordo s. leip. s. Ecclesiae, hodie quicquam prodest, alter vero,
 pugnat quidem Classe perpetua adversus Turcam eiusque asseclos
 in mediterraneo mari, pro amplitudine tamen bonorum perpessibilis
 existat, ut fortassis ex re potius fuerit bona isthaec alios in-
 sum vertere. Porro etiam nobiles illi, qui immediate Caesari
 sunt subiecti per Saxoniam, Franconiam atque ad Rhenum, emixe
 petierunt, sese recipi inter Imperii ordines, ad comitia con-
 vocandos; causa sane eorum sic satis docte singulari libro Hut-
 tippolito Von Ernshaus ante 12. annos pacta est. Et vero
 iuris iure merito postulatum illorum inito. Haec tamen
 uere frustra, atque adeo haec sunt extra dignitatem, etiam
 illam, quae urbibus debetur.

origo.

usq.

Tacitus de moribus Germ. De conventibus antiquorum
 Germanorum pauca quidem, insignia tamen habet Tacitus

libro de moribus Germanorum c: 11. Omnis vero antiqua
illa ratio Comitiorum uberius expofita est in Exercitatio-
nibus de Civibus et urbibus Imperij. Omnia vero illa ex-
tinentibus apparet sane etiam hodie superesse antiquissima
illius Reip. Germ. vestigia, etsi in nonnullis nostrae ab antiquo
aero haud parum sint diversa.

AD CAPUT IIX.

COMITIIS^{de} IMPERII.

S. 1. Plena perfectaque Comitiorum pronuntians ratio in
tribus consistit, in quibus etiam omnes Comitiorum differen-
tia vera quidem et essentialis inveniuntur. Primum est illud
quod in Comitibus agendum, vel de quo aliquid consultare,
vel decernere iuris esse Comitiorum. Alterum consistit in
personis, quae in Comitibus habent facultatem agendi et constituendi.
Tertium vero positum est in modo coeundi et consultandi
per Comitiam, prout sane haec tria aliter atque aliter in
Comitiis sese habent; ita et Comitiorum alia atque alia est diffe-
rentia. Neg vero haec uno eodemque modo se habere, sed
aliter atque aliter, et quidem usque adeo, ut omnis Reip. ratio
atque forma ab illa diversitate multum quoque capiat discrimi-
nis. Operae pretium sane fuerit, ab antiquis usque temporibus
repetita memoria, proutmodum etiam haec sua conventio
si enim aliorum Germaniae Populorum saltim illorum

107
... in unum Imperij corpus concreverunt, accuratè indagare
... describere. Nihil sane ad exactam Reip. peritiã (noti-
...) possit esse utilius. Agit vero Autor noster de primo illo
... partim quidem per capita sequentia, quæ ad secundam alti-
... ent, protinus ferè capitibus exposuit, ut ita hoc capite
... a potius tangat, quæ ad tertium pertinent, et quidem factã
... distinctione inter Comitia universalia et particularia, de pri-
... mibus primis quatuordecim, de posterioribus reliquis sectioni-
... us capitis huius pertractat.

§. 2. Definitio suo penè arbitrarij. Antiquissimis Ger-
... mania moribus quantum etiam ex Tacito liquet, ordinarijs
... comitijs certi dies erant constituti, per plenilunium aut novi-
... lunia definiti. Avomani ita tempestate alia ratio definen-
... tionum temporum deessent rudibus populis, extraordina-
... ria tamen Comitia habita etiam fuisse fuere, siquid fortu-
... nitum et subitum incideret, incertis scilicet diebus, ex Francorum
... historiã patet, tempore etiam Caroli M. Conventionem univer-
... salium populi celebratam esse, et quidem plenam circa
... festum Paschatos, nisi grave negotium impediret, et verò
... hoc ipsum plurimum interest ad temp. Aristocraticæ
... vel Democraticæ saltem ex parte gubernandam. Quo-
... rum Comitionum numerus minus est frequens, ut magis
... suspensus ab Imperantis voluntate, eo nimis cautum

libertati. Observandum obiter est in pacis nuperrimo in
strumento, quod appellant, articulo 8. Diserte ita cautum
esse de tempore celebrandorum Comitiorum universalium
habeantur autem comitia intra 6. menses a dato noti-
ficatae pacis. Postea vero quoties id publica utilitas
aut necessitas postulaverit, inde apparet, non esse in
libertino arbitratu Caesaris positum tempus indica-
ndorum Comitiorum, et vero eodem instrumento pacis prin-
cipio ante constitutum jam erat, quae negotia in solis Im-
perij Comitibus agi et definiti debeant, unde non potest
non liquere, quandonam publica utilitas aut necessitas
conventum universalem postulet.

§. 4. Stata die Caesarem. Quotiescumq; se: ipse
Caesar Comitibus interest, solet hoc observari. At vero po-
test etiam Caesar abesse a Comitibus, illaq; factum dirigere
per suos plenipotentiariorum delegatos, raro quidem id
fieri solet, propterea quod Caesaris ipsiusmet interfit
praesentia sua, auctoritatem ipsius, quae ipse expedit defi-
niri, accommodare. Superiore comprimis seculo Caesarem
Carolo V. saepius extra Germaniam vivente, ut et ante
illum Maximiliano I. comitia celebrata sunt ab ipsis, quibus
plenam tractandi facultatem Caesares concesserant.

§. 6.

§. 6. Jam dudum privilegio Fridenci II. Imperatoris constitutum est, quod Rex Bohemiae non teneatur inter esse Comitibus Imperii, nisi illa vel Mersburgi, vel Bambergae, vel Norimbergae fuerint instituta. Certum porro est ex historia, saltem Comitionum superioris seculi Reges Bohemiae Comitibus Imperii non interfuisse, nisi perquam raro. Coeperunt vero non adeo pridem locum iterum in Comitibus affectare, sed etiam iterum admissi sunt. Facile tamen apparet cum summa Imperii Imperii ordinem conjunctum, si Bohemus admittatur ad consultanda illa et definienda, quibus ipse nolit teneri, ita sane Bohemus fuerit Reip. Imperii ex parte unus ex lex. Quod si tamen quaedam constituenda fuerint, quibus Bohemus non minus atque alij Principes debeant adstringi, iure merito in Electorali Classe facultas suffragandi ipsi est concedenda.

§. 7. Quia curiam. In singulis Classibus viritim feruntur sententiae, ex quibus deinde secundum majorum suffragantium partem una colligitur sententia. Singularum deinde Classium sententiae ita collatae, inter se conferuntur, atque inter Classes, donec in unam

sententiam omnes ordines convenirent. Ivo facta, propo-
nitur ista sententia ordinum nomine Caesaris, cuius
eo agitur, donec et Caesar et ordines in unam tandem
sententiam conveniant. Prudenter vero monet Auctor
si ordines non conveniant sententiam cum Caesare non
posse Caesarem ex plenitudine, ut dicunt potestatis quae
statuere. Tale quid fuit auctor Ferdinandum I. Imp.
in Comitibus Augustanis Ao. 1552. idem nonnullorum ordi-
num consensu, neminem illius temporis remum peritum
facile patet. Et vero illam potestatem Caesari concessa
haberet ille quasi in manibus omnium Comitiorum
auctoritatem, atque adeo non nisi ducis gratia comitia
instituerentur. Recte denique monet Auctor eam de re p[ro]
Baurmeister. Wehner: legendum quod esse Authorem
libri de Aethonimia, s. Von der Verfassung der
p[ro]v, qui ab alijs Franciscus Burchardi Cancellarius
Coloniensis, ab alijs Andreas Erustenbergur creditur
certe remum et consuetudinum Imperij satis peritus
fuit, et si protestantibus summe iniquus.

S. 8. Vixit tunc. Bene addit Auctor, fere in Cl[ar]
enim Principum, Comes ac Barones, Praelati item non
vixit, sed per tribus aut curias tenuit suffragia.

§. 10. Ducum tantum - Ita quidem olim ab aliquot
 peculis obtinuit, at vero non adeo quidem Wetheranicam
 Suenicam, constituta sunt tribus, duae Comitum ac Baronum
 Franconia sc: et Westphalica, ita ut hodie Comitibus ac
 Baronibus non amplius suffragia duo, sed quatuor competat.

§. 11. Dicuntur istis nominibus duae tribus urbium,
 facta a potioribus denominatione, hinc Rhenanica tribus
 accensentur omnes quoque per Westphaliam, Thuringiam
 ac Saxoniam sparsae Imperiales urbes.

Leucenus s. Chronic. Quae Leucenus s. Chronic. Can
 onis disserit de Rep. Imperij Germanici, videntur saltem
 magnam partem debere Georgio Sigismundo Sellio, qui
 Procancelarium egit Imperij, temporibus Caroli V. et Fer
 dinandi I. magna prudentia pariter et doctrina laudis.
 Id sane haud immerito collegens ex praefatione ad
 Lectorem librum istum s.

Quicquid olim fuerit: Nescio an possit firmiter pro
 vari ante tempora Sigismundi Caesaris urbibus liberis Impe
 rialibus locum fuisse in suffragijs ferendis per comitia Imperij.
 Nec vero quicquam huc facit, quod a Eichmanno et alijs
 adducitur exemplum Italicarum urbium Conditionis illius,
 spem obtinuerunt iam tum tempore Friderici I. Non autem

Italicarum et Germanicarum urbium parvondam con-
ditio fuit, sed multum dissimilis. Quicquid vero sit ab
aetate Sigismundi, atq; adeo jam per 250. circiter an-
nos locum ipse fuisse in Comitibus, certum est. Facile
quoque ex actis Comitionum constat, suffragia urbes habuisse
in sua curia, non minus atq; Principes. Et vero fuit
illa aetate urbium potentia plerumq; Principibus, par multum
etiam superior, aetate vero demum Caroli V. de auctoritate
ista suffragii inter Principes et urbes orta est contentio
nec potuit illa quidem hactenus decidi, nunc urbium nunc
Principum auctoritate prevalente, donec per instrumentum
pacis Artic. 8. ita constitutum est: tam in universalibus
quam particularibus conventibus Imperii, liberis Imperii civi-
tatibus non minus quam caeteris Statibus Imperii competat
votum decisivum. Etsi vero nonnulli ne sic quidem accipere
escant; quoniam tamen instrumentum illud pacis in leges Im-
perii fundamentales receptum est, fortassis cum injuria
conjuncta est, si quae superest controversia.

De jure duplicis voti. Bene disputat Auctor feri sane
urbes Imperiales, curiam ferunt suffragium unum, quod
secundum L. equiparari debet, suffragio Curiae Principum
donec aliter hac de re constituitur. Rorhit tamen tandem

constitui, ut omnes urbes in curia Principum eo modo ferant
 duo suffragia, aut plura tributim, quemadmodum id Comites
 faciunt atq. Pralati.

Si non obstringunt. Merito hoc argumento tanquam potissimo
 ictur hitor. Qui subscribunt enim, ad id faciunt testimonium,
 aut vero, ut partes Contrahentes, jam vero urbes Imperiales
 non aliter decretis conditionum solent subscribere, quam sit a
 Principibus, nunquam sane legas subscripsisse urbes tanquam in
 testimonium. Ceterum observandum est, serius usum cepisse
 ut ipse urbes decretis subscriperint. Et vero in universum
 ratio subscribendi multum fuit, varia etiam inter 200. annos,
 quemadmodum ducet ex ijs, qua notavit Paulus Matthias
 Wehnerus in observationibus practico voce Synodus p. 68.
 postquam a. et seq. tempore Sigismundi videntur recepte
 urbes Imperiales ad comitia, quod vehementer illis blanditus
 Caesar, potentiaq. earum maxima esset. Agebatur autem
 tunc primum in Comitibus de pecunia conferenda in commune
 ad Hussiticum et Turcicum bellum. De conferenda pecunia
 jam ante Sigismundi tempora fuisse actum, ex antiquis
 monumentis vix constat. Sunt autem urbes tum recepte
 ad comitia Principibus haud fortasse invitis, quod illi forent
 urbes, ne obulum collaturas, nisi in comitijs ad suffragia

ferenda admitterentur. Soli vero Principes sumibus illis
ferendis pares non essent.

§. 13. Liquidissimum est. Non posse appellari à Caesare
ad comitia, nec ab ordinum sententia ad Caesarem ut praesens
Imperij decreto aliquid obtineatur, facile apparet, nec enim
altera pars altera est superior in Comitibus quidem: appellatio
enim fit omnis ad superiorem. Tantum itaque potest ab una
parte ad alteram fieri, ut ita dicam, rogatio quaedam, ut
nempe una pars apud alteram quasi intercedat.

§. 14. Ex quo Bodinus. Bodini error duplex est,
Primum quod existimaverit, omnem temp. esse simplicem et
compositionem non admittere, quo nihil facilius, praesertim
cum hodie testetur fere universa Europa, saltem plerumque
Resp. mixtas esse. Alter vero error in eo versatur, quod
existimaverit Bodinus, statum Imperij nostri esse meri Aristocra-
tici. At si enim negari nequeat, comitia si videas, et
rerum ipsarum agendarum vim et auctoritatem temp. meri Aristocra-
tici administrari. Quoniam tamen Caesar multa facit
per universum Imperium, quae ad definitionem Comitiarum
proprie non attinent, facile apparet Imperium nostrum Germaniae
esse Respubl. mixtam ex Principatu et Statu Aristocratico.

§. 15. Ex plenitudine potestatis. Haec formula videtur accepta

ab exemplo Pontificum Rom. qui eadem ex plenitudine potestatis
 multa sese decernere solent profiteri. Bene vero monet Wehney
 loc. cit. d. quod si vero Imperator licet passim utatur in R. F.
 clausula illa, ex plenitudine potestatis h. e. Van Compter Dy,
 Schulze, Schaff und Maist, perpetuo in. ex omnino
 longissimi temporis usu nisi accedente deserto vel universon
 vel magis eorundem partis, non ex personarum vel statuum
 singulorum, sed classium numero, claudo, sola auctoritate
 Casarea, exceptis quae ad iura regalia pertinent, Imperator
 statuere nihil potest. Haec ille: habet vero et eadem Laur,
 meistenus de iurisdictione lib. 1. c. 4. et lib. 2. c. 2.

§. 18. In Comitibus primum Augustanis. Vix dubitari
 potest, ante etiam illud tempus in Imperio nostro obtinuisse,
 ut interdum ex omnibus ordinibus selecti aut deputati de non
 nullis sibi commissis negotiis egerint, fieri enim non potuit,
 ut in omnibus ordinibus Comitibus omnia fuerint expedita,
 eorum non potuit non saltem aliquid committi deputatis expedi
 endum. Caeterum non supersunt monumenta Imperij, quae
 res in publico actas exacte narraverint, eorum siquidem velimus
 constitutiones illas Imperij, quae post tempora Friderici III.
 unum in codicem Der Rüge Zehfunde velimus consulere, cer
 tum est in iis quidem deputatum Imperij ordinum con
 ventus vix fieri mentionem ante annum 55. seculi superioris.

Uti causa. Ex comitijs illis Imperij apparet duabus
de causis institutos esse conventus deputatorum. Prima est
ut deciderentur negotia illa, quae in universalibus illis comitijs
expediti nequiverunt. Secunda ut negotia circulatorum Im-
perij, qui dicuntur per dispersionem enata componantur. Ratio
autem posteriorum ob causam tales conventus instituuntur,
priori vero de causa frequentius.

Cui Caesaris. Est nimirum Magister Cancellarius,
ac proinde amplissimi illius muneris nomine fungitur offi-
cio convocandi deputatos.

S. 19. Quantum liquet ex decretis Comitionum Im-
perij initio quidem Anno n. m. 55. deputati non nisi ad breve
tempus sunt ex ordinum numero secuti. Nō v. 59. heredi-
tariam quasi factum hoc fuit. Coetorum proximis Comitijs
Latisbonensibus etiam illi ordini alij Principum adiecti sunt
cum ex constitutione illorum comitionum et manifestum. Tante
vero apparet plurimum juris ac dignitatis accrevisse ordi-
nibus illis, qui jam hereditario quasi iure Imperij omnium or-
dinum deputatoria dignitate fruuntur. De Conventu Deputa-
torum, omnibus illis pertinentibus sufficit legisse quae habet
Tobias Laurmeisterus lib. 2. de Hist. c. 2. n. 57. Laubius
Matthias Wehnerus in observat. pract. verbo deputatione
v. violatione, deputatione.

§. 21. Visitatores Camere. De visitatione Camere
 placida cum primis habet Denaisius in iure Camerali verbo
 Visitatio. Quamprimum vero constitutum sit, ut potantur
 illi in Camera negotia inquirant, iam dudum tamen hoc ne
 neglectum fuit summo Germania malo, idq. propterea maxime
 quod inter hos deputatos essent Archiepiscopi et Episcopi,
 qui tamen quod essent Augustanae Confessionis addicti, ritio
 et contra leges creati, crediti, ac proinde a Pontificia parte
 ordinum tanquam idonei rejecti sunt. Observandum obiter
 visitationem iudicij aulici Caesaris non varijs Principibus
 sed uni Archiepiscopo Moguntino tanquam Imperij Cancellario
 in tabulis nuperrima pacis attributam esse, nec hodie post
 constitutam illam pacem de idoneis visitationibus Camere
 vitem aliquam superesse.

§. 22. Eligendis Caesaribus. Ex A. B. Caroli IV. haud
 difficulter colligere est concessam Electoribus potestatem convento
 etiam a Caesare non indictos celebrare, non tñ de Electione
 Caesarum, verum etiam de alijs magnis Imperij negotijs. Caro
 tamen de illis qd. negotijs Electorales conventus sunt instituti,
 donec demum Ferdinandus II. Caesar, vim penè omnem Coni-
 fionem universaliom ad conventus hosce Electorales studuit
 transferre. Et vero id si fiat, resp. Imperij, quae ex Aristocra-
 tico et Regio Statu mixta est, constitueretur non amplius "

aristocratico sed oligarchico statu, quon deinde in statu
fuit monarchicum mutare, omni institutione e medio sub-
lata, non multum difficile fuerit. Ceterum haud dubitandi
Comitionum universalium par artic: 8. Instrum. pac. iterum
nuper sic satis est cautum, ita ut hodie quidem de ma-
gnis negotiis Electorali Collegio non liceat quicquam decer-
nere, etsi praeconsultare ipsis de talibus negotiis haud
sit ventum.

§ 23. Distributio illa Imperii celebris in circulos,
quos appellant s. potius regiones cepit superioris seculi
a. 1520. Ita tamen, ut plene demum constituta fuerit annis
proximis duobus sequentibus. Licet tamen vestigia distri-
butionis alicuius in regiones aliquot iam deprehendere in
antiquissimis Imperii monumentis. Ceterum post tempora
Fridenici II. Casaris, cum univsum Imperium pene
in monarchiam abiit, fuit etiam inter Principes ordinesq.
regionum nulla amplius fuit una, nulla societas. Quod
ipsum fuisse conjunctum cum summo Reip. damno, et res
ipsa facile quomodo docet, utpote cum nulla Resp.
salva esse possit, nisi inter ordines aut cives firma
societas observetur: multo magis vero id liquet ex
historia rerum Germanicarum, a temporibus usq. tri-

denici II. ad secula superioris initia usq. deducta.
 Prudenter itaq. et magis Germania bono cautum est cu
 rante Maximiliano I. et Carolo V. Caesaribus de restitui
 enda iterum veteris Imperij Corporis compage. Quod
 si omni ex parte communis Reip. autoritas potuisset
 restitui, atq. adeo in veri unum corpus universon Im
 perium coalescere, fortassis illa in decem circulos distri
 butio rectius potuisset omitti. In universon enim omnis
 divisio, quod fieri licet ordinem unius Reip. solent saepe
 occasionem dare multis disidijs et controversijs, et
 tamen hac in circulos distributio ad expedienda publi
 ca negotia instituta est. Verum enim vero illa fuit
 Imperij corporis dissolutio et usq. adeo Reip. autoritas
 erat collapsa, ut in veri unum corpus iterum redigere
 fuerit penè impossibile. Ac proinde illa distributio
 in circulos partim necessitate expressa est, partim
 vero instituta in commodi publici maximi causa.

Quo vero status. Potest hoc ex parte peti ex ipsa
 declaratione aut constitutione pacis publica facta Nonim
 berga ao. 1522. Merentio vero de conventibus regio
 num aut circulozum, quae appellantur, tradit Laurmeistero

ut et Wehnenus accurate legi atq; expendi. Scorsim
quod attinet conventus circuli Saxonie inferioris
suis dirigendi omnia est penes Magdeburgensem et Bre-
menensem alternatim, ita vero ut Ducibus Brunsvicensibus
competat ius perpetuum dirigendi. Nec facile quis
alius, quam ex familia illa Ducum Brunsvicensium
ortus solet rei militari univ[er]sa[rum] regionis profici.

Quia quondam maiestatis similitudinem. Ita quidem
sepe res habet majori ex parte, nec enim illa, quae per-
tinet ad negotia univ[er]si Imperii, licet aliter in con-
ventibus regionum constituere, quam et consensu
Imperii publicis legibus. Quod si in scorsim regionem
alicui imminet quicquam mali, neq; ab univ[er]so Impe-
rii corpore remedium facile sperari expectari, haud du-
bit licet singulis regionibus prospicere rebus suis atq;
adeo hoc agere, ne quid detrimenti illa capiant, quo
ipso maiestatis aliquid exoritur certum est.

AD CAPUT IX.

de CIVIBUS IMPERII.

Quae primis quinq; sectionibus traduntur, pertinent
proprie magis ad doctrinam de Imperio Romano re-
re: quod quinta sectione docetur, ad doctrinam de

summa potestate cuiuslibet Reip. spectat, utpote cum
in univ^{er}sum de omni Reip. quari possit et soleat, quanta
sit vis, quantumq. civilis curiq. societatis in bona pri
vatorum civium. Itaq. hac quidem omnia aliena sunt
a doctrina de Reip. Imperij Romano Germanici.

D. 1. Neq. reapse possedissee Romanos veteres etiam
florentissimis rebus univ^{er}sum ferrarum orbem, sed tantum
optimam et pulcherrimam eius partem, q. Europam
Asiam et African, atq. adeo non nisi per auzebiv
s. in sacris literis, s. in ipsis Romanis atq. Imperatori
bus dominium ferrarum orbis Romano Imperio adscrip^{ti}on
esse, neq. ullum aliquod jus fuisse Romanis ad univ^{er}
sum ferrarum orbem occupandum liquido monstram^{us}
Capitibus prioribus lib. de Germ. Imp. Rom. Quod porro
ad Legem Rhodianam de jactu l. 9. scribitur: asseruisse
Imperatorem Antonium id fortassis merito quis in dubi
um vocaverit, ita enim fertur locutus Imperator q.
terre quidem non vero maris sit Dominus, quo tamen
nihil dictu est absurdius, utpote cum Imperator certe
Romanus illa tempestate non minus maris mediterranei
quo de sermo erat, quam adjacentium undiq. terrarum

dominiū tenuerit. Quod de Hispanonū Imperio dī-
perū id est, si ad solam amplitudinē terrarū
velit attendere, non verō ad populos et eorū vires,
hāc sane ratione multū Hispanico Imperio hodiernū
prævaluit vetus Romanū.

§. 2. Perperam Auctor noster eſi commūnem penē
ſententiā vulgi ſit ſecutus, aſſerit Dom: ratiōniā adūm-
brari quodammodo Vellei Paterculi illo dicto: utiq̄ enim
ætate iſthāc Danielis Imperiū Aſſyriorū totū iam inter-
ierat, partemq̄ eiūs aliquam Babylonū occupabant, de quoniam
Imperio apud Velleiū alium tamen eſt ſilentium. Certū
proprie inſpectanti Danielis librū, hāud difficile appa-
rebit, ſomnium quidem Nabūchodonosori proprie pertinere
ad ſtatū populū Babylonicū ūq̄ ad Chriſti aduentū
in carnem: quæ vidit verō Daniel quatuor iſtis monſtro-
ſis animalibus adūbrata, illa tamen quæ maxime perti-
nere ad Imperia illa, quibus populū Iudaicū ſubijci
debit iſdem ūq̄ ad tempora Salvatoris noſtri. Et
verō Romanū quidem vaſtum illud Imperiū vetus
iamclūdūm interijt, non niſi ſemē hodieq̄ ſuperſtiti
nomini illius ūbra. At verō vaſta profecto Imperia
ſuerunt concedente Romano Imperio per Aſiam, Aſia

et magnam Europe partem Saraceniū, nullā ratione
cedens Imperijs s. Assyriorū s. Medonū s. Persarū s. Ma-
cedonū; fidem per omnem Asiam latissime quondam do-
minati sunt Tartari. In Europa tempore Caroli M.
amplissimū quog fuit Franconū Regnū, non Assyrijs,
non Medis, non Persis minū; hodieq Turca utiq an-
plitudine Imperij gentibus illis nullā item ratione conce-
dunt et saltem Philippus II. Rex Hispaniarū Imperij
amplitudine non fuit inferior Regibus Persarū ac Medo-
nū, aut ipso etiam Alexandro M. Certē quæ vulgō
feruntur de non nisi quatuor futuris vastis Imperijs seu
Monarchijs, quæ appellant, fabulis similia sunt, quā
ut aliquid ex verō trahant.

S. 5. Eius quod sectione quinta disputatur, hic est
sermo: An summa potestas cuiuslibet Reip. habeat aliquod
dominiū in bona privatorū. Et multi quidem summa
potestati non aliud ius concedunt, quā iurisdictionis circa
lites de bonis privatorū enatas, et fidelam summam. Verū
enim verō, ut recte animadvertit Auctor, longē aliter sese
res habet; Quoniam enim omnis societas civilis perfecta
in id instituta est, ut socijs omnibus civilis felicitas possit
obtinere, necessariō quæcūq sunt sociorū communi

illi fini obtinendo adstringuntur. Itaque cum finis ille ob
finem nequeat, nisi etiam bona privatorum ad communem
utilitatem creant administrari et impendi ab eo, penes
quem est summa potestas, facile apparet, summae potestati
ratione scopi communis lenius competere sua dominij in
omnia privatorum bona, non quidem plenum, tantum
tamen quantum ad omnem utilitatem obtinendam neces-
sario requiritur. Perinde scilicet atque hactenus summa po-
testas dominium quoque habet in vitam civium, atque adeo
multo magis in corpora subditorum. Non obstat vero hoc
dominij genus Dominio singulorum in bona sua, utpote
cum nemo, qui civilis societatis est particeps, plenum
obtineat bonorum suorum dominium, sed illud solum quod
toti societati eiusque commodis non est adstrictum. At pro-
inde constituto dominio singulorum simul et summae po-
testatis in bona privatorum non fuit unius eiusdem re-
diti in solidum Domini, sed tantum ex parte, quantum al-
tera alteri est subordinata.

§. 6. Quae hodie perhincant Provincia ad tem-
porum Imperij Germanici, late a nobis disputatum est
in opere de finibus Imperij. Obiter advertendum est
illam Germania Thuaneam descriptionem esse quidem
hic satis

116
sic satis elegantem, non tamen necis suis caret, quem
admodum in opere etiam de finibus ostendimus."

AD CAPUT X.

OBIECTO REIPUBLICÆ, SEU REBUS
in quibus Imperij potestas occupatur.

Quemadmodum summa potestas Imperij circa res sa-
cras sese habet, cap. 11. & 12. quemadmodum vero circa
res profanas sit occupata, agitur cap. seqq. usq. ad 21.
Et quidem quoniam, ut Auctor monet sect. 3. profane
res vel sunt civiles vel bellicae, de illis docetur cap. 13.
et seqq. usq. ad 19. De his vero agitur cap. 19. et 20.
iusta rationem ordinis ab Auctore sic satis accuratè
observatam esse appareat.

AD CAPUT XI.

JURE SACRORUM, ET JURE RE-
ligionis.

§ 3. Ad Institutionem sacrorum pertinent quae rerum
sacrarum debita ordinatio. Utpote cum non possint con-
mode in Rep. sacra institui, nisi etiam adsint suffici-
entia bona, id quod sum ipsa docet recta ratio, tum usus
omnium lenium. nec enim ulla reperitur, quae careat

bonis sacris. Et verò nisi et prospectum fuerit satis
cultui sacro de bonis, et nisi illa commode in usum sacro-
rum administrantur, resp. multum profecto laborat. Et
verò Auctor h. l. bonorum nullam fecerit mentionem, atque
illo ipso capite utilem illam doctrinam haud omnino ne-
glexit. Agit enim de institutione quidem cultus, aut po-
tius de iure instituendi, quos penes sit in Lepubl. Imperij
usq. ad §. 24. De iure constituendi personas sacris culti-
bus dicatas, agit porro usq. ad §. 28. de bonorum iure
administrandorum iure agit deinceps usq. ad finem capitis.

§. 4. Auctor rectè docet institutionem cultus divini
consistere in ordinatione LL. et ceremoniarum, secundum
quas institui debeat divinus cultus. Et verò Religio con-
sistit in factum LL. et ceremoniarum observatione. Ius
sacris institutionis competere summae potestati civili in
qualibet Rep. quoniam tale quid exigit ipsa Rep. salus
non nisi in tantum fn. vel certe in tantum, quam maxime
in quantum cultus divinus facit ad civilem felicitatem
non verò illam aeternam obtinendam, ad partem primam
et simul fuisse in disputatione de maiestatis civilis auctori-
tate circa sacra est demonstratum. Quod attinet verò

Imperium Germanicum, primas Francorum Reges, posteaquam Christiano cultui dederunt nomen, Caesarum Romanorum secutus Exemplum, jus illud sibi arrogasse et usurpasse certum est. Florente porro Francorum Imperio, Carolus M. et Ludovicum Primum in illam curam studiose incubuisse, cum aliunde, sum quam maxime ex Libris Capitulorum utriusque illius Caesaris et filiorum Ludovici collectis ab Angelo et Petro Litho, aliisque editis et manifestum. Coeterum post illa tempora decrevit illa curatio sensim et invaluit paulatim Romanorum Pontificum auctoritas, ita ut Legibus et Libris jus instituendi cultus divinos paulatim perierit, contra vero illud sit devolutum ad Rom. Pontificem, et Episcopos, idque non quod illi essent membra Reip. sed quasi tota hac curatio jure divino solis illis competat, ad Rom. autem non pertineat. Certe omne illud jus insolidum tandem Reip. est ereptum aetate Henrici IV. Imperatoris, archiepiscopi Gregorii VII. Papa, nova et nunquam audita superstitione in orbem introducta, quo ipse proinde magnam partem summae potestatis partem, atque adeo rem divisam fuisse, apertum est. Obstitit vero haec Pontificum inducta superstitio usque ad tempora Lithi, tunc demum enim vetus est

vera doctrina de iuribus summa potestati civili cuius
in ipsum cultum, personas, item et res sacras competen-
tibus iterum in lucem revocata est.

§. 5. Quae acta sunt et gesta in Imperio Germanico
post exortum Lutherum, quam optime potest peti ex Joh.
Sleidani diligentissimi et optime fidei, quicquid non
nulli calumniantur, Commentarijs de statu Religionis et
Reip. perinde ut quae in ipso concilio Tridentino sunt
gesta, luculenter discuntur ex historia Concilij Tridentini,
quae Petri Sraui Loloni nomine est edita. Verè tamen
conscripserat à Paulo Sarpaveneto Theologo et Monacho
Ordine Serroniorum, utrumq; sane opus est incomparabile.

§. 6. Cum Principes Imperij seculares non sint
Monarchae, sed tantum revera Magistratus, qui proinde
non aliud ius habent regenda Reip. quam quod illis est
à summa potestate commissum, non potuerunt Principes illi
vi alicuius summae potestatis ius sacrorum, quo carebant,
sibi petere, etiamsi universum Imperium tanq. libera Reip.
iure optimo id exigere potuit. Verum cum Principibus
alijsq; ordinibus fuerit negata omnis Ecclesiae emendatio
quam quasi imperabat ius naturae, pariter ac divinum, sum-
mo iure potuerunt Principes, imò debuerunt saltem illam emen-

118
dationem ipsimet instituere, negatum autem ijs hoc est Pon-
tifici & Episcopis, quibus haec curatio non nisi iure posi-
tivo haecenus fuerit commissa, imò verò cum omnem illam
curacionem emendanda Ecclesia & Pontifex & Episcopi
respuerint, et tamen Reipubl. ac Ecclesia pariter intereset,
ut nonnulli auctoritate aliqua valentes, hanc sibi caperent,
exegit ipsa salus Reip. et necessitas, ut Princeps illi hanc
curam subirent, perinde sc: atq; in omni Rep. prout erigit
salus iura pristina necessario mutationem subeunt, et quae
positivis LL. huic aut illi erant demandata, illa neces-
sario ac proinde summo iure ad alios devolvuntur. Obser-
vandum verò est, non simpliciter LL. Imperij permisum
esse Principibus liberum arbitrium instituendi divini
cultus, sed restringi illud ipsum ius ad solam doctrinam
religionis Pontificia, et quae Augustana confessione tradit,
quae res controversiam deinde movit ijs, qui reformatam,
quam appellant, religionem amplectantur. Hisce quidem prae-
fendentibus sese ad societatem Augustanam confessionem
profitentium pertinere. Pontificis verò & multis alijs Au-
gustanae Confessionis addictis id ipsum negantibus. Et verò
haecenus hic illa mansit indecisa, etsi utriusq; res magnis

fuēnt Auctōribus agitata, certi etiā in pacis quod vo-
cant Osabrūgenſi Inſtrūmento recepta quidem inter partes
religioſas eſt et illa, quæ reformatū cūctū amplectatur,
non tamen Auguſtanæ Confefſionis ſocietati adiungitur,
ſed ſeparim hanc libertatem ſibi quaſi de novo acqui-
ſiuit. Meretur verò hoc argūmento cū primis legi
qui et ſuſte pariter et doctè de argūmento hoc diſſeruit
Joh. Grotius, Theodoruſ Harſiacuſ Caſſelaniuſ.

Ad Comitia. Superiōri ſeculo ab exordio uſq̄ pro-
pagate melioris doctrine per Lutherū in varijs co-
mitijs multa ſunt de religione conſtituta, quam maxime
tamen ius inſtituendi diuini cultū Ordiniſ datum
eſt, et plūrima alia de omni hoc negotio conſtituta, pri-
mū quidem aō ſuperiōri ſz. tranſactione Paſſarien-
ſi, et in Comitijs Auguſtanis aō 56. acta omnia, quæ
hūc pertinent, ſtudioſè collegit, atq̄ uno volumine
publicauit Chriſtoph. Leh. q̄ proinde legi et expendi
cū primis meretur. Cæterū nec ſic quidem omnino
diſſidia quieuerunt, cū primis circa interpretationem
LL. publicatiōem, hāud paucis modis controverſijs, quæ
 tandem hoc effecere, ut in varia ſcedera, cū primis
illud, quod ſacro Lige nomine, et alterū q̄ correſpondit

119
fide, aut unionis titulo inclinarunt, animi ordinem fuere
distracti, prevalente vero parte Pontificia ad huius seculi 29.
Caesar Ferdinandus II. non dubitavit pretextu auctori-
tatis suae Caesareae plenè controversias omnes secundum
Pontificios decidere, et publice promulgato edicto, quam
plurima nuper dudum à Protestantibus occupata, Pontificijs
reddere. Imò vero eodem tempore haud verecundati
sunt Jesuitae, cum primis varijs editis libellis, cum primis
autem illi grandiori illo opere de compensatione pacis
religiosa Dillingia edito. Omnibus protestantibus simpli-
citer pacem et statum omnem dubium reddere. Quibus,
etsi à nostris nonnulla sint opposita itidem chartacea,
facile tamen cuius paulò prudentiori apparuit, non desi-
tuntur Jesuitas, priusquam in rem transferrent potentia
Pontificionum iam prevalente, quae hactenus libellis suis
agitaverunt. Tanta injuria itaq; et majora metuenda
mala praeter alia nobis itidem motibus occasionem pra-
buere, ut nimirum Svecorum contra Caesarem armis,
omnes mox protestantes per universam Germaniam sese
conjunxerint, post sedecim annorum crudele bellum de-
mum rursus pace constituta, quae simul et religionis causa

natis disfidij demò fuit constitutum, ita ut hodie ea
cūprimis, quæ in Instrumento pacis publico Osnabru
genfi et Monasteriensi, cūprimis § 5. 6. et 7. continentur
in posteriõr LL. publicanõr vim iam habeant, ac p̄inde
nunc quidem ampliùs ad transactionem Rastaviensem,
ad Leges Comitiorũ Augustanõrũ, perinde atq̄ ad
Instrumenta pacis respiciendũ sit.

Nobilibus immediatis. De nobilibus immediatis ite
nũ constitutum qd est §. 10. art. 5. de liberis autem
Imperij civitatibus in univẽrsũ §. 11. et scõrũ de civita
tibus Augusta Vindehorũ, Dintzobula, Byberusa, et
Lapenbũrgo §. 2. art. 5. sũt constituta partim prio
ribus confirmatis, partim nonnullis de novo coordinatis.

§. 8. Civibus autem Imperialium Civitatum, illi
civium privilegio in urbibus in quã Pontificij præva
luerunt factam pleniq̄ fraudulenta interpretatione con
tractum esse, dum nimirũ alibi qd ad sobolem pro
testantium religioni addictam, privilegium illud auferre
Pontificij noluerunt, multò minus civium ordines ali
os recipere, qui non essent Pontificijs sacris addicti.
Ita sane effectum, uti in multis civitatibus sic satis nu
merosi Protestantium civium catus sensim interierunt.

aut hodieq; intereat, contra mentem profecti Legis, et fraudu-
lenta, injuriosaq; inter pretatione.

§. 12. Optime Questionem prepositam solvit Auctor, quoni-
am enim jus instituendorum sacrorum datum est illi, penes
quem saltem aliquatenus summa est potestas, ac proinde cum
in civitatibus non una illius summa potestatis sit ratio, non
proq; jus sacrorum in qualibet civitate eodem se habere modo
prout proq; civitas alia atq; alia regiminis forma gubernatur.
Observandum autem est, Urbes Germaniae in fashion Aristocra-
ticas esse aut Democraticas, pro ut quidem Auctor hic videtur in-
nuere, sed praeter has alias esse Oligarchicas et mixtas ex varijs
Repub. speciebus, similiter nec in Democraticis aut Oligarchi-
cis urbibus rebus plane similem esse rationem, sed requiri
has varias proq; species, ac proinde per injuriam de omnib;
urbibus, eademq; juribus a nonnullis in eandem sententiam omnia
affirmari.

§. 13. Ad Capitulum Coloniense facit hoc Palatinus Elector
in causa Gebhardi Archiepiscopi, qui a Pontificia Religionem
deceserat, ducta uxore. Ceterum ille quidem causa cecidit,
detrusus in Caesarea, a Romanorum Pontificum, suffecto in
locum Ernesto Bararo. Quicquid verò sit, videntur omnia ante
qd; nuper constitutam pacem Osabrugensem et Monasteriensem
non esse exigenda ad normam antiquorum Imperij recessuum

sed solius anni 55. ubi fomen res hac ferè mansit inde ceterum
iure sanè Ferdinandinam illam declarationem, q̄. a non
habente potestatem p̄fectam contempserunt nonnulli Episcopi
et Archiepiscopi per Saxoniam inferiorem. Ceterum hodie
post nuper constitutam pacem longe se aliter habent omnia.
Nam Archiepiscopatus et Episcopatus Saxonicus, qui a Romani
fificio fermento sacra sua reformarunt, excepto uno Lubecensi,
conversi sunt in seculares, quos appellant Brin-
patius, reliquis vero Archiepiscopatibus et Episcopatibus
quasi confirmatus demum fuit, qui appellatur de Christ-
Vorhsfalt, perinde ac soli Episcopatus Lubecensi ius
constituendum Sacrorum liberum permisum est.

§. 15. Cestat hodie hæc controversia post nuperi-
mam pacem, eiusq̄. Leges publicatas. Benè tamen disputat
Auctor contra Ferdinandinam illam declarationem. Nec n.
Imperator solius potest. L. ferre toti Imperio, ac providè
etiam illa Ferdinandi declaratio nullius esse momenti.
Agitat verò hanc Questionem A. usq̄. ad §. 24. Plenius
verò nec minus doctè eandem Questionem agitavit A.
libri, cui titulus: De Christ- Vorhsfalt auct. primæ
Gründe vörtert, ut et ipsemet A. noster, libro, cui titulus
Gründliche deduction Vnges de Christ- Vorhsfalt Religion
Adductis, ficto nomine Scipionis Archini edito.

S. 24. Ex ijs quae hactenus A. noster disputavit, appa-
 ret, LL Imperij permiffum esse, omnibus Principibus (nisi quod
 per instrumentum pacis novissimum non nihil aliter fit con-
 stitutum de Archiepiscopis, et Episcopis, ut et Abbatibus Im-
 perio immediatè subjectis) jus instituendi cultus divini ex
 praescripto Pontificia vel Augustana Confessione. Non ta-
 men hoc ita accipiendum est, q. simpliciter atq. adeo in
 foro, ut loquuntur, divino itidem permiffum hoc fit.
 Coeterum, quemadmodum multa alia civilibus LL. constituta
 creduntur, iusta fn. propterea, quia Lege sunt impune per-
 missa, ita etiam haec permiffio iusta est. Quapropter nec
 Lege Imperij Germanici possunt iniustitia accusari tanq.
 divino naturaliq. iuri adversentur. Nec n. LL. illae quaequam
 mandant aut vetant divino et naturali iuri adversum, sed
 solum dant impunitatem. Non est vel divina vel naturae
 Lege constitutum, ut quaelibet vitia ab hominibus puniantur,
 sed tum demum, qn. salus publica id ipsa permittit. Quia
 ratione ipse Deus O. M. in sua Leg. Hebraeorum divortiorum
 libertatem permiffit impune, etfi illa naturae et primogenio
 Dei instituto neutiquam conveniret. Observandum porro
 est, dum Principibus permiffum est instituendi cultus divini
 ius, eo ipso non habitos esse Principes, aut haberi debere pe-
 nindè infallibiles sacrorum arbitros atq. sese vult haberi hom.

Pont. Certè etiã hãc parte per injuriã Principibùs tale
quid obijci haud difficulter patet. Etq; jam tuã plenius hoc
propositum à nobis cum examine libri Erbermannici, tuã
in responsione utraq; præcipuè verò altera ad Valerianum
Magnum Capucinum.

§. 28. Ut sint sacrorum literarum ignari. Quales de-
beant esse Presbyteri, qd. potest quæroptimè peti ex S. Pauli
1. Tim: 3. et ex Epist. ad Tim: ut et 1. Epist. Petri 5. alijs
N. T. locis, ibi verò non factum id requiritur, ut possint
docere, veniã ut ipi sint moralibus virtutibus præditi, ut
possint esse exemplo gregi. Notandum porro à nostro hu-
fore fieri h. l. tm mentionem ministrorum Ecclesie docentium
scilicet Presbyterorum, et tamen sunt et aliæ personæ sacro
cultui dicatæ, et si minus nobiles aut necessariae, quæ
similiter tamen ordine atq; ex utilitate publica dicuntur
constituti. Et verò huic pertinent ea, quæ de Diaconorum et
Diaconissarum similibus requisitis in Paulinis Epistolis legi-
mus.

Dixit Paulus. In locis illis sacris ex N. & Y. T.
ab auctore adductis agitur propriè de missione, quæ vocè
ibi sanè immediata quædam divina missio videt indicari
non quod talis aliqua semper necessaria sit, sed quod
omnis opus tali sit, quando Deus novum aliquid velit

promulgari. Porro simpliciter quidem ad id, ut quis doceat,
 vel vero etiam sacros titulos aliquis administret, non necesse
 est requiratur vocatio quaedam sive mediata, sive immediata,
 esse certe hoc etiam a Laicis interdum commode peragi demon-
 stravimus in responsione ad argumentum alterum, libello, cui
 titulus: Definitio Ecclesia protestantium. Ceterum ut in coetu
 autem aut Ecclesiastico aliquo corpore quidam pro alijs munia
 istiusmodi exerceant, opus est omnino vocatione, quippe cum
 nullum Collegium possit pati, ut quilibet pro arbitratu suo
 munia Collegij publici exerceat. Quenadmodum vero in quo-
 libet coetu s. Ecclesia non vocatio fit, sed simpliciter sola con-
 stitutio ministrorum fieri debeat, praetera quae nae sunt nota,
 atq; adeo juris nae, nihil definitum est in N-T. libris, sed esse
 relictum humanae prudentiae, observato illo iure, sc. oia in Ecclesia
 fieri debere ordine et decenter, Et vero haec est ratio, quare
 constitutio omnis ministrorum per Ecclesias totius ferrariorum orbis
 non semper iure se, eodem modo habuerit, quamvis plerisque
 in locis idem mos, ritusq; fuerit observatus. Certi ad divinas
 constitutiones ut hic referimus, inane fuerit, et ineptiunt
 omnino Pontificij, dum ordinationem ministrorum, et in id ob-
 servandos ritus a divino iure arcesserunt.

§. 30. Exemplo Baptista. Immediata vocatio Joh. Baptista
 quam maxime innuitur Judaeis miraculosa conceptione et nominis

impositione: nec n. horum quicquam tunc temporis potest
facile latere.

§. 31. Idg fit. Tot actibus hodie quidem constat legi-
tima vocatio aut constitutio Presbyterorum. Ceterum olim
quidem praeter electionem et ordinationem, vix quicquam fuit
necessarium, unde et hodie alibi pluribus, alibi paucioribus
actibus constat vocatio.

§ 32. Nominatio. Nec defuerunt, nec deest hodie
cumprimis in Belgio, qui ius nominandi impugnavere
nisi: soli populo iure divino competat meta Electio Presbytero-
rum; Verum variis identiter argutionibus, utpote cum iure
divino nihil oio ipse de rebus sit constitutum, et tandem in prin-
cipa Ecclesia penes populum fuerit ius eligendi Presbyteros
in plerisque locis, alicubi tamen minime hoc observatum est, ut so-
let constitutionum magna esse varietas. Notandum proq ad
hunc §. vocabulum Ecclesiae esse πολιτεία (1) n. deno-
tat eadem sacram, ut hic. (2) καὶ ἐξοχῆ hoc vocabulo
Clerici veniunt, licet omnes fideles alias latiore signifi-
catione sint Clerici (3) Ceterum Christiani populi, ut in §
sq. (4) In Italia hoc nomine curia Romana denotatur.

§. 37. Manibus impositis. Apud Iudeos communi olim
more receptum erat invocare auxilium Sp. S. hominibus
illorum Capitis imponendo manus. Eundem hunc modum

alia multa Apostoli mutati sunt a Judaeis, non quod esset
 simpliciter necessarius, sed quod ritus ille non displicebat. Hinc
 omnium impositione una cum precibus usi sunt super illis, quos
 tibi certo numeri quod dicaverunt. Unde manifestum est
 impositionem circa ordinationem ministrorum non requiri tanquam
 quicquid iure divino necessarium, sed esse ritum per se indiffe-
 rentem, ut veterem fumen, ita et laudabilem, ac proinde posse
 mitti quidem, non temere tamen id fieri oportere.

S. 38. Ipsa aequitas et recta ratio ostendunt, munia totius
 communia publicis quoque sumptibus administranda et exer-
 cenda esse. Eo nec sacra munia possunt exerceri rite quidem
 sine bonis quae sacris istis sunt dicata. Non tamen v. requiruntur
 omnia quaedam ad sustentationem eorum, qui sacris vacant,
 penum etiam ad ipsorum sacrorum cultum: et quidem bona partim
 mobilia, partim immobilia. Nec enim sacra commode exerceas
 in Rep. quidem, nisi locis certis in id dedicatis. Et si etiam non
 nulla gentes olim sacra sua sub diu celebraverint, eumque morem
 etiam olim sunt proci Germani, attamen cum sub diu non semper
 et quidem stabis diebus propter aëris inclementiam sacris vacare
 liceat, facile apparet, in quavis bene constituta Rep. aedes potius
 sacris obviandis esse costruendas. Cum autem nec aedes possint
 reparari integre citra sumptus, liquet, in qualibet etiam bene con-
 stituta Rep. certa bona ad fabricam templorum conservanda.

Quis modus vero debeat esse bonorum h. e. quanta debeant
esse copie indubia estimandum est ex usu ipsorum sacrorum
recte sane rationi evidens est, sacra in Rep. quidem esse ob
unda cum quadam magnificentia, et ijs, qui sacra ministrant
cum talia bona merito debent, quae possint consequi absq. eo
ut sacro officio quicquam deroget, tanta item, ut ex ijs non
quidem lascite, hoc n. etiam officii Sacrorum curationi
honesti fin. ita possint degere, ne alijs adulari, aut ab alijs
contemni patiantur.

§. 40. Qui debeant esse merito limites immunitationum
personalium indicat ipse scopus vite ministracionum sacra
Cum n. illi debeant vacare institutioni sacrae et alijs offi
cijs sacris obeundis, manifestum est, oportere in qualibet bene
constituta Rep. ipsis concedi vacationem ab omnib. ijs, quibus
curatio illa sacra proq. modo possit impediri, id quod in
primitiva Ecclesia statim, ut et in Rep. Hebraeorum per
divinas accurate est observatum.

Et hanc immunitatem. Intoret auctoritatis, q. merito de
bet competere omnibus sacris ministris, ne sint subiecti cui
libet iudicio seculari, liquidum est, eog. oio in qualibet Rep.
ita sunt constituenda iudicia, saltem de personis sacris, ut
auctoritati illis satis sit consultum. Et vero hoc ipsum
unicè spectaverunt primi Caesares Christiani, dum Clericos
exonerant

remerunt a vulgaribus iudicijs. Non est tamen vel haec
 exceptio profecta a singulari quadam divina constitutione
 sed introducta auctoritate civili, et quidem boni civilis
 obtinendi causa. Simpliciter vero Clerum omnem, a. et suos
 episcopos, nequaquam Caesar subduxerunt etiam suo atq
 adeo totius Reip. iudicio. Nec quicquam falen qd. Ecclē
 iasticorum libertatem atq. exemptionem vel summam iurē
 divino competere, donec demum Romani Pontifices stru-
 ctes novam quandam sacram Monarchiam, ceperunt homi-
 nibus perfondere, omnes Clerici iure divino esse exentos
 iurisdictioni civili Regum et Reip. suae a. iudictioni
 suae a. Deo O. M. commissos esse. Et si passim vero terra
 non novum hoc placitum credi coeperit, cum primis
 vero in Germanico Imperio vim magnam accepit, atta-
 men ipso usu edocti multi Reges ac Principes placitum
 hoc Romanum, Resp. funditus evertere, strenue huic sese
 opposuerunt. Et vero non tantum reformati status Imperij,
 de quibus satis Autor loquitur, verum etiam ipsi Reges Hispania
 et Gallia, et Romana sacra amplectentes, in huius
 dictionem suam in Clerum frustra cingente Romano Pon-
 tifice, hodieq. exercent. In ipsa Italia faciunt idem Veneti,
 cui notum est ex praclaro illo inter Laicum V. et Reip.
 Venetam agitato certamine.

S. 41. Non tantum jure Canonico Pontificio, verum
etiam primorum Cesarum Christianorum concessione, ce-
apparet ex non uno loco Codicis Justiniani, boni im-
munitatis sacris, dicata est immunitas ab omnibus civitati-
bus. Quod tamen Justinianus Nov. 8. restringit, nisi quid ur-
Reip. necessitas. Pontifex autem Romanus similiter limita-
vit, nisi ipsi aliter fuerit visum, utpote, cum sibi hanc
dominium omnium bonorum sacrorum attribuerit. Et verum
hodie etiam in Regnis et Rebusp. Pontifici addictis, bona
sacra a tributo immunita non sunt, si ita jubeat a. per-
mittat Rom. Pontifex. Quamvis in Gallia Romani Pontificis
consensus non amplius soleat implorari. Quid constitutum sit
Recess. Imp. Comitionum Augustanorum ad 55. in Germania
illud sic satis recte ab Autore est traditum.

S. 42. Ut autem appareat, quod hac in re o. f. jure po-
sitivo sit constitutum, verum etiam quid constitui merito
debeat, repetendum memoria est, id quod ante diximus,
in qualibet sc. boni constituta Rep. tantum debere esse bo-
norum sacrorum vim et copiam, quae sufficiat sacris omnibus
obeundis, sacrorumque ministris honeste et cum auctoritate
quadam alendis, et fabricae adiuvi sacrorum, cum et illa
nomine sacrorum bonorum veniant necessarium, caetera
superflua bona semper manent secularia. Igitur de illis

videm bonis sacris nihil esse per tributa aut alias prestationes
 etrahendum facile apparet, utpote cum detractio illa non
 possint non sacra ipsa aliquid capere detrimenti. Certe
 si bona illa sacra magis fuerint optima, atq; adeo
 non tam necessaria sacris quam superflua, omnino debere
 et illa inservire necessitatibus Reip. non minus atq; alia,
 manifestum est. Et vero si infra hosce limites maneat
 tributorum inditio bonis sacris facta, nihil utiq; illa habet
 commodi; Ex adverso autem iniquum fuerit, bona publica
 in lascivia paucorum hominum inservire et Reip. nihil
 prestare commodi. Simul vero haud obscurum est, perperam
 Rom: Pontificem sibi arrogare summum dominium talium
 bonorum, utpote cum sint bona Reip. quae adeo in cuius
 libet liberæ Reip. iuribus atq; arbitrio sunt subjecta.

§. 43. Patrimonium Christi. Inepti dicuntur bona
 Ecclesiastica in Patrimonium Christi demigrasse: nec enim
 Christus in hisce terris habet singulare patrimonium, sed
 per omnia ipsius sunt, quaecumq; nimirum in caelo sunt et in
 terra, itaq; quod bona nulla sacra non debeant in alios
 usus verè, provenit ex utilitate cuiuslibet Reip. cõ scilicet
 inter est, ubi sacra ritè sese habeant, ac proinde tantum
 etiam semper super sit bonorum, quantum ad usum sacrum requiritur.

Quicquid vero religionum bonorum etiam dedicatum est,
licite exigente levi necessitate, licere transferre in aliam
commoda, nihil utique prohibet, et vero hanc ratione Re-
becca Rex Clypeos aureos aliisque thesauro sacro à Rege
Salomone Patre dedicata, non dubitavit pacis publice
conservanda causa Aegyptiorum Regi donare, D.O.M.
non succensente.

Uti fructus vero eorum etc. Cum bona sint publica
utique Episcopis et Clericis non competit privatio in illa
dominium, proinde ut se habet conditio omnium bonorum
publicorum.

§. 44. Primum quoniam videtur S. Augustinus in
stituit in sua Ecclesia Hypponensi, cuius erat Episcopus
ut non nulli quos monasticam vitam duceres, Ecclesiae illae
adescent, precibus publicis inservientes. Qui quod obser-
varent Canonicam quandam regulam vivendi, dicti sunt
Canonici. Illud institutum placuit deinde cum alijs. dum
etiam inprimis Carolo M. qui proinde omnibus Ecclesijs
Cathedralibus Collegia eorummodi Canoniconum adiunxit.
Ceterum ut alij Clerici ruptis regulis antiquis sensim
denegaverunt, ita jam Ottone III. Imperatore in Germania
nonnulli Canonici prisca vivendi regula abiecta, et
Clauistro, quo antehac inclusi vixerunt, rupto, in secularem

aliquam licentiam transierunt, donec tandem licentiosa illa
 vivendi ratio omnes Canonicos cum pestilenti fide afflavit:
 ut perinde voluerunt dici Canonicos irregulares, quod perinde
 ac si dicas, Canonicos sine Canone, atq; adeo occasionem
 edere novo ordini Canoniconum regularium introducendo.
 Verum autem quondam canonicis adhuc in claustris vi-
 dentibus non nisi communia bona, progressu vero temporis
 claustris ruptis, singulis prebende suae, quae appellantur,
 concessa sunt. De primo instituto, et subsequuta demum degenera-
 tione Canoniconum illorum, dicta a nobis sunt nonnulla
 disert: 3. de Antiq. Ited. quae proinde ad hunc locum
 posuit transferri.

S. 46. Primarias preces. Tere cum injuria Caesaris con-
 tinetur est jus primi vacantis beneficii primarium precum
 appellatione prosequi: utq; id fieret, tamen interesse Reip.
 ut Caesaris auctoritas non evalescat; utitur autem hodieq;
 illo jure Caesar, estq; illud disertis verbis confirmatum in
 imperatoria pacis constitutione. Certi in Ecclesijs Cathe-
 dralibus Protestantium solet Imperator conferre illum pri-
 mum sibi debitum Canonization Pontificis Consensu haud
 implorato, etsi rem aliter se habere apud Pontificios,
 non est, quod dubitemus.

§. 47. Nuper quidem prodijt Scriptor. Scriptum
illud prodijt Brunsviga confectum ab aliquo primario
Presbytero, quem, quia Autor sit, etiam nos nationis relict
Quid ergo. Lampadius noster, ut obriam irret
illi communi omnium Canoniconum accusatiōni, q̄. nimirum
non Pontificum, nec sacrorum aliquod vite genus ducerent
in eam sententiam descendit esse illorum vite genus mer
Politico, idq̄ eo argumento q̄. multa sacra obeant
sacra n. quaeq̄ munera consistere in docendo et sacra
menta administranda. Verum quod Autor n̄r ponit non
est usq̄ adeo certum: sacri n. etiam munus est psallere
constitutis horis, et preces publicas Deo fundere: Eoq̄
iam olim Rex David non nullos, id qui facerent, in sa
crum ordinem cooptavit: Secunda cura sacrorum po
fest institui etiam diligenti summa inspectione et directi
one rerum Ecclesiasticarum, hanc certe curationem a
sacris muneribus velle sejungere, absurdum est. Jam
vero porro constat, Canonicos nonnullos hodieq̄ obire
statar suas horas precum laudationum divinarum: Sal
tim itaq̄ illi huius muneris ergo extra numerum perso
narum sacrarum non sunt collocandi. Alij quidem omnem
hanc curam vicarijs suis commiserunt, non tamen vel sic

personam sacrorum omnem exierunt, modo id agant, quod
 debent, hoc est, modo diligentem curam adhibeant in summa
 acronum curatione et administratione. Quoniam vero praetera
 catholici Cathedralium Ecclesiarum solent a suis Episcopis, qui
 simul et principes agunt, in partem regiminis politici ad
 eorum, idque ipsis quam maxime incumbit, apparet, apparet
 manifeste Canonicos simul et civili officio fungi in Episco
 patu quolibet non vulgari sed peni potissimo. Unde si
 manifestum est, perinde atque Episcopi Germania quod
 duplicem sustinent personam, ita et Canonicos partim
 ecclesiasticos, partim vero et politicos conferri oportere.
 Certi istis suis officijs probe fuerint functi, non utique
 in privum aliquod vita genus, ut ille volebat, sed veri pium
 honestum atque utile degentes. Qui vero nihil horum agunt,
 atque in otio degentes fruuntur bonis publicis, illi quia im
 pie vivunt, non est dubitandum, utpote cum quomodo legip.
 civem oporteat pro virili bono publico prodesse, praesertim
 vero illum, qui ex publico et quidem sacra pecunia alitur.

AD CAPUT XII.

CONSERVATIONE SACRORUM ET

Concily.

§. 1. Politicus Magistratus. Indubie quibus iure competit
 instituere sacra, usdem et competit sacra conservare. Quoniam

itaq; precedente capite satis demonstratum est, cuiusmodi con-
petat prius illud, non potest iam de posteriori dubitari.
Et vero simpliciter in qualibet Rep. ad officium summæ
potestatis pertinere sacrorum conservationem, patet ex
ipsa natura et scopo civilis societatis, ut proinde aliq;
argumentis ad hoc probandum non sit opus. Et vero
quæ Autor noster adducit ex Deut. proprie et per se
ad solam Rep. Hebræorum pertinent, ad reliquas vero
non nisi vi exempli, atq; adeo verisimiliter potest appli-
cari. Catenam peres quos in Imperio Germanico, conser-
vandum sacrorum ius sit, ex illis quidem peti non potest
sed ex solis Imperij constitutionibus et consuetudinibus
perinde ut ex solis hisce principijs singularium granum
cuiusq; Rep. iura peti possit.

§. 3. Argumentum magis politicum, atq; adeo non
petitur ex sola sacra revelata doctrina, hæud difficulter
afferri potest. Quoniam nimirum religio constituta
est in eo, ut populus Deum rectè colat, doceatq; recta
ratio sancta et pia mente Deum colendum esse. necesse
non autem ad conservationem religionis requiritur, ut
et hæud desint, qui populum ad religiosum illum cultum
probe instruant, et ut repellantur omnes, qui religioso cultui quicquam
quam adversum machinantur.

§ 4. Non propterea factum instituenda sunt Scholae ut sup,
 dubitent, qui Ecclesiam verbo Dei possint parere, sed ad plures etiā
 usus cuiuslibet Reip. Et verò vel ipse usus docet, non
 solos illos Ecclesia Pastores solis isti, d. multos alios, multi
 generis civium. Sunt aded Scholarum varia discrimina
 prout doctrina quog pluribus modis invicem disfidet. Quoni-
 am verò summa potestatis est, in officio videre, uti cives
 commode educantur ad varios Reip. usus, idq per Scholae
 fieri soleat, possitq non potest non et Scholarum curatio
 ad summam Reip. potestatem quog iure pertinere. Indubie
 verò illae Scholae prae alijs debent esse cura, etiam potestati
 illi summa, in quibus iam dicuntur illa, quae ad majoris
 Reip. usum sunt momenti, et verò si talia quid summa po-
 testas dici et doceri libere patitur, non potest non facili
 negotio ingens Reip. incrementum capere. Quod verò
 attinet Germaniam nostram infimarum, ut ita dicam res sin-
 gulis ordinibus sunt permixtae, nec immerito, utpote cum
 non aded multum momenti in eis situm est ad Reip. At
 verò majores tamen Scholae non perinde ad singulorum ar-
 bitrium pertinent.

§ 5. Quae dicit Auctor, consuetudinibus Imperij Germanici
 sunt constantia, ceterum si respiciamus antiquiora tempora

certum est, omnes Academiæ Germania, quæ quidem
ante Lutheri tempora ceperunt auctoritate Pontificiâ
institutas esse. Imò verò nec post Academiæ ulla Cæsari
reâ auctoritate in Germania originem suam accepere
præter paucas et solas ordinum non nullorum protestan-
tium, quales sc: est hæc Julia, Argentinensis, Altorfina
et Rinthelensis. Observandum verò in nonnullis illustri-
bus Germania urbibus constitutas esse Scholas ab Acade-
mijs parùm differentes, si excipias facultatem creando-
rum Doctorum, Gymnasiorum titulo appellatas, idg sin-
gularum ordinum, non a. accedente Cæsarea aliqua consen-
sione. Quo penè liquet, si consuetudinem Germ. velim
spectare solummodo, vel certè potissimum ius illud cre-
andorum Doctorum, ut et privilegia eorum, qui in Acade-
mijs aut discunt, aut docent, à Cæsaribus profluere. Et
verò, quia privilegia Doctorum creatorum Professorum
item et Studiosorum, pertinent ad totius Imperij provincias,
non possunt illa à solo illi, qui caput est Leip. concedi
certè à singulis ordinibus privilegij aliquid dari, quod
obstringat omnes Imperij ordines non posse, manifestum est.
S. 6. Tota Ecclesia. Rectè dicit Auctor, si forte malo
imminenti Ecclesie non possint soli, qui ministerio funguntur

are esse, fūm verò totam Ecclesiam debere vires suas soci-
 are. Hæc consociatio verò solet fieri conventu aliquo publico,
 rem vulgo conciliū appellamus. Et verò si malum tantum
 incumbit ūni Provincia aut loco, satis est conciliū aliquod
 provinciale inest, si latius vergat, ex re profectò fuerit
 etiam ex longinquis locis conciliū instituire. Ceterum
 propter mala, quæ Ecclesiam possunt infestare, aut ad fiden-
 tiam, aut ad mores, aut deniq; ad regimen q̄s. Ecclesie
 pertinent, hinc in concilijs de emendatione trium horum
 malorum, vel coniunctim vel seorsim solet et potest agi.
 Quoniam verò omnes, qui in concilijs sententiam dicunt, sunt
 quidem electi ex reliquo numero hominum, homines tamen
 ac proinde ab ijs, quæ hominibus possunt accidere, non ali-
 eni. Hinc apparet, nulla concilia omni ex parte habere aū-
 thoritatem infallibilem, valde probabilem tñ. et quidem prout
 concilia ex magis minusve pijs, doctis, ac prudentibus con-
 stituuntur, ita et concilionum variam esse fidem atq; aūthorita-
 tem. Quod attinet verò eos, qui in concilijs debeant
 habere aūthoritatem ferendæ sententiæ, nihil de ea re di-
 vino quidem iure est constitutum, eog factum hæc commis-
 sum est, et pendet à prudentia et arbitratu hominum. Hinc
 et si Act. 15. et 17. quod describitur conciliū Hierosolymitanum

adhibuerint, et Laicos, seniores, tamen simpliciter omni
Concilijs eorundem interesse debere, minime sequitur, sed
unum duntaxat colligere hinc est, nullo iure divino
Laicos magno Ecclesiae commode posse in Concilijs ad
sententias ferendas admitti. Et verò scrutantibus historia
Ecclesiasticam, apparet, iam fūm saeculo 3. Concilia ex so
lis Episcopis coaluisse, nec timere legas, saeculis La
icos ad concilia vocatos, si excipias ipsos Principes, eosque
Legatos. Observandum tamen, Episcopos, qui ad concili
um veniunt, credi velle et solere, se representent suam Ec
clesiam, quarum sunt Episcopi, atque adeo hoc ipso haud ob
scure indicari non propria auctoritate, sed Ecclesiarum
suarum nomine Episcopos, quosq; in concilijs sententiam
dicere. Unde simul manifestum est, Episcoporum, qui ad
Comitia accedunt, et Ecclesiarum Episcopatum eandem de
bere esse sententiam, diu n. utiq; Episcopi non repre
sentarent suam Ecclesiam, Unde porro consequens est, quod
fūm adversetur rectae rationi, quod in concilio Tridentino
Romanus Pontifex curaverit, sententias ferre per Episco
pos mere titulares, atque adeo illos etiam, quorum senten
tia ab Ecclesijs, quarum nomen praeferebant, erant
maxime disidentes.

principes &c. Jure ipsius societatis cuiuslibet, quoniam
 competit cuiuslibet summae potestati sacrorum curatio, omnino
 idem jure competit cuiuslibet summae potestati, concilio proq[ue]
 esse, ut sc: ibi omnia ad Ecclesia et Reip. utilitatem
 non ponantur. Et si igitur idem hoc jus significetur illis, ab
 autore adductis locis sacris, non tamen necessum est, ex
 his jus hoc petere; et vero loquuntur illa potissimum
 de jure et officio summarum potestatum in populo Hebrae-
 rum: non licet vero ab institutis illius Reip. tuto petere
 jura et instituta omnium civitatum.

Carolus V. Si mores et instituta Imperij spectemus,
 cogimur sane fateri, etiam hic a temporibus urq[ue] Gregorij
 VII. summam sacrorum curationem non fuisse penes Ca-
 sares et Reges nostros. Professi tamen semper sese Caesares
 nostri sunt Advocatos et Procuratores Ecclesiae, at vero
 omnis ille titulus nihil aliud significat, quam potestatem
 tuendi bona et personas Ecclesiasticorum ab injuria, hinc
 adeo non alia etiam significatione Caesares nostri solent
 audire advocati Ecclesiae Romanae; certi Advocatia jam
 tum plurimis seculis, non nisi de persona aliqua fidelis accepta e[st].

Unde patet, quod Auctor noster hic notat de Carolo
et Ferdinando, ad rem, de qua nunc agitur, nihil pertinere.

§. 7. Si non iam ante, certe à Gregorij VII. usque
temporibus Papae sibi arrogaverunt Conciliorum omnium
indicendorum, saltem haecenus quod nulla Synodus sine
consensu Papae implorato institui debeat, potestatem sibi
arrogaverunt. Ceterum monumenta antiqua senectantibus
sole clarius apparet ex quo Caesares Religioni Christianae
accesserunt, per eos hos fuisse omnem cogendorum Conciliorum
potestatem. Bellarminus et alij Pontificij Doctores
convocata esse concilia à Caesaribus, non audent negare.
Tamen contendunt, implorationem antea fuisse consensum
Pontificis Rom. Verum quoniam de illa imploratione ne
verbulum quidem occurrit in historijs antiquis, de hoc so-
merum commentum explodendum est.

§. 8. Bene Auctor disputat, si conciliae aliquod in
perse Germania fuerint instituenda, fieri id ipsum oportere
non minus Caesaris, sed simul et ordinum auctoritate.
Verum ut nunc quidem sunt mores, concilium aliquod
universale Germania non est, quod expectemus. Etenim
verò Pontificij quidem hodie ita sunt instituti, penè à Jesuitis,
nec putent, sibi licere citra consensum Pontificis nobiscum unum

coetum coire, nec sibi fas esse, quicquam ab eo, q. Rom. Ponti,
 s. jam fuisse scriptum s. decretum est, desistere. Ibi enim
 etiam post concilium Tridentinum longe alia fuit mens
 et Caesarum quorundam et ipsorummet Episcoporum, ex quo tamen
 episcopica institutio cepit obtinere, simul Hildebrandica doctrina
 vicariati divino Lapae animis hominum impressa est.

Ceterum ita si animati fuerint Episcopi, nec potuerunt nobiscum
 unam conventionem sacrorum instituere, effi possent, fructu tamen
 omnis Coetus ille destitueretur. Ceterum concilionum vice pos-
 sunt fortassis hodieq. institui colloquia quaedam de sacris,
 et vero non tantum Carolo V. & Ferdinando Caesaribus sunt
 eiusmodi aliquot Colloquia instituta. Verum etiam L. Imperio
 Anno 1566. durante Maximiliano Imperatore cautum est, ut per
 eiusmodi colloquia controversiae religionis, quoad licet, sopi-
 antur. Illa vero et jam tum ante non unius Caesaris, d.
 simul et ordinum auctoritate sunt instituta, et in posterum
 idem non nisi eadem auctoritate possent institui.

S. 9. et 10. Summo jure is demum potest convocare Episco-
 pos, penes quem est summa in Episcopos potestas. At vero
 nec olim quidem cuiquam in omnes Episcopos universiter
 orbis in unum sunt convocati. Dicta tamen concilia
 Viterbiana, Constantinopolitana, utrumq. Ephesinam et

Chalcedonenſe fuerunt Oecumēica, quod et potiffima parte orbis terrarum congregati Epifcopi concilia iſta celebraverint, quos omnes Caefares ſum convocare potuerunt propterea, quod illi ſoli per maximam terrarum orbis partem et florentiffimam dominarentur. Etiam itaq ſum temporis multi Epifcopi extra Imperij Rom. limites collati, concilia iſtis oecumēicis haud interfuere: idq quomiam Caefaribus non fuit fas, illos convocare ſq. aliena iurisdictioni ſubditos. Cum hodie itaq Caefari in Regna et Principatus Europae extra limites Imperij nihil quicquam fit iuris, modo minus per Aſiam et Aſtricam facile apparet a Caefaribus noſtris nullum conciliū oecumēicū convocari poſſe. Et verò nec Sigismundus Caefar, conciliū Conſtantiienſis et Europa Epifcopis conflatum, aliter cogere potuit, quam Gallia et Anglia Reges invitando, uti vellent ſuos Epifcopos communis Eccleſiae cauſa mittere: quod non eſt auctoritate Caefarea in convocando uſi.

AD CAPUT XIII.

DE REBUS CIVILIBUS SEU PROFANIS.

§. 1. Diximus. Dixit ita Auctor cap. 10. §. 3. recte quod ſe habet illa diſiſio, cum in univverſum duo quaſi ſint ſumma genera negotiorum ſcip. alia pace, alia bello adminiſtranda.

§. 2.

S. 2. Civiles. Debuisset Auctor addere rerum civili-
um illarum alias esse privatas, alias publicas, nec enim
omnium illarum eadem est conditio.

S. 3. In Personis vel rebus. De iis quae personas attinent
agit Auctor cap. h. 13. de rebus vero c. 14. et alijs nonnullis.

S. 4. De dignitate personarum agit usque ad S. 9. huius
capitis, de salute autem personarum ipso S. 9. Quamvis vero
alia haud incommodior possit divisio institui, non est tamen
nunc, quare iam mutemus.

S. 5. Unde Reges, Archiduces. Regis titulus concessus
est a Friderico I. Caesare, ut et post a Friderico II. Regibus
Bohemia. Posthac vero nullis titulus est concessus. Simili-
ter nemo hactenus creatus est Archidux, praeter solam fami-
liam Austriacam, quae profecto haud facile pateretur illum
titulum alijs communem fore. Itaque de collatione Regis et
Archiducalis tituli ab uno Caesare dependente, non est quod
nunc quidem adeo sumus solliciti.

Statibus item. Quoniam Principes alij ordines de iure
sedendi confedentes omnes pro se praerogativam aliquam
facile possunt allegare, hinc adeo nulli fere solis fontibus
Caesaris hoc definentibus solent parere. Et vero iam tum
huiusmodi controversiae ad ipsa comitia tractae sunt, ut
proinde haud temere dixeris uni Caesari iudicium hoc competere.

S. 7. Non de potentia regia. Titulos inanes legum pariter
et Principum dare posse Caesarem, nemo est, qui dubitet.

Utrum verò libertas s. licentia illa salutis Reip. consentanea
sit, nec ne haud facile dixerim. Modum certe hanc in re
excedi posse, non est quod dubitemus, utpote cum tales novae
collati tituli inanes, licet soleant illis, quibus dati sunt, animam
addere saepe numero ad molendas res novas, et simul ad levandam
et superbiam rebus suis longè majorem. Creaverunt verò Impe-
ratores nostri, ut iam ante diximus, praeter Bohemum neminem
nec n. nunc moror fabulas Coloniarum de regio titulo ab eis
ne III. Bolislao Crispo dato, utpote quae iam abundè à nobis
sunt consuetudine parte s. in Opere de finibus Imperij. Notandum
verò solere et Pontificem Romanum etiam sibi arrogare
ius creandorum Regum in Provinciis longè distantibus. Ceterum
faciunt hoc ipsum praetextu vicariatus sui divini, quo existi-
mant, universum mundum, atq. adeo Reges et Principes suo iudi-
cio subiacere. Ceterum, qui rerum suarum satagit, si extra li-
mites s. Pontificia terra s. Imperij vixerit, haud facile patietur
inanes huiusmodi titulos sibi s. à Papa s. à Caesare concedi
quae ratione notum est non adeo quidem Magnam Moscoviam
Ducem coronam sibi à Pontifice transmissam remisisse.

S. 6. Comitum Palatinorum. Tempore Caroli V. Comes
Saxon Palatii Lateranensis seu Palatini creari cepere, ad
exemplum summi Pontificis seculo 14. et hodie creatio heredi-
taria, quod tamen olim non est factum.

Tabellionum. Sive Postarum, ut ita loqui liceat, constitutio.

potestatem soli Imperatori competere Italus quidam Taxir
 nomine persequit. Mattheus, idq; ex hoc fundamento, quia
 nihil de hoc iure expresse definitum reperitur in Capitulatione
 huius, cum tñ. a quam multis seculis consuetudo obtinuerit, ut quilibet
 Princeps in suo territorio ius habeat.

S. 8. A solo Cesare. Imò verò multa Academia, cum pri-
 mis Pontificia, ne quidem à Cesare facultatem hanc solent
 sibi petere, sed à Pontifice Romano; ita tamen si accipias, quod
 enim. Caesar hoc possit concedere citra ordinem Imperij im-
 ploratione consensu, non est, quod dubitemus. Notandum verò
 talem potestatem extra Imperij limites donandi facultatem cuius
 summa potestati competere, ac proinde hac ratione singulas
 Belgico-Germanicas provincias, cum liberae sint et sui iuris,
 Academiae instituisse cum potestate graduum doctoratum
 conferendorum.

Jurisdictioni. Improprie dicta, alioguin n. iurisdictioni
 proprie pertinet ad officium iudicis.

AD CAPUT XIV.

PRIVILEGIIS ET IMMUNITATIBUS CON- cedendis.

S. 1. Obscurior nonnihil est illa divisio: Clarius ita res
 illa possit proponi: statuendi de rebus potestas versatur
 circa res, vel ad omnes promiscue vel ad singulos
 aut paucos seorsim pertinentes.

§. 2. Solius Imperatoris. Nimis crude disferunt
soli Imperatori tribuunt potestatem concedendarum immunitatum
et privilegiorum. Certè si hanc habet Cæsar et quidem
illimitatè, poterit utiq; et LL. publicis Imperij et juribus
omnium Principum ordinumq; liberi derogare. Hoc verò si
potest, frustra profecto potestas ferendarum Legum ad co-
munitia spectat universi Imperij, et in vero est arbitrio
Cæsaris collationem jura Principum aliorumq; ordinum evertentem
Ara sententia, quoniam evertit fundamenta Reip. nostrae
non utiq; ita crude accipienda est. Observandum igitur
privilegia s. potius gratias, quæ appellantur, alias nihil
derogare juribus et LL. publicis, alias autem multum illis
detrahere. Ara prioris sunt ordinis, illas in arbitrio Cæ-
saris esse, non est, quod quis neget, quoniam utiq; consue-
tudine id receptum est. Ara secundæ autem ordinis sunt
illas quidem sine discrimine Cæsaris arbitrio attribuent, plene
tamen in aliam eunt sententiam. Non difficile autem videtur
definitio, utra sententia sit venior. Quoniam verò Legibus
omnibus Capitularibus cavetur, ut Cæsares jura Principum ordi-
numq; aliorum, ut et universi Imperij illibata conferant. Con-
sequens est, non esse in arbitrio Cæsaris, illas gratias cuiquam
facere, quibus juribus Imperij universi aut singulorum Princi-
pum aliorumq; ordinum quicquam detrahatur. Cæterum hæc
quidem controversia nondum est definita, ideoq; etiamnum

disputatio de gratia illa, qua Caesar nonnullas eximit a finis
iustione Principum, novo quodam ordine instituto exemptionem
Imperij, more plane insolito, et non nisi proximis hinc aliquot
annis in usum traduci capto.

Ius mundinarum solemnium, non est solum Imperatoris,
sed etiam Principum, nec obstat, quod in contrarium asserere solent
solemnissimas omnium mundinas Francofurtenses a Cesare insti-
tutas, quia si ad alias tali numero confluerent mercatores,
neque solennes essent ac Francofurtenses.

Ius Stapulae est beneficium aliquod singulare, competens
inchois huius vel illius loci, ut omnes merces, quae importantur
regionibus suis primum ipsis sint exponendae venales, et in libertate
tunc demum advenis vendere liceat. Et hoc ius competit quocumque
Principibus, item ius dandi Civitatem, quod est ius condendae
novae urbis.

Ius cudendae monetae est regale Imperatoris, sed concessit
hoc ius omnibus ordinibus Imperij, imo civitatibus nonnullis
municipalibus hypotheca loco. In numismatibus veteribus
Romanis reperuntur litterae A. B. quae denotant Triumvirum mo-
netales s. Auri Argenti, aeri flandi, ferri, q. obiter notetur.

S. 3. In Catenis. Ita quidem est. Solum Imperatoribus est
cautum discretis quidem verbis de non laedendis Electorum ju-
ribus circa vectigalia; at tamen minime hinc sequitur, liberam

esse Caesaris facultatem derogandi reliquorum Principum
vectigalibus. Ubiq; enim etiam illis per capitulationem
cautum est, uniuersali illa promissione de Principum
aliorumq; ordinum iuribus haud minuendis, nec enim immu-
nitate a vectigalibus Principum possunt temere cuiquam
concedi citra iurion bononum Principum detrimentum,
soluti quidem sunt iam aliquot seculis immunitates a vec-
tigalibus solvendis Caesaris concedere, potueruntq; id ipsum
iure optimo. Verum erant hunc temporis vectigalia omnia
vel certe potissimum quae in patrimonio publico Imperij
atq; adeo quodantenus solis Caesaribus propria. Studi-
vero longe dispar est ratio, quoniam vectigalia omnia in
privatam possessionem ordinum Imperij concesserunt.

S. 4. An euidenda moneta. Aposentis Electionum vi-
detur primum requisitum ad ius monetae quidem concedendum
a temporibus usq; Caroli V. antehac vero et quidem primis
Imperij Germanici seculis in Caesarum libero arbitrio facul-
tatem hanc saltem euidenda moneta ius concedendi facul-
tatem fuisse collationem ex antiquis Caesarum rescriptis, cuius
modi cum primis in archivis Episcoporum et Abbatum repe-
nuntur, manifestum est. An vero unquam in Caesarum
fuerit arbitrio, instituire vectigalia, multum euidem dubito,

haec enim huius in omnibus antiquis monumentis certum aliquod
signum licet reperire.

§. 5. Moratorias inducias. Inducia moratoria hic quae
appellantur, alia habent vim et potestatem adversus quos vis, alia
vero tantum adversus eos, qui proxime uni Principi aut ordini
Imperii sunt subiecti. Prioris generis inducias dare non profecto est
singulorum ordinum, utpote cum nemini liceat omnium Imperii sub-
ditorum aliorum iura vel tollere vel remorari. Posterioris vero
generis inducia dare, non excedit dignitatem et potestatem singu-
lorum ordinum. Ceterum cum publice intersit, ut fides quae cor-
rupta, nulla societas salva est, facile apparet, non nisi urgente
summa Reip. ipsius utilitate, tales inducias concedi oportere;
atq. adeo cum talis necessitas publica non nisi perfit rara, non
nisi rarissime etiam, nec unquam in gratiam debitorum duntaxat
inducias eiusmodi concedi oportet. Ceteroquin sane necessum
est, uti perat vinculum societatis civilis atq. adeo Respubl.
corruet, observandum vero est, nuperimis Comitibus Imperii non
solum Imperatoris, sed omnium ordinum consensu constitutionem
aliquid esse de solutione debitorum, id seueritate instrumenti pa-
cis §. de indaganda.

§. 8. De delictis. Leger de delictis, quae quidem hodie per uni-
versum Imperium obtinent, non unig. Caroli V. sed omnium ordinum
auctoritate promulgatae sunt.

§. 12. Casaris et Jurisdicchio. De iurisdictione in Principato

et Comitatus hic agere, non nihil est alienum ab instituto
sed & disputatione de iudicijs Germanicis demonstrationem esse
ante Carolum V. neminem Cesarum aut Regum auctoritate
de ipso iure dicere, nisi ex consensu ordinum, observato se-
nore veteri, de paribus curia advocandis ad iudicia reman-
feudalium.

Constituere non possit. Aliquo tamen modo in quibus possessio-
ne iuris huius est Imperator: utpote cum possit etiam
consensu ordinum haud impetrato, principalem aliamque
dignitatem alijs conferre, nisi quod non possit pro arbitrio
cuius locum dare & ius suffragij in comitijs.

Capitulatione adstringitur. Haec quidem est ratio quae
nonnullam variationem honorum, ac proinde negari non potest
hanc quoque ratione restrictam esse Caesaris potestatem condi-
darum & constitutionum ad Principatus pertinentium.

§. 14. De his. Tempore adhuc Frederici Barbarossae
iure hoc omne fuisse Caesaris saltem per Italiam & Regnum
Longobardicum, si non aliunde, posset tamen constare
ex cap. unum feud. quae sint regalia. Verumtamen sequenti-
bus tempestatibus magis magisque Caesarum auctoritas est de-
minuta et concisa in eum statum, qui hodie omnibus con-
spiciendus est.

§. 16. Monumenta antiqui Imperij scrutandibus, haud
difficiliter apparet plerumque honorum, quae hic enarrantur, etate

videm Franconum Regum s. Stirpis Carolina ad solos
 Caesares seu Reges pertinuisse. Ceterum sequentibus seculis
 penam a Caesaribus aut Regibus operum illa publica concessa
 sunt in privatam possessionem Principum aliorumq. ordinum
 donec tandem publici nihil manserit reliquum. Potest vero
 illud antiquum ius regium intelligi etiam hodie ex eo, quod
 Principes aliq. ordines talia iura a Caesaribus se accepisse
 etq. regalia profiteantur. Commode vero heip. an non data
 fuerit olim regibus talium largiendarum libera potestas, haud
 difficile est indicatu, cum appareat utiq. isthac Regum
 nostrorum prodigalitate omnia penè bona publica in priva-
 tam possessionem devenisse, atq. adeo totam heip. faciem a
 pristino plurimum mutasse, et quidem ita, ut vix aliquid
 superhit ad regendas ordines in vere unum heip. corpus.

§. 17. Vectigalia instituere. Vectigalium instituendo
 num potestas, quin unius olim fuerit Caesaris vel potius Regis
 Germaniae, non est, quod dubitemus. Ad Electores devenit
 ex parte illa potestas serius est, et quidem fortassis demum
 aetate Caroli V. Recte vero Histor rejicit illos, qui de iure
 vectigalium constantur hodie disferere in usum Imperij Ger-
 manici ex l. 20. ff. de publ. vect:

§. 18. Aetate Franconum Regum ius cudenda moneta
 fuisse penes solos Reges, haud difficulter potest demonstrari.

Catenam subsequenti auro pervenit etiam ad alios per
communi nomine regaliū, vel singulari quodam beneficio
apparet enim ex antiquis monumentis Caesarem quidem
Saxonicorum auro, ut proxima tempestate ius cūdenda
moneta datum Episcopis non nullis, citra tamen reliqua
nem regaliū concessione. Hodiernos mores si spectemus
ius cūdenda moneta dependet qd. a Caesare tē capite
Leip. usū tē et fructū est iam factum private ordinum
possessionis. Et quidem horum non nulli immediate, non
nulli vero mediate iure isthōc regio ictōntur, idq. quom
am Princeps quidam ius hoc a Caesaribus acceperint,
alij vero ab ipsis Principibus, partim liberali dono, partim
vero magnis meritis, partim deniq. pecunia, aut etiam
vi sibi comparaverint. De novo tale aliquod ius cūg
dare Caesar prohibetur Capitulationis LL, olim vero
ante tempora Caroli V. idem obtinuisse haud equidem
affirmaverim.

S. 15. Vix ulla Leyp. salva esse potest sine tributis
Ita enim penē sese res habet, ait ille apud Tacitōn; non
quies gentium sine armis, non arma sine tributis ha
bentur. Abstinerunt tamen a tributis, quātōm id fieri
potest (1) Iustitiae causa (2) Seditōnis evitandae
et tranquillitatis conservandae: ex contributione enim

gravissimi motus solent existere, non cum pecunia sit
 minima relictis subditorum, et ipso penè sanguine charior,
 nulli videlicet et sudore parva et labore, in illa eroganda
 contribuendaque diu sunt admodum et difficiles, altero
 vero tanto duriores, si videant contributam à se pecuniam
 luxuriose ab Imperantibus prodigi. Quapropter si necessitas
 Reip. exigat, ut tributa exigantur, danda est opera, ut oēs
 intelligant, si salvi esse velint, necessitati esse parendum, et
 hoc ut persuadeatur populo, duo quoque requiruntur, 1. ut illi,
 qui praesunt Reip. parce ac duriter vivant, ne periculum
 infirmiori queant, et ita intelligatur à populo, diu persatores
 et administratos pecuniae publicae non dnos eos esse. 2. Ex po-
 pulo constituendi, qui praesint arario, et ipsi videant, in
 quoniam usus convertatur pecunia publica. Observandum
 tamen est, vix reperiri aliquam mentionem in universa Imperij
 historia tributi pecuniarj universalis Imperij, esse olim aliud
 genus tributorum fuerit in usu armorum sc: et pecudum,
 vel vero etiam coriorum. Ante vero Fridenci III. Caesaris
 tempora tum demum sc: ingruente Turrica vi, haud reperi-
 as fenerè tributum aliquod pecuniarum fuisse extractionem. Cuius
 rei merito causam dederis haec duas. (1) rarissimè fuit
 per Germaniam pecunia usus, ac proinde in publicum con-
 tribui sine magno damno haud potuerit (2) quia olim

ea fuit ubertas fisci atq; ararū publici, ut tributo dicto ad necessarios Imperij usū non fuerit opus, long. q̄a hic monet Auctor ex Cicero, additq; §. 20. propria ad hoc argumentū nostrum non pertinent, utpote cum in genere factum agam de iure et utilitate ea noxa q̄a Resp. soleat capere ex contributionibus. Quae res tractanda est in ipsis Politicis, cum ad hoc institutum factum per fineant illa q̄ae proprie Imperio Germanico.

§. 21. Jus indicendorum tributorum Imperij ad comitia pertinere, definitionem quoq; ex disertis in pacis Instrumento, quod nobis iam est pro lege publica.

Cetera etiam. Illorum bonorum, quae Reip. oneribus subleuandis publica sunt, non in omnibus Rebusp. eodem se habent modo: nec de hac re quicquam est s. natione s. gentium, s. perpetuo aliquo iure civili constitutum: ac proinde inde ex consuetudine et moribus Reip. iuris nihil temere colligendum est de Rebusp. alijs, sed simpliciter attendendum, quid in quaq; Rep. hac de re seu lege seu consuetudine constitutum sit. Ceterum apud Longobardos, qui deinde ad publica bona omnia metalla recondita, omne ius venandi, piscandi, reditus salinarum, et similiter inter bona publica fuisse numerata haud difficulter apparet ex cap. un. quae sint regalia. Quin imo in Germanico

Regno idem j^{us} videtur jam antiquis temporibus obtin^{er}
 esse, uti apparet ex antiquis concessionibus et tabulis Caesar^{um}
 et Regum nostrorum, quarum hodieq^{ue} haud exigua copia super^{est}
 in archivis cum alijs, sum^m praecipue Episcopatum et
 monasteriorum. Hodie n. qd. talia bona in multorum etiam
 privatorum possessionem devenerunt, verum factum id est, par^{te}
 in donationibus, partim venditionibus, partim denique et ne^{cessi}
 tate Regum, Caesarumq^{ue} nostrorum; Sed et illi, ad quos
 a Caesaribus haec omnia primum devenere Principes scilicet alijq^{ue}
 deinceps hominibus privatis bona istae concesserunt. isdem
 modis ante diximus fuisse. Ut proinde minime hinc possit
 colligi, etiam olim privatae possessionis bona istae fuisse.

S. 23. Proceres libere statuunt. Libere de his quidem
 statuunt proceres, habito respectu ad totum Imperium: non
 tamen in singulis ditionibus Principis potestas statuendi
 libera est, habito respectu ipsorummet provincialium subdito^{rum}
 rum. Et veri ipse Auctor paulo post coactus, pene est fatens
 extraordinarias collectas non nisi subditis volentibus impe^{ri}
 tari posse; sed et ubi jus venandi, aucupandi, piscandi,
 et similia iam devenere in privatorum possessionem, tamen
 de ijs libera statuendi facultas non est Principum.

S. 24. Dependens effective. Obscurus est, et insolens sermo.
 Sensus vero hic est: Et si singuli ordines Imperij abstringerentur.

Conditionem Imperialium, quo minus liberi et ex arbitrio
suo de rethgalibus, iure cuderda moneta, alijsq qreant
constituere in ditionibus suis, tamen summa potestate, atq ad
majestatis iuribus plenis in suo territorio fruantur.
Verum impossibile est, ut quis plenam habeat summam potestatem
statem regenda Reip. qui alijs LL. est devinctus, ac
proinde frustra laborat A. N. pro plena summa potestate
possessione ordinibus Imperij vindicanda.

S. 25. Quidem commoti. Notat hic facite A. Knichen
um recte docere Civitatibus Imperialibus eandem competere
superioritatem, quae Principibus competit. Et verò etsi illa
superioritas Principum, die Fürstliche Hof Obrigkeit
atq adeo hactenus nomen illud potestati, ut iuri civita-
tum Imperialium haud conveniat, competit tamen appella-
tio de Hof Obrigkeit, quae eadem plane est cum ea,
quae die Fürstliche Hof Obrigkeit appellatur. Observan-
dum verò est, omnes Civitates Imperiales aequè participa-
re illam superioritatem, sed alias magis, alias minus
ut proinde vix liceat in univrsum unum aliquod de
omnibus Civitatibus Imperialibus pronuciare. Certè quod
attinet ius praeturae criminalis, est illud in plenisq
Civitatibus Imperialibus vehementer restrictum.

§. 26. Nisi privilegij civitatis Provinciales nonnulla
 Principibus suis s. aperta, s. facta diuturna concessione
 magna nocta sunt ferendum LL. perinde vero atq
 privilegia condendorum Statutorum s. LL. data civi-
 tatibus Provincialibus in duplici illa sunt differentia. Ac
 proinde licet Principibus Statuta urbium Provincialium
 tollere et confirmare, non semper tamen certe non tum qu.
 civitatibus illis libera data et constituendorum Statutorum
 potestas, et quidem irrevocabiliter. Quamquam autem
 hoc l. illud factum sit, non aliunde potest decidi, quam
 ex LL. et consuetudinibus singulis civitatibus propriis, nec
 vero hæc in re quicquam omnibus est commune.

§. 27. Quod necessarium fuit ijs. Primus Joh.
 Bodinus videtur negasse iura maiestatis posse decidi in
 plures, atq adeo mixtam posse Reip. speciem. Est a-
 hac sententia plane ab omni ratione aliena, ut et usus ple-
 narius Lenox. Saltem Europe repugnat. Bodinum vero
 sequuntur illi, qui monarchiam crepant Imperij Germanici. Bene-
 merito tunc illos perstringit per universam maiestaticam qdem
 Caesaris potestatem extollunt, agentes v. de singulis, in quibus ma-
 iestatica illa potestas occupatur, plane agant alij, Et vero
 ubi met ipsis illi, qui ita sentiunt, contradicunt.

AD CAPUT XV.
de
JURISDICTIONE SPECIATIM SIC
dicta.

Postquam Lampadius noster prosecutus est illa omnia
quae faciunt ad potestatem legislativam Imperij Germanici
pergit jam porro ad ea, quae pertinent ad potestatem
reddendi iuris, h. e. ad jurisdictionem proprie ita dictam.
Quam doctrinam persequitur integris capp. 4. proximis
usq. ad 19. ita tamen ut cap. 15. jurisdictionem speciatim
non attingat, sed usq. ad §. 22. generatim philosophetur
de jurisdictionis subiecto, differentijs, Objecto a §. 22. usq.
ad finem cap. persequatur naturam jurisdictionis, prout
illa sese habuit in Imperio nostro Romano: unde facile etiam
apparet, cum propositum duntaxat nobis sit, illa omnino
commentario illustrare, quae ad Kemp. Imperij Germanici
proprie pertinent, non esse quare in commentando ad
cap. 15. commoremur. Id tamen meretur notari: etiam
illam doctrinam ab Authore nostro adeo ingeniose et ac-
curate propositam esse, ut plerunq. aliorum industria
am et operam longo superaverit intervallo.

§ 3. Subiectum alicuius affectionis s. qualitatis, aliud
est proprium, aliud improprium s. plane per accidens
seu per

seu per aliquam participationem. Itaq; et Jurisdictionis
 seu potestatis reddendi iuris in Rep. qualibet aliud idem
 est subiectum proprium, aliud improprium. Proprium est
 illud, cui primum et per se potestas Jurisdictionis inheret,
 Improprium autem, cui fortassis inest, sed per denegationem
 aliquam, ut ita loquar, subiecti proprii. Recte vero et tandem
 concludit sub finem d. s. proprium subiectum Jurisdictionis
 esse Reip. quamvis liberam, clarius tamen potest dici
 esse illud summam potestatem cuiuslibet Reip. quae quoniam
 alibi est peres unum, alibi peres paucos, alibi peres omnes,
 idq; vel simpliciter vel mixtim, hinc adeo quod ipsa
 Jurisdictio primo et per se in Rebusp. sese habet, prout
 summa potestas illa ratione subiecti variis modis sese habet.
 Impropriam autem subiectum Jurisdictionis sunt Magistratus
 aut iudices, quibus hinc dicendi potestas in qualibet Rep.
 a summa maiestate est concessa. Cum autem Magistra
 suam ratio proprie non tangat ipsam vim Reip. d. potius
 ipsa summa potestas, hinc facile apparet, cum primis
 attendendum esse in singulis Rebusp. peres quem sit po-
 testas iudicandi, non dependente atq; commissione,
 sed potius cuiusnam competat primo per se atq; independenter.
 S. 6. In omni negotio. Optime Lampadius noster definit

Objectum adaequatō potestatis iurisdicendi esse negotiū
tūm s. civile, s. criminale, circa quod iustitia vi legis
venit administranda. Et verò quod vulgò aliter soleat
mūs loqui ac criminalia negotia aut speciatim hinc
dida iurisdictione divellere, id verò sit duntaxat imi-
tatione Romanorū veterū, qui vocem iurisdictionis
varijs modis accipientes, obscuritatem aliquam rei per se
clara induxerunt, praesertim postquam veteris et recentioris
aui scripta Ictōnū in unū conflavit Tribonianus
antiquorū recentiorūq. morū distinctione non attenta.

§. 19. Furto. In Imperio Germ. furtivum non multo
q. pena capitali afficitur. Et verò creditur hoc ita
constitutum esse demum Friderico I. Caesare. Verum itaque
qui statuerunt, plurimum falluntur abrepti in errorem
quod in Corpore Iuris Rom. à primo hoc Friderico
demum lata in illam sententiam lex legatur, cum tamen
furto capitale penam iam dudum antiqui Francorū
leges et Caesares posuerint, cui liquet, si non aliunde
saltem ex libris capitularium Caroli Magni.

§. 30. Iure Magistratū. In iure civili Rom. illa quae
expedienda veniebant ratione officij ordinarij, dicebantur
iure Magistratū competere, quae verò extraordinarie con-

missa erant, lege competere dicebantur. Et vero ubi vis
 ferarum usu hoc solet venire, ut nonnulla simpliciter
 ad officium alicuius magistratus pertineant, alia vero
 extra ordinem committantur alicui, qui magistratus surgitur.
 Quoniam vero omnis illa commissio dependet ab arbitrio
 summae potestatis, hinc adeo fit, ut illa, quae extra ordinem
 committuntur, possint recipi paulatim in officium ordinatum.
 Contigit hoc ipsum sane etiam apud Rom. atq; adeo,
 quae lege primùm et extra ordinem, um atq; alioi Bro.
 Consuli aut Praetori fuerant commissa, illa sensim in ordi-
 narium officium Praeconsulum et Praetorum recepta sint.

§ 31. Unde ratiōe. Quaestio haud vulgari inter-
 pretes Romani iuris, quare aliud Imperium merum,
 aliud mixtum dicatur. Et vero sententiae desunt ea de
 re admodum variae. Lampadius noster arbitratur mixtum
 aliquod Imperium dici non ratiōe objecti, sed circa quod
 versatur, id, qui ius dicit, sed ratiōe subiecti, quod nempe
 interdum unum aliquis habet potestatem duplicem, quae alias
 non nisi simplex varijs et diversis competebat: nempe cum
 Imperium proprie denotat vim exequendi id, quod sententia
 definitum est, apud Rom. illam vim ex parte tributam esse
 nonnullis, qui habeant potestatem ferendi de facto, atq; ita illud

Imperium captum dici mixtum, h. e. compositum quod
cum potestate ferenda sententia, atque hinc merum Im-
perium appellatum esse. Quae interpretatio Antonis non
perfecto meretur rejici, etsi poterit etiam ratione Ob-
jecti mixtio quaedam fieri aut mera potestas relinqui,
si summa potestati hoc aut illud placuisset.

Ex sublimi disciplina. Per sublimem disciplinam A.
intelligit civilem prudentiam, modo loquendi haud satis
~~liber~~ itate; quia a. addit, illam ad huius prudentiam pertinere
nisi commoda interpretatione exponas, multum abire a
vero, nec enim iuris Romani peritia pertinet ad poli-
tica. Interim tamen verum est, exactam Rom. iuris pro-
prie dictam prudentiam, citra usum Politicis, adduci non
posse. Quoniam vero libro de civili prudentia cap. 3.
et in hōamio ad Opus Hopperianum de convenientia
et diversitate iuris Rom. peritia et prudentia civilis
actum est, nihil est causa, quare nunc isti rei exponen-
da immoremur.

S. 33. L. 3. de iurisdictione. Ulpianus L. illa 3. ex-
ponit, quod etiam apud Rom. sua aetate Imperium me-
rum et mixtum, ~~et~~ aliquo modo quae iurisdictionis
vocabulo venerit. Non autem docet, quid factum fuerit
ut talia vocabula in usum apud Rom. populum venerint

Quae vero Lampadius noster de illorum prima origine
 asserit, pervidetur verisimilia. Et vero tantum ex usu
 Romano, vocabula isthaec invaluisse, vel inde patet, quod in
 alijs Rebus antiquis, vocabula ista nullo fuere in usu,
 aut vero in alia significatione. Certè apud Germani
 et mixti Imperij vocabula, planè sunt ignota, si loquamur
 lingua nostrata. Nec vero nisi ex hoc titulo de Jurisdic-
 tione in fori usum vocabula venerunt. Vulgò apud nos Germ.
 longe est distinctio celebrior Jurisdictionis in Ober, und Unter
 Richten, limitè utriusq; norise secundum constitutiones
 cuiusq; provinciae longe magis utile est, quam et mixta
 Imperia, totamq; Jurisdictionis Romanae veteris rationem
 intelligere.

§. 35. Ex Lege Valerij. Ex eo in tempore populo Rom.
 competijt tunc dicenda sententia de capite Civis; perinde
 ut hodie in Regno Poloniae de capite Nobilis Poloni, ut et
 in Dania de capite nobilis Dani. jus est comitionem exe-
 quendi potestate sola, atq; adeo mero Imperio citra ullam
 Jurisdictionem commisso Praetoribus parricidij, vel Trium-
 viris capitalibus.

Transierat iam. Post exactor Leges tota Jurisdictio
 criminalis simul, ut et Imperium penes consules erat.
 Dirinxit hoc et amovit Consulibus Lex Valeria popu-
 lo Romano Jurisdictione, Imperio autem mero Praetoribus commisso.

Hinc videmus Praefores. Intelligi haec debent
de Praeforibus urbans, non autem Provincialibus, quoniam
tamen munus primario maximam partem erat pene-
ro consules, antequam qd. Caesaris pro sua potestate re-
gia varijs modis haec constituerent.

AD CAPUT XVI.

de

JURISDICTIONE CAESARIS ET CAMERAE Judicij Spirensis.

Duo hodie in Imperio nostro Germanico sunt summa
Judicia; alterum Camera Spirensis quod appellatur; alterum
non Judicium aulico-Caesareum. Utrumque quoniam et quare
ratione fuerit institutum, explicavimus in Disp. de Ju-
dicij a n. 95. usque 101. non meminit vero Auctor Judi-
cij aulici, idque indubie, quoniam de auctoritate illius
istae aetate adhuc dubitabatur, ne in alteram partem
aliquid asserendo, invidiam sibi aut etiam odium poten-
tium conciliaret. Disputat vero Auctor initio de auctori-
tate Judicij Spirensis.

S. 15. Et quidem recte satis definit, et si iudices
Camerae sint quasi summi magistratus in iudicando,
primario tamen et per se per illos minime dicere, sed
per se ac primo habere iurisdicendi potestatem competere

summa Imperij nostri potestati. Ceterum non illa summa
 potestas in Cesare solo, an vero simul etiam ex parte in
 ordinibus quos Imperij sit collocata, haud fortassis minus
 bene ab auctore nro est expeditum. Enim vero ita ille
 disputat ad §. 7. quasi a solo Cesare vis istae commu-
 nis iudicandi dependeat; opponens sese auctori dno Grund-
 risan utermissis, et accedens Laurmeisteri doctrinae
 appenadmodum ille proponit lib. 2. de iudic. c. 6. Et vero
 ipse auctor §. 7. fatetur de iudicio illo constituendo non
 fuisse fas soli Cesari legem ferre. Fatetur §. 8. Cameram
 proad subiectionem, formam et modum expediendae iurisdictionis
 communi statuam et Caesaris auctoritate institutam esse.
 Fatetur §. 9. oportere communi Procerum consensu insti-
 tui Cameram etiam iurisdictionis potestatem accipere.
 Fatetur §. 10. nec aboleri Cameram posse nisi et Caesar
 et Proceres pariter conspirent. Fatetur deniq. §. 11. Insti-
 tutionem Camerae et expediendae iurisdictionis modum
 et rationem a communi Caesaris et ordinum consensu
 procedere. Si autem haec vera sunt, ut sunt verissima,
 ista summa iurisdictionis non omni ex parte plena et perfecta
 competit, in huius arbitrio est collocatum iudicia apta
 constituere, dare iudices delegatos, et deniq. formam,

modum iudicij prescribere. Frustra itaq; est, A. incedendo
demonstrando saltem totam jurisdictionem summam iudicij
Caesaris esse. Nec vero argumenta etiam A. cuiusq; iudicij
sunt momenti, quibus ille suam sententiam conatur de-
fendere. Quod sane d. 1. tanq; fundamentum hinc locat
omnia soli Caesari competere, quae vi capitulationis
ad ordines translata non sunt, id probe quidem se habet
modo tantum ea, quae disertis verbis et sigillatim ordi-
nibus sunt tributa intelligas, verum ponas, esse involuta
illa communi formula iurium et consuetudinum ordinibus
competentium, quasi se: omnia facta facta ordinibus ser-
vatum eligendum Caesar sancte promittit. Nec ullius
momenti est multitudo iuris novissimi scriptorum per
Laufermeisterum adducere scribit A. d. 2. omnes siquidem
illi ea haerere, ut ita loquar, fuisse infecti, quasi iura
Caesarum nostrorum sint eadem cum iuribus Imperato-
rum veterum Rom. aut etiam ipsiusmet Justiniani.
Nec omnino verum est, quod d. 3. tradit ex consensu
Austriacae et principum interpositis ante institutionem
Camerae iudicium, solum Caesarem summa potestate
iura in Imperio reddisse, constat sane ex Disp. de
iudicij Imp. Germ. proxima Camerae institutionem

Antecedente tempestate actū quidem et reapse in iure
 dicendo solius Caesaris summam potestatem fuisse attentam,
 rarissima tamen aliqua facta ad aulla Caesaris iudi-
 cium appellatione, quoniam negare nolum ante gressu seu
 potestatem jurisdictionis Caesaris minus limitatam fuisse po-
 testatem, usq̄ adeo, ut quocūq̄ locorum per Imperium
 Caesar appellaret omnis iurisdictionis facultas um̄ illi com-
 peteret, quemadmodum ex illis, quae alibi de iudicijs disce-
 riuntur, manifestum est, sed et uti in pluribus alijs Caesaris
 parti sunt minus iura suae potestatis, ita et circa huius
 jurisdictionem sensim Caesaribus multum perisse, certe perire
 potuisse, non est, quod dubitemus.

Haec controversia acriter ante haec fuit disceptata
 Principes correspondentes s. uniti pro auctoritate Caesaris
 pugnant, cuius Caput Elector Palatinus, et Branden-
 burgicus, ab altera parte Ligistae seu adherentes sacrae
 Liga, Saxonia Elector. Vid. Disp. Conringij de Germ. Adict.
 hodie vero illae lis sopita, nemo n. auctoritate Caesaris
 vel mutare audeat, sed dicit ius in Camera, et extra Camera
 nomine Caesaris et ordinum simul s. Caesaris auctoritate,
 tq̄ a primario istius iudicij capite. Et solius Caesaris
 auctoritate ius in Camera non reddi probatur d. ex eo, quod

institutio Camere ab ordinibus et Cesare fit. 2. quod
Cesari non liceat iudicij ordinem hactenus usitatum
absq[ue] ordinum consensu mutare. 3. quod propria aucto-
ritate Caesar novum iudicium summum non possit insti-
tuere, per seculum 13. 14. 15. Summum iudicium exigu-
am habuit utilitatem 1. quia omnia tunc ita erant per-
turbata, ut penè dixeris non esse amplius temp[us] obtine-
bat n. tunc temporis chirothecam D[omi]ni Faust[us] R[ati]st[us].
2. Rara quoq[ue] erant liter.

Quæritur: Si hodie licet intendatur Cesari ipsi,
quoniam debeat iudicare? Respondent nonnulli Electorem
Palatinum debere iudicare, quod in ipsa A. B. definitione
reperiatur, verum Imperator hodie non patitur sibi ius
dici q[uod] est Archidux Austria, quia privilegio exentus
est iudicio Imperij. In Ducatu Brunsvicensi potest licet
intendantur ipsi Principi sub nomine Praefecti s. fiscalis,
ipse tamen tenetur iudicium solvere in iudicio Aulæ,
Soffg[er]m[us]. Henricus IV. Otto IV. Ferdinando II. digni-
tate exuti ab ordinibus, Wenceslaus vero ab Electoribus
tantum.

S. 11. Usq[ue] dum. Non olim nec usq[ue] ad maiorum celationem
tunc de iurisdictione summa Imperij esse habuisse fortasse

indicijs magis hinc inde probatum est in Disp. de iudi-
 cijs Imp. Germ. et si ea, quae à Gaio Marfingero, Laur.
 meistro alijsq. in contrariam sententiam disputata sunt haud
 tenere saltem ob auctoritatem tantorum virorum rejecit.

Caesaris maiestatem. Huic doctrina enira olim fuit insti-
 tutio iudicij aulici Caesaris. Caesarum enim instituto iudicio
 Spirithi sibi adhuc reservasse pro temporis ratione iuri-
 dicandi potestatem, atq. ita simul libero arbitrio ipsius
 fuisse reservatum novum aliq. iudicium instituire. Quae
 de re, quae fuerit ante foale bellum ordinum sententia
 quae tandem ratione et pro tempore iudicium aulicum ab
 omnibus ordinibus saeculis probatur, breviter exponitur
 § 10. Disp. de iudic: Imp. Germ.

§. 12. Recipit Imperator. Ex illis quidem verbis capitū-
 rationum plena vis iurisdictionis Caesari collata, colligi non
 potest, sensus n. omnium hic factum est, quod Caesar no-
 lit suis forte viribus abusus quemquam in iudicio per
 sententiam iniquam opprimere, aut pati quisquam opprimat.
 Tale certi quid promittere potest omnis, qui iurisdictionis
 tantum partem obtinet.

§. 13. Proscribere posse. Antiquissimis temporibus perpe-
 tua consuetudine usq. ad §. 36. vim, auctoritatisq. pro-

scribendi Principes, aliosq. Imperij ordines non fuisse
unius Caesaris, late ostensum est in Disp. de Jurid. a. d. q.
usq. ad 53. attamen ab initio usq. seculi 16. Caesaris sibi
solus proq. novo exemplo sumptis auctoritatem illam
proscribendi, nec communi ordinum consensu recla-
matum esse, nec tamen non multos huic rei sese oppo-
suisse, deq. ea conquestor esse itidem ostensum est
eiusd. Disput. S. 65.

In revisionibus. Non tamen quisquam hoc conce-
dit, videns quidem revisiones Camere instituta partim ab
ordinibus, et quidem iis, quibus nunquam demandatum non
a solo Caesare, sed auctoritate Comitionum. Esti vero par-
ratio revisionis non obtineat in iudicio aulico Caesareo
cautionem tamen est, idq. non uni Caesaris, sed simul
et reliquorum ordinum Imperij decreto, ut Moguntinus
elector revisionem sibi iusto tempore instituat, nec ven-
etiam Moguntinus vult videri fungi sese hoc munere
sq. Caesaris delegatum ministrum, sed sq. eum, cui illa
data sit potestas, vi atq. auctoritate omnium Imperij ordinum.

Nec unquam proscripsi. Imo vero huic sententiae
acriter contradixerunt omnes iudici, qui appellabantur

trines, et proscribitur Salatinus Elector Fridericus V.
 et alios faciam: et si idem in. sit certum, multo Enri-
 pes ad tales proscriptiones filiusse; indubie vero deceptor
 a consiliariis suis, qui Caesarem jurisdictionem ex solius
 Maximiani praescripto metiri, edocti erant.

§. 15. Sed si inter. Proximis aliquot lectionibus
 usq. ad 22. sect. agit Auctor de competente jurisdictione
 in illis controversiis, quae inter Caesarem et Statum oriuntur,
 et quidem quam optime illas dividit in duas classes, nempe
 in eas, quae Caesarem ut Caesarem, et quae illum sq. Enri-
 pes alicquem Imperii fungunt (haec repetuntur §. §. 19. et 20.)

§. 16. Si ut Caesarem. Bene Auctor distinguit contro-
 versias, quae Caesarem, in quantum et Caesar possint fungere, in
 duas classes: nempe in eas, quae Caesarem fungunt ratione
 potestatis imperandi. De prioribus agit in hoc §. de
 posterioribus usq. ad 21. Ceterum quid sentiendum sit de
 his, quae ab Auctore nostro differuntur ad controversias de
 potestate imperandi pertinentia, ex iis, quae supra disputa-
 vimus, facile apparet. Nec n. verum est, quod h. l. sq. funda-
 mentum subvertitur, omnem jurisdictionem primo et per se
 uni Caesari competere, certe quoniam ordinibus competit
 huius instituti remissiones sententiarum in utroque iudicio
 huiusmodi pronuntiationem facile apparet, saltem ipsam aliquo

modo iurisdicendi potestatem agnoscere ordinem
quam maximam vim esse atq. auctoritatem.

§. 17. De eo etiam inuitus contradictionem in
adiecto, ut dicunt, inuoluit, habere summam potestatem
iudicandi, et cogi etiam inuitum iudicium suscipere.
Nec profecto, quod de Regibus Galliae hic adfertur, con-
trarium probat, utpote cum sit incertum, secundum quod
antiquae Reip. Gallicanae iura, uni Regi summam iu-
risdicendi potestatem concessam haud fuisse. Et verò
Gallia quidem olim gubernata fuit more Germanicorum
gentium communi, et quae hic iurisdicatio summa uni
Regi nunquam concessa fuit, ut proinde, quid sit senti-
endum de iurisdictionis maiestate, quoniam Caesari velle
competere R. nr. vel ex eo, quod isdem ille cogatur
etiam inuitus iudicio se submittere, manifestum est.

§. 18. Ita quidem olim receptum more fuit et consti-
tutum quoque in libris feudorum, atq. adeo hoc ipsum est,
quod nos alibi demonstravimus, omnes controversias de
Principibus et alijs magnis Imperij feudis non solent
Caesarem, sed etiam simul pares curiae indicasse. Caterum
infra haec 100. amplius annos atq. à Carolo V. usq. solent
sibi potestatem iudicandi de rebus Imperij feudalibus

Cæsares tribuente nullo consensu parium Curie indito
se feudis maximis suis dixerunt.

§. 19. Ad Palatinum Electoris. Ex A. B. non satis liqui
apparet, de quibusnam controversis iudicare ius sit Pala
tino, quapropter etiam Latroni aetate adversi scriptis ea de
re fuit disputatum. Notandum tamen, quod vix ullum repen
tur exemplum, ubi Palatinus dixerit ius iure Cæsarem reum
suis. Ac proinde cum moribus sane iudicium nunquam fere
receptum, non est etiam, quod illa auctoritate sumus multum
soliciti.

§. 20. Bene disputat A. Electoribus solis iurisdictionis
non competere potestatem animadvertendi in Cæsarem, si forte
deliquerit in Kemp. et vero olim quidem aetate nim. Henrici IV.
Othonis IV. et FridERICI II. ipsa ordinum comitia hoc ius sibi
arrogasse manifestum, probatur. Disp. de iud. §. 43. Cete
rum solum proq. Electores hoc ius exercuisse in Wencelauri
nullo ordine reclamante, nisi quod urbes pleraq. stare
illa sententia noluerunt, itidem negari haud potest. Obser
vandum porro est, ipsosq. Papas Romanos in Cæsares no
stris male, ac de Reip. nomine arrogasse sibi iurisdic
tionem, exercuisse non semel, qua de re latius disserimus eisd.
Disp. §. 44. 45. 46. et 47.

§. 22. Novam hic quasi orditur A. n^r dis p^refati
onem, ut enim clare appareat, quænam proprie ad A. n^r
dictionem Spirensis Camera pertineant, nec ne, usq^{ue} ad §. 47.
accurate satis proponit, quæ sint subd^ucta illius A. n^r
dictioni. Atq^{ue} ille quidem eâ est in sententiâ, o^mnia isthac
soli^{us} Cesaris Jurisdictioni sub^ucti. Verum jam tum
ante monuimus, hæc in re modum excedi ab Auctore nostro
facile autem ex subsequen^tibus item patebit ex parte deberi
et illa ordinem Imperio. Hæc verò Auctor noster progreditur
in arguendo hoc tractando, ut seruet illa, quæ subd^ucta
sunt Camere iudicio, vel ratione rerum, vel personarum
vel territorij subd^ucta esse, atq^{ue} de ijs quidem, quæ ad terri
torij faciunt, tractat Auctor §. 23. Quæ ad personas
et quidem extraneas §. 24. Quod verò attinet res iuris
dictioni isti denegatas, versatur in ijs, probe separandis A. n^r
usq^{ue} ad §. 47.

§. 23. Exoritur Italia. Etate Caroli V. nequiquam
fuit excepta Italia à Jurisdictione Spirensis Camera, illo
enim imperante, non urbs Sena duntaxat, sed etiam ipsa
urbs Florentina à Camera proscrip^ta fuit. Cæterum,
posteaquam Ferdinando Cesare iudicium aulicum fuit
constitutum, huiusmodi controversiæ omnes ad solum iudicium
cium

ciūm aulicū tracta sūt, sententiis Imperatoribus sive dignitatis interesse, minū non nihil auctoritatem Camere, ut pote ex parte dependentem ab ordinibus, atq; adeo danti oporam, ut magis, magisq; iudicij sui aulici auctoritas exheretur.

§. 24. Nec Promotionales. Camere jurisdictionem non extendi ad personas externas, facile conjectū est, Ceterū an non possit promotioalis impartiri, ardua est questio. Et verò usus rerū civilium exposuit, ut unū cuius iudici fas sit, promotioales impartiri, utpote quæ nihil planè ad maiestatem s. summam jurisdictionem pertineant, atq; adeo soleant dari ab ijs iudiciis, qui longè inferioris sūt conditionis.

§. 26. Causarū matrimonij. Causa matrimonij florentissimis etiā reb; Christianorū visa sūt perfringere ad veri spiritualia. Et verò matrimonium sit contractū quodam, non Ecclesiastico, sed civili: per accidens enim fit, quod illi contractūi solemni, semper intersit Presbyter: occasione prima accepta ex eo, quod matrimonium inters septem sacramenta numeretur. Depulsa verò illa majorū superstitione non est quidem, quare velimus spiritualibus reb; matrimonium accedere, ex

antiqua tamen consuetudine passim ferrarum, etiam
ubi reformatio facta Ecclesia solet matrimonium in cen
sum venire negotiorum Ecclesia.

§. 27. Bona feudalia alia habent conjunctionem ali
quam regalem dignitatem s. iura regalia, alia non habent
de prioribus hoc §. 27. de posterioribus sqq. §§. agit.

Diserti Casari. Casari ne soli remanent illa iu
risdictio, cui verò etiam relicta sit cuncta paribus atq
adeò Procenibus s. ordinibus Imperij haud exigui mo
menti est controversia. Quae nostra sit sententia, pa
tet ex Disp. de Iud. Neg. verò quod in ordinat. Camer
inius Casaris fiat mentio, Procenes alior cuncta pa
res excludi, colligi rectè posse demonstravimus.

§. 31. Cuius ut constitutio. Hodie ius dandi facultate
fem dandi sessionis in Comitibus Imperij simpliciter unius Ca
saris esse, iam fieri supra monstravimus. An vero mota deinde
controversia, decidere illam solius Casaris sit, nondum certo
constat. Si tamen eius huius est constitutio et redditio, non
potest non illud ius ad ordines Imperij simul pertinere.

§. 33. An simpliciter soli Casari ius sit à Typographis
et pictoribus, qui sanctos libellos ac picturas eidem per
exigere, profecto tenere Principes Imperij concesserint. Ad verum

et certius solius esse Caesaris, exigere penas à Typographis et pictoribus sacrosæ in publicis nudiis vendentibus, item ab illis Typographis, qui non observant privilegia à Cesare data de non recidendo.

§. 34. In universam omnia delicta, quæ circa rem nummariam committuntur, Camera Spirensis Jurisdictioni exenta sit atq; adeo ad alios pertinent.

§. 35. Capitulationis Matthia. Capitulationibus illis obstrictis quidem est Caesar, ubi det operam, ne quæ civitates Imperio mediate subiectæ, ius cædendi monetam præter fas sibi vendicent, aut monetarias LC. publicas vident: non tamen uni Cesari datum est ius illud, a Principibus restitutæ civitates sibi subiectas, si delinqunt, punire.

§. 36. Præter permissionem. Ad circulos sc: quosq; pertinet ius rei nummaria instituendæ, in quantum illa non est constituta et decisa LC. publicis universi Imperij. Quod si itaq; circuli non faciunt officium suum, Cesaris tanquam universæ Reip. summæ capitis est, negligentiam aut violentiam publicanum LC. coercere.

§. 37. Mündina illæ publicæ sunt Imperij, quoniam però urbs illa Rheno propinqua est, et videatur quam maxime interesse Principum illorum Electorum, qui ad Rhenum habitant, ne quid vitij committatur in nudiis

istis prudente consilio curatio nundinarum utantur
simul commissa est Principibus Electoribus ad Rhenum
habitantibus h. e. Moguntino, Colonienfi, Treverensi ac Palatino

§. 39. Cura hac Saxoni et Brandenburgico mandata
restringitur ad solum circulum superioris Saxonie.
Quod notandum est, ne quis erret, propterea quod hodie
Brandenburgicus Elector plurima possideat simul ad
circulos Saxonie inferioris et Westphalie pertinentia.

§. 41. Jam tum supra monuimus, illa quae ad focum
Imperij publiciorum pertinent feudalia bona ab antiquissimis
temporibus Caesaris et pariter curiae iudicio subfuisse.
Quod itaq; illa Camera ordinaria iurisdictioni fuit
subducta, factum ideo est, quoniam in Camera qui iuri
dicunt, non sunt pares curiae rerum tantum feudaliura
de quibus potest esse controversia. Interea vero certum est
valde esse familiare, tales res ad Camera[m] Spirensis
deferri, et si non nisi post delegatam a Caesare iurisdictionem

§. 44. Quod ius proscribendi a. a. Banno absol-
vendi delegatum sit Camerae inconsulto Caesare, itidem
certum est, ex antiquissima consuetudine Germaniae quae
uni cuiq; ius dicebatur non nisi paribus curiae iudicio
assistentibus, quodq; adeo in Camera nulla reperiantur Curiae
pares, ratione quidem ordinum Imperij.

§. 46. In personalibus. Non levis tñ. hæc de re
fuit controversia inter arsesores Camera et urbem Spira
m, urbe jurisdictionem sibi vindicante impersonalia delicta
Camera arsesorum, quæ de re utriusq. varia sunt scripta edita,
quæ legi atq. expendi merentur.

§. 47. Posteaquam A. enarravit. quoniam ad Jurisdictionem
non Camera hæud pertineant, in sequentibus usq. ad finem
huius Capituli pergit docere quoniam itaq. proprie Jurisdicti
oni Camera subiecta sint, quoniam vero vel recta in prima
instantia, vel per appellationem demum causa ad iudicium
illud deferri possunt. De ijs, quæ prioris sunt generis usq.
ad §. 73. de ijs auctori quæ posterioris sunt ordinis à §. 73.
ad finem usq. Capituli pertractat. Similiter, quoniam illa, quæ
recta pertinent ad Camera, pertinent isthuc vel ratione
rationis, vel ratione personarum, de rebus, et quæ isthuc spectant
agit itidem à §. 49. ad 72. Quæ ad personam attinent, paucis
attingit §. 72. Quoniam porro res in facto, vel in bonis patri
monialibus consistunt, ut recte docet §. 51. De prioribus speciei
rebus agit usq. ad §. 64. de patrimonialibus à §. 64. sqq.
pene usq. ad 72. Ad hoc, quæ ille, quæ in facto consistunt vel
simpliciter ad Camera possunt devolvi, vel non simpliciter
sed ita, ut nim. devolvendis mediate aut immediate subiectionis

ratio haberi debeat. De prioribus dispositur à §. 61. usq[ue]
ad 64. Deniq[ue] de ijs, quae non nisi per appellationem ad
Cameram devolvuntur, quoniam per provocationem à iudicijs
inferioribus isthuc transferunt, itaq[ue] alia sunt ordinaria, alia
quodammodo delegata; De ordinarijs illis iudicijs Auctoritas
disponit usq[ue] ad §. 81. de illis autem, quae quodammodo sunt
delegata, usq[ue] finem capitis. Sunt autem omnia illa ita
clare et accurate ab Auctore proposita, ut ulterius illustrare
non opus sit, et excederet etiam modulum compendij iuris
publici, legi tamen cum primis merentur doctissima quaedam
huius argumenti Scripta, cuiusmodi ferè sunt Bailij, ob-
servat. et de arresto Imperij; Rodingij pandectae came-
rales, Laurmeisteri de iurisdictione Imperij opus, Mindam-
libri de processibus, Denaisij praeclearum Scriptum de ordi-
natione Camerae, Spanmanni, item Magini et aliorum
doctissima Scripta.

§. 76. Quoniam iam pridem ita sese res habet, quomodo
Carolus M. videatur ita Imperium Leip. composuisse, ut
omnis iurisdictionis inferior non nisi suo iure Magistratui
cuicq[ue] fuerit commissa. Quoniam admodum etiam apparet
ex contractu int[er] Saxones et Carolum M. inito, quem
alias explicavimus, altamen paulo post deficientibus

pauculatim viribus Francorum Region, etiam Carolinae familiae
 et ducibus et comitatibus, quae nomina utiq; comprehendunt
 potestatem iudicandi, facti sunt quasi hereditarii, atq; adeo
 iam ex eo tempore passim per universam Regionem Francorum
 atq; adeo et per Germaniam inferiores iurisdictiones ex parte
 quae iure commercij teneri coeperunt. Quo ipso tamen Reip.
 communi fortassis minus bene et consultum, utpote cum in
 qualibet bene constituta, et quae sui iuris est, civitate, omnis
 iurisdicchio, etiam inferior debeat dependere a sola summa
 potestate, et quo magis hinc dependet, eo Reip. quae vis
 sui iuris magis et arbitrii sit.

Ut olim. Respicit Auctor noster tempora Imperij Romani
 veteris, minus bene tamen, utpote cum illa Reip. a nostra
 plane sit diversa, inferni vero certum est, durante illo Imperio
 Romano veteri, atq; adeo etiam Augustiniani temporibus omnes
 iurisdictiones inferiores fuisse tunc commissam iure Magistrato
 in nullius vero Latrimonio privato ullam fuisse computatam.
 Quod quidem Reip. bene constituta est optime conveniens,
 a moribus tamen nostris alienissimum. Quamquam ex Taciti
 libello de Germania constat isthac tempestate Germanos solitos
 iudices, qui per pagos et vicos ius dicerent in Comitibus
 populi constituisse, ac pinde etiam iudicia tunc data fuisse solo magistratus iure.

S. 79. Indulſit quidem. Ubeniora monumenta Im
perij ſenſantibus haud difficulter apparet, poſt ſeculum 13.
ferè pleriq̃ urbibus Imperialibus datum privilegium de
non evocando ad peregrina iudicia. Similiter in A. B.
omnibus Electoribus datum hoc privilegium à Carolo IV.
Caſare, de non provocando à iudicijs Electorum. Ad hoc
etiam Princeps non nulli creduntur talem immunitatem
iam ante aliquot ſecula impetraſſe. Iterum eſſi de
non nullis, uſum impetraverint, nec ne, incertum ſit, inſe
nim tamen id verè eſt obſervatum, poſt inſtitutum Came
rale iudicium, in lites magno deſiderio, et quaſi impetu
fructo populo, ab hominibus non nullis male ſenſatis urbes
quidem Imperiales plerumq̃ accepto beneficio ſeu privi
legio q̃. renūciariſſe, vel non curariſſe quoq̃ itidem colla
tam immunitatem plerumq̃ Electores, ut et nonnullos Princi
pes, atq̃ adeo frequentiffimè ex eo factas appellationes
à iudicijs inferioribus more hactenus nunquam uſitato.
Quo quidem temp. omnem vehementer fuiſſe turbatam
hodieq̃ negotia incolarum Germania perturbari, nullum
eſt dubium. Verum crescente in immerſionem litiganti
um illo pruritu et licentia provocandi paulatim, etiam
poſt inſtitutum illud iudicium Camera, ceperunt nonnulli

ordines de novo sibi à Caesare comparare privilegia de non appellando, partim quidem simpliciter, partim vero habito certo summo respectu. Electores quoque qui hactenus rem suam negligenter curaverant, coeperunt majori diligentia ipsius illud suum defendere, imò vero quoad fieri licuit, etiam extendere. Etsi hinc haud paucae quoque litae sint exortae, cui liquet ex illa controversia, quae movetur Electorali Saxonica familiae ortis Principibus, qui et ipsi sibi tribuunt illud Electoribus Saxoniae datum privilegium de non provocando, pro de argumento legi cumprimis merentur libelli Andreae Knichenii, et Georgii Franzii, praedictis Simonum Jani Actorum. At privilegia quidem illa, de non provocando à Caesaribus concessa, saltem illa, quae data sunt post institutionem Spirensis Camerae, magnam partem collegit Mindanius in Appendice libri sui 1. de Processibus. Singularem eisdem volumine edita etiam sunt haec privilegia Francofurti saeculi huius anno secundo. Verumtamen ex illo tempore multo magis crevit saltem privilegiorum concessio, et quidem usque adeo, ut hodie quidem intra angustos limites coarctata sit Iudicij et Spirensis similiter et aulici Caesarei Jurisdictionis. Num tamen eo ipso auctoritati magis

summa Reip. bene sit consultum, nec ne, merito dubi-
taverim, utpote cum eo ipso auctoritas magis magisque
in privatam possessionem redigatur. Certum tamen est,
litium diuturnitati et multitudini haud parum eo obstiti-
cui tollenda in gravis bene constituta Rep. operam quam
maxime dandam, nullum est dubium. Et vero illum in
finem non nullis in locis, et quidem nominatim in Ost-
frisia convenit ex compromisso inter incolas, ut appellatio
ad Spirense iudicium non habeat vim suspensivam seu sus-
pensiva in iudicio inferiore lata, quoad executionem, sed
factum devolutivam.

§. 82. Quandonam et qua occasione compromissa
na iudicia coeperint, illa grae vulgo Germanice *Leibtrage*
oder *Leibschlichtung* nuncupantur. Quomodo
item illa paulatim mutaverint et tandem auctoritate publi-
ca Imperij fuerint comprobata et ordinata, iam non actum
est Disp. de iudicio §. 23. 61. 63. ut et 93. et 94. eaq.
hic possumus repeti. Licet autem huiusmodi iudiciorum
compromissariorum in varijs quoq. familijs Principum
multa alia vestigia hodieq. reperire. Ceterum parum
illa habent hodie robur, utpote cum careant vi execu-
tiva, et ea potentioris sit cuiusq. ferè indoles, praesertim
si accedant Patroni causarum et consiliarij nung sancti,

ut ultio, id quod rectum et iustum atq; per sententiam
decisum est, actu ipso efficiant.

AD CAPUT XVII.

JUDICIO ROTWILLANO ET WESTPHALICO.

S. 1. De iudicio Rotwillano prolixè præ alijs agit
Vehementer non illis fin. Auctore allegatis locis, verum etiam
singulari sic satis grandi volumine. An vero illud iudici-
um fuerit ab ipso Cesare Conrado III. institutum, nec ne
non vero capent eo modo, quo etiam Magdeburgerse, priva-
to nempe instituto, innotuit est, hodie tamen autoritate
Cæsarea ius dicit, sed limitibus iurisdictionis vehementer
restrictis. Quoniam vero illa, quæ S. 92. disputat de iudic.
Imp. Germ. disserimus de iudicio hoc nostro, huic instituto
satisfaciunt, non etiam est, quare de illo nunc quicquam addamus.

S. 2. De iudicio illo Westphalico iam hinc quædam à nobis
notata sunt in eodem S. 40. Disp. de iud. Est autem illud iu-
dicium utpote abhorrens ab omni recta ratione, paulatim
per universam Germaniam abolitum, meretur legi Marquardi
Freheri liber, cui titulus de secretis iudicijs olim in Westphalia
instauratis cum tractatu Johannis de Francofurtia contra Ferre-
ros. Meretur etiam observari simile aliquod iudicium à Friede-
rico Bavarò Imperatore institutum fuisse in Comitatu

Tirolensi, cui liquet ex ijs, quae disserit Wihelg. Hum.
part. 2. Synonym. Staumburg fol. 410.

§. 3. Ex quo post statum Leip. convulsum, compromissa
sana iudicia, quae vulgo in Süßtrüg appellatur fuerunt
instituta, ab illis nulla provocatio fuit permisa, donec tandem
iudicium Camere Imperialis infregit religionem iudiciorum
auctoritatem. Nec vero observare est, ullam ante hac factam
a compromissarijs iudicijs ad Caesarem vel alios Principes
magna auctoritatis provocationem, nisi forte consensu et
litigantium partium, et eorum, quibus ex compromisso com-
petebat iudicium. Ceterum postquam iudicium Imperialis
Camere cepit, ut multa alia, ita et circa compromissari-
iudicia haud plurimum a solita mutaverit.

§. 6. Ijs remedia suppetunt. Ita quidem se hodie res
habet, verum an ex usu sit Leip. post pronunciatam etiam
in camera sententiam, ulteriores moras permittere litigan-
tibus, haud proinde facile apparet. Etenim vero certum est
haec propter ratione lites in quamplurimos annos durare imo
perpetuos penè effici, quo Leip. commodis nihil potest esse
magis adversum. Et vero etiam si forte tolerandum, ut
de ijs causis, de quibus in prima instantia camera pronun-
ciavit, ulterius concedat revisio. Absurdum tamen est permittere
hoc ipsum in ijs, quia de negotijs, quae per appellationem a prima
vel secunda instantia ad Cameram sunt devoluta.

Eiusdem de Adictionis etc. rarissime vero solet contin-
 gere, ut post pronuntiatam sententiam Camera ipsa quomquam
 in integrum restituat, ne se videatur, propriam sententiam revocasse,
 aut iniustitiam facite damnasse.

AD CAPUT XII.

REVISIONE ET^{de} SYNDICATU.

S. 1. Ad visitationem. Visitatores Camera non statim cum
 ipsa Camerali ceperunt, sed haud paulo serius. Et quidem tum
 nemum maxime, eamque propter causam cum exortis disfidis
 religionis, Camera assessores secundum recepta iura etiam
 canonica pronuntiantes partim iniquiores sententias protestan-
 tium partibus fulissent, atque adeo non videretur satis expun-
 ctis illis cameralibus assessoribus litem omnium ultimam deci-
 sionem permittere. Observandum vero porro est, quemad-
 modum appellatio effectum habet non factum devolutivum,
 verum etiam suspensivum, ita pariter vim revisioni competere,
 utpote cum revisio reapse sit appellatio quaedam, etsi isthoc
 nomine audire non solet.

S. 2. Quo vero ordine. In ordinatione Camera Imperi-
 alis inter alios constitutus erat visitator Archiepiscopus
 Magdeburgensis. Hic vero tempore quidem lata ordinatio,
 nisi Pontificiae Religionis fuit addictus, inde vero transiit

ad partes protestantium, ac proinde à Cesare et Ordine
Pontificis non fuit agnitus, qd. verò Archiepiscopus, aliud
tamen sentiente, non ipso tantum, sed et omnium protestan-
tium numero. Hæc de causa itaq; quod visitationem ipsam
nollent, Pontificij protestantes vellent, neutra verò pars
alteri quicquam concederet revisio hærente sc. in dubio
ipsa visitationis conditione, diu fuit in Imperio nostro intro-
missa fore per 40. annos. Quod cum summa Reip. la-
perniciæ plurimorumq; injuria esse factum, haud difficile
paulo prudentiori curis apparet, utpotè cum plurimæ sen-
tentia per petitionem revisionem ita manserint omnis exe-
cutionis vacuæ solis gaudentibus iniquis possessoribus.
Nec verò huius rei est certum datum aliquod remedium
nisi demum per instrumenta pacis, ut alijs ita etiam hisce
definitis.

§. 5. Circuli in subsidium. Dispositi ita quidem casu
fuit in L. ordin. Cam. non dubitavit fr. Cesar Ludol-
phus executionem proscriptionis à sese factæ urbis Romæ,
Wertenfis non circulo Specico, sed Duci Bavariæ committi
mitter, idq; pretextu illo, quod penes Circulos tantum
sit executio sententiæ à Camera iudicio latæ, non verò
à iudicio aulico, nec enim hoc iudicium fore L. cam.

tibus: quæ res ingentes dedit turbar, factum illud Casa
 pluribus Principibus improbantibus, us præsertim, qui foederi
 uncti, unctorum postea appellatione inclamaverunt, præsertim
 cum ydem omne quodq; iudicium aulicum, illud tq. vitio con
 stitutum causarentur.

§. 7. Atq; hi sunt. Auditor noster silentio ferè præterit
 iudicium aulicum Casareum, quod vulgò dicitur *Größ Hoffrath*
 appellatur, habetq; concurrentem jurisdictionem summam cum
 Camera Imperiali, atq; ut more sunt res, camera auctoritatem
 mirum debilitat. Ceterum de illo iudicio, et quidem, quem
 modum sese habuerit circa initia anni huius seculi, a me
 dicta nonnulla sunt Disp. de iudicio §. 100. Ex eo verò
 nonnulla et ibi mutare ex præscripto instrumento pacis, præ
 cipue in eo, quod de asessoribus processu iudicario et
 iudice pertinente loco revisionis, supplicatione ad Casarem
 maiestatem, ac demq; visitatione sunt instituta §. 11. 20.
 integro, quæ legere et accuratè expendere operæ est præti
 tum, utpotè cum simul nonnulla ibi contineantur ad Ca
 meram Spirensen pertinentia, præsertim ea quæ ad asse
 sorum Augustanæ Confessionis præsentationem faciunt.
 Observandum verò est, unice in iudicio illo aulico non revi
 sionem per visitatores adeoq; per alios iudices institui;

sed tantum ex arbitrio solius Cæsaris super sententiâ
lata, novam aliquam censuram institui. Visitacionis vero
græ Electori Moguntino est demandata, officium esse longe
diversum ab officio visitatorum Camere. Merentur porro
cum primis proq̄ expendi illa græ nuperrime in Comitibus
Imperij Ratisbonæ sunt constituta, ut pote cum multa
græ ad iudicium Camere cum primis spectant, aliam
planè formam acceperint à pristina, et insignem in modum
fuerint mutata.

Vicariatum tempore interregni. Vicarij tempore
interregni quinam esse debeant, primum videt̄ consti-
tutum à Carolo IV. in A.B. Ceterum vicariatum
illorum iura haud vacant controversia. Et quidem cum
primis vicariatus Saxonicus multum hodie cepit esse
dubius, quoniam disertis verbis in A.B. cautum est va-
lere eum debere ijs in locis ubi iure Saxonico vivitur
hodie vero id ipsum fiat paucissimis in locis, Romanis
iuribus passim præ antiquis Saxonis iam in usum
ceptis. Causantur sane Principes ordinesq̄ Imperij
apud quos iurium facta est illa mutatio ad sepe inter-
regni tempore vicariatus Saxonici auctoritatem non
amplius pertinere, et si quo tempore lata est A.B. et dicitur

pro rane. deest in liberatorum ordine, qui simplicitate
 migravit esse iudicant, pro aliena Rep. bello decertare.
 atq. qua tum apparet, ideo maxime q. nimis facile pretexto
 bello ini. po. qua appeti, si ponas, aliena proq. Reip. saltem
 bello q. erere licere. Ceterum etsi pretextus hinc nasci pos.
 sint iniuri, non propter famem temere id negandum venit, utpote
 cum nihil penes tam sanctum sit constitutum, quod per homi-
 num injuriam nequeat aliorum et in primum sensum abripi.

S. 7. Licere aliena Reip. oppressa injuria aliorum succurrere.
 nullum est dubium: at vero teneri quamvis temp. etiam
 invitatum succurrere Reip. vicina, haud penitus dubio
 est. Cum primis vero semper in oculis habendum, qua sit
 belli natura, quam servum praebet auxilium, quamve
 aliena belli anceps. Haec huc saltem videtur facile pa-
 tere, o bellum aliena Reip. causa suscipiendum esse, nec mihi
 dum demum, qn. mala, qua per militem aut militarem expedi-
 tionem suam inferuntur, sunt leviora us, qua patitur Resp.
 aliena ab alijs oppressoribus, aliquin armis suis non serpa-
 res temp. sed ulterius potius opprimeret. Si porro spes certo
 urgeat victoria, nec enim quisquam tenetur sua in discrimen
 vocare alienius liberandi causa.

S. 9. Gentes efferae et bruta posse iura, et quidem summo
 tactenus bello peti, uti in germen rationis redigantur, bene

demonstrat Auctor. Ceterum minime hinc sequitur
dem gentes in perpetuam servitutem licet redigere bar-
bari exiunda causa, perinde atq. creditum fuit olim
Graecis et ex parte majoribus nostris, nec adeo prius Hispanis.
Utiq. enim bellum illud omne nititur iure barbari exi-
unda, illa vero non exiuntur illata perpetua servitute sed
potius propagantur, contra vero optime illa exiuntur, si barba-
ris victis succedat educatio commoda et culturam melio-
rem et bonos mores. Haec sane plurimos populos barbaros
et exteros ad rectam rationem et morum elegantiam tra-
ductos esse ubi atq. experientia probat.

§. 13. Existimationem quoq. Existimatio alia est con-
iuncta cum opinione veri et necessarij roboris, alia vero
non nisi cum opinione potentia cuiusdam iusto majoris
illa laedi potest, et non defendi salva salute Reip.; haec vero
potest. Haec laesa existimationis specie postrema, non statim
iure bellum suscipi potest, priore autem laesa potest. Talis
vero erat existimatio illa laesa, quam patiebatur Reip. Isra-
elitica fonsis ignominiose Legatis, quos amicitiae offerenda
causa David Rex ad Ammonitarum Regem miserat.

§. 14. Eam vero maiestatis propriam. Haec quidem sese res
habet in oī Reip. bene constituta, ut se: nemini fas sit, bellum
gerere, nisi soli summa potestati cuiusq. Reip. Ceterum ex

157
pro auctoritas Cesarum ac Regum per Germaniam nostram
causatam est deminuta, ex eo partim per pehulantiam nonnulli
ordinum coeperunt bella gerere, nonnullis etiam necessitas
est imposita belligerandi, invalido sc: ad pacem et sua reti-
nenda legum et summae potestatis praesidio. Ideo simul
et regia auctoritas cepit frangi Henrico IV. Imperatore,
in non v. concidere post Fridericum II. ex eo universa
Germania hic ubi bellis mutuis ordinum Principumq.
vehementer laboravit quovis sibi sumente arbitrium belli
et pacis. Nec vero ab hoc ferri more fuit decersum, nisi
donec superiore demum seculo vinculis haud paulo arctiori-
nis institutione nimirum illa circulatorum et publicorum ju-
dicionum addita in pacis publicae fractores proscriptiois
para, paci publicae non nihil solidae reclusit cepit consuli.

§. 16. A. N. agit de solo illis bellis, quae universum Im-
perium attingunt, non autem singulos ordines et Principatus.
De tali autem bello decernendo solis comitibus fas esse, stabi-
re, diserte iterum cautum est in sacris Instrumentis Art. 8.
ubi sc: traditur, omnes ordines iure suffragii in omnibus
eliberationibus super negotiis Imperii, si bellum decernen-
dum, tributa indicenda, delectus a. hospitaliones militum
constituendi, nova munimenta intra statutum ditiones exten-
denda nomine publico, veterare firmanda praesidijs, nec non

ubi pax aut foedera facienda fuerint, gaudere debere.
Nihil vero horum aut quicquam simile posthac unquam
fieri vel admitti oportere, nisi de comitali liberog omnium
Imperij statuum suffragio et consensu.

§. 17. Iuris est naturae, vim vi repellere licere, quicquid
Reip. civis tenetur, pro vim Reip. salutem conservare. Hinc
vero omnino sequitur et licere cuius ordinum, imò et sub
ditione Imperij et simul convenire, vim pro toti Imperio
inferri, praesertim si id fiat causa indicta aut de repente
arce vim omnem pro toti Reip. inferri, etiam si ea de
re non fuerit consultum in Comitibus Imperij.

§. 19. Haud reperire est ullum aliquod bellum pro
communi Reip. salute esse gestum milite conscripto ante
saeculum superius. Nec vero antehac milite mercenario
bella gesta sunt, d. lecto et submisso in publicos usus a
singulis ordinibus, serò itaq. demum cepit usus mercenari
militis. Quod, quanto sit conjunctum cum damno universae
Reip. satis dici non potest. Certè si perirent Germani
vim militarem in milite mercenario collocare, vix fieri
poterit, ut libertas publica sit salva, etiam a civilibus in
vasoribus, tantum abest, uti potest esse tuta ab invasoribus
externis, idq. ob penuriam pecuniae sine cuius inmani co
pia miles mercenarius conducitur et haberi non potest. Ut

proinde summe intorhit Reip. redire ad pristinos mores,
et pro milite mercenario ubi delecto, ad exemplum omnium
maiorum nostrorum, imò vero ad exemplum omnium Re-
nimp. veterum bene constitutarum.

§. 20. Sed Ferdinandi. Iterum vero ius foederum fa-
ciendorum, quæ quidem universum Imperium attinent, comi-
tibus omnium ordinum per instrumentum pacis transcriptum
est, quomodo liquet ex verbis instrumenti lacis paulo
ante adductis.

AD CAPUT XX.

de IURE LEGATIONIS.

Ius Legationis est Iuris gratiam non secundary, ubi Grotius
l. 2. c. 8. de J. B. et L. d. primævi, sive nature, id q. tali argu-
mento probari potest. Si natura constituit societatem quandam
inter diversas civitates, constituit quoque illam inter illa, sine
quibus societas conservari non potest. Atque verum est ante
cedens, et consequens. Nisi enim securitas daretur Legatis,
nec negotia peragi, nec societas coli possent.

Cæsar in causis concernentibus universam Remp. Im-
perii nostri inconsultis ordinibus non potest mittere Legationem
mittere Legationem est eius, qui habet curandorum nego-
riorum Reip. curam. Atque Cæsar hanc Reip. curam non
habet. Et tamen, quatenus est Archidux Austria in rebus

privatis mittere Legatum propria auctoritate, quicquid enim competit omnibus ordinibus Imperij singulatum sunt, Id proq[ue] Casari non denegandum. Atq[ue] quilibet Princeps ius mittendi Legatum in negotijs suis habet. Et.

Sine interventu Legatorum. Apud Germanos noster ratione dignitatis atq[ue] auctoritatis varie sunt Legatorum species. Alij enim Ambasciatores vocabulo peregrino, alij Legati, alij Legationes, alij Residentes, alij deniq[ue] Agentes quorum omnium, si rem ipsam videas, idem penè est officium differentia in dignitate varia et merito hominum positivo arbitrio, et quidem consuetudinario iure, quod vel illi, qui mittunt, non pari sint auctoritate. Et quidem ex more soli illi Ambasciatores audiunt, qui mittuntur aut auctoritate publica s. Reipublice libere alicuius et sui iuris, seu summis potestatibus Regnum s. saltem a capitibus liberarum Reip[ublicarum]. Alii Legationes autem non nisi a Principibus, alijsq[ue] libere Imperij Statibus solent mitti, Alii Legationes qui appellantur, solent mitti ab ordinibus municipalibus s. Provinciae alicui addictis. Residentes porro et Agentes non tam ratione mittentium differunt, aut muneri agendi, quam ratione exteri cuiusdam splendoris, qui Residentibus major, Agentibus minor solet exhiberi. Papalium Legatorum proq[ue] tres sunt gradus 1. Nuncios

apostolici, et quoniam maxime respondent Legatis ordinariis,
non nunquam etiam Residentibus. 2. Legati à latere audi-
unt, et semper est Cardinalis. 3. Nunciū cum potestate le-
gati à latere, qui licet Cardinalitia dignitate non splen-
deant, nihilominus eodem honore dignantur ac Legati
à latere.

Quibus de Rep. cum exteris: Legatione uti non requi-
ritur nisi cum exteris, verum etiam domesticis et civilibus.
Hæc non unius est Legationis finis.

§ 2. Qui in Imperij communionem. Hæc quidem
et si mores nostros spectemus, et usum vocabulorum:
ut autem ante dixi, illi qui ab ordinibus mitti solent,
pro alijs nomen sui Imperatoris sibi vendicant; perinde
ut delegati ab ordinibus Provincialibus, si Imperator dicit,
tametsi re cum prioribus illis idem sint.

§ 5. Absq. factæ pacis periculo. Verum id quidem
est, si subditi de injuria rationem non instituant, at
verò in instituta actione per leges quidem cessare
arma debent et totum negotium iudicio committi. Simpliciter
certè et quidem subditis auxilium LL. implorantibus
non licet Principibus bello vel armis suos petere, nec verò
ille d. ord. Cam. quam Autor adducit, contrarium
proficitur, ut facile apparet conferentibus.

Et iuris. Fas esse Subditis saltem vim iniuriam
huius defendendo procul arcere, late disputavimus in Disser-
de regno, qua hic repetere et foret longum, et ab instituto ali-
enim.

§. 6. Cuiquam Statuum. Diserti hoc repugnat Consti-
tioni pacis publica, nisi tunc demum, quod iudicio a LL. auxilio
nullus amplius locus super est. Nec aliud sibi volunt illi, qui
ex ordinationi Camerali et Gallico adducuntur, et si prima fronte
possint videri non nihil adversa.

Principatum Privilegia. Recte monet Auctor noster,
multa Principatum et Germania quoque civitatum privilegia
quae appellantur, conjuncta esse cum summo Reip. detrimento.
Vix tamen dixeris diserta quaedam lege cuiquam factam im-
munitatem belligandi pro arbitrio: Inter Bohemica cer-
te privilegia tale quid haud legas. Observandum vero ex
quo moribus processus iuris forensis introductus est, quod
coactos nonnullos vi sua teneri, invalido scilicet praesidio
omni LL. et penè in ludibrium iustitiae forensi litigati-
one procedente. Certè in quam multis nisi armis se huius
vindictas frustra fueris in expectandis LL. vindicationum auxi-
liis.

§. 8. Quia res in iudicio disceptari: Non semper
cum extens in iudicijs licet disceptare, quoniam illi regi-

si auctoritatem et sententiam nostrorum iudiciorum.
Imò rarissime videas extorcas quid cum Evocantibus s. Statibus
Imperij de parte territorij Imperialis cum Statibus velle
decernere. Itaq; qd hic quidem Auctor noster dicit, videtur
rarissime habere usum, utpote quemadmodum raro contin-
gat, ut exterus aliquis Princeps, praesertim si sit potens de
parte territorij Caesaris, velit coram Caesare et alijs ordinibus
disceptare.

§. 9. Neg tunc puto: Evocantibus Historiam Germanicam,
praesertim sequentium aliquot saeculorum, ceteris autem temporibus
usq; Henrici IV. haud difficile perspectum est, Status
Imperij cum vicinis Regibus ac Principibus bella acerrima
gerisse propria auctoritate pariter et proprijs impensis nullo
Caesarum iuram reclamante. Hactenus itaq; antiquis mo-
ribus hic satis est conveniens talis belligerandi permissio.
Imò veri commodum Reip. spectantibus patet, prout nunc
quidem hinc mores, et qualis hodie Imperij tunc est Monar-
chia licere singulis Statibus Imperij, si res ita exigat, bello
petere vicinia Regna aut Principatus. Et vero hac con-
suetudine usq; foederis Hanseatica urbes gravissima bella
cum vicinis omnibus Regibus gesserunt non Imperatore,
non aliquo Principum illud ipsum tanquam vitio et
contra LL. factum improbante. Ceterum, si omnia omnia

perij nostri rectè sese haberent, atq; ideo illud
unum corpus Reip. constitueret, nec defendere sese pro
arbitrio, nec arma alijs inferre cuiquam statuon Imperij
fas esset.

Sed ut hinc Imperij Statum: Distinctis verbis caute
est in Instr: pac: sect: s. num. et in quantum licet ordi
nibus Imperij foedera inire cum exteris Principibus.
Verba haec sunt: cum primis vero facienda inter sese
et exteros foedera pro sua uniusq; conservatione ac secu
ritate singulis statibus perpetuo liberum esto, ita tamen
ne eiusmodi foedera sint contra Imperatorem et Imperium
pacisq; eius publicam, vel hanc cum primis transactio
nem, fiant salvo per omnia iuramento, quo quis Impera
tori ac Imperio obstrictus est.

Foedera pro diversitate negotiationum expediendorum
perquam varia, quod Grotius accuratè pertractavit l. 2. c. 1.
de J. B. & P. Eoq; non licet Magistratibus inire, nisi sub rati
ficatione superioris, quia non possent plenam potestatem agendi,
sed vicaria dependente ac demandata.

Laesa autem quovis Principum Majestas. Quod Statum
Imperij habent ius se suam defendendi adversus vim iniquam
non tantum habet iure aliquo Majestatis, quam illa communi
natura Lege: vim vi repellere licet. Quamquam oio caute

multis modis limitandum, prout alibi
aliis asserimus.

S. 12. Ad privilegium pertinet: Si naves in Im-
perio recepti a Fridrico II. usq. aetate recipiant, observare
est conveniendia principum multorumq. adeo fura, impruden-
tia factum esse, ut etiam urbes et nobiles loca, quae forent
imierint, et inter sese et cum exteris nulla forent
fate ipsorum et principum suorum superiorum
in quam plurima loca cum locis
ipsos suae partes eiusdem cum suis
convenisse. Et post usq. adeo i-
te hoc furorem bellum
a talibus forentibus et fo-
tamen privilegium aliquo
et nobilibus locis

Manentium
nam capent, et
Latrum et n-
plenus in
pare ill-

et ideo illud
et ipsi ordines fateantur non esse defendere se pro
ullum inire, pro Caesare et Imperij iuri quicquam deroget

§. 13. Eodem fonte. In universum de quibus rebus
agere licet, et ipsidem proq. mittere licet delegatos. Quia
tamen dignitas, quare honore soleant esse receptis seculi
nostri in Imperij ordinibus Legati, iam hinc supra
explicata sunt.

§. 14. CAPUT XXI.
de
SINGULIS STATIBUS NOSTRI IMPERII.
ne eiusmodi foedera sint abentur usq. ad d. illa omnia
parum eius publicam, vel aliena pertinet, ne pinda
non, fiant salvo per omnia iura Illustris. Ne sequa
tori ac Imperio obstructis est.

Foedera pro diversitate negotiationum, et rep. Imperij, quaque
perquam varia, quod Grotius accurate dicitur pro civitate
de J. B. & P. Eoq. non licet Magistratibus int. denotet Statu
bitione superioris, quia non pollent plena potestate, sed
sed vicaria dependente ac demandata.

Lesae autem quovis Principum Majestas. Quod in
Imperij habent ius se suam defendendi adversus vim iniquam
non tantum habet iure aliquo majestatis, quam illa communi
natura Lege: vim vi repellere licere. Quamquam oio caute

